

**INTRODUCERE
ÎN CREDINȚA ȘI VIAȚA
BISERICII ORTODOXE**

Anthony M. Coniaris

**INTRODUCERE
ÎN CREDINȚA ȘI VIAȚA
BISERICII ORTODOXE**

Traducere din limba engleză de Constantin Făgățean

Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

Σοφία

București, 2001

I. UNA, SFÂNTĂ, SOBORNICEASCĂ ȘI APOSTOLEASCĂ BISERICĂ

Ce înțelegem prin cuvântul "biserică" ? Priviți la înspăimântătoarea felurime a grupărilor ce se numesc "biserici". De fapt, oricine își poate întemeia propria "biserică". Există azi o mulțime de secte sau alte grupări ce folosesc foarte liber numele de "Iisus" și de "biserică". Îi auzim spunându-și "poporul lui Iisus" sau "biserica lui Iisus" etc. Dar sunt ei cu adevărat biserici? Au fost acestea întemeiate de Iisus și de Apostoli? Ce legătură istorică au ei cu Apostolii și cu Biserica din vechime? Dacă diavolul se preface în înger și citează din *Scriptură*, atunci înseamnă că poate folosi și astfel de "biserici" spre a îndepărta pe oameni de Unul Dumnezeu adevărat și de așezământul Său mântuitor.

Trebuie să ne definim termenii cu foarte multă grijă. Ce înțelegem de fapt când spunem "biserică"? Noi, creștinii ortodocși, înțelegem prin Biserică trupul prin care Hristos este prezent și lucrător în lumea de astăzi. Ea a fost întemeiată de Hristos prin Apostoli și a păstrat o legătură vie, istorică cu Apostolii prin hirotoniile clerului ei. Faptul că episcopul ce hirotonește astăzi un preot ortodox poate înfățișa în istorie continuitatea hirotoniei sale în trecut până la Apostoli și, prin ei, până la Hristos, este o cheazășie că Biserica Ortodoxă nu a fost întemeiată de vreun om oarecare acum câteva veacuri, ci de către însuși Hristos și își poate înfățișa existența în în chip istoric până la Iisus Hristos. Numim aceasta *sucesiune apostolică*. Ea înseamnă că Biserica noastră este Biserica autentică și adevărată sau Trupul lui Hristos în lumea de azi. Ea nu învață tâlcuirea credinței făcută de un om oarecare, ci continuă să învețe întregul așezământ al credinței, așa cum a fost predat Apostolilor de către Hristos.

Deci când auzim cuvântul "biserică", trebuie să ne punem câteva întrebări fundamentale. Oare acea "biserică" a fost întemeiată de Dumnezeu sau de oameni? Are ea legătură neîntreruptă cu Biserica Apostolică de la începuturi? Cum altfel putem fi siguri că ceea ce

învață ea este cu adevărat apostolic, cu adevărat creștinesc, cu adevărat cuvântul lui Dumnezeu, iar nu tălmăcirea sau, mai bine zis, răstălmăcirea unui om?

O legătură istorică neîntreruptă

Spre a arăta că o biserică este într-adevăr cea autentică, întemeiată de Iisus, este necesară o dovadă definitivă: dovada legăturii istorice neîntrerupte cu Biserica Apostolică.

O biserică este adevărata Biserică a lui Hristos dacă poate arăta în chip istoric că a fost întemeiată de Hristos și a păstrat o legătură vie peste veacuri cu Biserica primară. Avem trebuință de această legătură istorică spre a putea fi încredințați că așezământul credinței nu a fost stricat, ci ne-a fost predat în întregime.

Părintele Theodor Stelianopoulos, profesor de Noul Testament la Seminarul Teologic Ortodox Grecesc "Sfânta Cruce", scrie: "Biserica Ortodoxă este adevărata Biserică a lui Dumnezeu pe pământ și păstrează plinătatea adevărului lui Hristos, continuând Biserica Apostolilor. Această teribilă revendicare nu înseamnă în chip necesar că creștinii ortodocși au ajuns la desăvârșire, căci și noi avem multe lipsuri personale. Și nici nu înseamnă neapărat că celelalte biserici creștine nu slujesc scopurile lui Dumnezeu în chip pozitiv: căci nu avem noi a judeca pe alții, ci a trăi și a vesti plinătatea adevărului. Dar înseamnă că dacă cineva cercetează cu băgare de seamă istoria creștinismului, va descoperi curând că numai Biserica Ortodoxă are deplină continuitate sacramentală, dogmatică și canonică cu vechea Biserică nedespărțită, așa cum ea singură s-a înfățișat cu autoritate prin marile Soboare Ecumenice".¹

¹ *Christ in our Midst (Hristos în mijlocul nostru)*, Dept. of Rel. Education, Greek Orthodox Archdiocese, Brookline, Mass.

Neschimbarea

Una din trăsăturile distinctive ale Bisericii Ortodoxe este neschimbarea. Biserica Ortodoxă botează prin întreită scufundare, la fel cum se făcea în Biserica timpurie. Ea face încă ungerea cu Sfântul Mir a copiilor la botez, punând asupra lor "pecetea darului Duhului Sfânt". Încă aduce pe prunci și pe copiii mici să primească Sfânta Împărtășanie. În Liturghie diaconul vestește încă "Ușile, ușile", amintind zilele de demult când nimeni afară de cei botezați nu putea participa la a doua parte a Liturghiei. Crezul de la Niceea se rostește încă fără adăugirile ulterioare. Biserica Ortodoxă are două trăsături distinctive: neschimbarea ei și simțământul legăturii vii cu Biserica Apostolilor din început.

Crezul de la Niceea

În Crezul de la Niceea noi mărturisim: "Cred într-o una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică". Ce înseamnă aceste cuvinte?

Una înseamnă că Biserica este una, singură, fiindcă Dumnezeu este unul. "Un trup și un Duh ... o nădejde ... un Domn.. o credință, un botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor" (Efes. 4, 4-6). În marea Sa rugăciune arhierescă, Iisus s-a rugat ca Biserica să fie "una", așa cum El și Tatăl sunt una (Ioan 17, 22).

Sfântă. Biserica este sfântă fiindcă Domnul nostru a făcut-o astfel. "Și Hristos a iubit Biserica, și pe Sine S-a dat pentru ea, ca să o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt și ca să o înfățișeze Sineși, Biserica slăvită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă și fără de prihană" (Efes. 5, 25-27). Și nu numai că Biserica este sfântă, dar ea țintește să ne facă și pe noi sfinți, adică deosebiți de lume, după voia lui Dumnezeu.

Sobornicească. Biserica Ortodoxă este sobornicească, adică întregă, fiindcă a păstrat întregul credinței lui Hristos peste veacuri fără a adăuga sau a scoate ceva din acea credință dumnezeiește descoperită. Din această pricină a ajuns a fi cunoscută ca Biserica "Ortodoxă", adică Biserica ce a păstrat deplină și adevărata credință a lui Hristos. Creștinii ortodocși cred că Biserica, ce are pe Însuși

Hristos drept cap și care este templul Duhului Sfânt, nu poate rătăci. Glasul ei este glasul lui Hristos în lumea de astăzi. Cuvântul *Ortodox* se aplică Bisericii Ortodoxe spre a arăta că ea a păstrat adevărata "credință dată sfinților o dată pentru totdeauna" (Iuda 1, 3).

Sobornicească înseamnă și faptul că Biserica este universală.

Ea cuprinde toți oamenii, întregul pământ. "Că așa a iubit Dumnezeu *lumea*, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat" (Ioan 3, 16). Tot așa cum nu se află deosebire înlăuntrul dragostei lui Dumnezeu, la fel și Biserica își întinde brațele către lume, "unde nu este elin și iudeu, tăiere împrejur și netăiere împrejur, barbar, scit, rob ori liber" (Col. 3, 11). Dragostea lui Dumnezeu este atotcuprinzătoare; tot așa, Biserica este sobornicească.

Apostolească. Biserica e apostolească fiindcă învață ceea ce au învățat Apostolii și își poate înfățișa existența în chip istoric până la Apostoli. De pildă, Biserica creștină a Greciei a fost întemeiată de Apostolul Pavel în primele sale călătorii de propovăduire. Epistolele sale către corinteni, tesaloniceni, filipeni au fost scrise bisericilor pe care le întemeiasă în acele cetăți grecești. Biserica întemeiată de el acolo nu și-a încetat nicicând existența. Astăzi e cunoscută ca Biserica Ortodoxă Greacă. Apostolul Petru a întemeiat biserica din Antiohia, care există până azi ca Biserica Ortodoxă Antiohiană. Alți Apostoli au întemeiat Biserica din Ierusalim, Alexandria și Cipru. Biserica Ortodoxă Răsăriteană a existat în acele locuri încă din zilele Apostolilor. Din acele cetăți și ținuturi, propovăduitorii au dus Evanghelia, Vestea cea Bună a lui Iisus, în alte țări: Rusia, Ucraina, Serbia, România, Bulgaria etc. Această familie de Biserici autocefale e cunoscută azi ca Biserica Ortodoxă Răsăriteană.

Astfel Biserica Ortodoxă este continuarea legiuită și istorică a Bisericii de la început. Ea are aceeași credință, același duh, aceeași viațuire. "Aceasta e credința apostolească, aceasta e credința Părinților, aceasta e credința ortodoxă, această credință a întemeiat lumea" (*Vecernia Duminicii Ortodoxiei*).

Biserica este atât văzută, cât și nevăzută. Biserica văzută este Biserica Luptătoare, pe pământ. Biserica nevăzută este Biserica Biruitoare, în ceruri, "Ierusalimul cel ceresc ... zeci de mii de îngeri în adunare sărbătorească ... Biserica celor întâi născuți cari sunt scriși în ceruri" (Evr. 12, 22-23). Hristos a făgăduit că porțile iadului nu vor birui Biserica (Matei 16, 18) și că El va fi cu ea până la sfârșitul

veacului (Mat. 28, 20). Sfântul Pavel numește Biserica "stâlp și temelie a adevărului" (I Tim. 3, 15).

Obârșia autorității sale

Cea mai înaltă autoritate a Bisericii Răsăritene este Soborul Ecumenic, cuprinzând întreaga Biserică. Când episcopul Bisericii definește o dogmă a credinței într-un Sobor Ecumenic, condiția recunoașterii sale este primirea și încuviințarea ei de către întreaga Biserică. Numai atunci poate fi socotită fără de greșală sau insufletă de Duhul Sfânt ce sălășluiește în întreaga Biserică, alcătuită din clerici și mireni, spre a o călăuzi către tot adevărul. Acest lucru face ca fiecare persoană din Biserică să fie răspunzătoare de adevărul creștinesc. Există exemple de hotărâri ale episcopilor dintr-un Sobor Ecumenic ce nu au fost primite, fiind respinse de Biserică în totalitatea ei.

Biserica Ortodoxă azi

În primele secole Biserica era alcătuită din cinci vechi Patriarhate: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim. Aceste orașe alcătuiau centrele principale ale creștinătății în zilele de început. Între veacurile al unsprezecelea și al treisprezecelea Roma s-a despărțit de celelalte Patriarhate datorită pretenției asupra propriei supremații. Celelalte vechi Patriarhate îl socoteau pe episcopul Romei ca "cel dintâi dintre egali", acordându-i o întâietate de cinstire, dar nu de jurisdicție. Apoi Constantinopolul a dobândit întâietate între alte Patriarhate, deoarece era capitala Imperiului Roman de Răsărit. Întâietatea Constantinopolului însă a fost întotdeauna o întâietate de cinstire, iar nu de jurisdicție.

De-a lungul anilor, noi Biserici Ortodoxe au fost întemeiate în multe ținuturi prin lucrarea de propovăduire, astfel că familia actuală a Bisericilor Ortodoxe acoperă tot globul, cum se vede din tabelul de mai jos:

A. Vechi Patriarhate:

1. Constantinopol, care cuprinde Turcia, Creta, Insulele Dodecanez și Diaspora.
2. Alexandria, care cuprinde Egiptul și restul Africii.
3. Antiohia, care cuprinde Siria, Libanul, Iranul și Irakul.
4. Ierusalimul, care cuprinde Israelul și Iordania.

B. Biserici Naționale (dintre care unele sunt noi Patriarhate)

1. Biserica Rusă
2. Biserica Ciprului
3. Biserica Greacă
4. Biserica Bulgară
5. Biserica Română
6. Biserica Sârbă
7. Biserica Albaneză
8. Biserica Georgiană
9. Biserica Cehă
10. Biserica Poloneză
11. Biserica Sinaită

C. Biserici misionare

1. Coreea
2. Uganda și Kenia
3. China
4. Australia
5. America de Sud
6. Europa Apuseană
7. America de Nord

D. Biserici în Diaspora

1. Arhiepiscopia Ortodoxă Greacă din America de Nord și de Sud
2. Bisericile ortodoxe din America, incluzând OCA, al cărei statut de autocefalie trebuie lămurit la un viitor Sobor Ecumenic.
3. Japonia
4. Finlanda
5. China
6. Macedonia

Preasfințitul Kallistos Ware scrie: "În Răsărit erau multe biserici a căror întemeiere mergea în trecut până la Apostoli; exista un puternic simțământ al egalității tuturor episcopilor, un simțământ al alcătuirii sinodale a Bisericii. Răsăritul a încuviințat ca Papa să fie întâiul episcop al Bisericii, dar l-a văzut ca întâiul între egali. În Apus însă exista un singur scaun episcopal ce revendica întemeiere apostolică - Roma - astfel că Roma a ajuns să fie privită ca singurul scaun episcopal apostolic ... Biserica a fost văzută mai puțin ca un așezământ colegial, și mai mult ca o monarhie - monarhia papală."²

Insistența asupra monarhiei papale, agravată de atrocitățile săvârșite de cruciați asupra populației Constantinopolului în 1204, a dus la o tristă înstrăinare și despărțire a Bisericilor Răsăritene față de Roma, care ne rugăm să fie vindecată în timp, întrucât cele două biserici sunt apostolice și au multe lucruri în comun.

Ce este Biserica?

Vechii evrei credeau că Dumnezeu locuiește într-o raclă pe care o numeau chivot, și purtau cu ei această raclă tot timpul. Racla cuprindea tablele de piatră pe care Dumnezeu scrisese cele zece porunci. Nimănu-i era îngăduit să atingă racla sfântă. Odată un om s-a atins de ea din greșeală și a căzut îndată mort. Altădată, când chivotul a fost răpit de filistenii, evreii au crezut că le-a venit sfârșitul, fiindcă-și pierduseră Dumnezeu. Mai târziu au ridicat un cort spre a adăposti chivotul. Apoi mai târziu, când Solomon a zidit vestitul său templu din Ierusalim, chivotul a fost așezat în Sfânta Sfintelor.

R. L. Bruckberger scrie: "În pustie Dumnezeu viețuia sub un cort în chivotul Său, și adeseori în timpul nopții un stâlp de foc stătea tocmai deasupra aceluiași cort dintre toate celelalte, dezvăluind tuturor slava Prezenței Sale ocrotitoare și înspăimântătoare. Când poporul Său s-a sălășluit în Pământul Făgăduinței, Dumnezeu S-a mulțumit încă multă vreme cu cortul, așezat alături de palatul regelui și de casele oamenilor. Doar cu părere de rău, pe cât se pare, și-a părăsit cortul

pentru mărețul Templu zidit de Solomon."³

Din clipa când Solomon a zidit Templul spre a adăposti chivotul, oamenii au rămas cu impresia că Biserica e o clădire. Însă când Solomon și-a afierosit Templul, a spus în rugăciunea de afierosire: "Dumnezeu va locui cu oamenii pe pământ? Dacă cerul și cerurile cerului nu Te încap, cu atât mai puțin Te va încăpea templul acesta pe care Ți l-am zidit eu ?" (2 Paralip. 6, 18). Cum poate trăi Dumnezeu într-o clădire când nici întregul univers nu e destul de mare să Îl cuprindă? Solomon știa că Dumnezeu nu poate fi închis într-o casă, oricât de măreață ar fi ea. Dumnezeu este pretutindeni, pe străzi, în fabrici, în școli, pe drumuri singuratice sau în camerele de închiriat. El nu poate fi cuprins sau mărginit de un templu sau o biserică. Întregul univers este Biserica Sa.

Dumnezeu nu are nevoie de clădirea pe care o numim biserică, însă noi avem. Avem nevoie de locuri anume afierosite lui Dumnezeu, unde oamenii se adună cu singurul scop de a-L slăvi pe Dumnezeu și a căuta să afle voia Lui. De bună seamă, am putea sluji lui Dumnezeu și în locuri destinate altor îndeletniciri, dar nu o facem. Avem nevoie de o casă de închinare unde tot ce există: arhitectura, icoanele, cântarea, veșmintele, potirul, predica, tămâia și lumânările ne ajută să ne închinăm, aducându-ni-L înaintea lui Dumnezeu. El este mereu prezent în Biserica Sa. El vorbește prin citirile din Scripturi. El ni se dăruiește pe Sine în Sfânta Împărtășanie. Aceasta este cu adevărat casa Lui. Însă există permanent primejdia de a-L închide pe Dumnezeu în această casă, de a-L întemnița acolo și a simți că acea clădire e singurul loc unde Dumnezeu este prezent, că aceea este singura Lui casă. Este o greșeală.

Poporul lui Dumnezeu

Dumnezeu care trăia într-un cort cu poporul Său în Vechiul Legământ, și-a făcut sălaș într-o Persoană în Noul Legământ. Acesta e înțelesul literal al cuvântului *eskînosēn* (*a-și așeza cortul*), din Ioan 1, 14: "Și Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit (*eskînosēn*) între noi, și

³ *The History of Jesus Christ*, The Viking Press.

am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr". Fiul lui Dumnezeu, a doua Persoană a Treimii, a luat firea omenească. "Dumnezeu S-a mutat din Templul din Ierusalim în firea omenească a lui Iisus, cum se mutase mai înainte din cort în Templul lui Solomon."⁴ Acum Dumnezeu nu mai trăiește într-un templu, ci într-o persoană. Domnul Iisus se face Templu viu al lui Dumnezeu.

La rândul său, Iisus ajunge să-Și facă sălaș în noi prin marea Taină a Sfintei Împărtășanii. "Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu, întru Mine petrece și Eu întru el" (Ioan 6, 56). Prin Taina Mirungerii primim în noi pe Dumnezeu Duhul Sfânt care-l îndeamnă pe Sfântul Pavel să spună: "Nu știți că voi sunteți templu al lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu sălășluiește în voi ?" Acum Dumnezeu sălășluiește în poporul Său. Fiecare dintre noi devine un templu, o biserică mișcătoare.

Deci Biserica nu e doar o clădire; este și poporul în care sălășluiește Dumnezeu. Clădirea nu e doar casa lui Dumnezeu: este în și mai mare măsură casa poporului lui Dumnezeu. Poporul este Biserica. Prin popor înțelegem clerul și mirenii împreună, alcătuind plinătatea Bisericii. În primele trei veacuri ale creștinătății, unii creștini se închinau chiar sub pământ, în catacombe, din pricina prigoanelor. Totuși Biserica exista, și chiar înflorea, în ciuda rarității clădirilor-biserici; căci, cum se vede, Biserica este poporul lui Dumnezeu. A fost și o vreme când primii creștini slujeau în case particulare. Nici atunci Biserica nu se identifica cu anumite clădiri; Biserica era poporul lui Dumnezeu. Dacă vreodată clădirea bisericii voastre este nimicită, nu înseamnă că Biserica voastră va înceta să existe. Poporul este Biserica. Oamenii vor sluji în case sau într-o sală. Biserica nu este în primul rând o clădire; este un grup de oameni ce au răspuns chemării lui Dumnezeu și se adună în fiecare duminică spre a fi cu El. Cuvântul grecesc pentru Biserică, *ekklesia*, înseamnă "cei ce au fost chemați afară". Creștinul este cel ce a fost chemat afară din lume și aparține lui Hristos.

În Vechiul Legământ, Dumnezeu alesese pe evrei ca popor al Său. Ei ar fi trebuit să fie o comunitate nouă prin care Dumnezeu să

4 R. L. Bruckberger, *The History of Jesus Christ*, The Viking Press.

mîntuiesc lumea. Dumnezeu li S-a descoperit lor, ca ei la rîndul lor să-L poată descoperi pe El altor neamuri. Când vechiul Israel nu L-a prirnit pe Iisus ca fiind Mesia cel făgăduit, Biserica a fost chemată de Dumnezeu să fie *noul Israel*, noul popor ales, noua obște mîntuitoare care să răspîndească "vestea cea bună" despre ceea ce a făcut Dumnezeu prin Hristos pentru toți oamenii de pe fața pămîntului. Noi, oamenii, am devenit Biserica, chivotul mîntuitoarei prezențe a lui Dumnezeu în lume. "Iar voi, seminție aleasă, preoție împărătescă, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunățile Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată" (1 Petru 2, 9). Făpturile omenești, iar nu piatra și mortarul, urmau a fi simbolul prezenței lui Dumnezeu în lume. Dumnezeu a ales pe om ca să fie Templu al Său.

Voi sunteți Trupul lui Hristos

Dorind a-Și face lucrarea între noi, Dumnezeu Fiul a luat trup omeneSC asemenea cu al nostru. Aceasta se numește Înrupare: cu acest și prin acest trup Dumnezeu a lucrat în Hristos pe durata celor 33 de ani pe care i-a trăit în această lume. El a învățat, a tămăduit, a iertat, S-a dat pe Sine să fie răstignit pe Cruce pentru mîntuirea noastră. Apoi, la Înălțare, trupul Său a părăsit pămîntul, nemaifiind lucrător între noi.

Dacă după Înălțare Dumnezeu ar fi voit să-Și urmeze lucrarea în mijlocul nostru, fie trebuia să ia din nou acel trup (așa cum va face când va veni la Judecata de Apoi), fie să folosească un alt trup. El a ales cea de-a doua posibilitate. De această dată nu este un trup fizic, precum cel născut din Sfânta Fecioară Maria, ci un organism pe care Sfântul Pavel îl aseamănă cu un trup, când zice: "Voi sunteți trupul lui Hristos". Toți creștinii ce au fost botezați, care au primit Duhul Sfânt, ce sunt părtași vieții lui Hristos prin Sfânta Împărtașanie, alcătuiesc Trupul ce trebuie să fie unealta lucrării lui Hristos pe pămînt. Cu alte cuvinte, Hristos trăiește și lucrează astăzi prin toți cei ce alcătuiesc noul Trup din lume, adică Biserica. Noi suntem Biserica.

"Dar voi cine ziceți că sunt ?"

Într-o zi Iisus l-a întrebat pe Petru: "Dar voi cine ziceți că sunt ?"

Petru a răspuns: "Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu." Atunci Iisus i-a zis lui Petru: "Fericit ești Simone ... Tu ești Petru, și pe această piatră voi zidi Biserica mea" (Matei 16, 15...18). Ce a vrut să spună Iisus prin "piatră" ? Oare a vrut să spună că Biserica se va zidi pe omul Petru? Sau prin aceasta a înțeles mărturisirea credinței lui Petru în Iisus? Noi credem că amândouă. Biserica s-a întemeiat pe mărturisirea lui Petru că Iisus este Hristos, Fiul Dumnezeului celui Viu. Ea se mai întemeiază și pe Petru și pe ceilalți Apostoli dreptcredincioși, dăruiți cu totul lui Iisus. Pe un asemenea popor credincios și dăruiți cu totul a clădit Dumnezeu de-a lungul vremii. Tot pe ei clădește și acum.

Piatra din capul unghiului și stâlpii

Sfântul Pavel a asemuit Biserica cu structura unei clădiri. Piatra din capul unghiului este Hristos (Efes. 2, 20-22). "Căci nimeni nu poate pune altă temelie decât cea pusă" (1 Cor. 3, 11). Temelia e alcătuită din Apostoli și prooroci (Efes. 2, 20). "Pietrele vii" ce alcătuiesc structura sunt credincioșii. Primele dintre aceste pietre vii sunt Petru, Andrei și ceilalți Apostoli care au fost cei dintâi care L-au mărturisit pe Iisus ca Mesia.

Imaginea Bisericii ca o clădire având pe Hristos drept piatra din capul unghiului ne aduce aminte de spusa unui rege spartan. El se lăudase că nici un neam de pe pământ nu avea ziduri ca Sparta. Însă când un vizitator a venit să viziteze Sparta, nevăzând nici un fel de ziduri, l-a întrebat pe regele spartan unde erau zidurile. Regele a arătat către o ceată de oșteni spartani: "Acelea sunt zidurile Spartei", a spus el, "și fiecare om este o cărămidă". Tot așa, fiecare creștin este o piatră vie zidită în clădirea Bisericii.

Hristos spune în Apocalipsă: "Pe cel ce biruiește, îl voi face stâlp în templul Dumnezeului Meu" (Apoc. 3, 12). În vechime, atunci când un dregător vestit își sfârșea anii de slujbă, era obiceiul ca cea mai mare cinstire ce i se aducea să fie înălțarea unui stâlp al său într-unul din

templele păgânești. Uneori acești stâlpi, precum Porticul Cariatidelor de pe Acropola Atenei, erau chiar sculpturi ale persoanelor cărora li se aducea cinstire. Ei chiar susțineau la propriu acoperișul și zidurile templului. Fiecare dintre noi e chemat să fie un astfel de stâlp viu în Biserica lui Hristos, luând parte la susținerea cortului mărturiei lui Dumnezeu în lume.

Trupul lui Hristos

Am spus că Biserica e mai mult decât o clădire, este poporul lui Dumnezeu. Ca popor al lui Dumnezeu, noi alcătuim Trupul lui Hristos care este lucrător în lumea de azi. Prin Botez suntem altoiți pe Trupul lui Hristos și suntem făcuți mădulare ale Sale. Prin Sfânta Împărtășanie primim Trupul și Sângele lui Hristos în noi. Astfel se alcătuiește Trupul lui Hristos. "Că o pâine, un trup cei mulți suntem; că toți dintr-o pâine ne împărtășim" (1 Cor. 10, 17). Așa cum Hristos a fost prezent în lume cu trupul Său cel văzut vreme de treizeci și trei de ani, la fel și astăzi El continuă a fi prezent în noi, mădularele trupului Său tainic, în care sălășluiește. Așa cum Dumnezeu S-a smerit pe Sine luând chipul făpturii omenești și ascunzându-Și dumnezeirea sub chipul robului pătimitor și răstignit, tot așa și acum Se smerește pe Sine, îngăduind ca trupul de credincioși, slabul și nedesăvârșitul trup care este Biserica, să-L înfățișeze pe El pe pământ, spre a vorbi, a judeca și a prooroci în numele Lui.

Toate acestea arată că Hristos este dependent de Biserica Sa. Cum spunea Sfântul Ioan Gură de Aur, "așa de mare este dragostea lui Hristos pentru Biserică, încât pare că S-ar socoti neîmplinit până ce nu are Biserica unită cu Sine ca trup". Înseamnă că noi suntem uneltele prin care Hristos trebuie să lucreze în lumea de astăzi.

Fi-i Biserică!

Este limpede așadar că Biserica este mai mult decât o clădire, este poporul, poporul credincios, poporul botezat, poporul uns cu Sfântul Mir, poporul afierosit, poporul în care sălășluiește Hristos, poporul ce

aude glasul lui Dumnezeu și ascultă de El, poporul care într-adevăr și-a încredințat viața în mâinile Lui ca Domn, poporul ce are o legătură personală cu El în rugăciune, care ascultă glasul Lui.

Așa cum scrie Episcopul Dimitrie, Biserica este "obștea celor ce s-au îmbrăcat în Hristos botezându-se întru El, s-au pecetluit cu darul Duhului Sfânt prin Mirungere, li s-au iertat păcatele prin Mărturisire și s-au hrănit cu Hrană Cerească în Sfânta Taină a Trupului și Sângelui Său ... Biserica este unirea de Dumnezeu rânduită a poporului unit prin Credința Ortodoxă, prin legea lui Dumnezeu, prin ierarhie și Sfintele Taine. Este Trupul cel Tainic al lui Hristos."⁵

Cineva spunea: "Clipa cea mai sfântă a slujbei bisericești este atunci când Biserica, poporul lui Dumnezeu întărit de predică și Sfintele Taine, trece dincolo de ușa bisericii, în lume, *spre a fi Biserica*. Noi nu mergem doar la biserică: noi suntem Biserica."

Motivul pentru care ne ducem la biserică în fiecare duminică este acela de a-L asculta pe Hristos, de a-L slăvi, de a-L primi în lăuntru nostru, spre a putea să ieșim în lume și a fi Biserica tot restul săptămânii.

Un râu dătător de viață

Proorocului Iezechiel (Cap. 47, 1-2 și 6-12) i se arată o vedenie a râului vieții. El curge de la jertfelnicul Templului către lume. Pe măsură ce râul curge, ajunge tot mai în adâncime. Ca urmare, apele puturoase ale mării moarte sunt reînsuflețite și marea mișună de pești. Oriunde curge râul, apare viața, căci el face copacii și ierburile să crească. Ce oare poate fi acest râu, de nu chipul blagosloveniilor ce au să se reverse din Biserica în lume? Ce oare poate fi el, de nu chipul înviorării, reînnoirii și vieții pe care Hristos voiește să o aducă în lume prin Biserica Sa, adică prin noi, poporul Său, mădularele trupului Său, obștea Sa mântuitoare.

⁵ Episcopul Dimitrie, *Orthodox Christian Teaching*, Dept. of Christian Education, Orthodox Church in America, 1980, Syosset, NY.

Hristos cu noi

Un om ce a vizitat Germania după al Doilea Război Mondial a spus că, vizitând orașele bombardate, a observat că oamenii ieșeau din subsolurile clădirilor ruinate, adunând cărămizi și clădind mai întâi biserici, iar nu fabrici spre a reface economia. Întrebând de ce, i s-a răspuns: "Clădim întâi biserici, fiindcă aici poporul nostru va dobândi duhul pentru reconstrucție."

Biserica e izvor de putere, fiindcă nu este altceva decât Hristos prelungindu-Se pe Sine în spațiu și timp, Hristos continuând a fi prezent cu noi, Hristos continuând să ne mântuiască, Hristos continuând să ne umple cu plinătatea vieții dumnezeiești.

Există o poveste despre Zaheu, vameșul cel necinstit, pe care Iisus l-a chemat jos din dud spre a cina cu el. Zaheu, așa cum vă amintiți, a fost convertit ca urmare a întâlnirii sale personale cu Mântuitorul. În anii următori, spune tradiția, Zaheu obișnuia să se scoale devreme în fiecare dimineață, să ducă o găleată de apă la acel copac și să-l ude cu grijă la rădăcină. Odată soția sa l-a urmat și, întrebându-l de pricina ciudatei griji pentru vechiul dud, Zaheu i-a răspuns: "Aici L-am găsit pe Hristos". Biserica este locul unde Îl găsim pe Hristos. Acolo suntem botezați. Acolo auzim cuvântul Lui. Acolo vine să Se sălășluiască în inimile noastre când Îl primim în Sfânta Împărtășanie. De aceea iubim Biserica. De aceea o sprijinim. De aceea lucrăm pentru ea. De aceea ne ducem în lume în fiecare duminică, spre a fi Biserică oriunde ne-am afla.

Rezumat

1. Biserica este Trupul lui Hristos în lumea de azi. Prin acest trup, Hristos continuă să fie prezent și lucrător în lume.

2. Spre a fi autentică, Biserica trebuie să aibă o continuitate istorică neîntreruptă cu Biserica Apostolică timpurie care a fost întemeiată de Iisus.

3. Biserica Ortodoxă, una, sfântă, sobornicească și apostolească, este adevărata Biserică a lui Dumnezeu pe pământ. Ea a păstrat plinătatea adevărului lui Hristos, deplinul așezământ al credinței,

continuând Biserica Apostolilor.

4. Hotărârile Soborului Ecumenic, formulate de episcop sub călăuzirea Duhului Sfânt și primite de clerici și mireni, alcătuiesc cea mai înaltă autoritate a Bisericii Ortodoxe.

5. Biserica nu se identifică cu o clădire, ci cu poporul lui Dumnezeu, în care sălășluiește Dumnezeu și prin care El este lucrător în lume.

6. Trupul lui Hristos se alcătuiește prin Botez, Mirungere și Euharistie. Prin Botez suntem altoiți în Trup ca mădulare; prin Mirungere suntem pecetluiți cu darul Duhului Sfânt; prin Euharistie Hristos ajunge să se sălășluiască în noi, făcându-ne cu adevărat mădularele Trupului Său, Biserica. Cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur: "Hristos este capul Trupului, dar la ce bun capul fără mâini, fără ochi, fără picioare, fără urechi?"

7. Ca mădulare ale Trupului lui Hristos, ca popor al lui Dumnezeu, suntem chemați a fi Biserică oriunde ne-am afla. Plecăm de la Liturghie și ieșim în lume spre a fi Biserică.

II. CE CREDEM NOI DESPRE CREZUL DE LA NICEEA

Cuvântul *crez* se trage din cuvântul latinesc *credo*, însemnând “eu cred”. Crezul este lucrul în care crezi și pe care îți întemeiezi viața. Orice om are un crez, chiar și un ateu, fiindcă oricine își întemeiază viața pe ceva. Sartre de pildă, care era ateu și existențialist, avea crezul său. El l-a înfățișat astfel: "Viața este absurdă. Dragostea e cu neputință".

Crezul Vechiului Legământ era *Șema*: "Ascultă, Israele: Domnul Dumnezeu nostru este singurul Domn" (Deut. 6,4).

Și creștinii ortodocși au un crez. Unele dintre cele mai timpurii crezuri creștine se găsesc în *Scriptură*.. De pildă la Ioan (3, 16): „Căci așa a iubit Dumnezeu lumea, încât și pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică". Acesta este un crez. Un alt crez creștin foarte timpuriu, pe care-l aflăm de mai multe ori în *Scriptură*, este simpla declarație: “Domnul este Iisus Hristos” (I Cor. 12,3; Filip. 2,11).

Un simbol sau o parolă

Crezul creștin se mai cheamă și Simbol. Termenul *simbol* vine de la un cuvânt ce însemna parolă în taberele militare. Deci pentru creștinii din vechime crezul sau simbolul era o parolă ce îi arăta a fi adevărați creștini.

Crezul a mai fost definit ca o hartă. A. Leonard Griffith scrie: “Crezurile sunt pentru religie ceea ce sunt hărțile pentru geografie. Primii exploratori ce au acostat pe țărmurile Americii de Nord au desenat hărți ale ținuturilor prin care au călătorit. Deci de-a lungul veacurilor oamenii au experiat câte ceva din Dumnezeu ... și din ceea ce au experiat, au formulat crezuri, hărți religioase pentru călăuzirea

generațiilor viitoare".⁶

Alții au asemuit crezul creștin cu o chezășie de credință. Este un fel de rezumat a ceea ce credem, iar când îl rostim, este ca și cum am depune chezășia credincioșiei noastre față de Dumnezeu.

Parolă, hartă, rezumat al credinței, chezășia credincioșiei – toate acestea ne spun câte ceva despre ce este crezul. Ajungem astfel la întrebarea:

Care este obârșia crezului creștin?

Întâi, era nevoie de un scurt rezumat al credinței la care cei botezați să poată subscrie. Unele din primele crezuri creștine au fost scrise spre a fi mărturisiri de credință pentru cei ce urmau să se boteze.

În al doilea rând, primele crezuri, așa cum zice Sfântul Atanasie, erau scrise ca "îndreptare împotriva ereziei". Erau scrise spre a combate învățăturile false. De fapt, tocmai marii eretici au fost cei ce au dus la scrierea marilor crezuri. Crezurile erau scrise ca răspuns la falsele învățături ale celor din Biserica timpurie ce încercau a strâmba adevărurile lui Hristos.

În Biserica primară existau mai multe crezuri; printre ele, Crezul Apostolic și Crezul Atanasian. Crezul Apostolic datează de la mijlocul celui de-al doilea veac. După Predanie, fiecare din Apostoli a adăugat câte un articol la alcătuirea sa - de unde și numele. Chiar dacă nu este apostolic la obârșie, crezul acesta este apostolic ca învățătură. Crezul Atanasian datează din veacul al cincilea. Acest crez a fost influențat de scrierile Sfântul Atanasie. Amândouă crezurile au fost scrise de Bisericile locale spre a fi rostite la Botez ca mărturisiri de credință.

În veacul al IV-lea Biserica a hotărât să alcătuiască un Crez uniform și oficial pentru întreaga Biserică. Astfel a apărut Crezul de la Niceea, scris la Întâiul și al Doilea Sobor Ecumenic. Faptul că Crezul a fost scris de Biserica adunată în Sobor Ecumenic dovedește că Crezul nu este părerea unui om oarecare. Crezul de la Niceea înseamnă întreaga Biserică ce își încheagă și înfățișează credința sub călăuzirea Duhului

6 A. Leonard Griffith, *What is a Christian ?*, Abingdon Press, 1962.

Sfânt. Tocmai de aceea, când rosteau Crezul Niceean, vechii creștini nu spuneau "cred, .. ", ci "credem ... ". Cu alte cuvinte, ei spuneau că "aceasta nu este doar credința mea personală; este și înfățișarea credinței întregii obști creștinești.

Se înțelege de la sine că nici un crez finit nu poate spune vreodată tot ce este de spus despre Dumnezeu cel infinit. Crezul e mai curând o declarație omenească dumnezeiește insuflată, spre a ne ajuta la înțelegerea lui Dumnezeu. Sfântul Pavel numea pe Hristos "darul negrăit" al lui Dumnezeu, ceea ce subliniază faptul că nici un crez nu poate cuprinde vreodată sau să ajungă la capătul plinătății înțelesului lui Hristos.

Cu toate acestea, recunoscându-ne finitudinea, nu putem ascunde cele ce a făcut Dumnezeu pentru noi. Trebuie să ne rostim credința, oricât de nedesăvârșit. Aceasta a încercat să facă Biserica prin Crez. Trebuie să știm ce anume credem și în Cine credem, dacă vrem să trăim ca creștini.

Tocmai de aceea avem Crezul de la Niceea, care a fost descris ca "cuceritorul rezumat al credinței creștine, primit azi de către cele mai multe din trupurile creștine ca o expresie superlativă a credinței noastre. Prin el se aud ecouri ale glasurilor *Scripturii*, ale primilor mucenici și ale sfinților. Este cu adevărat o credință prin care să trăiești".⁷

Crezuri și fapte

De bună seamă, creștinismul este mai mult decât un crez; el este făptuire, viață ce trebuie trăită. Cei ce privesc de sus crezurile, spunând că "nu crezurile sunt importante, ci faptele", aceștia uită că orice faptă pornește dintr-un crez. Deci crezul e important, fiindcă ceea ce credem cu adevărat, își va afla până la urmă întruchiparea în viața noastră.

Auzim uneori oameni spunând că "nu contează ce crede omul, atâta vreme cât e sincer în credința lui". Acest lucru este cam naiv, căci și

⁷ Prințesa Ileana, *Meditations on Nicene Creed*, Morehouse-Gorham Co., N.Y.

Hitler a fost sincer, chiar foarte sincer în ceea ce credea, dar din nefericire crezul lui era greșit.

Multe din necazurile ce apar în lumea de azi sunt pricinuite de oameni ce au un crez greșit, fie el comunism, materialism, secularism sau ateism. Dacă noi creștinii credem că avem crezul cel drept, atunci avem obligația de a-l cunoaște cât mai bine, spre a putea să-l înfăptuim - înfăptuire care să aducă slavă lui Dumnezeu. Tocmai de aceea există crezurile: ca să fie înfăptuite în viață.

"Care din Tatăl purcede"

La început, Sfinții Părinți ce au alcătuit Crezul de la Niceea au statornicit că Duhul Sfânt "din Tatăl purcede". Mai târziu, Biserica Apuseană a adăugat în chip arbitrar cuvintele "și din Fiul", însemnând că Duhul Sfânt purcede din Tatăl și din Fiul. Aceasta este faimoasa adăugire *Filioque* care a dat prilej la multe fricțiuni între Bisericile Răsăritene și cele Apusene. Biserica Ortodoxă a păstrat Crezul de la Niceea în forma originală, fără *Filioque*, din următoarele motive:

Întâi, fiindcă Soboarele Ecumenice au oprit ca cineva să facă vreo schimbare în Crez, afară numai de un alt Sobor Ecumenic. Crezul aparține întregii Biserici, iar o mică parte a Bisericii nu are dreptul să-l schimbe.

În al doilea rând, ortodocșii cred că, din punct de vedere teologic, *Filioque* este fals. În chip logic, Biserica Ortodoxă socotește că Dumnezeu știe mai bine cum este. Iisus Însuși a spus: "Iar când va veni Mângâietorul pe care Eu îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Aevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine" (Ioan 15,26). Ortodoxia a învățat întotdeauna ce învață și *Scriptura*: Hristos trimite Duhul, iar Duhul purcede din Tatăl. Aceasta păstrează unitatea lui Dumnezeu, potrivit căreia Tatăl este unica obârșie și unicul izvor al Treimii. Deci Crezul de la Niceea a fost păstrat de Biserica Ortodoxă în întregime și deplinătatea sa originală.

Un Crez drept pentru o rugăciune dreaptă

Adresându-se catehumenilor din Biserica timpurie, Augustin spunea:

"Ceea ce tocmai ați rostit, prin harul lui Dumnezeu, este așezământul ortodox al credinței creștinești, pe care Sfânta Biserică cu tărie se întemeiază. Ați primit Crezul și l-ați dat înapoi. Încredințați-vă că-l veți păstra de-a pururi în minte și în inimă. Rostiți-l pentru voi înșivă în zori când vă sculați, cugetați la el când umblați pe drum, aduceți-vă aminte de el când stați la masă. Fie ca inimile voastre să cugete aceste scumpe cuvinte chiar și când dormiți.

Acum, cum zice predania Bisericii, după ce am dat vouă Crezul, urmează să vă învățăm rugăciunea pe care ne-a dat-o Mântuitorul (Rugăciunea Domnească). Iar ea trebuie învățată pe de rost și rostită în săptămâna ce vine; și trebuie rostită mereu de către toți cei îmbrățișează legea creștinească.

Iată un loc din *Scriptură* ce spune că toți care cheamă numele Domnului se vor mântui (Ioil 2, 32). Dar, cum spune Sfântul Pavel, cum pot oamenii să cheme numele Domnului până ce nu cred în El ?" (Rom. 10, 13-15). Acest loc din *Scriptură* deslușește de ce nu vă învățăm pe voi Rugăciunea Domnească înainte de a fi învățat Crezul. Vă dăm întâi Crezul, pentru ca să cunoașteți ce veți crede, iar apoi rugăciunile, ca astfel să știți cine este Cel căruia vă rugați și ce anume să cereți de la El. Atunci vă veți ruga cu credință, iar rugăciunea voastră va fi ascultată."

Rezumat

1. Crezul este un scurt rezumat al credinței cerute celor ce se botezau.

2. Crezul de la Niceea, scris la Întâiul și al Doilea Sobor Ecumenic, reprezintă crezul oficial al Bisericii Ortodoxe. Este o mărturisire a credinței scrise de întreaga Biserică creștinească sub călăuzirea Duhului Sfânt.

3. Crezul omului este important, deoarece ceea ce credem își află până la urmă întruchiparea în viața noastră.

4. Biserica Ortodoxă a păstrat Crezul Niceean în forma sa originară, fără adaosul *Filioque*.

5. Este nevoie de un crez drept pentru o rugăciune dreaptă.

6. Rostit la fiecare Liturghie, Crezul de la Niceea este o reînnoire statornică a mărturisirii de credință de la Botez.

Crezul de la Niceea

Iată aici cuvintele Crezului Niceean:

Cred întru Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, văzutele tuturor și nevăzutele.

Și întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii;

Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut;

Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri, și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om;

Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat și a pățimit și S-a îngropat;

Și a înviat a treia zi, după Scripturi;

Și S-a suit la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui;

Și iarăși va să vie cu slavă să judece viii și morții, a Căruia Împărăție nu va avea sfârșit.

Și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață Făcătorul, Care din Tatăl purcede, Cela ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin proroci.

Întru una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică;

Mărturisesc un Botez spre iertarea păcatelor;

Aștept învierea morților

Și viața veacului ce va să fie. Amin.

III. CE CREDEM NOI DESPRE IISUS HRISTOS

Crezul de la Niceea arată exact ce cred creștinii ortodocși despre Iisus Hristos, atunci când zice că noi credem "întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii; Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut".

S-a spus că Crezul de la Niceea cuprinde 101 cuvinte grecești, dintre care 84 se referă la Fiul. Crezul pune accent în primul rând pe Hristos.

Sfântul Ioan se referă în repetate rânduri la Hristos cu termenul de **Cuvântul**. Termenul e cât se poate de potrivit. Până ce omul nu rostește un cuvânt, nu îl putem cunoaște. Cuvintele transmit înțelesuri, făcându-i în stare pe ceilalți să cunoască ce avem în minte. Așa cum cuvintele înfățișează gândurile noastre lăuntrice, tot așa Hristos - Cuvântul lui Dumnezeu - ne transmite gândurile lui Dumnezeu. El a venit pe pământ să fie "limbajul" lui Dumnezeu ce vorbește omului. În Hristos se reîntemeiază dialogul cu Dumnezeu.

Domn

Crezul începe să ne spună cine este Hristos, descriindu-L ca Domn - cuvânt ce fusese folosit în Vechiul Legământ pentru Dumnezeu. Este un titlu pe care Biserica timpurie l-a dat în mod voit lui Hristos Cel Proslăvit spre a înfățișa faptul că El este absolutul și necontestatul ziditor și stăpânitor al întregului univers, că El este Stăpânul iar noi robii. Unul din primele crezuri ale Bisericii era: "Domnul este Iisus Hristos" (Rom. 10,9; I Cor. 12,3; Col. 2,6).

Iisus

După cuvântul Domn din Crezul Niceean, ajungem la cuvântul Iisus. Acesta fusese numele arătat din cer pentru Pruncul născut în ieslea din Betleem. "Și a zis ei îngerul: Nu te teme Marie, că ai aflat har la Dumnezeu. Și iată vei zămisi în pântece și vei naște fiu și vei chema numele lui Iisus" (Luca 1, 30-31). Iisus este numele grecesc ce corespunde evreiescului *Iosua*, care înseamnă "Dumnezeu e mântuire". O scurtă tâlcuire a numelui Iisus se află la Matei (1, 21): "și vei chema numele lui Iisus, că El va mântui pe norodul Său de păcatele lor".

Felul propovăduirii lui Iisus a fost vestit din ceruri înainte ca El să se nască. El urma să se numească IISUS (Mântuirea lui Dumnezeu) fiindcă țelul Său principal era mântuirea poporului Său de păcate. Nu se pomenește defel despre învățătura Sa, căci învățătura Sa nu ar fi fost lucrătoare fără a fi mai întâi mântuire.

Se află vreun nume mai de preț decât Iisus? Iisus - numele la a cărui pomenire toate se pleacă, cele din cer, cele de pe pământ și cele dedesubt. Iisus - numele ce aduce mângâiere celor necăjiți, putere celor slabi, nădejde celor fără de nădejde, iertare păcătoșilor, îndrăznire șovăielnicilor, viață muribunzilor. Iisus - numele cel mai presus de tot numele, numele ce se face rugăciune care arată și împlinește trebuințele sufletului nostru, nume la a cărui pomenire cu glas de rugăciune cele cu neputință încep a se face cu puțință.

Iisus este numele omenesc al Fiului lui Dumnezeu. El arată firea Sa omenească, fiindcă El a fost om deplin și Dumnezeu deplin în una și aceeași persoană.

Hristos

Următorul nume pe care Crezul îl dă lui Iisus este Hristos. *Hristos* e un cuvânt grecesc ce înseamnă "Unsul". El amintește de vechiul obicei evreiesc de a unge un om ales pentru o slujire înaltă, așa cum a fost uns David de către Samuil în numele Domnului înainte de a deveni Împărat. Cuvântul grecesc *Hristos* este echivalentul cuvântului evreiesc pentru *Messia*. Deci titlul *Hristos* înseamnă *Messia* sau

Unsul. Este important să ținem minte aceasta, căci înseamnă că atunci când rostim cuvintele *Iisus Hristos*, mărturisim esențialul credinței noastre de creștini ortodocși. Întrucât *Iisus* este un nume iar *Hristos* este un titlu, când alăturăm cele două cuvinte, spunând *Iisus Hristos*, mărturisim credința noastră că Iisus este Messia sau Unsul lui Dumnezeu spre a mântui pe poporul Său. Așa cum mărturisea Petru, "Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu" (Matei 16, 16).

Un soldat evreu ce participase la slujbele creștine în timpul celui de-al Doilea Război Mondial s-a dus la un rabin și l-a întrebat care e deosebirea între Messia evreilor și Iisus al creștinilor. Rabinul i-a explicat: "Deosebirea este că noi, evreii, credem că Messia urmează să vină, iar creștinii cred că el a și venit, în persoana lui Iisus." La aceasta, soldatul a pus o întrebare de nerăspuns: "Dar, rabbi, când va veni Messia al nostru, ce anume va avea pe care Iisus să nu-l aibă? Va avea mai multă dragoste? Mai multă bunătate? Mai multă putere de a face minuni? Mai multă curăție a vieții? Mai multă iertare dumnezeiască, dreptate mai desăvârșită?"

Vechii evrei aveau o asemenea frică față de Dumnezeu, încât nici nu i-ar fi rostit numele. Dumnezeu Însuși a risipit această frică, dându-ne nouă numele Său în două dintre cele mai frumoase cuvinte pe care omenirea le-a cunoscut vreodată: **Iisus Hristos** – cuvinte ce fac reală prezența lui Dumnezeu și Îl aduc în inima noastră.

Adevărul dezvăluit

Întregul adevăr despre cine este Dumnezeu și cine este omul a fost dezvăluit lumii în și prin Hristos. Tocmai de aceea Hristos poate să ne spună "Eu sunt Adevărul". Este ca și cum adevărul ar fi purtat mai înainte un vâl, iar acum, în Hristos, vâlul este dat la o parte. Hristos este Fiul lui Dumnezeu, a doua persoană a Treimii, dând la o parte vâlul. Așa cum citim în Evrei (1, 1-2): "În multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor a toate, prin Care a făcut și veacurile."

Apostolul Ioan scrie despre Hristos: "Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul Cel Unul Născut, Care este în sânul Tatălui,

Acela L-a făcut cunoscut." (Ioan 1,18).

Sfântul Pavel rezumă credința noastră despre Hristos: "Acesta este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut, mai întâi născut decât toată făptura. Pentru că întru El au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute, fie tronuri, fie domnii, fie începătorii, fie stăpânii. Toate s-au făcut prin El pentru El.

El este mai înainte decât toate și toate prin El sunt așezate. Și El este capul trupului, al Bisericii; El este începutul, Întâiul Născut din morți, ca să fie El cel dintâi întru toate. Căci în El a binevoit (Dumnezeu) să sălășluiască toată plinătatea și printr-Însul toate cu Sine să le împace, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, făcând pace prin El, prin sângele crucii Sale." (Col. 1, 15-20)

O omenire preschimbată

Hristos a luat asupra Sa firea noastră omenească, a curățit-o și a preschimbat-o într-o omenire sfântă și proslăvită: El a făcut din om chivotul prezenței lui Dumnezeu, templul Duhului Sfânt. Prin înălțarea Sa, Hristos a luat chiar firea noastră omenească cu El în ceruri. Cum mai poate cineva să spună acum "sunt doar un om", în mod depreciativ și înjositor ?

Suntem uneori ispițiți să credem că, cu cât ne apropiem de Dumnezeu, cu atât mai mult trebuie să ne lepădăm de firea omenească; cu cât am fi mai asemănători lui Dumnezeu, cu-atât mai puțin am putea să fim omenești. Dar aceasta este o minciună. Singura dată când ne tăgăduim umanitatea este atunci când cădem în păcat. Cu cât ne îndepărtăm de Dumnezeu, cu atât suntem mai puțin umani. Abia atunci ne pierdem umanitatea, trebuind să ne întoarcem la Dumnezeu ca să ne-o redobândim.

A-L dezumaniza pe Hristos

A-L dezumaniza pe Hristos înseamnă a face din El un ideal imposibil de atins. Hristos a fost Dumnezeu deplin dar și om deplin. Uneori ni se pare greu să ținem laolaltă cele două firi. Cel mai adesea

simțim că firea Sa dumnezeiască a fost atât de copleșitoare, încât a înghițit firea Sa omenească, astfel încât El a ajuns până la urmă mai mult dumnezeiesc decât omenesc. Însă nu este așa. El a fost Dumnezeu *deplin* și om *deplin* în una și aceeași Persoană.

A fi om deplin înseamnă a fi asemenea lui Hristos, Care a fost *cu adevărat* Dumnezeu dar și *cu adevărat* om, asemenea nouă în toate, afară de păcat. Dacă continuăm să spunem "sunt doar un om", să nu o spunem ca o îndreptățire pentru a păcătui, ci să o spunem privind către pilda desăvârșită a ceea ce poate fi omul cu adevărat: Hristos. Hristos a venit să ne arate ce înseamnă a fi cu adevărat om și să ne dea puterea de a ne face asemenea Lui.

Hristos prezent peste veacuri în Liturghie

Același Hristos ni se face prezent astăzi prin Dumnezeiasa Liturghie. Acest lucru e înfățișat atât de minunat și atât de simplu în rugăciunea epiclezei, adresată Duhului Sfânt pentru prefacerea pâinii și vinului: "*Și fă adică pâinea aceasta Cinstit Trupul Hristosului Tău. Amin.. Iar ceea ce este în paharul acesta, Cinstit Sângele Hristosului Tău. Amin. Prefăcându-le cu Duhul Tău Cel Sfânt. Amin. Amin. Amin.*"

Prezența continuă a lui Hristos în mijlocul nostru este tema principală a Liturghiei, așa cum se înfățișează în cuvintele preotului slujitor adresate celui împreună-slujitor cu el: "Hristos este în mijlocul nostru", la care se răspunde: "Este și va fi". Astfel Liturghia este taina veșnicei prezențe mântuitoare a lui Hristos printre noi cei de astăzi.

Rezumat

1. Așa cum cuvintele înfățișează gândurile noastre lăuntrice, la fel și Hristos - Cuvântul lui Dumnezeu - ne împărtășește gândurile lui Dumnezeu. El este rostirea de Sine a lui Dumnezeu.

2. Iisus este Domnul - absolutul și necontestatul ziditor și stăpânitor al întregului univers. El este Stăpânul, noi suntem robii.

3. Numele omenesc IISUS (însemnând: Dumnezeu este mântuire)

înfățișează felul propovăduirii lui Hristos. El a venit să mântuiască pe poporul Său de păcatele sale.

4. Când titlul "Hristos" (însemnând Unsul sau Messia) se aplică lui Iisus, aceasta devine o mărturisire de credință, arătând credința noastră că Iisus, Fiul lui Dumnezeu, a Doua Persoană a Treimii, este Messia.

5. Hristos este Dumnezeu cu vălul dat la o parte.

6. A fi om deplin însemnează a fi asemenea lui Hristos.

7. Hristos este om deplin și Dumnezeu deplin.

8. Liturghia este taina veșnicei prezențe mântuitoare a lui Hristos printre noi cei de astăzi.

IV. CE CREDEM NOI DESPRE SFÂNTA TREIME

Epifania, sau mai exact *Teofania*, este arătarea sau vădirea lui Dumnezeu în plinătatea Sa. Botezul lui Hristos în Iordan este arătarea lui Dumnezeu lumii, din două motive. Întâi, este începutul propovăduirii Domnului nostru. Hristos S-a afundat în apa Iordanului fiind cunoscut celor mai mulți oameni doar ca fiul Mariei și al lui Iosif. El a ieșit gata să se descopere pe Sine prin cuvânt și faptă așa cum fusese din vecie, Fiul lui Dumnezeu. În al doilea rând, *Epifania* este arătarea lui Dumnezeu, fiindcă acolo, la Botezul lui Hristos, toate cele trei Persoane ale Treimii S-au arătat împreună pentru întâia oară. Glasul Tatălui a mărturisit din înalt că Iisus este Fiul lui Dumnezeu. Fiul a primit mărturia Tatălui Său, iar Duhul Sfânt a fost văzut pogorându-Se de la Tatăl sub chipul unui porumbel și stând deasupra Fiului.

Iar botezându-se Iisus, când ieșea din apă, îndată cerurile s-au deschis și Duhul lui Dumnezeu S-a văzut pogorându-Se ca un porumbel și venind peste El; și iată glas din ceruri zicând: Acesta este Fiul meu cel iubit, întru care am binevoit. (Matei 3, 16-17)

Întreita dezvăluire a lui Dumnezeu este și subiectul *Troparului* praznicului:

În Iordan botezându-Te Tu, Doamne, închinarea Treimii s-a arătat; că glasul Părintelui a mărturisit ție, Fiu iubit pe Tine numindu- Te, și Duhul în chip de porumb a adevărit întărirea cuvântului. Cel ce Te-ai arătat, Hristoase Dumnezeule, și lumea ai luminat, slavă Ție.

Sfânta Treime în închinarea zilnică

Dumnezeu – Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt – joacă un rol important în

viața și închinarea creștinului ortodox. Ne facem semnul crucii cu degetul mare și următoarele două degete, ceea ce reprezintă pe Tatăl, pe Fiul și pe Duhul Sfânt. Împreună cele trei degete, spre a arăta că nu credem în trei dumnezei, ci într-unul singur. Suntem botezați în numele Treimii, suntem iertați în numele Treimii, ne cununăm în numele Treimii; fiecare Liturghie începe cu numele Treimii; binecuvântăm numele Treimii: "Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh"; suntem binecuvântați în numele Treimii: "Harul Domnului nostru Iisus Hristos, și dragostea lui Dumnezeu Tatăl, și împărțășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți"; în fiecare duminică mărturisim credința noastră în Sfânta Treime când spunem Crezul de la Niceea: "Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul... și într-unul Domn Iisus Hristos ... și într-unul Duhul Sfânt." Toată rugăciunea din Biserica Ortodoxă se adresează Dumnezeului Treimic. Noi ne rugăm lui Dumnezeu Tatăl, prin Domnul nostru Iisus Hristos, într-unul Duhul Sfânt.

Credem oare în trei dumnezei?

Înseamnă oare că noi credem în trei dumnezei? O fetiță evreică, depunând mărturie în favoarea celor ce căutau să scoată în afara legii practicile religioase din școlile publice, spunea: "Când se vorbea despre Dumnezeu la școală, era vorba despre un Dumnezeu ce nu era Dumnezeul meu. Ceilalți nu cred într-un singur Dumnezeu ... ei cred într-o Treime - Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt."

Musulmanii accentuează unicitatea lui Dumnezeu. Crezul lor principal este "Nu există alt Dumnezeu decât Dumnezeu, iar Mohammed este trimisul lui Dumnezeu". Mereu și mereu subliniază că "Dumnezeu este unul" și "Dumnezeu nu are alți tovarăși". Ei învinovățesc pe creștini că se închină la *trei* dumnezei - Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

De ce să ne mai batem capul?

Se spune că un băiețel care cânta în corul unei biserici ce folosea Crezul Atanasian în Liturghie, de fiecare dată când ajungea la stihul

al optulea, "neînțeleles este Tatăl, neînțeleles este Fiul, neînțeleles este Duhul Sfânt", adăuga în șoaptă "toată treaba asta este de neînțeleles".

Dacă toată treaba asta este așa de greu de înțeleles, așa de obscură și îndepărtată, de ce să ne mai batem capul cu ea ? Când există atâtea probleme urgente și mai pământești, cărora trebuie să le facem față zi de zi, de ce să ne mai pierdem timpul vorbind despre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt? Dogma Sfintei Treimi poate părea obscură și îndepărtată, totuși este una dintre învățăturile de temelie ale Bisericii Ortodoxe. Este de temelie fiindcă ne spune o mulțime de lucruri despre Dumnezeu, despre felul cum creștinii au experiat prezența Lui în trecut și despre felul cum putem noi experia plinătatea prezenței Sale astăzi.

Ce anume nu este Treimea

Spre a înțelege ce vrem să spunem prin Treime, să spunem mai întâi ce anume nu este ea. Treimea nu este numele unor faze prin care ar fi trecut Dumnezeu. Întâi El ar fi fost Tatăl, Care la început a pus totul în mișcare; apoi Dumnezeu ar fi fost Fiul, Care a venit pe pământ sub chipul lui Iisus; iar acum Dumnezeu este Duhul, Care încearcă să ne facă să credem despre Tatăl și Fiul. *Scriptura* nu spune așa ceva. La Botezul lui Hristos toate cele trei Persoane au participat simultan la același eveniment.

Alte învățături greșite sunt: (1) numai Tatăl este Dumnezeu; Fiul și Duhul sunt făpturi la fel ca noi; (2) Dumnezeu este unul; Fiul și Duhul sunt doar nume date relațiilor pe care Dumnezeu le are cu El Însuși, adică Gândirea și Vorbirea lui Dumnezeu se cheamă Fiu, iar Viața și Lucrarea lui Dumnezeu se cheamă Duh; (3) Tatăl este un Dumnezeu, Fiul un alt Dumnezeu, iar Duhul Sfânt încă un Dumnezeu. Cu alte cuvinte, ar exista trei dumnezei. Toate aceste învățături au fost respinse de Biserică. Cum deci își argumentează Biserica învățătura potrivit căreia Dumnezeu este Unul și totuși Trei?

Trei Persoane – o ființă

Creștini ortodocși fiind, noi nu credem că Dumnezeu este o singură

persoană, și în același timp trei persoane; și nu credem că Dumnezeu are o singură fire, și de asemenea trei firi. Aceasta ar fi absurd. Noi credem că ceea ce în unele privințe este unul, în alte privințe este trei. Dumnezeu e unul dacă socotim firea Sa, însă trei dacă în această unică fire ținem seama de persoanele Sale.

De pildă, în *ceea ce* sunt, trei oameni sunt una: toți sunt ființe umane. Dar în *ceea ce* privește *cine* sunt, ei sunt trei persoane, fiecare absolut unic și diferit de ceilalți. Deci referindu-ne la *cine* este Dumnezeu, există trei persoane, fiecare unică și distinctă, dar raportat la *ce anume* sunt ele, aceste persoane sunt una: un Dumnezeu, o ființă. Noi nu spunem că există trei dumnezei, și totuși cei trei sunt unul. Ar fi ceva ridicol. Însă există trei Persoane dumnezeiești într-un *singur* Dumnezeu. Firea dumnezeiască nu este triplă, ci una. Una în *ceea ce* sunt, trei în *cine* sunt: Tată, Fiu și Duh Sfânt. Cu spune și Crezul Athanasian:

Iar credința sobornicească aceasta este: să ne închinăm Unuia Dunezeului celui în Treime, și Treimii în Unime;

Nici contopind Ipostasurile, nici împărțind Ființa,

Căci una e Persoana Tatălui, alta cea a Fiului și alta cea a Duhului Sfânt.

Dar dumnezeirea Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfânt una este, deopotrivă slava, împreună-veșnică măreția ...

Un singur Dumnezeu

Toată discuția despre unul-în-trei și trei-în-unul nu este doar o gogoriță. *Evanghelia* este foarte categorică. Dacă Biserica crede și învață dogma Treimii, ea are un motiv bine întemeiat. Noi credem că întreaga *Evanghelia* creștină se rezumă în tainica dogmă a celor trei persoane - Tată, Fiu și Duh Sfânt un singur Dumnezeu.

Să pornim de la învățătura creștină de temelie, potrivit căreia Dumnezeu este unul. Nici nu ne putem închipui ce veste bună a fost aceasta pentru lumea păgână, ce credea nu într-un Dumnezeu, ci în mai mulți. Putem citi în cărțile misionarilor de azi despre imensa ușurare pe care o simt păgânii aflând de la misionarii creștini că, în loc de o întreagă gloată de zei și dhuri ce trebuie mulțumiți, există un

singur mare Dumnezeu Care domnește peste noi toți.

E un lucru teribil să crezi într-o mulțime de zei. Când cineva crede în destinul orb, în astrologie, în numere norocoase, în farmece, în mascote, ca și în “atotputernicul dolar”, inima lui e ruptă în bucăți. Sunt prea mulți zei de mulțumit. "Nimeni nu poate sluji la doi stăpîni", a spus Iisus. Orice e mai mult decât un Dumnezeu, este prea mult. Căci există un singur Dumnezeu adevărat. Iată unul dintre cele mai prețioase adevăruri descoperite de Dumnezeu în Vechiul Legământ: "Ascultă, Israele: Domnul Dumnezeu nostru este singurul Domn" (Deut. 6,4).

Oare nu era de ajuns acest mare adevăr? De ce trebuia creștinătatea să treacă de la Dumnezeu Unul la cel Trei-în-Unul ? De ce trebuia să spună ceva atât de complicat despre Dumnezeu, precum este Treimea? Unii spun că toate acestea sunt rezultatul gândirii grecești. Filozofia - ne spun ei - s-a amestecat cumva cu *Biblia*, cândva prin veacul al doilea, și al treilea, și al patrulea, ceea ce a făcut să se năruiască Dumnezeul cel simplu al Vechiului Legământ. De bună seamă, Părinții creștini din vechime au folosit anumite cuvinte și idei precum *de o ființă*, care pluteau în jurul lor în acele veacuri, însă le-au folosit spre a-și îngăima reacția față de uimitorul fapt pe care l-au experiat prin venirea lui Hristos. Ceva s-a întâmplat cu ucenicii de la început, ceva ce le-a dat o imagine mai deplină a lui Dumnezeu. Să vedem despre ce era vorba.

Experiența primilor creștini

Treimea se întemeiază în primul rând pe experiența primilor creștini. Când s-au întâlnit cu Hristos, ei s-au întâlnit cu Dumnezeu. "Domnul meu și Dumnezeu meu!" a spus Toma. "Tu ești Hristos, Fiul Dumnezeului celui viu", a spus Petru. "Cel ce m-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl", a spus Iisus. "Eu și Tatăl una suntem ... ". "Dumnezeu a fost în Hristos, împăcând lumea cu Sine", a spus Pavel. Apoi la Cincizecime ei au experiat simțământul copleșitor al dumnezeieștii Prezențe în viețile lor și și-au adus aminte că acesta era Duhul lui Dumnezeu făgăduit de proorocul Ioil în Vechiul Legământ.

Dogma Treimii nu a fost aruncată din cer de Dumnezeu. De fapt,

cuvântul Treime nici nu e pomenit vreodată în *Scriptură*. El vine din felul cum primii creștini L-au experiat pe Dumnezeu. A fost o experiență, cu mult înainte de a deveni o dogmă. Dogma a fost înfățișarea intelectuală a ceea ce primii creștini au simțit a fi extrem de real în viețile lor.

De pildă, Petru L-a cunoscut pe Dumnezeu în trei feluri. L-a cunoscut pe Dumnezeu ca *Tatăl*. L-a cunoscut pe Dumnezeu ca *Fiul* în persoana lui Iisus Hristos. La Cincizecime a experiat pe Dumnezeu *Duhul Sfânt*, ca Prezență și Putere în inima lui și în Biserică.

Cât de limpede vedem Treimea în așezământul de mântuire al lui Dumnezeu! "Căci Dumnezeu (Tatăl) așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său (Iisus) Cel Unul Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică" (Ioan 3, 16). Apoi Hristos a trimis pe Duhul Sfânt să locuiască cu noi de-a pururi. Duhul Sfânt este la fel de necesar mântuirii precum și Hristos. Căci tocmai Duhul Sfânt ni L-a adus mai întâi pe Hristos. "Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la *Duhul Sfânt*" (Matei 1, 20). Tot Duhul Sfânt ni-L aduce și astăzi pe Hristos. La fiecare Liturghie îngenunchem atunci când preotul rostește rugăciunea Epiclezei, cerând ca Duhul Sfânt să se pogoare asupra noastră și asupra darurilor noastre de pâine și vin, spre a le preface în Preacinstitul Trup și Sânge al lui Hristos.

Sfântul Pavel vorbește despre "harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl, și împărtășirea Sfântului Duh". Erau binecuvântări ale Treimii pe care el le experiase în chip personal. Primii creștini îi spuneau lui Dumnezeu: "Te iubesc, Dumnezeule, ca Ziditor, Te iubesc ca Mântuitor, Te iubesc ca Duh Sfânt mângâietor, puterea prezenței lui Dumnezeu înlăuntrul meu."

Așadar dogma Treimii e înfățișarea celor trei aspecte ale felului cum noi Îl trăim pe Dumnezeu. Cugetăm la El ca la Dumnezeu Ziditorul sau Tatăl. Cugetăm la El ca descoperit în chip istoric în Persoana lui Iisus, Fiul lui Dumnezeu. Îl trăim ca prezență și putere atotpătrunzătoare și neîntreruptă în viețile noastre - pe Dumnezeu Duhul Sfânt.

Sunt unii oameni care vor spune: "Treimea ... e puțin prea complicat pentru mine. Aș vrea un Dumnezeu simplu, un Dumnezeu pe Care să-L pot înțelege." Ei bine, nu vom fi niciodată în stare să-L înțelegem cu totul pe Dumnezeu. Iată de ce nu putem înțelege

Treimea. Nu înseamnă însă că nu putem înfățișa Treimea într-un fel ușor de înțeles. Treimea înseamnă că cred în Dumnezeu Tatăl Care m-a făcut, Dumnezeu Fiul Care mă mântuiește și Dumnezeu Duhul Sfânt Care trăiește în mine. Dumnezeu Tatăl: *pentru* noi în dragoste veșnică! Dumnezeu Fiul: *cu* noi în har, în chip istoric, dar și în veșnicie! Dumnezeu Duhul Sfânt: *în* noi întru putere, în chip trăit, istoric și veșnic! Dumnezeu Tatăl: Dumnezeu *deasupra* mea. Dumnezeu Fiul: Dumnezeu *alături* de mine. Dumnezeu Duhul Sfânt: Dumnezeu *în* mine și în Biserică.

Am aflat mai înainte cât de bună este vestea că Dumnezeu e Unul. Dar, cum am văzut, sunt vești încă și mai bune în mesajul că Unul Dumnezeu este un Tată în ceruri Care ne iubeste, un Frate Mântuitor Care a murit pentru noi, un Duh Sfânt Care sălășluiește cu noi astăzi, la fel de puternic cum S-a sălășluit întru Apostoli acum 2000 de ani. Deci dogma Treimii rezumă întreaga experiență a lui Dumnezeu în Noul Legământ, rezumând și întreaga *Evanghelie* creștină.

Treimea în Scriptură

Învățătura despre Sfânta Treime, ce se întemeiază pe experiența lui Dumnezeu de către om în Noul Legământ, e ancorată în Scriptură. În trimiterea la propovăduire, Domnul Iisus a spus: "Drept aceea, mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh" (Matei 28, 19). Cele Trei Persoane sunt pomenite fiecare în marea trimitere, însă unitatea lor e afirmată prin folosirea cuvântului "nume" la singular. Nimeni nu poate fi creștin fără a fi fost botezat, spunea Iisus. Și nimeni nu poate fi botezat decât în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, adică nimeni nu poate fi creștin până ce nu crede în Treime. Aceasta e marea poartă, singura intrare în creștinism.

Am văzut anterior că Treimea fusese prezentă la Botezul lui Hristos în Iordan. Hristos stătea în picioare, pe când Duhul Sfânt se pogora asupra Lui în chip de porumbel, iar glasul Părintelui a fost auzit zicând: "Acesta este Fiul Meu cel iubit". Cele trei Persoane au apărut laolaltă.

În Epistola a doua către Corinteni, Sfântul Pavel vorbește despre

"Harul Domnului nostru Iisus Hristos, și dragostea lui Dumnezeu Tatăl, și împărtășirea Sfântului Duh".

Sfântul Petru pomenește Treimea în Întâia sa Epistolă: "Petru, apostol al lui Iisus Hristos ... după cea mai dinaintă știință a lui Dumnezeu Tatăl, prin sfințirea de către Duhul, spre ascultare și stropirea cu sângele lui Iisus Hristos" (I Petru 1, 1-2).

Există preînchipuiri ale Sfintei Treimi și în Vechiul Legământ. Când se pregătește să-l zidească pe om, Dumnezeu spune: "*Să facem om după chipul și după asemănarea noastră*" (Facere 1, 26). În stihul următor citim: "Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul *Său*". Cuvintele la plural *să facem și nostru* par să sugereze mai multe persoane. Însă singularul *Său* sugerează că mai multe persoane erau cumva una.

Cuvântul ebraic Elohim, folosit în Vechiul Legământ pentru Dumnezeu, este la plural, însă se folosește cu verbul la singular, iar dacă i se adaugă un adjectiv, și el se pune la singular. Trei Persoane, dar un singur Dumnezeu.

O taină

Credința noastră în Treime, chiar puternic ancorată în Scriptură, rămâne o taină. Ea ne dezvăluie plinătatea lui Dumnezeu, dar în același timp Îl și ascunde de noi. Căci nimeni nu poate pricepe cu adevărat cum poate Dumnezeu să fie trei Persoane distincte și totuși un singur Dumnezeu.

Așa este taina Sfintei Treimi pentru noi, asemenea soarelui, "cel strălucitor încât nu îl putem privi, însă atât de luminos, încât totul e luminat de el".

Există oameni ce refuză să creadă într-un Dumnezeu pe care nu-L pot înțelege. Ei par să uite că un Dumnezeu cu totul deslușit ar înceta să mai fie Dumnezeu. Dumnezeu e atât de mare, încât va rămîne mereu dincolo de înțelegerea noastră. Sfântul Pavel înfățișează acest adevăr atunci când scrie: „O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cât sunt de necercetate judecățile Lui și cât de nepătrunse căile Lui! Că cine a cunoscut gândul Domnului ? ... Pentru că de la El și prin El și întru El sunt toate; a Lui să fie mărirea" (Rom.

11, 33-36).

Nu putem explica cum face sămânța să extragă din pământ exact acele substanțe de care are nevoie spre a produce culoarea, parfumul și fructul soiului său. Iată doar una din multele taine ale vieții pe care nu le pricepem. Dacă pe acestea nu le înțelegem, cum ne putem aștepta să-L înțelegem pe Dumnezeu deplin și cuprinzător? Dacă suntem puși în încurcătură și dați de rușine de atâtea taine obișnuite și firești aici pe pământ, precum natura electricității, cum ne putem aștepta să înțelegem deplin natura lui Dumnezeu?

Fericitul Augustin trecea într-o zi de-a lungul țărmului mării. Gândurile sale se învârteau în jurul dogmei Sfintei Treimi. Cum putea Dumnezeu să fie Trei - și totuși Unul? Trecând pe lângă o fetiță ce umplea cu apă o groapă făcută în nisip, a întrebat-o ce anume face. Răspunsul a fost: "Golesc marea în groapa asta pe care am săpat-o". Înțeleptul teolog a zâmbit, zicând în sinea sa: "Si eu încerc să fac exact ce face fetița asta. Încerc să-L îndes pe Dumnezeul cel nemarginit în mintea mea cea mărginită."

Nu înseamnă că nu putem nicidecum să-L înțelegem pe Dumnezeu. Adevărata țintă a Treimii este să ne ajute să ni se descopere Dumnezeu. Apa din groapa din nisip este o parte din ocean, însă nu întregul său. În afara ei se află mult mai mult - infinit mai mult. La fel se întâmplă și cu cunoașterea noastră despre Dumnezeu.

Analogii

De-a lungul istoriei s-au folosit multe analogii ce încercau să lămurească cum poate Dumnezeu să fie trei Persoane și totuși un singur Dumnezeu. Nici una din analogii nu e desăvârșită, totuși fiecare ne ajută să aruncăm oarece lumină asupra tainei.

De pildă, sufletul are trei capacități: voință, înțelegere și memorie; însă este un singur suflet. Apa are trei stări: solidă (gheață), lichidă (apă) și gazoasă (abur), însă compoziția ei chimică nu se schimbă; ea rămâne una. Soarele e alcătuit din căldură, lumină și o uriașă masă de materie; totuși este unul singur. Autorul cărții *Iisus - dialog cu Mântuitorul* scrie: "Tatăl are un gând, iar gândul Său este înfățișat și rostit de Cuvântul (Iisus). Și ce este Duhul? Duhul este suflarea ce

poartă cuvintele. Este glasul ce transmite Cuvântul. Este limba de foc." Lucrarea mântuirii *începe* cu Tatăl, care "așa a iubit lumea", este *înfăptuită* de Fiul, și *desăvârșită* de Duhul.

Toate analogiile sunt doar palide sforțări omenești de a încerca să-L înțelegem pe Dumnezeu cel nesfârșit. Immanuel Kant spunea cândva că mințile noastre finite sunt limitate, și fiind limitate, putem *contempla*, dar nu *cuprinde* lucrurile infinite. Când ajungem în prezența lui Dumnezeu, nu înțelegem; mai curând ne plecăm cu spaimă și ne acoperim ochii, căci strălucirea Lui este așa de mare încât ne orbește.

Adevăratul înțeles al tainei

Este bine că Dumnezeu e atât de mare, atât de mult deasupra înțelegerii noastre. Un astfel de Dumnezeu ne trebuie, un Dumnezeu ce nu poate fi prins în cuvinte, un Dumnezeu ce ne depășește gândurile, încât trebuie să folosim simboluri și taine spre a-L înfățișa.

Însă taina nu e de ajuns. Nu putem trăi doar prin taină. De altfel, cuvântul "taină" nu înseamnă niciodată o simplă taină în Noul Legământ; el înseamnă secret dumnezeiesc pe care Dumnezeu a binevoit să ni-l descopere; un secret atât de tainic încât nu am putea nici măcar să începem vreodată să-l descoperim singuri prin căutare omenească, dacă Dumnezeu nu ar fi pus început, dându-ne cheia. Dar El a făcut aceasta în Iisus Hristos și prin Duhul Sfânt

Ajungem iarăși la înțelesul Sfintei Treimi. Ce anume ne spune ea ?

Cât de accesibil e Dumnezeu

Ea ne spune nu doar cât de tainic este Dumnezeu, ci și cât este de *accesibil*. În Hristos, Dumnezeu se face unul dintre noi. Se face fratele nostru, împărțășind necazurile noastre, slăbiciunile noastre, ispitele noastre, suferințele noastre, moartea noastră. Vechii zei păgâni locuiau pe înălțimile Olimpului. Iisus vine să stea alături de noi ca Emanuil: "Dumnezeu cu noi". Cât este de apropiat, de abordabil, de la îndemână, de inevitabil, în fiecare zi, pretutindeni, cu oamenii

obișnuiți în lumea obișnuită - acesta este Dumnezeu care S-a făcut om în Iisus; Dumnezeu Care la Cincizecime a venit ca Duh Sfânt spre a se sălășlui în fiecare din noi, umplându-ne de Prezența și Puterea lui Dumnezeu. Dumnezeu deasupra noastră. Dumnezeu alături de noi. Dumnezeu în noi. Iată ce ne spune dogma Treimii. Fără Treime, Dumnezeu ar fi de necunoscut și în același timp de neajuns.

Când primii Părinți au spus că erau trei "Persoane" în Dumnezeu, ei nu au folosit acest termen exact așa cum îl folosim noi când vorbim despre oameni. Ei l-au folosit doar din lipsa unui alt cuvânt care să exprime ceea ce înțelegeau. Augustin scria: "Sunt cu siguranță trei, dar dacă întreb "Trei ce?", graiul omenesc e copleșit de marea lui sărăcie. Atunci spunem "trei persoane"; nu spre a înfățișa realitatea, ci ca să ne izbăvim pe noi înșine de tăcere" (*De Trinitatae* VII, 8). Ei au folosit cuvântul "Persoană" nu spre a mărgini pe Dumnezeu la nivelul nostru; l-au folosit fiindcă personalitatea era cel mai înalt lucru pe care-l cunoșteau, iar Dumnezeu nu putea fi mai prejos ca aceasta. Trebuia să fie mai presus - mult mai presus. Iisus a arătat-o adeseori în cuvintele *cu cât mai mult*. "Deci dacă voi, răi fiind, știți să dați daruri bune fiilor voștri, *cu cât mai mult* Tatăl vostru cel din ceruri va da cele bune celor care cer de la El" (Matei 7, 11).

Cuvântul "Persoană" a fost ales să ne ajute să înțelegem că fiecare Persoană a Treimii este Cineva, Căruia putem să îi vorbim, Căruia putem să-i adresăm o cerere, pe Care îl putem iubi și cu Care putem avea o legătură personală. Deci Treimea este ca soarele strălucitor, cu neputință de privit, însă luminând cunoașterea noastră despre Dumnezeu ca Unul de Care poți să te apropii și la Care poți să ajungi în Hristos și prin Duhul Sfânt.

Dumnezeu în plinătatea Sa

Dogma Treimii păstrează pe Dumnezeu în plinătatea Sa. Pentru creștin, cuvântul "Dumnezeu" singur este prea vag. Treimea amplifică și descrie pe Dumnezeu mai deplin. Pentru noi **Dumnezeu** înseamnă Tatăl Care ne iubește, Fiul Care ne mântuiește, Duhul Sfânt Care sălășluiește înlăuntrul nostru. Dumnezeu Ziditorul. Dumnezeu Mântuitorul. Dumnezeu Insuflătorul. Orice ar fi mai puțin decât

aceasta nu ar fi Dumnezeuul Noului Legământ. În cuvintele Sfântului Pavel, plinătatea lui Dumnezeu este "harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Duhului Sfânt". Singurul fel în care noi creștinii putem exprima tot ceea ce înțelegem prin acest coplesitor cuvânt, *Dumnezeu*, este să spunem "Tată, Fiu și Duh Sfânt". Nu putem nicicum altfel să vorbim în chip potrivit despre Dumnezeu, fără a vorbi de Hristos și de Duhul Sfânt într-o singură răsuflare. Așadar dogma Treimii păstrează plinătatea lui Dumnezeu.

Episcopul Teofan Zăvorâtul a spus: "Suntem mântuiți cu bunăvoința Tatălui, prin lucrarea Fiului și cu harul Duhului Sfânt."

Avem nevoie de Sfânta Treime. Cine oare nu are trebuință de harul Domnului nostru Iisus Hristos? "Că cunoașteți harul Domnului nostru Iisus Hristos, scrie Sfântul Pavel, că El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogățiți" (II Cor. 8, 9). Cine nu are trebuință de dragostea lui Dumnezeu? "Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică" (Ioan 3, 16). Cine nu are trebuință de părtășia Duhului Sfânt? "Ci veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi" (Fapte 1, 8). Al vostru poate fi harul lui Hristos, a voastră dragostea lui Dumnezeu, a voastră împărtășirea Duhului Sfânt. Iată înțelesul Treimii ce rezumă întreaga *Evanghelie*, dăruindu-ne plinătatea prezenței, puterii și dragostei lui Dumnezeu. Dumnezeu deasupra mea. Dumnezeu alături de mine. Dumnezeu înlăuntrul meu. Scriitorul francez Francois Mauriac a spus odată că nimeni din cei ce au fost zidiți de Tatăl, mântuiți de Fiul și locuiți de Duhul Sfânt nu se mai poate socoti neînsemnat. Tocmai de aceea Biserica nu obosește nicicând a spune cu recunoștință: "Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin."

Sfântul Irineu zugrăvește Treimea ca fiind Dumnezeu Tatăl ce își desface cele două brațe, un braț fiind Iisus iar celălalt braț Duhul Sfânt. Negreșit, o astfel de dragoste cere un răspuns!

Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt, Treime Sfântă, slavă ție. (Rugăciunea Sfântului Ioanichie)

Rezumat

1. Dumnezeu este unul. Nu există o întreagă gloată de zei ce trebuie mulțumiți. Deși e unul în ființă, Dumnezeu a fost experiat în istoria poporului lui Dumnezeu ca Tatăl Care ne-a zidit, Fiul Care ne mântuiește, Duhul Sfânt Care ne întărește. El este trei Persoane, însă un singur Dumnezeu, o singură ființă.

2. Deși dogma Treimii ni-L dezvăluie pe Dumnezeu, adică Dumnezeu deasupra noastră, Dumnezeu alături de noi, Dumnezeu în noi, ea slujește și ascunderii lui Dumnezeu de noi, amintindu-ne că nicicând nu vom fi în stare să înțelegem deplin pe Dumnezeu cu inteligența noastră finită. Nimeni nu poate înțelege cum poate Dumnezeu să fie trei Persoane și totuși un singur Dumnezeu. Este o taină.

3. Dogma Treimii e ancorată în Scriptură (Matei 28, 19; II Cor. 13, 14).

4. Treimea înfățișează esența credinței noastre creștin-ortodoxe: lucrarea mântuirii e *incepută* de Tatăl care "a iubit lumea", e *înfăptuită* de Fiul prin moartea și învierea Sa, și e *desăvârșită* de Duhul Sfânt la Cincizecime.

5. Treimea Îl face pe Dumnezeu să poată fi cunoscut ca Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, și *accesibil*, ca Unul Care vine la noi prin Iisus ("Dumnezeu cu noi") și prin Duhul Sfânt (la Cincizecime).

6. Cuvântul "Dumnezeu" este amplificat și descris mai deplin prin Treime. Plinătatea lui Dumnezeu este "harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl, și împărtășirea Sfântului Duh" (II Cor. 13, 14).

V. CE CREDEM NOI DESPRE SFÂNTA LITURGHIE

Darul de pâine sau prescura

Hristos a spus: "Eu sunt pâinea cea vie care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu" (Ioan 6, 51).

Sfântul Pavel scrie: "Că Domnul Iisus, în noaptea în care a fost vândut, a luat pâine, și mulțumind, a frânt și a zis: Luați, mâncați; acesta este trupul Meu care se frânge pentru voi; aceasta să faceți spre pomenirea Mea" (I Cor. 11,23-24).

Iisus este Pâinea Vieții care Se dă pe Sine pentru mântuirea noastră. "De nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi" (Ioan 6, 53-54).

O foarte semnificativă preocupare pentru familia creștin-ortodoxă este coacerea unei prescuri și aducerea ei la biserică pentru Liturghie. Semnificația pâinii poate fi explicată astfel. Darul de pâine înfățișează pe Hristos Care e Pâinea Vieții. Prescura e coaptă de cineva din parohie și adusă preotului pentru fiecare Liturghie. În multe din bisericile slave, în loc de o singură prescură, se folosesc cinci prescuri, într-o pomenirea celor cinci pâini pe care Iisus le-a blagoslovit și le-a înmulțit.

Pâinea se folosește nu numai spre a-L înfățișa pe Hristos, Pâinea Vieții, din care oricine mănâncă nu va mai înfometa niciodată, ci înfățișează și dăruirea vieții noastre lui Dumnezeu. Cuvântul grecesc pentru prescură este *prosfora*, însemnând prinos adus lui Dumnezeu. Pâinea e folosită ca prinos fiindcă reprezintă viața. Ea este materia

vieții. Odată mâncată, se face parte din noi, carnea și oasele noastre. Astfel că aducând prescura drept prinos lui Dumnezeu, Îi dăruim cu adevărat viața noastră. Este darul iubirii noastre.

Preotul primește darul și îl așază pe Sfânta Masă, arătând primirea darului nostru de către Dumnezeu. De-acum este în stăpânirea Lui. Dumnezeu este așa de mulțumit de darul vieții noastre, încât îl preface prin Duhul Sfânt și ni-l dă înapoi ca Preacinstiul Său Trup. Astfel se ivește părtașia cu Dumnezeu. Ne dăm pe noi lui Dumnezeu iar El, la rândul Său, Se dă pe Sine nouă. Ne ducem la Liturghie nu doar ca să primim pe Hristos, ci și ca să ne dăm pe noi înșine lui Hristos.

De ce pâine?

Unii ar putea obiecta: "Dar ce însemnătate poate avea, o pâinișoară în ochii lui Dumnezeu? Dacă tot vrei să dai un dar lui Dumnezeu, nu-i da ceva ce simbolizează viața. Dă-i chiar viața ta, predă-te voii Sale."

Spre a înțelege acest lucru, haideți să folosim un exemplu. Să ne închipuim o fetiță de vreo patru-cinci ani văzându-l pe tata că-i dă mamei un cadou de ziua ei la micul dejun. Este ziua mamei! Atunci și ea va dori să-i dea mamei un dar de ziua ei. Ce poate să facă? Se duce prin grădină, și ochii îi sunt atrași de galbenul strălucitor al unei flori de păpădie. Este doar o buruiiană, însă ea nu știe. Pentru ea, este o floare frumoasă. Așa că o culege, se întoarce în casă și o dă mamei ca dar de ziua ei. Desigur, mama e încântată. De ce? Își dorea o păpădie? Evident, în sine, păpădia nu are nici o valoare. Dar e un dar de la fiica ei, și fiind un dar, are un înțeles. Ea semnifică dragostea fetiței și de aceea este atât de prețios pentru mamă. Este limpede deci că un dar care are o valoare mică, precum păpădia, poate fi plin de semnificație prin ceea ce exprimă, ceea ce înseamnă.

Le fel se întâmplă cu noi și cu Dumnezeu. Îi dăm un dar. În sine, darul este doar o pâiniță rotundă - de foarte mică valoare! Însă fiindcă este un dar, el poartă înțelesul pe care i-l dăm. Trebuie deci să facem ca darul să însemne toată puterea noastră de slavă și dragoste; trebuie să ne punem pe noi înșine în acea pâine, așa cum copila s-a pus pe sine în floare. Atunci va fi un lucru de preț pentru Dumnezeu, așa cum a fost floarea pentru mamă .

Ne revărsăm pe noi înșine în darul nostru

Aceasta este partea noastră la jertfa Liturghiei. Când preotul ridică pâinea și vinul deasupra altarului, el spune lui Dumnezeu ce anume voiam noi să însemne. Nu numai preotul, ci toți cei din obște ajută la aducerea jertfei, deci este de datoria noastră ca în acel moment să-I spunem lui Dumnezeu ce anume vrem să însemne acele daruri - care sunt darurile *noastre* - în ceea ce ne privește.

Ele ne reprezintă. Ne punem pe noi înșine pe acel disc o dată cu prescura, dăruind lui Dumnezeu mintea și inima noastră, sufletul și trupul, tot ce avem și suntem. Trebuie cumva să ne vărsăm inima în potirul cu vin, punând în el toate nădejtile și temerile, bucuriile și tristețile, dragostea și închinăciunea, ascultarea și dăruirea – întreaga noastră ființă. Căci toate trebuie să meargă la Dumnezeu sub chipul darurilor.

Iată deci partea noastră la momentul jertfei: trebuie să dăm înțeleș darurilor, dăruindu-ne pe noi înșine. Dacă nu ne dăruim pe noi înșine lui Dumnezeu prin simbolul pâinii și vinului, atunci nu liturghisim așa cum se cuvine. Nu suntem "conectați". Pâinea și vinul pot să semnifice pe altcineva, dar nu pe noi, fiindcă nu am făcut nimic ca să ne semnifice pe noi.

Împreună-lucrare

Cuvântul *liturghie* înseamnă lucrare de obște, ceva făcut de mai mulți oameni împreună. De aceea toate rugăciunile din Liturghie sunt la plural. Preotul nu zice: "Aduc ție această jertfă, Doamne ... " ci "Aducem ție ... ".

Aceasta înseamnă un singur lucru: Liturghia este ceva ce săvârșim împreună - preot și popor. În timpul Liturghiei aducem toți jertfă lui Dumnezeu. Nu stăm doar să privim la ceva făcut de preot în altar. Și nici nu este o jertfire în numele nostru, chiar la cererea noastră ori cu încuviințarea noastră, în prezența noastră. Noi înșine dăruim. Noi jertfim. Noi aducem pâinea și vinul lui Dumnezeu. Noi ne punem

viețile pe altar, dăruindu-le cu totul lui Dumnezeu. Noi spunem cu adevărat lui Dumnezeu: "Dragă Doamne, la fel ca fetița care a adus păpădie de ziua mamei sale, așa îți aduc și eu această pâine și acest vin. E adevărat, ele nu au nici o valoare, Doamne, ci sunt numai un semn, însemnând că prin simbolul pâinii și vinului îmi pun întreaga viață pe Sfântul Tău Altar, fiindcă Te iubesc".

Pecetluiți cu pecete

O pecete specială se întipărește deasupra prescurii înainte de a se coace. Preotul știe de unde puteți face rost de asemenea pecete. Partea din mijloc a peceții întipărite pe pâine cuprinde un pătrat cu literele ICXC - NIKA, care este prescurtarea grecească a propoziției "Iisus Hristos Biruitorul". Întrucât aceasta e păticea ce se va preface în Trupul lui Hristos, se numește Agneț sau Mielul lui Dumnezeu. Din partea stângă a Agnețului se scoate o bucată triunghiulară mai mare și se pune pe disc. Ea o înfățișează pe Fecioara Maria, Maica Domnului nostru. Apoi din pecete se scot nouă părțile triunghiulare întru pomenirea îngerilor, proorocilor, apostolilor și sfinților Bisericii. Ele se așază pe disc la dreapta Agnețului. După aceea, preotul se roagă pentru credincioșii în viață, mai ales pentru cei de la care a primit pomelnice. De fiecare dată când pomenește un nume, scoate o păticea din pâine, reprezentând acea persoană, și o așază imediat sub Hristos, adică sub Agneț. La sfârșit scoate câte o păticea din pâine pentru fiecare din cei morți pentru care i s-au dat pomelnice. Astfel pe disc, în jurul Mielului lui Dumnezeu, e adunată întreaga Biserică alcătuită din îngeri, sfinți și cei dragi din ceruri, împreună cu membrii

obștii locale. TOȚI sunt vii în prezența lui Dumnezeu și toți alcătuiesc unicul Trup viu al lui Hristos.

Întrucât prescura ne reprezintă, e bine ca familia să aducă și un pomelnic o dată cu prescura. Pe o coloană, sub titlul *Vii*, se scriu numele membrilor familiei ce a copt prescura, plus alții pe care ei vor să-i pomenească în rugăciune. A doua coloană va avea titlul *Adormiți*, sub care se înșiră numele celor dragi aflați acum cu Dumnezeu în ceruri.

Noi suntem pe altar

Prin coacerea prescurii și aducerea ei la biserică începem să ne dăm seama că nu doar ne aflăm *la* altar, ci și *pe* altar în fiecare Liturghie. Pâinea și vinul pe care preotul le așază pe altar ne înfățișează pe noi. Când preotul ridică pâinea și vinul (potirul și discu1) înaintea altarului, noi îngenunchem. Ne aducem aminte că acelea sunt darurile noastre pe care preotul le aduce înaintea lui Dumnezeu: dragostea noastră, recunoștința noastră, ascultarea noastră, viața noastră. Ne aducem aminte că noi înșine suntem pe altar, noi înșine dăruindu-ne lui Dumnezeu.

O prezență multiplă

Deși Hristos este prezent cu adevărat în pâinea și vinul sfințite la Liturghie, accentuarea prezenței Lui doar aici ar însemna să ne lipsim de unele aspecte vitale ale Tainei Euharistiei. La Liturghie, Hristos este prezent cu adevărat și în citirile Cuvântului lui Dumnezeu, ca și în predică. Ascultându-le, ascultăm cu adevărat pe Hristos. Hristos este prezent și în preotul slujitor, care simbolizează într-un fel aparte prezența lui Hristos în mijlocul nostru. Hristos este prezent de asemenea în toți cei ce iau parte la Euharistie, adică în poporul lui Dumnezeu. Același Hristos sălășluiește în noi toți. Slujind unii altora, slujim lui Hristos. Privind Euharistia în acest chip, putem vedea că Sfânta Împărtășanie este mai mult decât pâinea și vinul sfințite; ea este cu adevărat un praznic, clipa întâlnirii cu Hristos cel Viu.

Evanghelia – Dumnezeu ne vorbește

Oamenii, când se prețuiesc, își dăruiesc unul altuia ce au mai bun, bucurându-se astfel prin darul primit de însuși dăruitorul. Orice dar este precedat de cuvinte. La fel se întâmplă la Liturghie. Venim să aducem un dar lui Dumnezeu. Nu putem să o facem tăcând, ci începem să vorbim cu Dumnezeu. Astfel că spunem "Doamne miluiește"; sau spunem: "Doamne, cât ești de minunat! Cât de ate și de puternic! Cât este de binecuvântată împărăția Ta!" Mai spunem: "Doamne, iartă-ne!" Ne rugăm pentru pace, pentru vreme bună, pentru bolnavi etc. Zicem: "Te rugăm, Doamne, dă-ne toate cele de folos sufletelor noastre." Deci începem prin a trimite cuvintele noastre către Dumnezeu.

Apoi Dumnezeu ne răspunde. El trimite cuvintele Sale către noi, vorbindu-ne printr-unul din Apostolii Săi la citirea *Apostolului*, apoi ne vorbește prin Fiul Său cel Unul Născut, Domnul nostru, la citirea *Evangheliei*. După aceea, ne vorbește prin slujitorul Său, preotul, în predică. Astfel ascultăm *Apostolul*, *Evanghelia* și predica - fiecare chemându-se "Cuvântullui Dumnezeu". Ce oare sunt toate acestea, dacă nu un schimb de cuvinte? Îi vorbim lui Dumnezeu, iar El ne vorbește nouă. Avem o convorbire prietenească cu Dumnezeu.

"Înțelepciune, să luăm aminte"

Deci prima parte a Liturghiei este vorbire cu Dumnezeu. Începem prin a ne ruga pentru lume și nevoile ei. Apoi Hristos vine să ne vorbească. Spre a ne aduce aminte că vine Hristos să ne vorbească, preotul face ceva ca să ne atragă atenția. El ia *Evanghelia* și o aduce dinaintea poporului. O ține sus, ca fiecare să o poată vedea, și spune *Înțelepciune, să luăm aminte*. El ne spune că urmează să vină Hristos spre a ne spune cuvintele înțelepciunii Sale.

Hristos vine la fiecare Liturghie ca să ne vorbească și să ne arate calea. Preotul ține sus *Evanghelia* spre a ne arăta că nu preotul, ci Hristos este Cel ce ne va vorbi.

Deci la fiecare Liturghie *ne aflăm acolo* unde Hristos ne vorbește. El vine mereu la noi, ne vorbește mereu. Așa cum a vorbit odinioară

ucenicilor Săi, la fel ne vorbește și nouă astăzi spre a ne da lumină și călăuzire. Intrarea Mică (Vohodul Mic) cu *Evangelia* ținută sus trebuie să ne amintească mereu că Hristos vine să ne vorbească personal în fiecare Liturghie.

O teofanie

Vohodul Mic vestește venirea *teofaniei*, cuvânt grecesc ce înseamnă *Dumnezeu se arată* nouă. Dumnezeu urmează să ni Se arate, descoperindu-ne voia Sa în citirile din Scriptură și în predică. Ne va îngădui să vedem cât de mult ne iubește, cât suntem de prețioși pentru El. Vohodul Mic e ca o fereastră prin care ne uităm spre a vedea pe Dumnezeu atunci când ni Se descoperă.

Vohodul Mic ne mai aduce aminte și de vremea din viața lui Iisus când El a început să învețe poporul, îndată după Botez; ne vorbește despre începutul propovăduirii Sale la vârsta de 30 de ani. Și ne mai aștepte că El continuă să vină să ne învețe și astăzi, în Liturghie. El este Cel Mai Mare învățător Care a trăit vreodată, fiindcă este Dumnezeu. Și fiind Dumnezeu, nu încetează nicicând să ne vorbească și să ne învețe, dacă ne ducem să fim acolo unde El se află în fiecare Duminică, adică la Liturghie.

Cum a apărut Vohodul Mic

Vohodul Mic sau Intrarea Mică își are începutul în vechime, când *Evangelhariile* se scriau de mână, căci tiparul nu fusese încă inventat. Era o carte deosebit de costisitoare și prețioasă. Spre a o feri de furt sau ardere, era ținută într-o tainiță sau ascunzătoare. Preotul trebuia să meargă la acea ascunzătoare, să o descuie și să aducă *Evangelhia* la altar pentru Liturghie. Vohodul Mic s-a alcătuit în jurul acestei aduceri.

Astăzi *Evangelhia* nu mai trebuie ținută în ascunzătoare. Ea se păstrează cu cinste pe Sfânta Masă a fiecărei biserici ortodoxe. Ea trebuie ținută cu cinste și pe altarul familial din casele noastre. Fiecare dintre noi poate avea o *Biblie* la capul patului, împreună cu o icoană.

Același Hristos Care vine să ne vorbească în Liturghie poate să ne vorbească și acasă, în fiecare zi, dacă deschidem *Biblia* și citim un capitol.

Când iubim pe cineva, ne place să vorbim cu el și să-l ascultăm nu doar o dată pe săptămână, ci în fiecare zi.

Cercetează Evanghelia

Evanghelia de pe Sfânta Masă nu este întreg Noul Testament, căci nu cuprinde Epistolele, ci doar cele patru Evanghelii. Epistolele se cuprind într-o altă carte, numită *Apostol*, fiind folosită de citeț (cântăreț).

La cele patru colțuri ale Evangheliarului sunt icoanele celor patru oameni care au scris Evangheliile: Matei, Marcu, Luca și Ioan. Pe o parte a cărții este icoana Răstignirii; această parte este ținută către altar în procesiunile liturgice din timpul săptămânii, fiindcă în zilele săptămânii pomenim viața, patimile și moartea lui Hristos. Partea cu icoana Învierii se ține înspre altar în sâmbăta și duminica fiecărei săptămâni, fiindcă în aceste zile pomenim și prăznuim Învierea lui Hristos.

Prin Evanghelie Hristos ne vorbește în fiecare Liturghie. El ne spune aceleași cuvinte pe care le-a spus ucenicilor Săi. El intră în vorbă cu noi. Este ca și cum ar fi aici și acum. De fapt El este cu adevărat aici când auzim cuvintele Lui care se citesc.

Tu ești acolo?

Am auzit pe cineva spunând zilele trecute cum se servește masa la țară. La prânz toți copiii și lucrătorii tocniți cu ziua vin de la câmp. Își spală mâinile și se așază la masă. Înainte de aducerea mâncării, se citește corespondența. Apoi se dau sfaturi despre ce lucrări trebuie făcute în acea după-amiază și seară. După aceea, se servește mâncarea, spre a da fiecăruia putere să-și îndeplinească sarcinile pe care tocmai le-a primit.

Ceva asemănător se întâmplă și la Liturghie. În prima parte a

Liturghiei - numită Liturghia Cuvântului - primim Cuvântul lui Dumnezeu. Dumnezeu ne dă sfaturi în citirea *Apostolului*, în pericopa evanghelică și în predică. Însă noi suntem prea slabi spre a putea purta Cuvântul lui Dumnezeu. Suntem lipsiți de putere. Tocmai de aceea, în a doua parte a Liturghiei – numită Liturghia Credincioșilor – Dumnezeu ne dă puterea de care avem trebuință. El Însuși se dă nouă – Pâinea Vieții – prin Taina Sfintei Împărtășanii.

Ce este Sfânta Împărtășanie?

El vine deghizat

Dr. Panayiotis Trembelas, profesor de teologie la Universitatea din Atena, scria că atunci când Hristos S-a născut în Betleemul Iudeii, El a ales să Se nască nu dintr-o femeie celebră, ci dintr-o fată de țaran săracă, smerită și curată. A ales ca loc al intrării Sale în lumea aceasta nu un palat, ci o peșteră rece și umedă ce slujea drept staul pentru vite. Cine ar fi crezut atunci că pruncul născut dintr-o maică smerită, într-un loc atât de jalnic, era Însuși Dumnezeu? Dar oare nu se întâmplă din nou același lucru în taina Sfintei Împărtășanii? Oare nu-și leapădă atotputernicul Hristos, Domnul cerului și al pământului, Care ține lumea întreagă în mâinile Sale, Căruia se închină toată zidirea, oare nu-și leapădă El, tocmai în această Sfântă Taină, mslava Sa dumnezeiască și măreția pentru noi, sub smeritul chip al pâinii și al vinului?

Ceea ce s-a întâmplat la Betleem cu mult timp în urmă se întâmplă din nou astăzi, ori de câte ori se slujește Liturghia. Hristos vine la noi din nou, tăcut, smerit, deghizat sub chipul pâinii și vinului. V-ați închipuit vreodată ce s-ar fi întâmplat dacă Hristos S-ar fi pogorât pe altar cu trupul proslăvit cu care ucenicii L-au văzut înălțându-Se la ceruri? Cine dintre noi ar fi îndrăznit să se apropie de El? Sau dacă ne-ar fi dăruit trupul Său așa cum era atunci când a fost pogorât de pe cruce, în Vinerea Mare, cine dintre noi ar fi îndrăznit să-L atingă? Prin marea Taină a Sfintei Împărtășanii Domnul Se face nespus de accesibil, deghizându-Se, la fel cum a făcut și în iesle, și venind la noi mereu la fel de smerit, sub chipul pâinii și vinului. Taina Sfintei Împărtășanii este dănuirea Crăciunului. Prăznuind Crăciunul, nu

sărbătorim numai venirea lui Dumnezeu în lume în urmă cu mii de ani, prăznuim și venirea Sa în lumea de azi, spre a Se naște în ieslea sufletului nostru prin această mare Taină, în fiecare Liturghie.

Pomenire

Când are loc un lucru însemnat, nu vrem să îl uităm. Punem o placă comemorativă spre a ne ajuta să ținem minte. De pildă, există o placă comemorativă în partea de jos a clădirii bisericii noastre, care spune că prima casă, școală și biserică din zona noastră a fost clădită pe locul bisericii noastre în 1830. Nu vrem să uităm această întâmplare însemnată, așa că folosim o placă care să ne ajute să ne amintim.

Pe lângă plăcile comemorative, care sunt lipsite de viață, ne putem aminti un eveniment important ecranizându-l sau punându-l în scenă. Liturghia nu seamănă cu o placă comemorativă, ci mai curând cu o evocare despre viața lui Iisus. Ceea ce Iisus a spus și a făcut acum două mii de ani, se întâmplă din nou înaintea ochilor noștri în Liturghie.

Aducere aminte

Liturghia este o aducere-aminte. Ne aducem aminte din nou un eveniment istoric real ce are mare însemnătate pentru noi: viața lui Iisus. O facem ca ascultare față de Hristos, Care a spus: "Aceasta să faceți întru pomenirea mea". Sfântul Pavel a scris: "Că de câte ori veți mânca această pâine și veți bea acest pahar, moartea Domnului vestiți până când El va veni" (I Cor. 11, 26).

A face din nou prezentul

Însă Liturghia nu este numai aducere-aminte, ci înseamnă și face din nou prezentă astăzi viața lui Iisus, astfel încât și noi să fim acolo, așa cum erau ucenicii când s-au petrecut acele fapte mărețe.

Liturghia întinde un pod peste golul dintre ceea ce a făcut Iisus, acum două mii de ani și noi cei de astăzi. Jertfa de pe Golgota, de pildă, nu se repetă, căci Mielul lui Dumnezeu a fost jertfit “o singură dată pentru totdeauna”; ea *e făcută prezentă* din nou în chip tainic în Liturghie, prin Duhul Sfânt, astfel încât suntem acolo astăzi:

1. **Suntem acolo** când Iisus învață cum erau acolo ucenicii Săi. Stăm la picioarele Lui pe Muntele Fericirilor, iar El vorbește așa cum vorbea atunci. Ce oare sunt *Apostolul*, citirea *Evangheliei* și predica, dacă nu cuvintele lui Iisus spuse nouă astăzi? Suntem acolo!
2. **Suntem acolo** când Iisus începe să moară pentru noi, și repetăm rugăciunea tâlharului muribund, “Pomenește-mă, Doamne, când vei veni întru Împărăția Ta”. Aceasta are loc la Vohodul sau Intrarea Mare, când preotul iese înaintea poporului cu potirul și discul acoperite, rugându-se: “Pre voi pe toți, dreptslăvitorilor creștini, să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăția Sa...” Suntem acum în clipa Răstignirii. Același Iisus este prezent. Doar că acum noi suntem tâlharul aflat pe moarte, care cere să fie pomenit. Iar noi ne rugăm cu rugăciunea lui. Cu urechile credinței auzim același răspuns de la Iisus: “Astăzi vei fi cu mine în rai”.
3. **Suntem acolo** la Cina cea de Taină, iar Iisus ne poartă pe fiecare dintre noi personal: “Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu care se frânge pentru voi, spre iertarea păcatelor” și “Beți dintru acesta toți. Acesta este Sângele Meu ... ” El este gazda. Noi suntem oaspeții. Căci Liturghia Cinei celei de Taină nu este un ospăț ce avut loc acum 2000 de ani pentru doisprezece oameni aleși. Este ospățul tău și ospățul meu de astăzi. Toți suntem poftiți. Același Iisus este acolo. Noi suntem acolo. El ne dă aceeași Pâine a Vieții pe care a dat-o ucenicilor Săi. Pavel Evdokimov scrie: “Toate sfintele cine ale Bisericii nu sunt nimic altceva decât veșnica și unica Cină I lun, cea a lui Hristos în încăperea de sus. Aceeași lucrare dumnezeiască are loc și într-un moment anume din istorie, dar este și mereu săvârșită în Sfânta Taină.”
4. **Suntem acolo** când Hristos se înalță la ceruri, înălțându-ne și noi cu El. Când preotul duce darurile noastre în altar, la Vohodul Mare, așezându-le pe Sfânta Masă, noi suntem cei

duși chiar înaintea feței lui Dumnezeu. Fiecare Liturghie este o înălțare înaintea feței lui Dumnezeu. Hristos ne duce acolo. Tocmai de aceea cântăm aceeași cântare pe care îngerii o cântă înaintea feței Lui: "Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot..."

5. **Suntem acolo** când Hristos trimite pe Duhul Sfânt către Apostolii Săi la Cincizecime. Când îngenunchem la Liturghie pentru Rugăciunea Epiclezei, experiem Cincizecimea. Ne rugăm împreună cu preotul ca Dumnezeu sa trimită pe Duhul Sfânt asupra noastră și asupra darurilor noastre de pâine și vin, spre a le preface în Trupul și Sângele lui Hristos. Este o adevărată Cincizecime, iar noi ne aflăm acolo! Primim înțelepciunea și puterea Duhului Sfânt și plecăm umpluți de înțelepciunea, viața, puterea și prezența lui Dumnezeu.

Așa se face că în fiecare Liturghie nu numai că se pomenește viața, învățătura, Patima, Moartea, Învierea, Înălțarea și Cincizecimea, ci ele sunt făcute prezente, iar noi suntem acolo spre a lua parte nemijlocit la ele!

De aceea spune și Pr. Schmemann că "Liturghia este, înainte de toate, întâlnirea pascală a celor ce urmează a se întâlni cu Domnul cel înviat și a intra împreună cu El întru împărăția Sa."

Iar N. Gogol spune că "Liturghia este veșnica repetare a mării lucrări a dragostei pentru noi".

Evenimentul central al Liturghiei este pogorârea, arătarea și dumnezeiasca prezență a lui Hristos cel înviat. Ni se aduce aminte mereu de această prezență. De pildă, într-un moment al Liturghiei preotul spune: "Hristos este în mijlocul nostru". Iar preotul împreună-slujitor cu el, după ce a primit sărutarea păcii, răspunde: „Este și va fi".

Sunt unii care împotrivesc și spun: "Creștinismul nu este un crez. Creștinismul nu este o Liturghie. Creștinismul este putere."

Suntem de acord, dar întrebăm și noi: "De unde vine această putere de nu din crezul nostru și din Liturghia noastră?"

P. Evdokimov rezumă toate acestea, când scrie că "În timpul L Liturghiei, prin puterile sale dumnezeiești, suntem azvârliți în punctul unde veșnicia se întretaie cu timpul, punct unde ajungem adevărți contemporani ai evenimentelor de care facem pomenire."

Procesiunile

Liturghia e plină de procesiuni sau mișcări. Procesiunile arată ce se întâmplă în Liturghie. Dumnezeu se mișcă către om, iar omul se mișcă către Dumnezeu. Noi toți ne mutăm mai aproape de a Doua Venire a lui Hristos. Pentru creștinul ortodox, viața nu se desfășoară în cicluri. Este o mișcare către o țintă. Ținta este împărăția lui Dumnezeu.

Chiar de la început se vestește ținta Liturghiei. Primele cuvinte ale Liturghiei sunt "Binecuvântată este Împărăția, a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh ... ". Așa cum șoferul unui autobuz anunță la început unde merge autobuzul, tot așa și preotul vestește încă de la început că ținta Liturghiei este de a ne duce în Împărăția Cerurilor. Auzim și răspundem, zicând "Amin", adică: "Tocmai acolo și voiam să mergem".

Prima procesiune

Întâia procesiune a Liturghiei începe chiar înainte ca noi să ajungem la biserică. Când ne sculăm duminică dimineața și ne hotărâm să mergem la biserică, facem întâia mișcare către Dumnezeu. Sculatul din pat, mersul la baie pentru spălare, deplasarea la biserică fac parte din prima procesiune pe care o facem spre a veni către Dumnezeu. Procesiunile de acasă sunt la fel de religioase ca oricare din cele ce au loc la Liturghie. Ne mișcăm către Dumnezeu.

A doua procesiune

O altă importantă procesiune sau mișcare a Liturghiei este aducerea pâinii și vinului la altar pentru Liturghie. Ne ducem către Dumnezeu cu o jertfă: un dar ce înfățișează viața noastră. Facem o procesiune către Dumnezeu, spre a ne așeza viața pe altarul Său, întru deplină ascultare și dăruire către El. Întâi dăm noi. Doar după ce am dat, primim.

Procesiunea Vohodului Mic și Evanghelia

O altă procesiune este Vohodul Mic. Preotul aduce înaintea noastră Evanghelia, o ține sus și spune: “Înțelepciune, să luăm aminte”. El vine să vestească sosirea lui Hristos spre a ne grăi, chemându-ne să luăm aminte la înțeleptele Sale cuvinte de viață și pace.

Urmează încă trei procesiuni: venirea unui mirean în fața altarului spre a citi Apostolul, adică o citire din Epistole. Apoi venirea preotului spre a citi Cuvântul lui Dumnezeu din Evanghelie, iar a treia, venirea preotului la amvon spre a ne aduce cuvântul lui Dumnezeu prin predică. Toate mișcările arată venirea neîncetată a lui Dumnezeu la noi, așa cum a făcut-o de-a lungul istoriei mântuirii spre a vorbi poporului Său. El l-a trimis pe Moise, pe proroci, pe patriarhi și, în sfârșit, chiar pe Fiul Său, spre a ne vorbi. Acest fapt este înfățișat astăzi în multele procesiuni pe care Dumnezeu le săvârșește în Liturghie, ieșind din altar spre a vorbi și a fi cu noi.

Procesiunea Vohodului Mare

Vohodul Mare este una din cele mai impresionante procesiuni ale Liturghiei. Precedat de purtătorii de sfeșnice cu lumânări, preotul duce darurile noastre de pâine și vin într-o procesiune solemnă, așezându-le pe Sfânta Masă. Procesiunea ne aduce aminte de Hristos mergând spre patima pe cruce pentru mântuirea noastră. În vreme ce El trece pe lângă noi, ne rugăm cu rugăciunea tâlharului pocăit: “Pomenește-mă, Doamne, când vei veni întru Împărăția Ta”.

Al doilea înțeles al Vohodului Mare este acela de procesiune ce ne duce chiar înaintea lui Dumnezeu. Este o mișcare înainte și în sus, o înălțare către Dumnezeu, mersul Bisericii către locul ce-i este gătit, adică către Scaunul lui Dumnezeu. Hristos ne ia cu El în slăvita Sa înălțare către Tatăl Său. El intră în sanctuarul ceresc iar noi intrăm cu El spre a sta înaintea Scaunului lui Dumnezeu. Ducând darurile noastre în altarul lui Dumnezeu, pâinea ce semnifică viața noastră, preotul ne duce cu totul în prezența lui Dumnezeu. În chip tainic, întreaga adunare a credincioșilor intră înaintea lui Dumnezeu o dată cu preotul, stând înaintea lui Dumnezeu și cântând cântarea îngerească: "Sfânt,

Sfânt, Sfânt Domnul Savaot: .. "

Procesiunea pentru Sfânta Împărtășanie

Următoarea procesiune este a preotului, care vine cu Potirul de la Sfânta Masă afară la noi. Suntem la Cina cea de Taină. Hristos e gazda. El ne pofteste cu aceeași poftire pe care a făcut-o ucenicilor Săi, "Luați, mâncați ... Beți dintru acesta toți..." Mișcarea preotului din altar către popor cu Sfântul Potir înfățișează pe Hristos venind și astăzi la fiecare dintre noi cu Pâinea Vietii.

În dorința noastră de a fi una cu El, în acea clipă facem și noi mișcarea de a ieși înainte. Ea semnifică mersul către Dumnezeu. În marea Sa dragoste, Dumnezeu a ales să facă primul pas către noi. Iar noi îi răspundem mergând către El. Nici o Liturghie nu este deplină până ce nu luăm parte la procesiunea către altar, spre a ne uni cu Hristos. "Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu întru Mine rămâne și Eu întru el", a spus Hristos (Ioan 6, 56).

Nu suntem nicidecum "vrednici" spre a veni la Hristos. Venim fiindcă doar El ne poate face vrednici. Venim pentru a face ascultare de Hristos care ne pofteste să venim. Venim rugându-ne: "Nu sunt vrednic, Stăpâne Doamne, ca să intri sub acoperământul sufletului meu; ci de vreme ce Tu, ca un iubitor de oameni, vrei să locuiești întru mine, îndrăznind mă apropii".

Procesiunea adunării darurilor noastre

O altă mișcare sau procesiune a Liturghiei este darul pe care îl facem spre a sprijini lucrarea lui Dumnezeu în lume prin Biserica Sa. Când tasul ajunge înaintea noastră, este asemeni discului ce cuprinde darul vieții noastre către Dumnezeu. Numai că de data aceasta nu așezăm pe el pâine, ci roada muncii și sudorii noastre – un dar de bani, ce vor fi folosiți spre a preface credința noastră în fapte ale dragostei pentru Hristos. Prin acest dar ne dăm cu adevărat pe noi lui Dumnezeu. Este o parte din jertfa dragostei noastre de Dumnezeu. De fapt, cu cât iubește cineva mai mult, cu atât dăruiește mai mult.

Mișcarea dragostei

O altă mișcare sau procesiune a Liturghiei are loc când preotul spune: "Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim". Atunci preoții din altar își dau sărutarea păcii. În Biserica primară toată obștea făcea la fel. Fiecare persoană se apropia de cei de alături spre a arăta printr-o strângere de mână sau printr-o sărutare dragostea lui Hristos, spre a arăta că nu există resentimente. Salutul folosit era - și încă este - "Hristos este în mijocul nostru", la care se răspundea "Este și va fi". Nu poate exista apropiere spre a primi Trupul și Sângele lui Hristos, până ce nu există mai întâi o mișcare de dragoste și împăcare către aproapele nostru. Înainte de a ne duce darul la altar, spunea Iisus, trebuie mai întâi să mergem și să ne împăcăm cu aproapele nostru.

Procesiunea întoarcerii în lume

Ultima mișcare sau procesiune a Liturghiei poate fi descrisă cel mai bine ca **întoarcere** sau revenire din cer pe pământ, din Împărăția lui Dumnezeu înapoi în bucătăria, școala sau casa noastră. Dar la întoarcere suntem deosebiți de ceea ce eram când am început mișcarea către Dumnezeu, la începutul Liturghiei. Nu mai suntem aceiași, căci "am văzut Lumina cea adevărată, am primit Duhul cel Ceresc, am aflat credința cea adevărată". Venim la Liturghie răniți, și be întoarcem tămăduiți. Venim deznădăjduiți și plecăm cu nădejde. Venim slabi și plecăm întăriți. Venim ca păcătoși și plecăm sfinți. Venim în întuneric și plecăm în lumină. Venim flămânzi și plecăm sătui de Pâinea Vieții. Venim cu întristare și plecăm cu bucurie. Acum Hristos ne trimite înapoi, ca martori a ceea ce am văzut și auzit, spre a vesti vestea cea bună a Împărăției Sale și spre a continua lucrarea Lui. Noi suntem poporul Lui. El este în noi și noi suntem în El. Ne întoarcem în lume ca "alți hristoși", spre a o preface și schimba pentru El. Adevărata Liturghie începe când ne întoarcem în lume spre a lucra pentru Hristos, spre a face reală dragostea Lui prin faptele noastre de milostenie.

Aceasta e "liturghia după liturghie" descrisă atât de frumos de

Episcopul Anastasie Yannoulatos, profesor la Universitatea din Atena:

Liturghia trebuie să se continue în împrejurările personale, de fiecare zi. Fiecare credincios este chemat să urmeze a săvârși o liturghie personală pe tainicul altar al inimii sale, spre a împlini vestirea vie a veștii celei bune întru folosul întregii lumi. Fără această urmare, Liturghia rămâne nedeplină. Întrucât din momentul Euharistiei suntem cuprinși în trupul Celui ce a venit să slujească lumii și să fie jertfit pentru ea, trebuie să înfățișăm în diaconia concretă, în viața obștească, noua noastră ființare în Hristos, Slujitorul tuturor. Jerfta Euharistiei trebuie prelungită în jertfele personale pentru oamenii nevoiași, frații pentru care Hristos a murit. Întrucât Liturghia este părtășie la marele eveniment al slobozirii de puterile demonice, continuarea Liturghiei în viață înseamnă continuarea slobozirii de puterile răului ce lucrează în noi, continua reorientare și deschidere către însuflările și nevoințele ce țintesc spre slobozirea persoanelor omenеști de așezămintele demonice ale nedreptății, asupririi, agoniei, singurătății, și spre crearea unei adevărate părtășii a persoanelor întru dragoste.

Patru Liturghii

În Biserica Ortodoxă există patru Liturghii diferite:

1) Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, care este cea mai obișnuită Liturghie săvârșită în duminici și în zilele săptămânii.

2) Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, săvârșită doar de zece ori pe an, mai ales în Postul Mare. Liturghia Sfântului Vasile e foarte asemănătoare cu Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, cu excepția rugăciunilor rostite în taină de către preot, care sunt mult mai lungi.

3) Liturghia Sfântului Iacov, fratele Domnului, care se săvârșește doar o dată pe an, la prăznuirea Sfântului Iacov, pe 23 octombrie, și doar în anumite locuri, de pildă la Ierusalim.

4) Liturghia Darurilor Mai Înainte Sfințite, folosită doar în miercurile și vinerile Postului Mare și în primele trei zile din Săptămâna Mare. Ea se numeste a “Darurilor Mai-nainte Sfințite” fiindcă nu are loc sfințirea darurilor. Împărțășania care se împarte este rămasă de la Euharistia din duminica de dinainte. Deci Liturghia

Darurilor Mai Înainte Sfințite nu e o liturghie euharistică, ci mai curând o slujbă a Vecerniei ce cuprinde și împărțirea elementelor mai înainte sfințite ale Sfintei Împărtășanii. Scopul ei este acela de a ne da prilejul să primim mai des Sfânta Împărtășanie în Postul Mare. Ea este folosită în Postul Mare fiindcă Liturghia obișnuită este înfățișarea plină de bucurie a Învierii și e socotită a fi nepotrivită răstimpului de pocăință al Postului Mare.

Rezumat

Liturghia este plină de mișcări ale lui Dumnezeu către om și ale omului către Dumnezeu:

1. Ne sculăm și ne pregătim pentru biserică: prima procesiune.
2. Ducem o prescură în dar, spre a arăta dăruirea vieții noastre lui Dumnezeu.
3. Procesiunea Vohodului Mic, citirea Apostolului, Evanghelia și predica, care Îl înfățișează pe Hristos venind să ne vorbească și astăzi.
4. Mergem la altar să primim Trupul și Sângele lui Hristos.
5. Dăm lui Dumnezeu darul nostru de bani, spre a ajuta pe săraci și nevoiași, spre a continua lucrarea Bisericii Lui în lumea de azi.
6. Mișcarea dragostei și împăcării către aproapele nostru prin sărutarea păcii sau strângerea mâinii.
7. Mișcarea întoarcerii în lume, spre a sluji ca martori ai Învierii.

Dumnezeu a făcut și face multe mișcări spre a veni la noi, dar nu sfără cu forța poarta inimii noastre. El așteaptă răspunsul nostru: "Să ne apropiem deci cu încredere de tronul harului, ca să luăm milă și să aflăm har spre ajutor la timp potrivit" (Evr. 4, 16).

VI. CE CREDEM NOI DESPRE MÂNTUIRE

Ni se pune adeseori întrebarea: "Sunteți mântuiți?" Sunt unii ce se distrează folosind această întrebare în mărturisirea creștinismului lor. Nu este totuși o întrebare rea, căci ea ne îndreaptă gândul spre un subiect cu totul însemnat. Dar repetată prea des, poate deveni greu de suportat.

Trei trepte ale mântuirii

Un episcop cu adevărat sfânt mergea într-o zi pe stradă, când deodată o fetiță, fără îndoială o creștină plină de zel, l-a întrebat: "Sunteți mântuit?" Episcopul, un om foarte blând, a zâmbit și a întrebat-o: "Draga mea, aș putea să aflu ceva mai exact ce anume mă întrebi? Oare mă întrebi dacă am fost mântuit? Sau mă întrebi dacă mă mântuiesc acum? Ori poate mă întrebi dacă cumva mă voi mântui vreodată?" Ei bine, aceasta a iritat-o puțin pe fetiță, care nu i-a răspuns. "Dragă", i-a spus episcopul, "toate trei sunt adevărate. Am fost mântuit, sunt mântuit și voi fi mântuit". Vedeti, mântuirea e cuprinzătoare. Ea e legată de trecutul nostru - am fost mântuiți de păcat și de moarte prin botez. Numim aceasta îndreptățire. Ea e legată și de prezentul nostru - suntem mântuiți acum - ca și de mersul și sporirea noastră zilnică în viața lui Hristos și a Duhului. Numim aceasta sfințire. Mântuirea are de-a face și cu slava noastră cea de pe urmă în Hristos. Așa cum spunea Sfântul Pavel, "Iar când Hristos, Care este viața voastră, Se va arăta, atunci și voi împreună cu El vă veți arăta întru slavă" (Col. 3, 4). Numim aceasta proslăvire.

Un alt episcop, când i s-a pus întrebarea "Ai fost mântuit?", a

răspuns "Am fost." "Și când ai fost mântuit?", a fost întrebat. Episcopul a răspuns imediat: "Într-o vineri după-amiază, la ora trei, în primăvara anului 33 d.H., pe un deal din afara cetății Ierusalimului".

Atunci am fost mântuiți cu toții, însă Dumnezeu nu ne silește la această mântuire. Trebuie ca fiecare dintre noi să o primească personal, ca pe marele dar al iubirii lui Dumnezeu. Am fost mântuiți prin botez, care este Golgota noastră personală. Botezul e *mormântul* unde "întru moartea lui ne-am botezat" (Rom. 6, 3); este *pântecele* din care ne-am născut din nou, primind în noi viața lui Hristos.

Lucrează-ți mântuirea

Am fost mântuiți la botez, dar trebuie să continuăm să ne "lucrăm" mântuirea de-a lungul întregii vieți, slujind, iubind și făcând ascultare zi de zi, și urmând lui Hristos.

Când stați înaintea altarului lui Dumnezeu spre a vă căsători, sunteți declarați soț și soție în Domnul. Sunteți căsătoriți chiar atunci și acolo. Nimeni nu o poate tăgădui. Însă tot atât de adevărat este că veți lucra la căsnicia voastră din acea clipă până la sfârșitul vieții voastre împreună. Și în măsura în care cei doi vor căuta să fie una, căsnicia lor va deveni ceea ce Dumnezeu a rânduit să fie.

La Ieremia 3,14, Domnul spune poporului Său: "M-am unit cu voi". Legătura noastră cu Dumnezeu este ca legătura căsătoriei. Mai mult decât oricine altcineva, Dumnezeu dorește dragostea noastră, inima noastră. El ne dorește! În viața creștinească, ca și în căsătorie se cuprind două voi: voia lui Dumnezeu și voia noastră.

Hristos Și-a supus mereu voia Sa Tatălui, A fost ultimul lucru ce l-a săvârșit înainte de răstignire. O astfel de ascultare nu este ușoară. Și nici nu e ceva ce putem face o dată și apoi să uităm. Este un mod de viață - o neîncetată supunere a voii noastre față de voia lui Dumnezeu în fiecare zi. De fiecare dată când alegem voia lui Dumnezeu, ne lucrăm mântuirea. Cum spune Sfântul Pavel, "Deci, iubirii mei..., cu frică și cu cutremur lucrați mântuirea voastră" (Filip. 2,12).

Convertire zilnică

Marii sfinți ai Bisericii erau oameni smeriți ce răspândeau har și dragoste. Ei nu s-au convertit o singură dată. Și nici nu s-au pocăit o singură dată. Viața lor a fost o convertire zilnică și o neîncetată pocăință. Ei fuseseră mântuiți o dată, pe crucea de pe Golgota, însă erau mântuiți și în fiecare zi, prin supunerea voii lor lui Hristos. Zilnic păcătuiau și zilnic se pocăiau. Zilnic cădeau și zilnic se ridicau.

Noi am fost mântuiți, dar și *mereu* ne mântuim. "Căci cuvântul crucii, pentru cei ce pier, este nebie; iar nouă *pentru noi, cei ce ne mântuim*, este puterea lui Dumnezeu" (I Cor. 1, 18).

În Pilda vameșului și fariseului, mândrul fariseu socotea că este mântuit. Rugăciunea sa era: "Mulțumesc, Doamne, am reușit! Mă aflu acolo unde trebuie. Toți ceilalți sunt mai jos de mine, pe undeva pe scară. Eu nu sunt ca ceilalți oameni. O, de ar fi toți așa de buni cum sunt eu ... " Tocmai acea mândrie duhovnicească l-a osândit pe fariseu. Bietul vameș, pe de altă parte, se găsea la un nivel de duhovnicie și virtute mult mai scăzut, și o știa. Și-a recunoscut păcătoșenia și, dându-și seama de nemărginitele putințe de a spori, a continuat să meargă mai departe.

O neîncetată mișcare către Dumnezeu

În teologia ortodoxă mântuirea nu e statică, ci dinamică; nu e o stare încheiată, o stare la care ai ajuns, o stare de reușită, ci o neîncetată mișcare către îndumnezeire, către asemănarea lui Hristos, către primirea plinătății vieții lui Dumnezeu. Și niciodată nu poate fi cu totul deplină în viața de aici.

Cu cât sporeau marii sfinți ai Bisericii în cunoașterea lui Hristos, cu atât mai mult își dădeau seama de nedesăvârșirea și păcătoșenia lor. Dacă unui sfânt i s-ar fi spus "Ești un hoț", ar fi încuviințat; sau "Ești un mincinos", ar fi spus că este; sau "Ești un curvar", ar fi zis că așa este. Sfinții își dădeau seama că putem minți, fura sau curvi cu gândul ca și cu fapta. Asemeni vameșului celui păcătos, ei se rugau neîncetat cu Rugăciunea lui Iisus: *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul*. Ei fuseseră mântuiți pe

Golgota, și muriseră și înviaseră cu Hristos la botez. Și în fiecare zi se mântuiau prin pocăință, încredințându-și cugetul, inima și voia lui Dumnezeu și așteptându-și proslăvirea cu Hristos la a Doua Venire.

Un strigăt după mântuire

Oamenii de azi nu mai aleargă la biserică ca să întrebe: "Ce să fac ca să mă mântuiesc?" Dar când aleargă la psihiatri, când iau doze mari de medicamente, când se înneacă în alcool, când încearcă să iasă din rândul oamenilor, când se plâng că viața nu merită să fie trăită și încearcă să se sinucidă, ce altceva fac, decât să mărturisească o nevoie - nevoia de a fi mântuiți de ei înșiși, de păcatul și moartea existenței lor zilnice.

O mântuire lăuntrică

Mântuirea pe care o căutăm nu e de găsit în educație, politică sau economie, ci în Hristos. Este o mântuire duhovnicească, lăuntrică, care mai apoi iscă și mântuirea din afară. Oamenii schimbați dau naștere unei societăți schimbate. Pacea și împlinirea pe care toți o căutăm poate fi aflată în legătura cu Dumnezeu, pe care numai Hristos o poate face. "Pace vă las vouă", a spus El, "pacea Mea o dau vouă; nu precum lumea dă, vă dau Eu" (Ioan 14, 27).

Hristos n-a venit să ne osândească pentru că ne-am făcut robi păcatului. El a venit să ne mântuiască rupând legăturile păcatului și morții. Aduceți-vă aminte cuvintele Sfântului Grigorie de Nissa:

“Bolnavă era firea noastră și de tămăduitor avea trebuință.

Căzut era omul și trebuință avea ca să-l ridice cineva.

Cel ce de la bine se depărtase avea trebuință de cineva care la bine înapoi să-l aducă.

Cel întru întuneric închis, de-nfățișarea vieții avea trebuință.

Cel prins, pe cel ce avea să-l răscumpere căuta,

Întemnițatul, pe cel care să-i țină partea.

Cel aflat sub jugul robiei

căuta pe cel care să-l slobozească."

“Cine mă va mântui ... ?”

Un mare savant s-a întrebat odată: "Universul sălbatic poate fi împlânzit; dar cine va împlânzi lumea dinlăuntrul omului, cu neștiința, prejudecățile, amărăciunea, nestatornicia, patima și păcatul ei ?"

Cu mulți ani înainte de acel savant, un mare sfânt a pus aceeași întrebare altfel: "*Pentru că ceea ce fac nu știu; căci nu săvârsesc ceea ce voiesc, ci fac ceea ce urasc ... Dar acum nu eu fac aceasta, ci păcatul care locuiește mine ... Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia? Mulțumesc lui Dumnezeu prin Iisus Hristos Domnul nostru!* (Rom. 7, 15 ... 17; 24-25).

Cine mă va izbăvi? Mulțumesc lui Dumnezeu pentru Iisus Hristos Care a venit nu ca să mă judece, ci să mă izbăvească de trupul acesta al păcatului și al morții!

De ce anume suntem mântuiți?

Hristos a venit să ne mântuiască de păcat. Odată mântuit, păcatul devine o întâmplare în viața creștinului nu o obișnuință. Dragostea devine o obișnuință, iar nu doar o întâmplare izolată - dragostea lui Hristos. Suntem mântuiți de păcat *pentru* dragoste. Dragostea lui Hristos care nu judecă, primitoare și iertătoare, trebuie să se reverse prin noi către ceilalți. "Iar peste toate acestea, îmbrăcați-vă întru dragoste, care este legătura desăvârșirii" (Col. 3, 14).

În al doilea rând, suntem mântuiți *pentru* a aduce roadă. Și Vița cea Adevărată (Hristos), și mlădițele (mădularele Trupului Său, creștinii) au același țel: să aducă roadă lui Dumnezeu, să poarte mântuitoarea dragoste a lui Dumnezeu către lume. El leapădă orice mlădiță ce nu aduce roadă. Pentru aceasta suntem mântuiți. Suntem făcuți mlădițe ale Viței celei Adevărate, mădulare ale Trupului lui Hristos, astfel încât capul (Hristos) să ne poată avea ca împlinatori ai lucrării Sale mântuitoare în lumea de azi, ca prin noi Iisus să poată aduce viață oamenilor. Nu suntem mântuiți ca să fim așezați ca podoabă împrejurul lumii; suntem mântuiți spre a iubi, spre a sluji, spre a da mărturie, spre a-L mărturisi pe Hristos între oameni, spre a purta roada Viței Cerești, astfel ca bărbații și femeile ce se află pe moarte să

mănânce și să trăiască.

Ce este mântuirea?

Ce înseamnă a te mântui? Ce este mântuirea în Hristos?

Mântuirea e libertate - slobozire de tirania iubirii de sine, slobozire de legătura fricii și morții.

Mântuirea în Hristos înseamnă a mă elibera de mine însumi, astfel ca să pot deveni ceea ce Dumnezeu m-a făcut să fiu și ceea ce voiește să devin.

Mântuirea este ridicarea noastră de către Dumnezeu în Hristos Iisus. Este Dumnezeu dându-ne nădejde. Este Dumnezeu lucrându-și neabătut lucrarea în personalitățile noastre, în caracterele noastre, în viețile noastre. Este Dumnezeu ce nu se leapădă de noi.

Mântuirea, potrivit teologiei ortodoxe, nu este starea lui "Am sosit, am reușit, sunt mântuit", ci mai curând starea lui "Sunt pe drum. Merg, sporesc în Dumnezeu; pentru Dumnezeu, cu Dumnezeu și prin puterea lui Dumnezeu".

Mântuirea în Hristos este biruirea pentru noi a celui mai mare dușman al nostru, aflat la temelia întregii noastre nesiguranțe - frica morții. Dumnezeu nu rămâne retras în ceruri, în vreme ce oamenii se chinuiesc și mor. El ia trup și, cu moartea Sa, nimicește moartea noastră, astfel că acum moartea se face poartă pe unde toți trebuie să trecem spre a intra într-o strălucire a slavei Sale.

Mântuirea este slobozirea de rău,
biruința asupra diavolului,
schimbarea la față a omului,
trăire adevărată,
îmbrăcare în Hristos,
refacerea chipului lui Dumnezeu în om,
împărtășire de viața dumnezeiască,
refacerea părțășiei cu Dumnezeu,
nesticăciune,
primirea Duhului Sfânt,
schimbarea noastră în temple ale Duhului Sfânt,

iertare a păcatelor,
suire la scaunul lui Dumnezeu,
părtășie a Împărăției lui Dumnezeu,
a fi prin har ceea ce este Dumnezeu prin fire,
nemicirea morții,
vederea luminii,
sporirea ce nu sfârșește niciodată,
trăirea vieții așa cum a voit-o Dumnezeu.

Iată dar mântuirea pe care ne-o dă Domnul Iisus !

Mântuire pozitivă

Biserica Ortodoxă a subliniat întotdeauna aspectul cel mai semnificativ al mântuirii. Mântuirea pentru Biserica Ortodoxă nu a însemnat nicicând doar îndreptățire sau iertare a păcatelor: ea înseamnă deopotrivă înnoire și refacerea chipului lui Dumnezeu în om, ridicarea omenirii căzute prin Hristos la însăși viața lui Dumnezeu. Hristos iartă pe om și-l slobozește de păcat, astfel ca să poată purcede la împlinirea menirii sale: ajungerea la asemănarea lui Dumnezeu.

Hristos a venit să ne mântuiască *de păcat, pentru a ne împărtăși de viața dumnezeiască*. Înalta viziune asupra vieții creștinești a fost înfățișată de Sfântul Petru când a scris că suntem poftiți să ne facem "părtași dumnezeiții firi" (II Petru 1,4). Sfântul Vasile cel Mare a afirmat același lucru când a descris pe om ca "făptura ce a primit poruncă a se face Dumnezeu". Felul viețuirii ortodoxe pune accent asupra "îmbrăcării în Hristos" și primirii Duhului Sfânt prin rugăciune și Sfintele Taine, astfel încât să putem începe a trai o nouă viață, în unire cu Hristos și împărtășirea Duhului Sfânt.

Trei convertiri

În cartea *Anul milei Domnului*, un călugăr ortodox scrie despre trei convertiri ce trebuie să aibă loc în viața unui creștin ortodox potrivit

așezământului de mântuire al lui Dumnezeu:

“În viața duhovnicească se pot deosebi trei trepte, ce se pot asemui cu trei convertiri. Prima convertire este întâlnirea sufletului cu Domnul nostru, atunci când e urmat ca Prieten și ca Stăpân. A doua convertire este experiența personală a iertării și mântuirii, a crucii și învierii. A treia convertire este venirea Duhului Sfânt în suflet ca o pară de foc și cu putere. Doar prin această convertire omul este întemeiat în unirea statornică cu Dumnezeu. Celor trei convertiri le corespund Crăciunul sau Arătarea Domnului, apoi Paștile, și la urmă Cincizecimea.”⁸

Mântuiți în har

Sfântul Pavel ne încredințează că suntem mântuiți în har prin credință. Să cercetăm mai întâi cuvântul *har*: Ce este harul? Harul e mai curând un dar decât o plată pe care o câștigăm. Nu poate fi meritat. Păcatul aduce plată. Dumnezeu dă har. "Pentru că plata păcatului este moartea, iar harul lui Dumnezeu, viața veșnică în Iisus Hristos Domnul nostru" (Rom. 6, 23). "Că în har sunteți mântuiți prin credință; și aceasta nu e de la voi: este darul lui Dumnezeu; nu din fapte, ca să nu se laude nimeni" (Efes. 2, 8-9).

În lume ai cât plătești, spun oamenii. Așa să fie? Ce putem oare plăti pentru harul lui Dumnezeu? Ce putem plăti pentru dragostea Lui? Ce putem plăti pentru jertfa Sa pe cruce?

Harul este nemărginita revărsare a milostivirii lui Dumnezeu. Este iertarea necondiționată dăruită celui nevrednic. Este primirea noastră de către Dumnezeu drept copii ai Săi prin botez, umplându-ne cu Sfântul Său Duh prin Mirungere și trimițând apoi pe Hristos să trăiască în inimile noastre prin Sfânta Împărtășanie. Este Dumnezeu ce ne iubește atunci când suntem de neiubit. "Dar Dumnezeu Își arată dragostea Lui față de noi prin aceea că, pentru noi Hristos a murit când noi eram încă păcătoși" (Rom. 5, 8).

⁸ *The Year of the Lord*, by a Monk of the Eastern Church, SVS Press, Crestwood, NY.

Prin credință

Suntem mântuiți în har *prin* credință. Care e rolul credinței în așezământul de mântuire al lui Dumnezeu? Credință înseamnă a spune "da" gingașului dar al mântuirii lui Dumnezeu. Este smerita primire a gingașului dar al lui Dumnezeu. Este mâna care primește binecuvântarea. Ea primește ceea ce Dumnezeu dă, nu ca pe ceva meritat de noi, ci ca pe un dar al harului Său. Este nuntirea lui Hristos – Mirele - cu mireasa care e sufletul meu. Credința e mânerul de care prind puterea lui Dumnezeu și o așez peste slăbiciunea mea. Este aducerea aminte, atunci când mă simt cu totul nevrednic, că eu sunt acela pentru care Dumnezeu a dat pe Fiul Său. Credința e ochiul cu care privim către Hristos; mâna cu care ne ținem de Hristos; limba cu care gustăm dulceața Domnului; piciorul cu care mergem la Hristos. Credința e mâna omului întinsă în sus spre a apuca mâna deja întinsă a harului lui Dumnezeu. "În har suntem mântuiți prin credință". Când mâna (credința) omului apucă mâna (harul) lui Dumnezeu, atunci este împăcare și mântuire.

Un cuvânt despre faptele bune și mântuirea noastră

Omul ce a primit pe Hristos, a fost botezat și a primit Duhul Sfânt, începe o nouă viață ce se înfățișează în dragostea prin faptele bune. Omul nu e mântuit numai prin credință, ci prin credința ce se arată prin dragoste, așa cum scrie Sfântul Pavel. Sfântul Iacov întreabă: "Ce folos, frații mei, dacă zice cineva că are credință, iar fapte nu are? Oare credința poate să-l mântuiască? Dacă un frate sau o soră sunt goi și lipsiți de hrana cea de toate zilele, și cineva dintre voi le-ar zice: Mergeți cu pace! Încălziți-vă și vă săturați, dar nu le dați cele trebuincioase trupului, care ar fi folosul? Așa și cu credința: dacă nu are fapte, e moartă în ea însăși" (Iacov, 2, 14-17).

Nu pentru vrednicie

Faptele bune pe care le facem nu ne fac să dobândim nici un fel de

punctaj de merit special în Rai. Nu putem cumpăra cu ele dragostea lui Dumnezeu, căci Iisus ne spune în chip lămurit: "Așa și voi, când veți face toate cele poruncite vouă, să ziceți: Suntem slugi netrebnice pentru că am făcut ce eram datori să facem" (Luca 17, 10).

Faptele noastre bune nu ni-L fac dator pe Dumnezeu. Însă dragostea lui Dumnezeu în Hristos ne face pe noi de-a pururea datornicii Lui. Faptele noastre bune sunt răspunsul recunoștinței, o slabă încercare din partea noastră de a arăta prețuire lui Dumnezeu pentru ceea ce a făcut pentru noi. Nu putem niciodată să împlinim tot ceea ce ar trebui să facem, dar nici nu trebuie să încetăm a încerca. Dragostea nu ne va lăsa. "Că dragostea lui Hristos ne stăpânește pe noi", spune Pavel (II Cor. 5,14).

Zidiți spre fapte bune

La Efeseni (2, 10), Pavel scrie: "Că a Lui făptură suntem, zidiți în Hristos Iisus spre fapte bune, pe care le-a gătit mai înainte Dumnezeu să umblăm întru ele". Versetul citat pare a sta împotriva celor de dinaintea lui: "Că în har sunteți mântuiți prin credință; și aceasta nu e de la voi: este darul lui Dumnezeu; nu din fapte, ca să nu se laude nimeni" (Efes. 2, 8-9). Un verset zice: "Sunteți mântuiți...nu din fapte", iar următorul zice: "zidiți întru Hristos Iisus spre fapte bune".

Fapte false

Numai faptele bune făcute în numele lui Hristos sunt roada Dului Sfânt. Faptele bune - chiar cele mai mari - sunt zadarnice la omul ce nu crede în Hristos. O faptă este bună doar în măsura în care e făcută în Hristos și prin puterea Duhului Sfânt. Afară de asta nu este altă faptă bună pentru creștin. Există o poveste despre un ban ce a ajuns în circulație, făcând foarte mult bine: a ajutat pe o femeie nevoiașă să-și cumpere cărbuni, a ajutat la cumpărarea medicamentelor pentru un copil foarte bolnav, și chiar a apărut în tava în care se adunau banii în biserică într-o dimineață de duminică. Apoi a ajuns pe mâna unui

casier al băncii care a identificat-o imediat ca fiind un fals. Testul nu este cât de multe fapte bune pretindem că avem în credit, ci mai curând dacă ele vor trece examenul în ochii lui Dumnezeu. Oare faptele noastre bune au fost săvârșite în Hristos și pentru Hristos? Sau sunt roada mândriei, în încercarea de a face paradă de bunătatea noastră sau de a cumpăra bunăvoința lui Dumnezeu și a ni-L face datornic?

Suntem zidiți pentru faptele bune săvârșite în Hristos și pentru Hristos. Toate celelalte sunt falsuri; ele nu pot trece examenul în ochii lui Dumnezeu.

Un loc de arătare a faptelor bune

Biserica din început era un loc de arătare a faptelor bune făcute pentru Hristos. Fiind făcuți făpturi noi în Hristos, primii creștini au început să dea la iveală fapte noi ce uluiau lumea păgână.

Într-una. din cele mai timpurii lucrări apologetice păstrate, Sfântul Iustin Martirul (+ 165) scrie:

Obișnuiam a prețui mai presus de toate banii și averile; acum toate câte avem punem de obște, și cu cei aflați întru nevoi împărțim (c.f. Fapte 4, 34-37). Mai înainte unul pe altul ne uram și ne omoram și, pentru osebirea neamului ori obiceiurilor, nu ne învoiam a primi pe străini prin porțile noastre. Iară acum, venind Hristos, în pace viețuim cu toții. Ne rugăm pentru vrăjmașii noștri, căutând a întoarce pe cei care cu ură nedreaptă ne urăsc pe noi... (Apologia Întâi, XIV)

Tertulian (160-220) spunea: "Tocmai grija noastră pentru cei neajutorați, lucrarea bunătații noastre iubitoare, sunt lucrurile ce ne înfierează în ochii multora din potrivnicii noștri. «Ia uite», spun ei, «Uite cum se iubesc unii pe alții»" (Apologia XXXIX) . Suntem mântuiți zilnic pe măsură ce ne pocăim de păcatele

"Să învețe și ai noștri să poarte grijă de lucrurile bune spre treburile cele de neapărată nevoie, ca ei să nu fie fără de roadă" (Tit 3,14). Cuvintele Sfântului Pavel și-au aflat întruchiparea plină de râvnă în viețile primilor creștini care, așa cum vedem din istoria Bisericii primare:

1. dădeau milostenie spre a ajuta pe nevoiași (chiar și creștinii

săraci erau îndemnați să dea, postind);

2. întrețineau pe văduve și pe orfani;

3. ajutau pe bolnavi, neputincioși, săraci și infirmi (în temeiul chiar spitale în multe orașe);

4. se îngrijeau de cei înțemnițați și de cei robiți;

5. găseau de lucru celor ce nu aveau;

6. se îngrijeau de călători;

7. se îngrijeau de victimele marilor catastrofe.

Rezumat

Iată, în rezumat, cele spuse despre subiectul mântuirii:

1. Am fost mântuiți de păcat și de moarte prin botez, care e Golgota noastră personală (Îndreptățire).
2. Suntem mântuiți zilnic pe măsură ce ne pocăim de păcatele noastre și ne urmăm mersul împreună cu Hristos, supunându-ne voii Sale cu smerită ascultare (Sfințire).
3. Vom fi mântuiți la plinirea vremii. Când va veni din nou Hristos, vom fi părtași la proslăvirea Lui.
4. Mântuirea este neconținută sporire în viața lui Hristos, o mișcare dinamică întru îndumnezeire (ajungerea asemenea lui Hristos, primirea plinătății vieții dumnezeiești).
5. Cel ce ne e azi Mântuitor, mâine ne va fi Judecător.
6. Suntem mântuiți *de* păcat *pentru* a ne îmbrăca în Hristos, *pentru* dragoste, *pentru* a aduce roadă, *pentru* a sluji, *pentru* a-L mărturisi pe Hristos între oameni, *pentru* a ne face părtași firii dumnezeiești.
7. Suntem mântuiți *în* har (Mântuirea e darul lui Dumnezeu), *prin* credință, care este întinderea mâinii omului spre a primi darul lui Dumnezeu.

VII. SUNTEM BISERICA PĂRINȚILOR DIN VECHIME

Biserica Ortodoxă este numită adesea Biserica Părinților, fiindcă păstrează legătura vie cu primii Părinți ai Bisericii. Nu suntem o Biserică întemeiată acum câțiva ani sau acum câteva secole. Primii Părinți fac parte din istoria noastră bisericească. De fapt Biserica noastră a ajuns a se numi Ortodoxă, adică drept-credincioasă datorită accentului mare pe care Părinții din vechime ai Bisericii Grecești îl puneau asupra păstrării adevăratei credințe în Hristos. În calitate de creștini ortodocși, noi am moștenit întreaga experiență a 19 veacuri de creștinească trăire, cugetare, credință, mărturisire și moarte. Avem în urma noastră milioane de credincioși din toate neamurile și limbile, dând mărturie despre adevărul *Evangheliei*, murind adeseori pentru el spre a ni-l putea lăsa moștenire.

Așa se face că atunci când noi, creștinii ortodocși, luăm *Biblia* ca să o citim, nu ne purtăm ca și cum cele douăzeci de veacuri de istorie bisericească nu ar fi existat. Noi citim *Biblia* și dobândim o mai deplină înțelegere a ei fiindcă ținem seama de felul cum Duhu Sfânt a călăuzit pe Părinții Bisericii în trecut spre a tâlcui *Scriptura*. Iată ce înțelegem prin Sfânta Tradiție. Cum arată Pr. Florovski, prin Tradiție noi nu înțelegem tradițiile omenești sau înrobirea față de trecut. Prin Sfânta Tradiție înțelegem **legătura vie cu întreaga experiență trecută a bisericii**, vreme de douăzeci de veacuri, timp în care Duhul Sfânt a ocrotit, a definit și a proclamat adevărul lui Hristos prin Biserică.

Accentul pe comunitate

Există un profund simțământ comunitar în Biserica Ortodoxă.

Creștinii ortodocși nu se roagă niciodată singuri. Ne rugăm împreună cu toți sfinții care au adormit. Nu ne rugăm ca indivizi, ci ca mădulare ale Trupului lui Hristos, adică Biserica. Ne rugăm împreună cu Maica Domnului, cu apostolii, îngerii, mucenicii și sfinții din toate vremurile. Ei sunt de față la fiecare Liturghie, așa cum sunt zugrăviți în iconografia Bisericii noastre. În jurul chipului lui Hristos de pe boltă sunt adunați îngerii, apostolii, sfinții și mucenii de pe ziduri. Ei alcătuiesc Biserica Biruitoare din ceruri. Apoi noi, enoriașii, aflați pe podeaua bisericii, înfățișăm Biserica Luptătoare pe pământ. Astfel, la fiecare Liturghie, în jurul chipului lui Hristos de pe boltă e adunată întreaga Biserică, atât cea din ceruri cât și cea de pe pământ.

Biserica Ortodoxă ne amintește că nu suntem singuri. În spatele nostru se află un nor de mărturii. În spatele nostru, de pildă, stau cei 318 Părinți ai Bisericii care s-au adunat la Întâiul Sobor a Toată Lumea. Ei au venit purtând urmele rănilor muceniei, unii cu un singur ochi, alții cu un singur braț. Unii fără picioare, alții cu fețele desfigurate. Au venit cu mădularele strâmbe și înțepenite. Au venit de pe întreg cuprinsul Împărăției spre a da mărturie cu întreaga lor personalitate despre adevărul în care credeau: că Domn este Iisus Hristos.

Mucenicii stau în spatele nostru. Iar în spatele lor sunt alții: Petru și Iacov și Ștefan și Ignatie și Policarp și Pavel și Athanasie și Ioan Gură de Aur - o oaste întreagă de nobili mucenici care s-au bucurat a fi socotiți vrednici să sufere întru numele lui Hristos.

Ortodoxia nu este experiența lui Dumnezeu avută de un singur om

Criticând părerea lui Paul Tillich în privința hristologiei, Pr. George Tavard scrie: "Cred în existența unor criterii obiective în problemele hristologiei. Norma hristologiei nu poate fi noua înțelegere la care teologii ar putea ajunge; ea trebuie întotdeauna să fie tâlcuirea temeinică despre Iisus Hristos ce s-a dezvoltat în Biserică urmând direcțiile statornicite de Părinții ortodocși în disputele teologice ale primelor veacuri ale creștinătății. Dacă hristologia lui Tillich se abate

de la acest dreptar, trebuie înfierată ca o trădare a lui Hristos însuși.⁹ Cu alte cuvinte, adevărul credinței creștin-ortodoxe nu poate fi întemeiat nicicând pe experiența sau cugetarea unei singure persoane despre Dumnezeu, ci pe cea a întregii omeniri răscumpărate. Un creștin ortodox nu ar spune niciodată: "Acest lucru trebuie să fie adevărat, fiindcă știu că am avut descoperire anume de la Hristos sau de la Duhul Sfânt". Această "descoperire anume" trebuie să se potrivească și să nu se îndepărteze de experiența obștii creștine a Bisericii ca întreg, de la Apostoli până în prezent. Părinții Bisericii nu au murit. Ei încă ne vorbesc despre marea lor experiență. Iar noi ne folosim de experiența lor. Încă ne adăpăm din fântânile insuflării și înțelepciunii lor.

Avem o datorie uriașă

Avem o datorie uriașă față de Părinții Bisericii. Unde am fi fără liturgiile Sfântului Ioan Gură de Aur și Sfântului Vasile cel Mare? Fără minunatele condace ale lui Roman Melodul? Fără limpezile definiții ale Ortodoxiei date de Sfântul Ioan Damaschinul? Fără slăvitul Crez de la Niceea ? Fără minunatele și mărețele cântări scrise de călugării și părinții din primele mănăstiri, unde rugăciunea era un mod de viață? Fără înălțătoarea Rugăciune a lui Iisus? Fără sublimele icoane? Câți alții au trudit în folosul nostru, ca noi să putem ajunge până în acest ceas rămânând creștini ortodocși? Tot ce avem, tot ce suntem, marea comoară a credinței noastre, s-a cumpărat cu preț uriaș. Noi nu suntem ai noștri. Am fost cumpărați cu preț, pe care nimeni nu-l poate plăti din nou. Suntem niște datornici ce trăim din marile daruri din trecut.

Mărturisitori ai adevăratei credințe a lui Hristos

Biserica Ortodoxă cinstește pe Părinți nu fiindcă sunt martorii vechimii sau ai unei foarte vechi credințe. Ea îi cinstește fiindcă sunt

9 *Paul Tillich and the Christian Message*

mărturisitori ai *adevărului* credințe, mărturisitori ai *adevărului* lui Hristos. Aceasta e credința pe care Apostolii au primit-o de la Hristos și ne-au predat-o nouă (I Cor. 11,23). Părinții Bisericii sunt martori și chezași ai aceluși deplin și neschimbat adevăr dat nouă de Hristos și de Duhul Sfânt. Deci dincolo de Vasile și Ioan Gură Aur, Ioan Botezătorul și Ioan Teologul, Grigorie al Nisei și Simeon Noul Teolog - dincolo de toți aceștia - se află Iisus Hristos și adevărul Său mântuitor. Nu suntem mântuiți de Părinții Bisericii, dar le suntem îndatorați, fiindcă ei sunt vasele de lut care ne aduc marea comoară care este Hristos.

Primejdiile unei tradiții bogate

A avea o bogată tradiție, așa cum avem noi, creștinii ortodocși, implică și mari primejdii. Una dintre primejdii a fost scoasă în evidență de istoricul Gibbon ce descrie câteva din decăderile creștinismului la învățații greci din veacul al zecelea, care transmiteau scrierile și vorbeau limba celor duhovnicești, dar nu aveau trăirea lor: "țineau în mâinile lor neînsuflețite bogățiile părinților lor fără să le moștenească duhul care a născut și a împărtășit acea sfântă moștenire. Citeau, laudau, compilau, însă sufletele lor istovite păreau a nu fi în stare de cugetare și făptuire". Fără îndoială, Gibbon ignora în mare parte Biserica Răsăriteană și era pornit împotriva ei. Cu toate acestea, a scos în evidență o primejdie reală pentru cei ce au moștenit un patrimoniu atât de bogat.

O altă primejdie este aceea ca teologia noastră să devină doar o teologie a repetării. În vreme ce trimiterea la Părinți este o metodă de a păstra continuitatea cu credința Bisericii primare, această practică poate submina și limita vigoarea teologică a teologiei ortodoxe. Nu suntem atrași doar de trecut, suntem atrași și de viitor. Trebuie să existe dreaptă cumpănire între cele două. Atracția trecutului poate fi atât de puternică încât să neutralizeze atracția viitorului. Trebuie să fim deschiși către cele vechi fără a ne închide față de nou. Viitorul este mai mult decât simpla agățare de trecut. Pr. Florovski scria: "Este un obicei primejdios a transmite doar "citate" de la Părinți..., în afara întregii orânduiei a credinței, în care doar ei sunt cu adevărat vii. "A

urma pe Părinți" nu înseamnă doar a cita spusele lor; *înseamnă a dobândi cugetul lor, descoperirile lor*".¹⁰

O altă primejdie a moștenirii bogatei predanii a Părinților e subliniată de Prof. Van Campenhausen: "Părinții au ajuns atât de sfinți, încât până la urmă nu au mai putut să zămislească nici un fel de fii care să aibă aceeași vitalitate ca ei ... Închiși în propriile hotare teritoriale și culturale, Biserica lor se sprijinea pe propria sa desăvârșire. Ea credea într-o neschimbată și nepieritoare continuitate cu Apostolii și Părinții din trecut, ale căror împliniri le admira atât de mult, încât nu mai reușea să observe firea schimbătoare a problemelor ce stăteau în fața teologiei. Ea păstra moștenirea lor intelectuală, fără a face nimic spre a o reînnoi."¹¹

Putem formula același lucru spunând că noi trăim tăind cecuri. Părinții și bunicii noștri au adunat capitalul. Noi trăim din dobândă lăudându-ne cu cât au adunat ei în cont, fără a adăuga nimic la capital. Dar când capitalul s-a epuizat, cecurile nu mai au valoare. Trebuie să continuăm a adăuga la capital.

Avem două feluri de averi - lucrurile moștenite și lucrurile dobândite. O moștenire prea bogată ne poate face să ne mulțumim cu ce avem, fără a mai dobândi ceva. Păstrarea comorilor trecutului este un lucru însemnat. Însă creștinătatea ortodoxă nu este doar o măreție trecută. Părinții Bisericii au pus temeliiile. Nouă ni se cade să continuăm a zidi pe temeliiile lor.

Procesiunea purtătorilor de torțe

Când în 1964 s-au deschis la Tokio Jocurile Olimpice, flacăra olimpică a fost adusă cu avionul de la Olimpia, Grecia, locul primei Olimpiade din anul 776 î. Hr. De la avion, torța aprinsă a fost purtată de ștafete de alergători ce-și treceau flacăra unii altora, până a ajuns la locul jocurilor. Se făcea astfel legătura Jocurilor Olimpice din Tokio cu obârșia lor din trecut. Noi, creștinii, suntem cu toții "purtători de torță". Noi am primit lumina vieții de la obârșia ei, de la Dumnezeu.

10 G. Florovski, *Aspects of Church History*, Nordland Press, Belmont, Mass.

11 *The Fathers of the Greek Church*, Pantheon

Torța ne-a fost înmănată printr'-un lung șir de credincioși ce se întinde înapoi până la Hristos Însuși - apostoli, mucenici, sfinți. Este privilegiul și datoria noastră să o trecem mai departe altora.

Gândiți-vă la cei 318 Părinți ai Bisericii - mulți dintre ei orbi și schilodiți pentru credința lor - adunați la Niceea în anul 325 spre a ne trece torța aprinsă a lui Hristos. Gândiți-vă cât au suferit spre a așeza torța în mâinile noastre, ale celor de azi.

Tuturor ni se încredințează ceva foarte prețios - Domnul Iisus Hristos "în Care se ascund toate comorile înțelepciunii și cunoașterii" și, cum spune *Evanghelia*, "a Cărui cunoaștere este viața veșnică". Nouă ni s-a încredințat credința apostolică. Ea este torța aprinsă pe care trebuie s-o trecem copiilor și prietenilor noștri ce nu-L cunosc pe Hristos.

Părinții Bisericii: statornica dimensiune a Bisericii

Sfântul Simeon Noul Teolog socotea a fi cea mai primejdioasă erezie părerea că Biserica nu mai are aceeași plinătate a harismelor pe care o avea în vechime. Aceleași daruri le sunt asigurate și celor care astăzi, la fel ca ieri, le caută cu smerenie și dăruire. A avea Părinți ai Bisericii este una din dimensiunile statornice ale Bisericii.

Noi Ortodocșii avem un mare trecut, o mare predanie. Suntem mândri de ea. Dar nu trebuie să trăim în trecut. Unde ne sunt astăzi Ioan Gură de Aur, Vasile sau Grigorie? Unde sunt noii Atanasie și Ioan Damaschin? Avem învățătura apostolică. Avem succesiunea apostolică. Dar putem avea și puterea apostolică a Duhului Sfânt de a da la iveală noi și puternici mărturisitori pentru Domnul în ziua de azi, noi Părinți ai Bisericii - nu còpii la indigo, ci originale. Căci Dumnezeu este întotdeauna mai interesat de apariția unor originale decât còpiile la indigo.

Biserica Ortodoxă nu e un muzeu al primilor o mie de ani de creștinism. Nu trebuie să cădem în ispita de a crede că Părinții au spus totul și că tot ce avem de făcut este să repetăm ceea ce au spus ei cuvânt cu cuvânt. Părintele Florovski ne-a reamintit că noțiunea de "Părinte" nu se mărginește la perioada numită patristică. Sfântul Grigorie Palama, de pildă, a fost Părinte al Bisericii în veacul al XIV-

lea. Repetăm, a avea Părinți ai Bisericii este o dimensiune statornică a Bisericii. Părinții ne nasc în credință, astfel ca și noi, la rândul nostru, să putem deveni părinți, adică creatori liberi sub insuflarea aceluiași Duh Sfânt care i-a împuternicit și călăuzit pe primii Părinți.

Dezgroparea fântânilor astupate

Vechiul Testament descrie marile locuri de luat apă pe care patriarhul Avraam le-a chibzuit și le-a zidit în puncte strategice din Palestina. Când filistenii au prădat țara, fântânile au foste secate și astupate. Isaac, fiul lui Avraam, și-a făcut o datorie din a dezgropa izvoarele fântânilor tatălui său.

Și noi trebuie să dezgropăm fântânile săpate de Părinții Bisericii, nu doar spre a ne răcori cu ele, ci și pentru a le cerceta și a vedea ce anume le-a făcut să fie atât de mărețe. Haideți să cercetăm câteva din aceste calități.

Ce anume i-a făcut să fie mari pe Părinții Bisericii?

a. Întâietatea dată cunoașterii lui Dumnezeu

Sfântul Vasile scria: "Așa cum trupul nostru fără răsuflare nu poate viețui, tot așa sufletul nostru nu poate rămâne viu fără a cunoaște pe Ziditorul; căci necunoașterea lui Dumnezeu este moarte pentru suflet." Ceea ce i-a făcut pe Părinții Bisericii să fie așa de mari și mărturisitori atât de plini de osârdie ai lui Hristos, a fost faptul că pentru ei cunoașterea lui Dumnezeu era cel mai înalt privilegiu și sarcină a vieții.

Apostolul Ioan scrie: "Și aceasta este viața cea veșnică, ca să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis" (Ioan 17, 3). Cea mai înaltă binecuvântare a sufletului omenesc este puțința de a-L cunoaște pe Dumnezeu. Marea tragedie este că adeseori nu vrea să-L cunoască, fiind atras de către

lucrurile lumii acesteia.

Catehismul ne spune că nu ne-am născut pentru nimic altceva. Nu trăim pentru vreun alt scop, decât spre a cunoaște, a iubi și a sluji pe Dumnezeu pe pământ și a ne bucura de El întru veșnicie.

Citim la Ieremia 9, 23-24: "Să nu se laude cel înțelept cu înțelepciunea sa, să nu se laude cel puternic cu puterea sa, nici cel bogat să nu se laude cu bogăția sa. Ci de se laudă cineva să se laude că pricepe și Mă cunoaște că Eu sunt Domnul, Cel Ce fac milă și judecată și dreptate pe pământ, căci numai aceasta este plăcut înaintea Mea, zice Domnul."

Țelul întregii propovăduiri și învățături creștine este ajungerea la cunoașterea lui Dumnezeu. Dar prin aceasta înțelegem nu doar a ajunge să cunoști *despre* El, ci a ajunge să-L cunoști *pe* El.

Când *Biblia* vorbește despre cunoașterea lui Dumnezeu, nu vrea să spună să cunoști doar anumite idei *despre* El, ci să-L cunoști pe El în chip *personal*. Cuvântul "a cunoaște" în ebraică sugerează cunoașterea ce apare dintr-o legătură strânsă, intimă. "Aceasta este viața cea veșnică, ca să Te cunoască pe Tine ... , și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis". Să te cunoască *pe tine* nu *despre tine*. A cunoaște ceva despre Dumnezeu sau despre Hristos nu aduce mântuire, nu aduce viață veșnică. Însă cunoașterea lui Hristos, aduce.

Esența creștinismului este întâlnirea directă și personală între persoane - noi înșine și Dumnezeu. Omul e chemat să statornicească cu Dumnezeu o legătură profund personală, intimă, o legătură între eu și Tu.

E greu să ajungi a cunoaște pe cineva - chiar foarte greu - dacă celălalt nu alege să se deschidă și să ni se descopere singur. Dumnezeu a făcut acest lucru în Hristos. El Însuși S-a deschis către noi. Iată de ce noi creștinii credem că e cu neputință a cunoaște pe Dumnezeu afară de Hristos. "Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul Cel Unul Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut" (Ioan 1, 18). Numai Cel aflat în sânul Tatălui - în cea mai strânsă legătură cu putință - Îl poate face cunoscut pe Dumnezeu. Tocmai de aceea spunea Sfântul Pavel: "Căci am judecat să nu știu între voi altceva, decât pe Iisus Hristos, și pe Acesta răstignit" (I Cor. 2, 2). Numai prin Hristos putem ajunge să cunoaștem pe Dumnezeu, nu ca pe o zeitate rece, îndepărtată, de neatins, ci ca pe un Prieten care iubește și poartă de grijă în chip personal și apropiat.

Începem a-L cunoaște pe Dumnezeu petrecându-ne timpul cu El în rugăciune zilnică, în dumnezeiasca slujbă din fiecare duminică, și prin citirea scrisorilor Sale personale către noi – *Sfânta Scriptură*. Nu putem cunoaște cu adevărat pe cineva, dacă nu voim a ne petrece timpul cu el. Părinții Bisericii și-au petrecut mult timp cu Iisus. Ei îl cunoșteau personal.

b. Sfinții Părinți au experiat pe Dumnezeu

Părinții Bisericii nu numai că au cunoscut personal pe Dumnezeu, ci au experiat prezența și puterea Sa în viața lor.

Sunt oameni astăzi ce stau cufundați în studierea elementelor exterioare, memorând numărul tainelor, concentrându-se doar asupra mecanismului credinței. Ei au trebuință să treacă de la teorie la experiență, de la cunoașterea *despre* Dumnezeu, care este abstractă, la cunoașterea *lui* Dumnezeu în Hristos, care e personală.

De pildă, la fiecare Paști bisericile sunt pline ochi. Dacă mulțimile de la Paști cred cu adevărat în învierea lui Hristos, *dacă cred cu adevărat*, biserica nu ar fi pe jumătate goală în duminica următoare după Paști, ci ar plesni ca o haină pe la cusături. Învierea este reală, dar trebuie ca oamenii s-o experimenteze în propria viață. Trebuie să experimenteze puterea lui Hristos de a-i învia din moartea propriilor nădejdi, din moartea viselor lor, din moartea vieților lor, din moartea păcatului, la o nouă viață de slavă și pace și nădejde și bucurie întru Domnul.

Dumnezeu nu poate fi deplin înfățișat. De fapt, un Dumnezeu deplin înfățișat nu mai este Dumnezeu; El poate fi însă experiat. Dumnezeu S-a înfățișat pe Sine o dată, în Persoana lui Iisus, cu scopul de a putea fi experiat în viața poporului Său ca Emanuil - Dumnezeu cu noi.

Sfântul Macarie afirmă că, creștinii experiază și trebuie să experimenteze conștient prezența Duhului în inimile lor. Definierea dată de el credinței creștine, ca experiență personală a lui Dumnezeu, a fost adoptată de Sfântul Simeon Noul Teolog și de alți mari sfinți ai Bisericii.

Marea atracție a așa-zișilor "harismatici" este faptul că satisfac nevoia omului de a experia pe Dumnezeu. Apelul la rațiune nu este

suficient. Inima are și ea rațiuni pe care rațiunea nu le cunoaște. Dumnezeu poate fi cunoscut intelectual, însă ajunge a fi real doar atunci când este experiat în chip personal.

Nimeni nu va putea vreodată să-ți dovedească că Hristos es Fiul lui Dumnezeu. Trebuie să o descoperi tu însuși. Este ca iubirea - poți iubi doar prin experiență, nu citind despre iubire într-o carte.

Iată de ce chemarea lui Dumnezeu din *Biblie* este "Veniți și vedeți!" Când Andrei l-a aflat pe Hristos, i-a spus fratelui său Simon: "L-am aflat pe Messia, Hristos. Nu îți cer să mă crezi pe cuvânt. Îți cer să vii și să vezi tu însuși." După ce femeia samarineancă a aflat pe Hristos la fântână, a dat fuga la cei din neamul ei și le-a spus: "Veniți de vedeți un om care mi-a spus toate câte am făcut; nu cumva acesta este Hristosul?" (Ioan 4, 29). În acea noapte, când s-au întors, i-au spus ei: "Credem nu numai pentru cuvântul tău, că noi înșine am auzit și știm că Acesta este cu adevărat Hristosul, Mântuitorul lumii" (Ioan 4, 42).

Credința este o trăire a lui Dumnezeu, o legătură vie și iubitoare cu El, în, cu și prin Fiul Său, Iisus. Ascultați pe Apostolul Ioan: " (Ceea) ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit, și mâinile noastre au pipăit... (aceea) vestim vouă" (I Ioan 1, 3). Credința noastră creștin-ortodoxă e întemeiată pe *Biblie* și pe Sfânta Tradiție, însă să nu uităm că *Biblia* și Tradiția devin realitate atunci când experiem prezența și puterea și dragostea lui Dumnezeu în chip personal în viața noastră. "Am văzut... am auzit... am pipăit." Am experiat!

A fi creștin ortodox e mult mai mult decât a fi în stare să arăți un certificat de botez; este experiența personală a lui Hristos cel Înviat, trăind și împărățind în viața noastră. Este pace și libertate launtrică, simțământul nou de găsire a direcției și scopului vieții noastre.

Putem avea experiența cu mult înainte de a avea o explicație. De fapt experiența vine întotdeauna înaintea înțelegerii. Neavând întâi experiența, nu am avea la ce să cugetăm, ci am avea numai abstracții și teorii. Toate încercările omului de a descrie frumusețea nu sunt nimic în comparație cu vederea și mirosirea unui minunat trandafir. Fiind creștini ortodocși, credem în Sfânta Treime, adică credem că Dumnezeu este Tată, Fiu și Duh Sfânt. Însă mai întâi omul L-a experiat pe Dumnezeu ca Tată. L-a experiat pe Dumnezeu ca Fiu în Iisus. L-a experiat pe Dumnezeu ca Duh Sfânt la Cincizecime. După experiența a venit și explicația pe care o numim Sfânta Treime. Dacă despărțim experiența de explicație, vorbim despre abstracții goale.

"Un lucru știu", a spus orbul care fusese vindecat de Hristos, "că fiind orb, acum văd" (Ioan 9, 25). Experiența i-a schimbat viața. Experiența l-a adus la credință - o credință de neclintit, fiindcă era adevărată.

Cum dobândim experiența personală a lui Dumnezeu despre care am tot vorbit? Cum au câștigat-o apostolii? Ea le-a fost dată în ziua Cincezicimii. Iisus le-a poruncit "de Ierusalim să nu se depărteze, ci să aștepte făgăduința Tatălui, pe care ați auzit-o de la Mine... Ci veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi, și îmi veți fi Mie martori de La Ierusalim și în toată Iudeea, și în Samaria, și până la marginea pământului" (Fapte 1,4; 8).

Când Duhul Sfânt a venit la Cincizecime, a adus o nouă și puternică experiență a prezenței și puterii lui Dumnezeu în viața lor. Ei nu au mai fost niciodată aceiași. Experiența lui Dumnezeu în viața lor prin prezența Duhului Sfânt fusese puternică și personală.

"*Cunosc pe Acela în care am crezut*", spunea Pavel. *Cunosc. "Sunt încredințat că nimic nu mă va despărți pe mine de dragostea lui Dumnezeu în Hristos Iisus."* "*Știm că Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu, să fie asemenea chipului Fiului Său*" (Rom. 8,28 ... 29). "*Că știm că dacă acest cort, locuința noastră pământească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mână, veșnică în ceruri ...*" (II Cor. 5,1) "*Știm.*" Avem aici o credință ce nu s-a născut dintr-o polemică sau discuție, ci din experiența lăuntrică a viețuirii prin credință, rugăciune, ascultare și dragoste în Duhul Sfânt.

Nu e de ajuns ca creștinul să creadă că Iisus Hristos sau Sfânta Treime trăiește în el, spunea Sfântul Simeon. Trebuie să fim conștienți de viața dumnezeiască ce se mișcă și lucrează în noi; la fel cum o femeie însărcinată e conștientă că o nouă viață se mișcă în lăuntruul său.

Oamenii nu vor să-i audă pe avocații lui Dumnezeu prezentând argumente logice despre existența Lui, ci pe martorii lui Dumnezeu, împărtășindu-le din experiența personală cele făcute de Dumnezeu pentru ei. Tocmai asta erau primii creștini: *martori, mărturisitori*. Cineva spunea despre primii creștini: "Dumnezeu? Ei îl cunoșteau! Minuni? Ei înșiși erau minuni! Învierea? Trecuseră prin ea! Raiul? Trăiau în el! Iadul? Scăpaseră de el! Împăcarea? Se bucurau de ea! Viața veșnică? O aveau!".

c. O bogată moștenire de amintiri

Mare parte a credinței noastre creștin-ortodoxe e alcătuită din amintiri. Amintiri despre Hristos, amintiri despre Apostoli, amintiri despre Părinți. Însă amintirile sunt piese de muzeu până ce prind viață în noi cei de azi, spre a ne umple de dragostea, puterea și prezența lui Dumnezeu. Cel ce face ca amintirile să prindă viață este Duhul Sfânt. El e puterea lui Dumnezeu lucrătoare în viețile noastre, marele Trezitor al credinței și dragostei, cel ce ne stârnește amintirile. Cum spunea Iisus: "Duhul cel Sfânt, pe Care-L va trimite Tatăl întru numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus Eu" (Ioan, 14, 26).

De aceea Părinții Bisericii ne spun neconștient că întregul țel al vieții creștine nu este altul decât dobândirea Duhului Sfânt. După spusele Sfântului Serafim din Sarov: "Rugăciunea, postul, privegherea și toate celelalte fapte creștinești, oricât de bune în sine, nu alcătuiesc totuși țelul vieții creștine: ele sunt numai mijloacele de neînlăturat întru ajungerea la țel. Căci adevăratul țel al vieții creștinești este dobândirea Duhului Sfânt al lui Dumnezeu. Cât despre postul, privegherea, rugăciunea și milostenia, ca și alte fapte bune săvârșite întru numele lui Hristos, ele sunt numai mijloace pentru dobândirea Duhului Sfânt al lui Dumnezeu ...

Rugăciunea e totdeauna la îndemâna oricui, bogat sau sărac, de neam ales sau de rând, tare sau slab, sănătos sau bolnav, drept sau păcătos. Mare este puterea rugăciunii, căci mai mult decât orice aduce pe Duhul Sfânt, și mai ușor decât toate se săvârșește."

Duhul Sfânt este Acela Care nu numai că face ca amintirile despre Hristos să se trezească la viață, ci ne și ajută să experiem prezența și puterea lui Dumnezeu în viețile noastre, astfel ca să vorbim nu *despre* Hristos, ci *întru numele* lui Hristos, ca niște creștini ce Îl cunoaștem în chip personal, la fel ca Părinții Bisericii.

d. Mărgăritarul cel de mult preț

Pentru Părinții Bisericii, viața cu Dumnezeu era mărgăritarul cel de mult preț; spre a-l dobândi, vindeau cu bucurie tot ce aveau și urmau

lui Hristos. Omul modern nu mai ia în seamă chemarea către aceste încercări duhovnicești ce mobilizează toate resursele, forțele și răbdarea noastră întru căutarea Celui Veșnic. Suntem gata să acceptăm că soldatul devotat, exploratorul arctic, artistul din Mările Sudului, pionierul cercetării spațiului cosmic ori savantul din laborator trebuie să suporte o lepădare de sine fără margini, trebuie să riște totul - chiar și viața - pentru propria satisfacție sau pentru îmbogățirea omenirii. Numai Dumnezeu nu este găsit vrednic de o astfel de jertfă.

Risipirea acestei rătăcirii este unul din principalele mesaje ale Părinților Bisericii. Ei s-au lepădat de toate cu bucurie, spre a urma lui Hristos. De pildă, când Sfântul Antonie avea douăzeci de ani, părinții lui au murit, lăsându-i pământul și averea. Într-o zi, la biserică a auzit pe preot citind porunca lui Hristos către tânărul bogat: "Un lucru îți mai lipsește: Mergi, vinde tot ce ai și dă săracilor"(Marcu 10, 21). A simțit că lui i se spunea cuvântul și a făcut ascultare. Lăsând în urmă toate averile sale, a început nu după multă vreme viața cea pustnicească în singurătatea pustiei, viață ce avea să se urmeze vreme de optsprezece ani. A murit când trecuse suta de ani. La acea vreme, mii de oameni îi urmaseră pilda. El însuși era sfătuitorul episcopilor și împăraților. Prietenul său, Sfântul Atanasie cel Mare, i-a scris viața. Curând ea a fost tradusă și adusă în Apus, unde a ajuns o însemnată verigă în convertirea Fericitului Augustin.

Pilda Părinților în lepădarea a toate pentru Mărgăritarul cel de Mult Preț - Hristos - ne arată calea și nouă celor de azi. Nimănui nu i se cade totala dăruire pe care o datorăm lui Dumnezeu. "Creștinul" modern ce renunță la toate pentru afaceri sau pentru cariera profesională, neglijându-și familia și biserica - și, până la urmă, pierzându-și atât familia, cât și sufletul - are trebuință să audă mesajul Părinților.

e. Părinții duhovnicești și porunca iubirii

Predania monahală și scrierile monahale accentuează puternic asupra trebuinței de a avea un părinte duhovnicesc. Sfântul Casian (sec. V) spune că e lucru nebunesc a crede că pentru lucrurile duhovnicești nu avem nevoie de învățător, dar avem nevoie de el

pentru oricare altă meserie lumească. Nu numai începătorii, ci și călugării încercați trebuiau să facă ascultare de sfaturile duhovnicilor, iar nu să-și facă voia lor. Părintele duhovnicesc, socotit unealtă a lui Dumnezeu, era privit ca singurul mijloc spre a putea ajunge la treapta de sus a vieții duhovnicești, la isihie sau liniștire. Duhovnicul nu putea fi nicicând înlocuit de cărți, întrucât sarcina sa nu era doar aceea de a ține predici, ci de a cunoaște și a cerceta cele mai ascunse gânduri și fapte ale ucenicului său. Cerința cea mai însemnată pentru un Părinte duhovnicesc era să fie plin de dragoste pentru ucenici, până acolo încât să fie gata și să voiască a muri pentru ei.

Conceptia despre însemnătatea părintelui duhovnicesc în viața religioasă a călugărilor ne spune câte ceva despre însemnătatea preoților, catehizatorilor și mirenilor în general pentru educația creștinilor de azi, tineri și bătrâni. Credința creștinească nu este doar învățată; ea este - chiar mai mult - prinsă de la cineva care întruchipează dragostea lui Hristos. Când Augustin, de pildă, a scris despre persoana care a avut cel mai mare rol în convertirea sa la creștinism, Episcopul Ambrozie al Mediolanului, a spus: "Acel om al lui Dumnezeu m-a primit ca un părinte, arătându-mi bunătate. Am început a-l iubi, mai întâi nu ca pe un învățător al adevărului, ci ca pe omul ce a fost bun cu mine." Cine poate spune prețul unui părinte duhovnicesc (fie preot, călugăr sau mirean) care răspândește iubirea și bunătatea lui Hristos?

f. Rugăciunea lui Iisus

Părinții Bisericii nu pot fi nicicând înțeleși fără rugăciune. Ea este izvorul înțelepciunii și puterii lor. Pe lângă rugăciune ca mijloc de dobândire a Duhului Sfânt, exista și Rugăciunea lui Iisus, prin care, cum spunea Sfântul Ioan Gură de Aur, „(creștinul) trebuie să trăiască neconținut cu numele Domnului Iisus, astfel ca inima să înghită pe Domnul, iar Domnul inima, cele două făcându-se una”. *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul.* Aceasta e rugăciunea ce ne unește cu Hristos. Aceasta e rugăciunea prin care, dacă ajungem la măiestrie, Iisus Însuși se roagă cu adevărat în noi. Inima rugăciunii este numele **Iisus** – Care este mântuirea

noastră: "Și vei chema numele lui Iisus, căci El va mântui pe poporul Său de păcatele lor" (Matei 1,21). Cealaltă parte a Rugăciunii lui Iisus: "miluiește-mă pe mine, păcătosul", înfățișează podul peste prăpastia dintre dreptatea lui Dumnezeu și omul căzut. Ea nu vorbește doar de păcat, ci și de iertarea lui: unirea lui Dumnezeu cu omul prin milostivirea iubitoare a lui Dumnezeu în Hristos Iisus, Mântuitorul nostru.

Așa cum scrie P.S. Kallistos Ware: "Pomenirea unui nume în chip de rugăciune înseamnă a-l aduce la viață. Chemarea numelui lui Iisus cu credință înseamnă a-L face pe Iisus cu adevărat prezent cu noi. În Noul Legământ demonii sunt scoși în numele lui Iisus, căci Numele este putere."

Rugăciunea este sângele dătător de viață ce însuflețea pe Părinții Bisericii. Oare nu poate fi la fel și pentru noi?

g. Dragostea de cărți

O altă forță ce îi însuflețea pe Părinții Bisericii era dragostea lor pentru cărți. Dintre ele, cea dintâi era desigur *Biblia*, din care adeseori învățau mari părți pe de rost. Sfântul Isaac Sirul, episcop în Ninive, scria: "Adevărata duhovnicie este scoasă din comoara fără sfârșit a Scripturii". Se citea chiar în timpul meselor călugărilor, dându-li-se astfel și hrană sufletească. Omul întreg era hrănit. În unele mănăstiri unde sărăcia era respectată cu mare strictețe, se făcea pogorământ pentru cărți. O pravilă siriană pentru călugărițe interzicea vizitatorilor să dea ceva mănăstirii, afară de cărți. Când călugării citeau toate cărțile pe care le aveau, de obicei mai împrumutau de la alți călugări. În *Viața Sfântului Daniil Stâlplnicul* (409-493) citim: "Că este un obicei în mănăstiri ca multe cărți de tot felul să se lase în fața bisericii, și orice carte voiește un frate, o ia și o citește."

Bibliotecile călugărești nu cuprindeau doar cărți religioase, ci cărți de toate felurile; ele au fost păstrătoarele vechii cunoașteri, la care mulți au avut acces, mai ales în perioada bizantină. Oamenii cu dragoste de carte au aflat în mănăstiri cele mai potrivite locuri spre a-și satisface înclinațiile spre studiu, fiind întotdeauna bine primiți de călugări.

Sfântul Pahomie, întemeietorul vieții de obște, a lăsat pravile ce ocroteau cărțile și bibliotecile. El scria: "Dacă cineva ia o carte și nu poartă grijă de ea, ci o lasă de izbeliște, să facă cincizeci de metanii". Iată un alt interesant canon călugăresc destinat purtării de grijă față de cărți: "Oricine ia un codex spre a-l citi sau a-l folosi ca izvod și nu-l va aduce înapoi, ori îl va vătăma, va fi lovit de afurisenie, de lepra lui Ghiezi în suflet și trup, și va avea soarta lui Iuda vânzătorul."

Dacă Părinții Bisericii aveau o așa de mare dragoste și cinstire pentru cărți, oare noi cei de azi, care suntem chemați a purta torța lor și a o trece mai departe generațiilor viitoare, putem să facem mai puțin?

Din Cuvintele Părinților din Pateric

"A zis Avva Macarie: De ne vom aduce aminte de răutățile ce ne fac oamenii, ridicăm puterea aducerii aminte de Dumnezeu."

"Zicea Avva Mathoi: pe cât se apropie omul de Dumnezeu, pe atât se vede pe sine păcătos, căci proorocul Isaia văzând pe Dumnezeu, se făcea ticălos și necurat pe sine."

"Zis-a iarăși (Avva Antonie): De la aproapele este viața și moartea. Că de vom dobândi pe fratele, pe Dumnezeu dobândim; iar de vom sminti pe fratele, lui Hristos greșim."

"Un frate a întrebat pe un bătrân oarecare, zicând: Părinte, sunt doi frați și unul dintr-înșii șade cu tăcere în chilia sa și postește cu mare înfrânare toată săptămâna și mult lucru lucrează în toate zilele. Celălalt slujește bolnavilor în bolniță cu osârdie și silință. Deci al căruia lucru dintre acești doi frați este mai iubit și mai primit de Dumnezeu? Răspuns-a bătrânul: Cel ce șade cu tăcere în chilia lui și multă rugăciune face și postește șase zile, dar nu are dragoste și milostenie către frați, și de s-ar spânzura de nările lui, nu poate să fie asemenea celui ce slujește bolnavilor."

"A zis iarăși (Avva Antonie): Va veni vremea ca oamenii să înnebunească, și când vor vedea pe cineva că nu înnebunește, se vor scula asupra lui, zicându-i că el este nebun, pentru că nu este asemenea lor."

"Se spune că unul din bătrâni s-a rugat lui Dumnezeu să vadă pe

Părinți, și a văzut pe ei, fără de Avva Antonie. Deci a zis celui ce îi arăta lui: Unde este Avva Antonie? Iar el a zis: În locul unde este Dumnezeu, acolo este el."

Provocarea adresată Ortodoxiei de azi

O provocare a fost adresată acum câțiva ani creștinilor ortodocși de către Krister Stendahl de la Harvard. El spunea: "Când mă gândesc la Biserica Ortodoxă Greacă, îmi vine îndată în minte cuvântul "daruri". Trebuie să fie nemaipomenit să-i poți numi ai tăi pe Părinții Greci în chip cu totul special, să ai părtașie direct și prin aceeași limbă cu lumea Apostolilor și a Părinților Apostolici..."

Mari, cu adevărat, sunt darurile voastre în Biserica Ortodoxă. Atât de muri, încât poate că v-au copleșit, dându-vă simțământul că nu veți putea niciodată nădăjdui să vă asemuiți cu măreția celor mari... Cu frică și cu cutremur, trebuie să vă aduc aminte de mana din pustie. Potrivit *Bibliei*, știm că mana nu putea fi depozitată, nici măcar de la o zi la alta. Israelul trebuia să aibă încredere că darul va fi înnoit după trebuință, iar cei ce trudeau să păstreze acest dar îmbelșugat, păstrându-l pentru o folosire viitoare, descopereau că se stricase peste noapte. Acesta e un cuvânt de avertizare, cred, pentru oricine socotește că darurile trecutului, darul tradițiilor, poate salva Biserica și hrăni pe poporul ei.

Îmi place deci să cred că credințioșia față de moștenirea voastră ortodoxă trebuie să cuprindă o îndrăzneală recuperare a neînfricatăi și uneori riscantei creativități a marilor voștri Părinți. Că darul lor nu este doar gândirea lor, ci însuși felul lor de continuă explorare creatoare a credinței. Nu văd nici un motiv întemeiat pentru care să nu așteptăm ca - cu ajutorul Duhului - teologiei voștri ortodocși să devină din nou pionierii teologiei. A fi paznicii credinței nu este de ajuns ... Puteți face acest lucru, iar noi ceilalți tânjim după darul vostru."

Rezumat

Să rezumăm cele spuse despre Părinții Bisericii:

1.Ei ne ajută să păstrăm o legătură vie cu Biserica primară.

2. Ei ne aduc aminte că nu suntem singuri. Chiar și azi, noi facem parte din marele nor de martori și mărturisitori ce se întinde până la Hristos.

3. Credința noastră de azi nu se întemeiază pe mărturia sau tâlcuirea unui om cu privire la Dumnezeu, ci pe aceea a întregii obști mântuite a poporului lui Dumnezeu (Părinții Bisericii), ce se întinde până la Apostoli și până la Hristos.

4. Biserica Ortodoxă cinstește pe Părinți nu ca martori ai vechimii, ci ca păstrători ai adevărului deplin și neschimbat dat nouă de Hristos.

5. Părinții Bisericii ne-au pus în mână torța aprinsă a credinței apostolice pe care generația noastră trebuie s-o păstreze și să o treacă generațiilor următoare.

6. Existența Părinților Bisericii este o dimensiune statornică a Bisericii. Și noi suntem chemați azi să fim Părinți ai Bisericii, născându-i pe alții și învățându-i adevărata credință a lui Hristos.

7. Înșușirile deosebitoare ale Părinților Bisericii erau: cunoașterea personală a lui Dumnezeu în Hristos; experiența personală a puterii și prezenței lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt; credința lor în Iisus ca Mărgăritarul Cel de Mult Preț; accentul mare pus asupra dragostei; viața lor de rugăciune; dragostea lor pentru cărți, mai ales pentru *Biblie*.

8. Moștenirea primită de la Părinți nu poate fi stocată. Spre a o câștiga, ea trebuie împrăștiată, sporită și împărtășită lumii.

VIII. CE CREDEM NOI DESPRE ANUL BISERICESC

Un mare istoric a spus odată că un bun mod de a porni o analiză istorică este să te întrebi ce sărbători ține un anumit popor în calendarul său. Dacă vrem, de pildă să înțelegem poporul grec în comparație cu poporul evreu, putem începe prin studierea marilor evenimente pe care cele două popoare le sărbătoresc în fiecare an în calendarul național. Sărbătorile spun mult despre un popor sau o națiune. Jjjjjjuikuikuikuikuikuikuikui_ȘNnnnnn j

În același fel, calendarul religios al Bisericii Ortodoxe oglindește și înfățișează întreaga istorie și credință a Bisericii. Anul liturgic (al Bisericii Ortodoxe) este o predică despre taina dragostei dumnezeiești, iar această predică e ținută în cuvinte mai puternice și mai sublime decât orice ar putea ieși din gura unui predicator.

Ca nu cumva să uităm

Pruncul ce se chinuie să iasă din pânțece ajunge într-un moment de criză când el singur, iar nu mama, trebuie să respire. Spre a da un impuls plămânilor pentru această schimbare radicală, medicul dă copilului o palmă usturătoare. Palma e șansa copilului de a trăi. Praznicele din calendarul bisericesc sunt palma noastră usturătoare din fiecare an, ce ne ferește să uităm evenimentele vitale ale mântuirii noastre și belșugul de viață pe care Dumnezeu voiește să o avem. Este atât de ușor de uitat. Ne cufundăm atât de mult în preocupările zilnice, încât uităm pe Domnul nostru și începem să trăim ca și cum El nu ar fi venit niciodată. Trebuie mereu să ni se aducă aminte de prezența Lui. O astfel de aducere aminte este calendarul bisericesc.

Calendarul ne pune înainte viața lui Hristos

În fiecare an, calendarul liturgic ne pune înainte întreaga viață a lui Hristos, de la Naștere până la Înălțare și venirea Duhului Sfânt la Cincizecime. Aducând zilnic în atenție marile evenimente ale vieții lui Hristos, anul bisericesc face ca Biserica să fie în stare a se roti în jurul Lui precum un satelit în jurul stelei sale; el ne ajută să ne aducem aminte marile evenimente din istoria mântuirii noastre și le face să fie prezente din nou în chip tainic, astfel ca noi să le putem retrăi și să participăm la ele. Prin repetarea ciclului anual, calendarul bisericesc ne aduce aminte de cele ce a spus și a făcut Dumnezeu pentru noi în Hristos. Anul liturgic este cea mai bună unealtă dintre toate pentru educația religioasă a tuturor, fie învățați, fie analfabeți. El sfințește timpul.

Păstrarea ortodoxiei

Thomas Smith și-a dat seama de motivul real al supraviețuirii Bisericii Ortodoxe de-a lungul veacurilor de asuprire musulmană, când scria:

Alături de minunata și îndurătoarea pronie dumnezeiască, atribui păstrarea creștinismului lor strictei și evlavioasei țineri a Praznicelor și Posturilor Bisericii ... Cu siguranță că aceasta este ceea ce a ocrotit în primul rând religia în acele țări răsăritene de otrava superstiției mahomedane. Căci și copiii sau oamenii cei mal de rând cunosc înțelesul Sfintelor Sărbători, la a căror prăznuire se adună la biserică în număr mare, și prin aceasta păstrează pomenirea Nașterii Binecuvântatului nostru Mântuitor, a morții Sale pe Cruce, a Învierii și Înălțării, păstrând neconținută mărturisirea a recunoașterii necesarelor și fundamentalelor puncte ale Credinței, precum dogma Sfintei Treimi și celelalte. Și prăznuind suferințele și mucenicile Apostolilor Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și ale altor mari sfinți, care și-au dat viața cu cea mai mare bucurie pentru numele Lui, suferind cu neobosită și nebiruită răbdare toate chinurile și cruzimile păgânilor lor prigonitori, prind curaj de la aceste pilde

slăvite, întărindu-se spre a îndura cu mai puțină supărare și părere de rău nevoile și necazurile cu care dau piept în fiecare zi.¹²

Impactul asupra experienței religioase

Descriind impactul anului liturgic asupra experienței religioase a creștinului ortodox, Peter Hammond scria:

Numai cel ce a trăit și a stat la slujbe împreună cu creștinii greci o bucată de timp a simțit într-o oarecare măsură nemaipomenita înrâurire pe care ciclul repetat al Liturghiei Bisericii o are asupra evlaviei poporului. Oricine a ținut Postul Mare cu Biserica Greacă, care a luat parte la postul ce apasă asupra întregii națiuni vreme de patruzeci de zile, care a stat în picioare ceasuri întregi, fiind unul din mulțimea nenumărată ce umple micușile biserici bizantine ale Atenei, revărsându-se pe străzi, în vreme ce familiara rânduială a mântuitoarei iconomii a lui Dumnezeu față de om este înfățișată din nou în psalmi și proorocii, în citirile din Evanghelie și în neasemuita poezie a canoanelor; care a cunoscut tristețea din sfânta și marea Vineri, când orice clopot din Grecia își sună plângerea, iar trupul Mântuitorului zace învelit în flori în toate bisericile satelor din țară; care a fost prezent la aprinderea noului foc și a gustat bucuria unei lumi dezlegate de legătura păcatului și morții – oricine a trăit toate acestea, nu se poate să nu-și fi dat seama că pentru creștinii greci Evanghelia este nedespărțit legată cu liturghia ce se desfășoară săptămână de săptămână în biserica parohiei. Și nu numai printre greci, ci în întreaga creștinătate ortodoxă liturghia a rămas în chiar inima vieții bisericești.¹³

Folosirea cuvântului "astăzi"

Folosirea neconținută a cuvântului **astăzi** în cântările Bisericii

¹² *An Account of the Greek Church*, citat de G. Every în *"The Byzantine Patriarchate"*, pp. ix-x.

¹³ *The Waters of Marah*, pp.51-52.

Ortodoxe are un înțeles adânc. De pildă, în Vinerea Mare cântăm:

Astăzi S-a spânzurat pe lemn Cela ce a spânzurat pământul pe ape.

Cu cunună de spini s-a încununat Împăratul îngerilor.

Cu porfiră mincinoasă S-a îmbrăcat Cela ce îmbracă cerul cu nori.

Lovire preste obraz a luat Cela ce a slobozit în Iordan pe Adam

Cu piroane S-a pironit Mirele Bisericii.

Cu sulii S-a împuns Fiul Fecioarei.

Închinămu-ne Patimitor Tale, Hristoase,

Arată-ne nouă și slăvită Învierea Ta.

(Stihira Ceasului al Nouălea din Sfânta și Marea Vineri)

La Nașterea Domnului cântăm:

Astăzi se naște din Fecioara Cela ce are în mână toată făptura,

Cu scutece ca un prunc se înfașă, Cela ce din fire este nepipăit,

În iesle se culcă Dumnezeu, Cela ce a întărit cerurile de demult, întru început.

La sân cu lapte se hrănește Cela ce a plouat în pustie mană poporului.

Pre magi cheamă Mirele Bisericii.

Darurile acestora primește Fiul Fecioarei.

Închinămu-ne Nașterii Tale, Hristoase.

Învrednicește-ne să vedem și dumnezeiască Arătarea Ta.

(Stihira Ceasului al Nouălea din Ajunul Nașterii Domnului)

La Bobotează ne rugăm:

Astăzi Stăpânul Își pleacă grumajii sub mâna

Înaintemergătorului...

Astăzi Ioan botează pe Stăpânul în apele Iordanului...

Astăzi Stăpânul în ape îngroapă păcatele oamenilor...

Astăzi Stăpânul de sus este mărturisit Fiu iubit ...

Astăzi Stăpânul primește botez din mâna Înaintemergătorului...

Astăzi Făcătorul cerului și al pământului vine cu trupul la Iordan, cerând botez ...

Astăzi făptura se luminează ...

Astăzi firea apelor se sfințește ...

La Paști:

Astăzi s-a făcut mântuire lumii, că Hristos a înviat ca un

Atotputernic ...

La Duminica Floriilor:

Astăzi Hristos intră în cetate ...

Face din nou prezente tainele mântuirii

Cuvântul "astăzi" este un cuvânt liturgic important, plin de semnificație. Pr. Alexandre Schmemmann scrie: "Pentru oricine are experiența vie a slujbei, frecvența repetare a lui **astăzi** nu e doar o figură de stil. Căci rolul însuși al Liturghiei este cu adevărat acela ca în ea și prin ea orice a săvârșit cândva Hristos să se întoarcă mereu la viață, să fie făcut din nou prezent, actualizat în legătură cu noi și cu mântuirea noastră."¹⁴

Clipa de acum

Astfel, cuvântul **acum** nu este doar o exprimare pitorească proprie teologiei ortodoxe. El înfățișează esența conștiinței liturgice. Căci tot ce Hristos a săvârșit cândva, se întoarce veșnic la viață, se face prezent în chip tainic în clipa de acum, trecând dincolo de timp, unind trecutul cu prezentul și așezându-ne pe fiecare dintre noi în lucrările sfinte ale istoriei. Ele devin evenimente din viața noastră. Mântuirea e destinată fiecăruia dintre noi în chip personal.

O întâlnire existențială

Deci prin sărbătorile anului liturgic trăim cu adevărat împreună cu Hristos marile întâmplări din viața Sa. Însă spre deosebire de un film sau o piesă de teatru, care doar repun în scenă întâmplările din viața unei persoane vestite, anul liturgic nu numai că repune în scenă acele

¹⁴ *Liturgy and Life*, Dept. of Religious Education, Orthodox Church in America, p.19.

întâmplări, ci ne așază și pe noi înăuntrul lor. Are loc o întâlnire existențială între noi și Hristos la nașterea, răstignirea sau învierea Sa. Întâmplările sfinte sunt prezente tainic în Biserică aici și acum. Reintrăm în fiecare sărbătoare în așa fel încât ea devine o unică și reînsuflețitoare lucrare a mântuirii pentru noi cei de azi. Astfel, departe de a fi o rece și fără de viață întruchipare a faptelor din trecut, anul liturgic este o întâlnire vie și personală cu Iisus în ziua de azi. **Astăzi** vine să se nască în ieslea sufletului meu și al tău, spre a ne aduce o nouă viață. **Astăzi** îmi dă Preascumpul său Trup și Sânge, pentru a mă mântui. **Astăzi** Se spânzură pe cruce pentru mine. **Astăzi** înviază, înviindu-mă și pe mine împreună cu El. **Astăzi** Se schimbă la față, iar eu mă schimb împreună cu El. **Astăzi** Se înalță la ceruri, iar eu mă înalț o dată cu El. Așa se face că minunatul cuvânt *astăzi* sfarmă zidurile trecutului și viitorului și-L face pe Hristos a fi Cel veșnic prezent, Care este "ieri și astăzi același, și în veci" (Evr. 3, 8).

În fiecare an, calendarul liturgic re trăiește și face din nou prezente sfintele prilejuri ale mântuirii noastre, astfel încât noi suntem acolo când ele au loc. Trecutul iese la iveală și se unește cu prezentul. Lucrurile lui Dumnezeu pentru poporul Său nu sunt îngropate în trecut. Ele trăiesc în prezent. Istoria nu face să sece harul. Dumnezeu este prezent prin veacuri, neîncetând nicicând a-Și săvârși lucrarea pe care a început-o.

George Mantzaridis scrie:

Trupul lui Hristos trece dincolo de timp și spațiu, adunând laolaltă toate mădularele sale în părtășia treimică unde toate sunt de față și trăiesc în Domnul. Înăuntrul trupului lui Hristos, adică în Biserică, nu există nici timp pierdut, nici oameni pierduți. Tot ce a făcut Dumnezeu în trecut pentru mântuirea lumii se află mereu prezent și poate fi pus la îndemâna oricărui om.

(...) Depărtarea în timp și spațiu este ștearsă, și toate stau de față în Hristos. La fel cum Hristos, Domnul Slavei este dincolo de timp și loc, la fel orice aparține trupului Său sau este legat de el, trece de asemenea dincolo de timp și loc și se păstrează pururea prezent.¹⁵

¹⁵ "The Divine Liturgy and the World", The Greek Orthodox Theological Review, Vol. XXVI, Nr. 1-2, 1981, Brookline, MA.

Scriptura împletită în calendar

Însemnate adevăruri scripturale au fost împletite în calendar. Să luăm, de pildă, cuvintele Sfântului Ioan Botezătorul privitoare la legătura sa cu Iisus, "Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez" (Ioan 3, 30). Ziua nașterii lui Iisus a fost statornicită la 25 Decembrie, dată aflată la începutul solstițiului de iarnă, după care zilele încep să crească. Deci Iisus, Lumina, a venit în lume: El trebuie să crească. Pe de altă parte, ziua nașterii Sfântului Ioan Botezătorul a fost așezată la 24 Iunie, adică chiar la începutul solstițiului de vară, după care zilele încep să se micșoreze; deci Ioan nu era Lumina, el trebuie să descrească. "Nu era el Lumina, ci ca să mărturisească despre Lumină" (Ioan 1, 8).

Osia pe care se învârtește anul

Anul liturgic se învârtește în jurul lui Hristos cel răstignit și înviat. Se spune că Paștile sunt osia pe care se învârtește întregul an bisericesc. Este cel mai mare și mai slăvit praznic, praznicul praznicelor din Biserica Ortodoxă. Cum spune Pr. Schmemmann: "Toate slujbele Bisericii sunt rânduite în jurul Paștilor, și de aceea anul liturgic (...) devine o călătorie, un pelerinaj către Paști, Sfârșitul, și în același timp Începutul – sfârșitul a tot ce e "vechi", începutul unei noi vieți, neconținută *trecere* din "lumea aceasta" către Împărăția descoperită de-acum prin Hristos."¹⁶ Se spune că creștinul ortodox este cel ce trăiește de la un Paști la altul.

Dăruite lui Dumnezeu, toate zilele anului sunt scăldate în razele Fiului lui Dumnezeu Cel Înviat, răsfrângându-le zilnic pentru noi. Anul liturgic se face "cununa anului bunătații" Domnului (Ps. 64, 12).

Anul liturgic nu e atât o adunare de zile deosebite, cât un întreg ce Îl are în mijloc pe Hristos, amintindu-ne întruna de evenimentele lucrării mântuitoare a lui Hristos.

¹⁶ *Great Lent*, St. Vladimir Press, Scarsdale, New York (cf. și trad. rom., *Postul*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1995).

Insuflătorul unei bogate inmografii

Un eminent teolog ortodox, Dr. Bratsiotis, scrie: "Bogata și puternica dramă ce se joacă pe sugestivul fundal al arhitecturii bisericii bizantine a insuflat o mulțime de mari poeți din Răsăritul grec și a ivit o bogată și măreață inmografie."¹⁷

Într-adevăr, în vreme ce slujbele celor mai multe biserici creștine sunt cuprinse în unul sau două volume, slujbele Bisericii Ortodoxe sunt atât de întinse și dezvoltate, încât au nevoie de o mică bibliotecă de vreo douăzeci de volume, cuprinzând cam 5000 de pagini scrise pe două coloane. Cele douăzeci de volume cuprind slujbele pentru întregul an creștinesc și alcătuiesc una din cele mai mari comori ale Bisericii Ortodoxe.

Cele douăsprezece Mari Praznice

Anul liturgic începe la 1 Septembrie. După Paști, care este praznicul cel mai însemnat, urmează cele douăsprezece mari praznice, împărțite în două, adică Praznicele Maicii Domnului și Praznicele Domnului.

Praznicele Maicii Domnului sunt:

1. Nașterea Maicii Domnului (8 Septembrie).
2. Intrarea în Biserică a Maicii Domnului (21 Noiembrie).
3. Întâmpinarea Domnului (2 Februarie).
4. Bunavestire (25 Martie).
5. Adormirea Maicii Domnului (15 August).

Praznicele Domnului sunt:

1. Înălțarea Sfintei Cruci (14 Septembrie).
2. Nașterea Domnului sau Crăciunul (25 Decembrie).
3. Arătatea Domnului (Epifania) sau Boboteaza (6 Ianuarie).
4. Intrarea în Ierusalim sau Floriile (Duminica dinaintea Paștilor).
5. Înălțarea Domnului (la 40 de zile după Paști).

6. Cincizecimea sau Rusaliile (la 50 de zile după Paști).
7. Schimbarea la Față (6 August).

Paștile nu fac parte dintre Cele Douăsprezece Praznice, fiind socotit ca obârșia tuturor celorlalte.

Deoarece trei din Marile Praznice depind de data Paștilor, ele sunt schimbătoare. Scopul tuturor marilor praznice - schimbătoare sau statornice - este acela de a ne aduce la o mai mare dăruire și afierosire Domnului nostru, de a face sfințele sărbători din nou prezente, astfel ca să le putem și noi răspunde în chip personal. Așa cum scrie Gh. Mantzaridis, "Fiecare din zilele de praznic nu este doar o pomenire, ci repetarea liturgică a zilei în care evenimentul prăznuit a avut loc într-adevăr."

Posturile

Pe lângă Cele Douăsprezece Mari Praznice (dintre care șapte praznice ale Mântuitorului iar cinci ale Maicii Domnului), există și răstimpuri de post în anul liturgic. Așa cum Iisus a postit, la fel au făcut și primii creștini. Socotit ca mijloc de înfrânare a trupului și supunere a patimilor, postul este încorporat în anul bisericesc. Răstimpurile posturilor sunt:

1. Toate miercurile și vinerile, întru pomenirea vânzării (miercurea) și răstignirii (vinerea) Domnului nostru, afară de cele dintre Crăciun și Bobotează, din Săptămâna Luminată și din Săptămâna Rusaliilor.

2. Postul Crăciunului - 40 de zile, de la 15 Noiembrie la 24 Decembrie.

3. Postul Mare sau Postul Paștilor, care începe cu șapte săptămâni înainte de Paști.

4. Postul Sfinților Apostoli, înainte de Soborul Sfinților Apostoli (30 Iunie).

5. Două posturi legate unul de altul: primul de la 1 la 6 August (înainte de Schimbarea la Față); al doilea din 7 până în 15 August (înaintea praznicului Adormirii Maicii Domnului).

6. Posturile Înălțării Sfintei Cruci, Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul și al ajunului Bobotezei.

Zilele de peste săptămână

Fiecare zi a săptămânii pomenește câte ceva.

1. Prima zi a săptămânii este duminica, care este un "mic Paște", făcându-se pomenirea Învierii lui Hristos. Începem fiecare săptămână cu Învierea. Așa cum Paștile sunt centrul anului, la fel Duminica este centrul săptămânii. Deci încă de la început se statornicește o stare pozitivă, de biruință, care să ne poarte de-a lungul întregii săptămâni. Săptămâna creștinească începe cu prăznuirea vieții. Muncim întreaga săptămână spre a ajunge la duminică. Începem fiecare nouă săptămână cu pomenirea și prăznuirea celei mai biruințe pe care lumea a cunoscut-o vreodată.

2. Lunea e afierosită arhanghelilor, îngerilor și cetelor nevăzutei puteri.

3. Marțea e afierosită pomenirii Sfântului Ioan Botezătorul, cel din urmă proroc al Vechiului Legământ, întâiul și cel mai mare sfânt (după Maica Domnului) și cel mai mare om între cei născuți din femei (Matei 11, 11).

4. Miercurea e afierosită Maicii Domnului și patimii lui Hristos. Fiind socotită ziua vânzării lui Iuda, este zi de post.

5. Joia e afierosită Apostolilor și tuturor Părinților Bisericii.

6. Vinerea e pomenită ca ziua în care Hristos a fost răstignit. Este zi de post.

7. Sâmbăta e afierosită sfinților mucenici și credincioșilor trecuți din această lume. Este ziua în care Hristos a înviat pe Lazăr. Este și ziua în care Domnul Hristos a zăcut mort în mormânt, "odihnindu-Se de tot lucrul" și "cu moartea pe moarte călcând". Toate sâmbetele anului bisericesc își capătă înțelesul de la aceste două sâmbete hotărâtoare. Astfel sâmbăta a ajuns ziua cea mai potrivită pentru pomenirea morților și înălțarea de rugăciuni în amintirea lor. De aceea rugăciunile pentru morți se fac în Sâmbetele Pomenirii Morților de-a lungul anului Bisericesc, adică cele dinainte de Postul Mare și Cincizecime.

Împărțirea zilei

Așa cum anul și săptămâna sunt împărțite în perioade, la fel este și fiecare zi. Noul Testament urmează o rânduială de socotire a timpului după care primul ceas al zilei este ceasul întâi după răsărit sau 7 dimineața, ceasul al doilea este 8 dimineața, ceasul al treilea este 9 dimineața etc.

Folosind această împărțire, primii creștini se opreau pentru rugăciune și cugetare la fiecare al treilea ceas din zi și din noapte. De pildă, știm că Apostolii Petru și Ioan "s-au suit în biserică la rugăciune în ceasul al nouălea" (Fapte 3, 1). Pe Sfântul Petru îl aflăm rugându-se pe acoperișul casei lui Simon "în ceasul al șaselea" (Fapte, 10, 9).

Chinoviile călugărești au alcătuit slujbele de obște după sistemul "ceasurilor". Viața lor a devenit o neîncetată cumpănire între rugăciune și muncă. Intrau în biserică la rugăciune la ceasul al treilea (9 dimineața), la al șaselea (amiază), la al nouălea (3 după-amiază), la al doisprezecelea (6 după-amiază) și la miezul nopții. Se opreau pentru rugăciune dimineața, la prânz, după-amiază și seara. Noi încă săvârșim Slujba Ceasurilor în fiecare parohie ortodoxă în Vinerea Mare, la Crăciun și la Bobotează. Acest fel de socotire a timpului din Noul Testament e folosit încă în mănăstirile din Muntele Athos.

Fiecare din cele șase perioade orare de rugăciune are o temă anume legată de un fapt din istoria mântuirii ce a avut loc în acel ceas. Slujba alcătuită de Părinții Bisericii pentru fiecare ceas cuprinde de obicei citiri din *Scriptură*, psalmi și tropare legate de eveniment.

Să cercetăm deci fiecare ceas în parte, spre a putea să ne oprim câte puțin pentru a cugeta și a ne ruga în aceste ceasuri în fiecare zi.

Ceasul întâi

Primul ceas (ceasul întâi după răsăritul soarelui sau 7 dimineața) are ca temă centrală venirea luminii în zorii noii zile. Venirea luminii văzute amintește creștinului de venirea Celui ce este Lumina lumii. Lumina văzută e doar un chip și o icoană al lui Hristos. Astfel, creștinul își începe ziua laudând pe Dumnezeu pentru răsăritul luminii celei văzute, ca și pentru Lumina Lumii ce strălucește puternic prin

chipul lui Hristos. Ne rugăm ca lumina Lui să ne călăuzească și să ne arate calea zilei, blagoslovind și lucrul mâinilor noastre ce începe în fiecare zi în acel ceas.

Ceasul al treilea

Ceasul al treilea (la trei ceasuri după răsărit sau 9 dimineața) a fost chiar vremea când Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli în ziua Cincizecimii (Fapte 2, 15). Este singura temă ce domină ceasul al treilea. Unul din psalmii ce se citesc este Psalmul 50, ce cuprinde cereri pentru trimiterea Duhului Sfânt: "Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule, și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru ale mele... Duhul Tău Cel Sfânt nu-l lua de la mine... și cu duh stăpînitor mă întărește".

Se spun rugăciuni speciale spre a mulțumi lui Dumnezeu pentru trimiterea Duhului Sfânt la Cincizecime, rugându-L stăruitor ca să dea darul prezenței Duhului asupra noastră pentru lucrul zilei. Ceasul al treilea ne aduce aminte zilnic că viața creștinului credincios rămâne goală fără prezența lăuntrică a Duhului. El este Cel ce aduce pacea și puterea lăuntrică. El este Cel întru Care "viem și ne mișcăm și suntem" (Fapte 17,28).

Ceasul al șaselea

Ceasul al șaselea, la șase ceasuri după răsărit (la amiază), coincide cu ceasul răstignirii Domnului Iisus (Matei 27, 45; Luca 23, 44; Ioan 19, 14). În fiecare zi la amiază Biserica încearcă să ne atragă atenția asupra mărețului eveniment din istoria mântuirii noastre. Aducem lui Dumnezeu rugăciuni de mulțumire pentru că atât de mult ne-a iubit pe fiecare dintre noi, încât a dat pe Fiul Său cel Unul Născut pentru ca noi cei ce credem în El să nu pierim, ci să avem viață veșnică (Ioan 3, 16). Rugăciunile noastre de la amiază (ceasul al șaselea) includ cereri pentru ca El să ne izbăvească de păcatele și ispitele zilei.

Ceasul al nouălea

Ceasul al nouălea, la nouă ceasuri de la răsărit (3 după-amiază), este vremea când Iisus a murit pe cruce. "Iar în ceasul al nouălea a strigat Iisus cu glas mare, zicând: *Eli, Eli lema sabahtani?* Adică, Dumnezeuul meu, Dumnezeuul meu, pentru ce M-ai părăsit? ... Iar Iisus iarăși strigând cu glas mare, *Și-a dat duhul*" (Matei 27, 46, 50). În această vreme se aduc rugăciuni de mulțumire Celui Care prin moartea Sa a nimicit moartea. Rugăciunile ceasului al nouălea se încheie cu o cerere ca să putem omorî vechea fire păcătoasă din noi, spre a fi în stare să trăim o nouă viață în Hristos Iisus, împreună cu Care nu doar ne-am răstignit, ci am și înviat prin botez.

Vecernia

Dimineața și seara au fost întotdeauna socotite a fi momentele prielnice rugăciunii. În Templul din Ierusalim slujbele se țineau în fiecare dimineață și seară, fiind continuate de primii creștini chiar și după despărțirea lor de slujbele Templului. Încă se mai folosesc și vechii psalmi evreiești. Tema Vecerniei ne poartă de la zidirea lumii și de la păcat, până la mântuirea în Hristos. Ea cuprinde mulțumiri pentru ziua ce se încheie și cererea ocrotirii lui Dumnezeu pentru seară. Biserica Ortodoxă ziua liturgică începe seara, o dată cu apusul soarelui. Venirea întunericului ne aduce aminte de întunericul păcatului și al morții, făcându-ne să tânjim după lumină. Una din principalele teme ale Vecerniei este venirea lui Hristos ca Lumină, spre a risipi întunericul. Iisus e proslăvit ca "Lumină lină a sfintei slave a Tatălui ceresc Celui fără de moarte" și "lumină spre descoperirea neamurilor". Slujba Vecerniei se săvârșește zilnic în mănăstiri, iar în parohi de obicei doar în serile de Sâmbătă. Rugăciunile de seară se pot face în fiecare zi de către creștinii ortodocși acasă, folosind rugăciunile din Psaltire și alte rugăciuni de la Vecernie.

Miezonoptica

Ceasul miezonopticii a fost așezat ca vreme de rugăciune din trei motive. Întâi, fiindcă poporul iudeu fusese scos din Egipt la miezul nopții (Ieșire 12,29). Întru pomenirea aceluia eveniment, în vremea lui Iisus iudeii așteptau ca Messia să vină la miezul nopții. Așteptarea lor s-a împlinit atunci când Hristos a înviat dimineața devreme, pe când era încă întuneric (Matei 28, 1). În. gândirea primilor creștini, miezul nopții era legat și de ceasul celei de-a Doua Veniri a lui Hristos (Marcu 13, 35). El era așteptat să vină "ca un fur noaptea" (I Tes. 5, 2; 4). Miezonoptica se face astăzi numai în unele mănăstiri, unde călugării se scoală la miezul nopții ca și cum s-ar ridica din morți, spre a se întîlni în rugăciune cu Domnul cel înviat. Rugăciunile săvârșite în acest ceas pomenesc pe cei adormiți în Hristos și de asemenea cheamă milostivirea lui Dumnezeu asupra noastră pentru judecata ce va să vie. Chiar dacă nu trăim în mănăstiri, putem folosi miezonoptica ca pe un ceas de rugăciune dacă se întîmplă să ne trezim în timpul nopții. În loc de a număra oi ca să ne vină somnul, putem folosi timpul spre a vorbi cu Păstorul sufletelor noastre și a ne ruga Lui.

Rugăciunea ceasurilor astăzi

Slujba ceasurilor nu a putut supraviețui în afara cadrului monastic. Oamenii pur și simplu nu aveau timp să se adune în biserici de trei sau patru ori pe zi. Totuși, ce multă nevoie am avea astăzi de însuflarea și puterea ce ne vine din săvârșirea rugăciunii ceasurilor.

Ceasul întâi, la 7 dimineața, spre a mulțumi lui Hristos pentru lumina cea văzută și cea duhovnicească, în zorii unei noi zile;

Ceasul al treilea, la 9 dimineața, ceasul Cincizecimii, spre a mulțumi lui Dumnezeu pentru Duhul Sfânt, stăruind pentru prezența Duhului cu noi de-a lungul zilei;

Ceasul al șaselea, la amiază, oprindu-ne atunci, în clipa răstignirii Sale, spre a-I mulțumi pentru marea Sa iubire;

Ceasul al nouălea, la 3 după-amiază, spre a-L pomeni pe Cel ce și-a dat duhul pentru noi în acel ceas, repetând cuvintele tâlharului muribund: "Pomeneste-mă, Doamne, când vei veni întru Împărăția

Ta".

Ceasul al doisprezecelea, la 6 după-amiaza, spre a-L pomemni pe Cel ce a venit spre a fi "lumină spre descoperirea neamurilor";

Miezonoptica, spre a-L pomeni pe Cel ce va veni din nou „ca un fur noaptea” spre a judeca pe cei vii și pe cei morți.

Postul Mare, Săptămâna Mare și Paștile

Răstimpurile cele mai înălțătoare și pline de înțeles din anul liturgic al Bisericii Ortodoxe sunt Postul Mare, Săptămâna Mare și Paștile.

Principalul scop al Postului Mare în Biserica veche era pregătirea catehumenilor, adică a păgânilor nou-converțiți, pentru botez, care se săvârșea la Liturgia Paștilor. Chiar dacă astăzi nu-i mai pregătim pe catehumeni în acest răstimp, înțelesul principal al Postului Mare rămâne același. Pr. Schmemmann observă: "Căci chiar dacă suntem botezați, risipim și trădăm neconținut tocmai ceea ce am primit la botez. De aceea Paștile sunt reîntoarcerea noastră în fiecare an la propriul botez, pe când Postul Mare este pregătirea pentru acea reîntoarcere - înceata și statornica nevointă spre a săvârși, la capătul ei, propria noastră *trecere* sau *pascha* către noua viață a lui Hristos."¹⁸

În Săptămâna Mare, Biserica readuce înaintea noastră întreaga pătimire a lui Hristos. În fiecare an, în această săptămână săvârșim între zidurile bisericii ceea ce primii creștini făceau în Ierusalim. Ei mergeau și se rugau în fiecare loc unde se petrecuseră evenimentele din Săptămâna Mare. Acest sfânt pelerinaj al Săptămânii Mari se săvârșește în fața noastră prin slujbele și procesiunile săptămânii. Suntem prezenți în chip tainic cu Hristos la fiecare treaptă a patimii și morții Sale. În nici un alt răstimp al anului nu avem prilejul de a simți dragostea lui Hristos atât de puternic precum în Săptămâna Mare.

Paștile în Biserica Ortodoxă sunt praznicul praznicelor, sărbătoarea sărbătorilor, răspândind cutremurătoarea bucurie a biruinței lui Hristos asupra morții. Când bate miezul nopții, lumânarea pascală se aprinde din altar – lumânare ce înfățișează pe Hristos, Lumina Lumii. Ușile împărătești se deschid, înfățișând deschiderea mormântului lui

18 *Great Lent*, ibid.

Hristos. Preotul apare purtând lumina cea neînserată a lui Hristos. "Veniți de luați lumină din lumina cea neînserată" cântă el, "și slăviți pe Hristos Care a înviat din morți". Credincioșii își aprind lumânările de la lumânarea de Paști, trecând lumina către cei de lângă ei, până ce întreaga biserică strălucește de noua lumină a învierii, vestind lumii că Hristos a înviat, că prin învierea Lui întunericul nostru s-a preschimbat în lumină, moartea noastră s-a făcut viață, miezul nopții s-a făcut răsărit, un răsărit al biruinței.

Strălucirea Paștilor se răspândește asupra întregii săptămâni următoare, care e prăznuită ca Săptămâna Luminată, o săptămână de bucurie nemărginită, în care nu sunt îngăduite posturile. Vreme de patruzeci de zile după Paști creștinii ortodocși își dau binețe cu cuvintele *Hristos a înviat*, auzind răspunsul plin de bucurie: *Adevărat a înviat*.

Soboarele sfinților

Calendarul ortodox prăznuiește soborul sfinților (din gr. *synaxis*, slav. *suboru*, "adunare"); sărbătoare în care se pomenesc acei sfinți care sunt strâns legați de sărbătoarea prăznuită în ziua precedentă. De pildă, în ziua de după Nașterea Maicii Domnului prăznuim pe părinții ei, Ioachim și Aha. În ziua de după Întâmpinarea Domnului, cinstim pe Sfinții Simeon și Ana care au recunoscut pe pruncul Iisus ca fiind Mântuitorul cel Așteptat, atunci când Mama Sa L-a dus la Templu. În ziua de după Bunavestire prăznuim Soborul Sfântului Arhanghel Gavriil care a adus vestea cea bună Născătoarei de Dumnezeu cu o zi mai înainte. În ziua de după Arătarea Domnului prăznuim pomenirea Sfântului Ioan Botezătorul care a botezat pe Iisus la Bobotează ș.a.m.d. În Biserica veche, potrivit predaniei, episcopul chiar ținea un sobor cu clericii săi în ziua de după unele praznice mai însemnate.

Înainte-prăznuiri și odovanii

Prăznuirea unei sărbători sfinte într-o singură zi nu este de ajuns spre a ne ajuta să ne aducem aminte de ea. O zi trece iute și abia de

lasă o amintire. Nu rămâne un folos duhovnicesc statornic. De aceea Părinții Bisericii au hotărât că trebuie să existe un răstimp de pregătire înaintea anumitor sărbători, spre a ne ajuta să ne așezăm în starea duhovnicească potrivită și spre a stărni în noi un mai mare interes pentru sărbătoare. Aceasta se numește înainte-prăznuire.

Spre a fi siguri că osârdia stărnită de ziua prăznuirii a supraviețuit prăznuirii de o zi a sărbătorii, s-a socotit că alături de înainte-prăznuire ar fi nevoie de o perioadă de după prăznuire, ca un fel de ecou al zilei de praznic. Înainte-prăznuirea creează interesul pentru sărbătoare prin slujbe speciale, rugăciuni și cântări. Perioada de după prăznuire are rolul de a păstra interesul pentru cele ce au fost prăznuite și de a ne ajuta să vedem însemnătatea sărbătorii dănuind în viața noastră. Ultima zi a răstimpului de după prăznuire se cheamă odovanie sau apodosis (adică "încheierea" sărbătorii). Slujbele din ziua odovaniei praznicului sunt aproape aceleași ca și în ziua praznicului.

În afară de patru sărbători, toate marile praznice sunt anticipate de o zi de înainte-prăznuire. Fac excepție Paștile, care sunt precedate de zece săptămâni de pregătire (înaintea Postului, Postul Mare și Săptămâna Mare), urmate de patruzeci de zile de încheiere a praznicului (până la Înălțare). Crăciunul are cinci zile de înainte-prăznuire; iar Boboteaza patru.

Lungimea răstimpului de încheiere a praznicului variază de la an la an, mai ales la acele sărbători a căror dată depinde de Paști. Răstimpul de încheiere a praznicului ține de la o zi până la opt zile

Bogăția anului liturgic dăruiește viață

Mulțumim lui Dumnezeu pentru anul liturgic! Mai mult decât învățător, mai mult decât aducere aminte, mai mult decât o palmă datătoare de viață spre a ne ajuta să respirăm singuri, el este cel ce ne așază înăuntrul evenimentelor sfinte ale istoriei mântuirii, ca noi să putem experia în chip personal însemnătatea și puterea lor. Anul liturgic scrie mereu din nou ceea ce timpul încearcă să șteargă din amintire.

Rezumat

1. Așa cum calendarul sărbătorilor laice înfățișează istoria națională și moștenirea unui popor, la fel și calendarul bisericesc înfățișează istoria și credința Bisericii.

2. Anul liturgic ne ajută să ne aducem aminte de evenimentele anuale ce sunt vitale pentru mântuirea noastră și de belșugul de viață pe care Dumnezeu vrea să îl avem.

3. Anul bisericesc desfășoară înaintea noastră în fiecare an întreaga viață a lui Hristos. El face prezente din nou, în chip tainic, evenimentele vieții Lui, astfel ca noi să le putem re trăi și să luăm parte la ele. Acest lucru e înfățișat prin folosirea frecventă a cuvântului "astăzi" în cântările Bisericii.

4. Paștile sunt osia pe care se învârtește întregul an bisericesc. Ele sunt cea mai mare și mai slăvită sărbătoare a Bisericii Ortodoxe.

5. Există douăsprezece mari praznice anuale, cinci legate de Maica Domnului și șapte legate de Domnul Iisus. Multe sărbători sunt precedate de zile de post.

6. Fiecare zi a săptămânii pomenește ceva și e aferosită unui eveniment din istoria mântuirii noastre. Duminica este un "mic Paște", luna e aferosită îngerilor etc.

7. Fiecare zi e împărțită în ceasuri întru pomenirea unui eveniment însemnat din istoria mântuirii noastre ce a avut loc în acel ceas. De pildă, la ceasul întâi (7 dimineața), răsăritul soarelui ne amintește de venirea Luminii Lumii; ceasul al treilea (9 dimineața), momentul Cincizecimii, ne amintește să ne rugăm pentru venirea Duhului Sfânt etc.

8. Soborul este o sărbătoare ce pomenește pe sfinții ce au un rol în sărbătoarea prăznuită în ziua precedentă. De pildă, în ziua de după Nașterea Maicii Domnului sărbătorim pe părinții săi, Ioachim și Ana etc.

9. Deoarece o singură zi nu e de ajuns spre a ne ajuta să ne aducem aminte de un eveniment sfânt, Biserica a statornicit înainte-prăznuiri și răstimpuri de încheiere a praznicelor, înainte și după principalele sărbători, culminând cu odovania (încheierea praznicului).

IX. CE ÎNVĂȚĂM DE PE ZIDURILE BISERICILOR ORTODOXE

Ideea părtășiei sfinților de pe pământ cu sfinții din ceruri este accentuată foarte mult în Biserica Ortodoxă, fiind înfățișată foarte grăitor în iconografia bisericilor răsăritene. "Picturile par a fi rânduite într-un fel ce inspiră simțământul unei legături directe între privitor și pictură ... fiecare persoană e înfățișată cu fața către privitor, astfel încât parcă te afli în adunarea sfinților. Într-adevăr, arta bizantină te așază în pictură. Astfel se realizează o legătură spațial-dinamică ce traversează volumul bisericii. Privitorul se află în lăuntru învelișului artistic, fiind legat vizual cu cetele cerești. El privește și este privit."

Spre a ilustra ceva mai bine interdependența între credincios și icoană, să privim o clipă interiorul unei biserici răsăritene. În punctul cel mai înalt al bisericii, adică vârful cupolei sau turlei, se află icoana lui Hristos Pantocrator, Atotțiitorul și Izbăvitorul lumii. Dedesubt stau împrejur îngeri și arhangheli care-I slujesc și împlinesc poruncile Sale. Restul tavanului și pereții se împodobesc cu scene ce înfățișează mântuirea lumii și cu chipuri de sfinți ce nu numai că se uită la credincioși, ci și vorbesc unii cu alții, alcătuiind propriul lor cerc sfânt. Pe bolta dinspre răsărit, locul cel mai însemnat după cupolă, stă Maica Fecioară, legătura între Ziditor și zidire. Pe zidurile unei biserici ortodoxe e zugrăvită întreaga istorie a Întrupării. Ea începe cu patriarhii și proorocii Vechiului Legământ, urmează apoi apostolii, mucenicii, cărturarii, învățătorii, sfinții și, în sfârșit, jos pe pardoseala bisericii, obștea credincioșilor, adică mădularele Bisericii Luptătoare pe pământ. Deci în jurul chipului atotstăpânitorului Hristos din cupolă este adunată în cerc părtășia sfinților, mădularele bisericii biruitoare din cer și ale celei luptătoare de pe pământ, vorbind toți unii cu alții și aducând împreună jertfa Liturghiei către Domnul lor.

Vom explica acum amănunțit interiorul unei biserici ortodoxe, unde pereții vorbesc cu adevărat credinciosului.

Interiorul unei biserici ortodoxe...

este menit să vorbească credinciosului, să-l aducă într-o stare de închinare, să predice *Evanghelia* prin arhitectură și icoane, să înalțe mintea către Dumnezeu la Care am venit să Îl slăvim și să ne închinăm.

Pronaosul...

cu tinda bisericii reprezintă lumea aceasta, în care omul e chemat la pocăință. Naosul reprezintă împărăția cerurilor. Trecerea din tindă în naosul bisericii simboliza intrarea în împărăția cerurilor. Pavel Evdokimov scria: "Din punct de vedere arhitectural, biserica are formă cubică sau o formă rectangulară alungită, așezată întotdeauna spre Răsărit, de unde a venit Hristos, și asemenea unei corăbii plutește în dimensiunea eshatologică, navigând către Răsărit, către Hristos."

Icoanele de la intrarea în naos ...

amintesc creștinului ortodox că Hristos și sfinții sunt gazdele sale nevăzute când intră în biserică. Primul lucru pe care îl face la intrarea în biserică este să li se închine, făcându-și semnul crucii. Adeseori credinciosul aprinde și o lumânare la intrarea în biserică ca amintire a faptului că el trebuie să oglindească lumina lui Hristos în lume.

Din punct de vedere arhitectural...

Bisericile ortodoxe sunt deosebite între ele. Multe sunt zidite în formă de cruce. În mijlocul crucii se înalță cupola sau turla. Aceasta înseamnă că pentru a primi multele binecuvântări ce se pogoară asupra noastră din cer prin cupola deschisă este nevoie întâi să primim crucea sau mântuirea prin Iisus Hristos.

Creștinii răsăriteni își clădesc bisericile astfel încât întreaga teologie

a Bisericii Ortodoxe poate fi împărtășită printr-o singură clădire de biserică.

Fiecare biserică devine înfățișarea deplină a întregii lumi. Unde este Ierusalimul? Chiar în biserica parohială. Unde este Muntele Taborului? Chiar în biserica parohială. Unde este grădina Raiului? Chiar în biserica parohială. Muntele Măslinilor? Chiar în biserica parohială. Deci pentru omul ce străbate propria biserică parohială toate acestea sunt realități prezente – nu doar întâmplări din trecut.

Clădirea bisericii ...

e socotită a înfățișa universul. Cupola înfățișează cerul. Turla unde de obicei e zugrăvită icoana lui Hristos Pantocrator, Atotțiitorul Hristos, reprezintă pe Hristos privind din cer către adunarea credincioșilor, ascultând rugăciunile lor și aducându-le aminte de atotpătrunzătoarea Sa prezență în univers. Podeaua bisericii reprezintă lumea aceasta. Altarul înălțat față de podea cu patru sau cinci trepte și parcă atârând între cer și pământ, înfățișează faptul că scopul său este să ne ridice către cer prin învățăturile *Evangheliei* și harul Sfințelor Taine, ambele purcezend din altar.

Există o ordine ierarhică ...

în felul cum sunt așezate icoanele în Biserica ortodoxă. Punctul cel mai înalt, turla, este rezervată Domnului nostru. Urmează apoi chipul Maicii Domnului pe peretele din față. Urmează icoanele îngerilor, apostolilor și sfinților de pe iconostas. Ele alcătuiesc Biserica Biruitoare din ceruri. Podeaua este rezervată nouă, mădularelor Bisericii Luptătoare. Deci în jurul chipului lui Hristos e adunată întreaga Sa Biserică, atât cea din cer cât și cea de pe pământ.

Biserica e un palat ...

pentru Împăratul Împăraților. Aceasta explică folosirea abundentă a culorilor împărătești: aurul, albastrul și albul. Faptul că biserica e

palatul prezenței lui Dumnezeu mărturisește că, chiar și acum, pământul se schimbă în cer, ori de câte ori se slujește Euharistia și se primește harul.

Hristos Atotțiitorul (Pantocrator)

Biruința lui Hristos este centrală în credința noastră creștin-ortodoxă. Chipul lui Hristos este așezat în cel mai înalt punct al bisericii, adică pe cupola turlei principale, tocmai spre a da un caracter dramatic acestei biruințe, ceea ce ilustrează deplin marea cântare de biruință a Bisericii primare, citată de Sfântul Pavel în Epistola sa către Filipeni (2, 8-11):

S-a smerit pe sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce.

Pentru aceea și Dumnezeu L-a preainălțat și I-a dăruit lui nume care este mai presus de orice nume,

Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești, și al celor de dedesubt;

Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl.

Absida altarului

O mare icoană a Maicii Domnului cu Pruncul se zugrăvește de obicei desupra sfintei mese, pe bolta absidei altarului multor biserici ortodoxe. Scopul acestei icoane este înfățișarea întrupării. Apărând din cerurile nesfârșite, Născătoarea de Dumnezeu arată Pruncul nou-născut mulțimii credincioșilor aflați jos. Este o ilustrare a *Scripturii* care zice: "Că s-a născut nouă astăzi Mântuitor; un Prunc s-a născut nouă, și un Fiu s-a dat nouă."

Cele două mari sfeșnice ...

dinaintea iconostasului reprezintă stâlpul de lumină cu care

Dumnezeu a călăuzit pe iudei în timpul nopții către pământul făgăduinței. În timpul zilei Dumnezeu folosea un nor. Cele două sfeșnice ne aduc aminte că și noi avem un pământ al făgăduinței, adică Împărăția cerurilor. Așa cum Dumnezeu a călăuzit pe iudei către pământul făgăduinței lor, la fel și astăzi El ne călăuzește către al nostru, prin învățăturile *Evangeliei* și harul Sfințelor Taine.

Iconostasul sau catapeteasma ...

desparte naosul de altar. El simbolizează perdeaua Templului din Vechiul Legământ ce despărțea Sfânta Sfințelor de restul Templului. Pe catapeteasmă se așază icoanele lui Hristos, Maicii Domnului și feluriților sfinți. Catapeteasma care ferește Sfânta Sfințelor de privirea credincioșilor ne aduce aminte de taina lui Dumnezeu Care nu poate fi niciodată deplin înțeleasă de către omul mărginit.

Al doilea șir de icoane ...

de pe iconostas înfățișează principalele scene din viața Domnului nostru, de la Bunavestire până la Înălțare, slujind drept *Evangelie* văzută pentru credincios. Nu toate bisericile au acest al doilea rând de icoane.

Ușile împărătești ...

ale iconostasului se numesc "împărătești" datorită faptului că Hristos Împăratul este dus prin ele în Taina Sfintei Împărtașanii, atunci când preotul aduce Preacinstitul Trup și Sânge obștii credincioșilor. Ele ne amintesc că numai Hristos este ușa ce duce către părtășia cu Sfânta Treime.

Rolul iconografiei

Creștinii trebuie să știe că aparțin unui popor de pribegi în drum către cer. Aici se vedește rolul iconografiei în bisericile noastre: să înfățișeze credincioșilor câteva din principalele faze din istoria mântuirii și amintească faptul că micul local al parohiei se află în părtășie cu îngerii și sfinții.

Icoane vii

În timpul slujbelor Bisericii preotul tămâiază întâi icoanele și apoi întreaga obște a credincioșilor. Făcând astfel, Biserica cinstește nu numai pe îngeri, sfinți și mucenici, ci și *icoana vie* sau chipul lui Hristos pe care-l poartă fiecare creștin binecredincios.

Sfântul Altar

Încă de la început, creștinii au cinstit pomenirea celor morți în prigoane. Mormintele primilor mucenici erau la mare cinste. La pomenirea morții lor se slujea Liturghia deasupra mormântului lor și se ținea o predică. Aceasta se făcea mai ales în primii 300 de ani de creștinism, când slujbele se țineau în catacombe, unde mormintele primilor mucenici erau la îndemână. De la acest obicei creștin din vechime vine practica așezării de moaște de mucenici în sfântul prestol al fiecărei biserici la sfințirea ei.

Chivotul...

Se păstrează în mijlocul sfintei mese din altar. În Vechiul Legământ se țineau în chivot tablele pe care Dumnezeu scrisese cele Zece Porunci. În Noul Legământ sălășluiește în chivot Însuși Iisus Hristos. Preascumpul său Trup și Sânge se păstrează pururea în chivot. Deci biserica e cu adevărat casa lui Dumnezeu. Dumnezeu este prezent

pururea, în chip foarte real. Tocmai de aceea creștinii ortodocși își fac semnul crucii ori de câte ori trec prin fața Sfântului Altar.

Lumina veșnică ...

este candela ce atârnă deasupra chivotului. Ea arde mereu, spre a arăta că Domnul Iisus, Lumina Lumii, este prezent în chivot.

Cele două ripide ...

așezate de-o parte și de alta a chivotului, ce se găesc în multe din bisericile ortodoxe, se numesc în grecește *exapteriga*, adică "cu șase aripi". Pe ele sunt zugrăviți serafimii cei cu șase aripi care, potrivit vedeniei lui Isaia, înconjoară scaunul lui Dumnezeu din cer.

Ei ne aduc aminte că aceiași serafimi înconjoară scaunul lui Dumnezeu pe pământ - sfântul prestol - unde Preascumpul Trup și Sânge al lui Dumnezeu este pururea prezent în chivot. Ripidele se folosesc la lucrările sfinte din timpul Liturghiei.

Evanghelia ...

tronează mereu pe Sfânta Masă, unde este pururea prezent Hristos, ca Cuvânt al Vieții în Evangheliar și ca Pâine a Vieții (Euharistia) în chivot.

Cei patru Evangheliști ...

Matei, Marcu, Luca și Ioan sunt de obicei zugrăviți pe cei patru pandantivi de la baza turlei, spre a înfățișa faptul că prin scrierile lor Evanghelia lui Hristos s-a răspândit în cele patru colțuri ale pământului

Un candelabru ...

este de obicei atârnat de cupolă spre a semnifica măreția bolții cerești și slava luminătorilor cerești ai lui Dumnezeu, adică soarele, luna și stelele. "Cerurile spun slava lui Dumnezeu" (Ps. 18, 1).

Proscomidiarul...

este un mic prestol aflat în partea stângă a altarului, unde darurile de pâine și vin aduse de oameni sunt pregătite înainte de Liturghie și apoi aduse într-o procesiune solemnă pe Sfânta Masă. De obicei la proscomidiar se află o icoană a Nașterii Domnului, spre a arăta că el simbolizează ieslea din Betleem. Așa cum Iisus s-a născut în Betleem, la fel prin Euharistie vine și acum să se nască și să locuiască în viața noastră.

Un sfeșnic cu șapte brațe ...

se găsește de obicei în bisericile ortodoxe spre a înfățișa cele șapte Taine și cele șapte daruri ale Duhului Sfânt.

Scaunul arhieresc...

se află de obicei la dreapta iconostasului. Este rezervat episcopului sau arhiepiscopului care e socotit a fi capul Bisericii Locale și-L reprezintă pe Iisus Hristos. Din această pricină se zugrăvește undeva pe scaunul arhieresc o icoană cu Hristos Arhieru: Episcopul stă în scaun în timpul Liturghiei și la alte ceremonii bisericești.

Amvonul...

e așezat de obicei la stânga iconostasului, aproape de mijlocul

naosului. Folosit pentru citirea *Evangheliei* și pentru rostirea predicii, simbolizează piatra ce a pecetluit intrarea mormântului lui Hristos, de unde îngerul a dat vestea cea bună a învierii, femeilor venite să ungă trupul Domnului. Adeseori amvonul e împodobit cu icoane ale Mîntuitorului și ale celor patru Evangheliști.

Cerul pe pământ

Biserica parohiei reprezintă o alternativă la viața oamenilor. În loc de a fi aproape același lucru, o oglindire a ceea ce oamenii cunosc deja și cu care se luptă, ea vestește *altceva*, o putere lucrătoare și mîntuitoare. Ea se înalță nu numai întru slava lui Dumnezeu, ci și ca un semn al prezenței slavei Sale. Este o invitație la trăirea cerului pe pământ.

Clădirea bisericii ortodoxe înfățișează pe Dumnezeu în mijlocul poporului Său, în bucuriile și în necazurile lui; Dumnezeu chemându-ne la o alternativă, la încă o cale care le întrece pe toate (I Cor. 12, 31), la cea mai desăvârșită viață pentru care am fost zidiți.

X. CE CREDEM NOI DESPRE SFINȚI ȘI DESPRE MAICA DOMNULUI

În Biserica Ortodoxă noi cerem ajutorul sfinților și îi cinștim. Ei sunt o parte esențială a vieții religioase. S-a spus chiar că cinștirea fierbinte a Maicii Domnului și a sfinților este sufletul evlaviei ortodoxe. Vom dedica acest capitol studierii pricinii pentru care cinștim pe sfinți și rolului pe care-l joacă în istoria mântuirii noastre.

Prăznuirea mântuirii dumnezeiești

Cinștindu-i pe sfinți, prăznuim plinirea lucrării mântuitoare a lui Dumnezeu. Arhiepiscopul Pavel al Finlandei scrie că "Proslăvind nevoițele duhovnicești ale sfinților și biruința lor, Biserica proslăvește de fapt lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu, lucrarea Duhului Sfânt, experiență mântuirea împlinită de acum în ei, țelul către care mădularele Bisericii luptătoare încă aleargă (cf. Filip. 3, 12; 14)."¹⁹ Astfel, pomenind pe sfinți, prăznuim cele săvârșite de Duhul Sfânt prin viețile lor.

Cât de mult cinștește Dumnezeu firea noastră prin sfinți! Părintele Ioan din Kfronstadt, un preot rus sfânt, a subliniat acest lucru când scria:

Cât de mult a cinștit și a împodobit Ziditorul și Proniatorul a toate firea noastră! Sfinții strălucesc cu lumina Sa, sunt încununați cu razele harului Său, biruind păcatul și curățindu-se de toată întinăciunea trupului și a duhului; ei se proslăvesc cu slava Lui, sunt

19 *The Faith We Hold (Credința pe care o ținem)*, St. Vladimir Seminary Press. NY, 1980, p. 28.

nesticăcioși prin nesticăciunea Lui. Slavă lui Dumnezeu, Care astfel a cinstit, luminat și înălțat firea noastră."²⁰

Sfinții ne arată ce soartă slăvită avem în Dumnezeu. Prin slăvita pildă a vieții lor, ei ne arată calea spre a ne face "părtași firii dumnezeiești".

Ce este un sfânt?

Haideți să ascultăm câteva definiții grăitoare ale sfințeniei.

Sfântul este cel ce face bunătatea lui Dumnezeu atrăgătoare.

Sfinții sunt păcătoși ierțați, viețuind în iertarea pe care le-a dat-o Dumnezeu.

Sfinții sunt oameni ce te fac să crezi mai ușor în Dumnezeu.

Odată o fetiță, privind la un sfânt dintr-un vitraliu, a spus: Un sfânt e un creștin care lasă lumina lui Dumnezeu să strălucească prin el.

Sfântul Simeon Noul Teolog spune că pricina pentru care se pun candelile înaintea icoanelor sfinților este pentru a arăta că fără Lumina Care este Hristos, Sfinții nu sunt nimic. Doar când îi luminează lumina lui Hristos ajung să prindă viață și să strălucească.

Sfântul este cel ce are neconținut conștiința păcatului și arareori sau nicicând, conștiința de a fi sfânt. De fapt, s-a spus că în lume există două feluri de oameni: păcătoși care se cred sfinți și sfinți care știu că sunt păcătoși. Personalitățile duhovnicești cele mai de seamă ale Ortodoxiei, cei care au văzut lumina necreată a lui Dpășumnezeu, nu au spus niciodată că au ajuns la o astfel de înaltă treaptă duhovnicească. Oamenii din jurul lor și-au dat seama de asta, după deosebita strălucire pe care o răspândeau.

S-a spus că atunci când un sfânt va ajunge în Rai, va fi surprins de trei lucruri. Întâi, va fi surprins să vadă acolo pe mulți din cei la care nu s-ar fi gândit că vor fi acolo. Al doilea, va fi surprins că unii din cei pe care se aștepta să-i vadă, nu vor fi acolo. Iar al treilea, va fi surprins că el însuși se află acolo.

Un sfânt este cel ce se vede pe sine în păcatele celorlalți.

²⁰ *The Spiritual Counsels of Father John of Kronstadt*, James Clarke Company. Londra, 1967, p. 63.

Un sfânt este cel în care trăiește Hristos; cel care-și deschide viața către Hristos și trăiește așa cum Hristos voiește ca să trăiască.

Sfântul este cel ce s-a făcut cu adevărat ceea ce Botezul spune că este: un om afierosit lui Dumnezeu.

Sfinții lui Dumnezeu nu sunt niște persoane ce poartă nimburi uriașe. Ei sunt oameni obișnuiți care se duc la lucru, plătesc impozite, vorbesc cu prietenii. Dar când le vorbește Dumnezeu, fac ascultare.

Sfinții lui Dumnezeu se tem adeseori, dar se bizuie pe făgăduința lui Dumnezeu, "Nu vă temeți". Ei știu că sunt slabi, dar depind de puterea Lui. Păcătuiesc, dar se mâhnesc pentru fiecare cădere. Nu simt niciodată că au ajuns, ci aleargă mereu către țintă (Fil. 3, 14).

"Sfinții arată calea și sunt înainte-mergători. Lumea nu este încă cu ei, astfel că adesea ei par a fi în răspăr față de treburile lumești. Totuși ei sunt cei ce aruncă sămânța în lume, cei ce dau viață și însuflețesc potențialitățile binelui, care fără ei ar rămân de-a pururi adormite" (William James, 1842-1910).

Sfinții sunt cel mai convingător răspuns dat ateismului și agnosticismului.

Sfântul este cel care ne arată ce este cu adevărat viața creștinească în deplinătatea ei.

Sfântul e păcătosul care nu se dă bătut.

Sfinții sunt oameni ce s-au dăruit cu totul strădaniei de a înfățișa în viața lor zilnică dragostea lui Dumnezeu așa cum a fost descoperită prin Iisus.

Cuvântul grecesc pentru sfânt, *ágios*, vine de la o rădăcină verbală ce înseamnă *neasemănător cu nimic, deosebit*. Sfinții sunt deosebiți de oamenii din lume. Ei mărsăluiesc după bătaia altor tobe. Ei se fac asemenea voii lui Dumnezeu în Hristos.

Ca mădulare ale Trupului lui Hristos, Biserica, sfinții sunt brațele lui Dumnezeu cu care El Își împlinește lucrarea în lumea de azi. Chiar după moartea lor, ei împlinesc lucrarea dragostei ca mijlocitori în ceruri, rugându-se pentru noi.

După ce un chirurg ce lucra ca misionar creștin a operat de cataractă o femeie africană, redându-i vederea, aceasta i-a spus la plecare: "La revedere, Dumnezeule". Doctorul i-a explicat îndată că el nu era Dumnezeu, ci doar un biet nevolnic slujitor al Lui. Astfel era – dar femeia a văzut în el pe Dumnezeu. Deci sfântul este cel ce Îl face pe Dumnezeu real pentru oamenii de azi.

După ce a vizitat casa unde a trăit un sfânt, cineva a spus: "Era în acea încăpere o bună mireasmă a lui Dumnezeu pe care 200 de ani nu au putut s-o ștergă. Cred că sunt ceva mai bun fiindcă am vizitat-o." Sfântul este "a lui Hristos buna-mireasmă lui Dumnezeu întru cei ce se mântuiesc", prin care Hristos "arată mireasma cunoștinței Sale în tot locul" (II Cor. 2, 14).

Toți suntem cuprinși în purcederea către îndumnezeire, întru ajungerea asemănării lui Dumnezeu în Hristos. Sfinții sunt cei ce fiind ajunși mai aproape de țel, pot să ne ajute pe noi ceilalți prin pilda și rugăciunea lor.

Sfântul e oglinda ce nu se oglindește pe sine, ci pe Hristos,

"Chemați sfinți"

Sfântul Pavel scria romanilor: "Tuturor celor ce sunteți în Roma: iubiți de Dumnezeu, chemați sfinți" (Rom. 1, 7). Corintenilor le scria: "Bisericii lui Dumnezeu care este în Corint, celor sfințiți în Iisus Hristos, celor numiți sfinți" (I Cor. 1, 2). Când Pavel scria creștinilor din Roma și Corint, amintindu-le că sunt "chemați sfinți", nu scria unor oameni ce ar fi părut vrednici să fie pictați pe vitralii, ci unei adunături pestrițe de negustori, slujbași mărunți, prostituate pocăite, luptători plătiți și scalvi. Aceștia erau oamenii pe care-i numea "sfinți" ai lui Dumnezeu – chemați a fi asemeni lui Hristos, Domnul lor, împlinitori și unelte ale neconținutei Sale lucrări în lume. Aceștia erau "sfinți". Cum suntem și noi, prin harul lui Dumnezeu.

Orice creștin este chemat la desăvârșire și este în stare să vădească chipul lui Dumnezeu ascuns în el. Dar numai puțini ajung atât de preschimbați prin Duhul Sfânt în vremea vieții pământești încât să poată fi recunoscuți ca sfinți de către ceilalți creștini și canonizați oficial ca atare de către Biserică. Acest lucru nu trebuie ne abată atenția de la faptul că fiecare creștin botezat este chemat a fi sfânt. În Noul Legământ sfinții nu erau o elită duhovnicească, ci întregul trup alcătuit de creștini. Nu înseamnă că toți creștinii erau priviți ca unii ce au ajuns la desăvârșirea nepăcătuirii. În acest înțeles, nu există sfinți în Noul Legământ, căci și cel mai bun dintre creștini e departe de a fi perfect. Singurii sfinți pe care-i cunoaște Noul Legământ sunt păcătoși

iertăți ce sunt totdeauna gata a-și pune deplina încredere în mila și harul lui Dumnezeu.

P.S. Kallistos Ware scrie: "Nici o clipă nu trebuie să gândim că nu există alți sfinți în afara celor cinstiți public ca atare. Cei pomeniți în calendar sunt doar o părticică din întreaga Părtășie a Sfinților; în afară de ei există o ceată uriașă, ale căror nume sunt cunoscute numai lui Dumnezeu, fiind cinstiți laolaltă la Praznicul Tuturor Sfinților (ținut în prima Duminică după Rusalii)." ²¹

Din orice categorie sau îndeletnicire

Sfinții provin din orice categorie socială sau îndeletnicire, cu orice fel de fire sau trecut. Ei ne arată cum poate fi urmat Hristos în viața fiecăruia, inclusiv în propria viață. Așa cum avem modele în afaceri, știință, gospodărie etc., la fel avem și modele în credință. Avem sfinți militari, sfinți învățați, sfinți dregători, sfinți propovăduitori, sfinți familiști, sfinți rugători, sfinți tămăduitori, sfinți lucrători și, cel mai important, sfinți păcătoși. Sfinții nu sunt oameni perfecți; a fi sfânt înseamnă a fi cât de bun se poate prin harul lui Dumnezeu. Tocmai de aceea fiecare sfânt e deosebit, și deci fiecare creștin poate fi un sfânt.

Oameni la fel ca noi

Sfinții fuseseră oameni la fel de omenești ca noi. Fuseseră geloși, răuvoitori, uneltitori, desfrânați, adesea abătuți și cu totul descurajați. Nu treceau prin viață cu nimburi sclipitoare, cu bunătatea și dragostea revărsându-se din ei 24 de ore pe zi. Între ei erau și puternice neînțelegeri. Sfântul Pavel și Sfântul Varnava, de pildă, au avut o puternică dispută în privința luării cu ei într-o călătorie misionară a lui Ioan Marcu. Dezacordul a fost destul de mare încât să-i facă să pornească pe căi diferite. Scriind sfinților din Corint, Sfântul Pavel le reamintește că unii dintre ei au fost curvari, idolatri, preacurvari, hoți,

21 "The Communion of Saints", în *The Orthodox Ethos*, de A. J. Phillippou.

lacomi, răpitori ... *dar acum prin Hristos erau curățiți și sfințiți*, le spune el. Slavă lui Hristos Care curățește umanitatea noastră întinată și o preschimbă într-o preafrumoasă icoană a lui Hristos, ce slujește spre înălțarea altora.

Familia lui Dumnezeu

Sfântul Pavel scria efesenilor: "Deci, dar, nu mai sunteți străini și locuitori vremelnici; ci sunteți împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu" (Efes. 2, 19). Fiecare creștin are un statut. El aparține cuiva. Suntem împreună cetățeni cu Sfinții și casnici ai lui Dumnezeu! Creștinii trebuie învățați încă din pruncie să aibă acea bună mândrie de familie: cea care ne face să voim a trăi la înălțimea familiei. Capul familiei noastre este Hristos Însuși. Unii din frații și surorile noastre sunt Maica Domnului, Ioan Botezătorul, Apostolii, Sfântul Vasile, Sfântul Ioan Gură de Aur și mulți alții. Aparținem lor și ei ne aparțin nouă. E un arbore genealogic foarte nobil.

Creștinul nu merge singur, ca și cum ar fi închis într-o capsulă spațială. Suntem membri ai familiei lui Dumnezeu. Ca atare, trebuie să ajutăm și să fim ajutați de alții. Creștinătatea ortodoxă nu adoptă o relație îngust-individualistă de tipul "Dumnezeu-și-eu". Biserica e o familie, familia lui Dumnezeu, în care ne purtăm de grijă unii altora. Cum spune Sfântul Pavel: "Și dacă un mădular suferă, toate mădulele suferă împreună; și dacă un mădular este cinstit, toate mădulele se bucură împreună" (I Cor. 12, 26). Teologul rus Alexie Homiakov (1804-1860) spunea: "Știm că atunci când unul dintre noi cade, cade singur; dar nimeni nu se mântuiește singur. Se mântuiește în Biserică, ca mădular al ei și în unire cu toate celelalte mădule ale ei."

Ca membri ai familiei lui Dumnezeu, creștinii ortodocși simt că pot cere de la frații și surorile lor întru credință – Sfinții – ajutorul familiei. Ei o fac prin rugăciuni, cerând stăruitor rugăciunile Sfinților întru folosul lor.

Răposatul Părinte Gh. Florovski, eminent teolog ortodox, scria: "Scopul ultim al Întrupării a fost dobândirea unui "trup" pentru Cel Întrupat, care este Biserica ... Hristos nu e niciodată singur. El este

totdeauna Capul trupului Său. În teologia și în evlavia ortodoxă Hristos nu e niciodată despărțit de Maica Sa, Născătoarea de Dumnezeu, și de prietenii Săi, Sfinții. Mântuitorul și cel mântuit aparțin în chip nedespărțit unul altuia. Sau, după îndrăzneța zicere a Sfintului Ioan Gură de Aur, insuflată de Efeseni 1, 23, Hristos va fi deplin doar atunci când Trupul Său va fi deplin."²²

Vorbind de conceptul de Biserică ca familie și căsnicie a lui Dumnezeu, Nicolai Zernov scria: "Ortodoxii ... privesc pe sfinți ... ca învățători și prieteni ce se roagă cu ei și-i ajută în urcușul lor duhovnicesc. În timpul propovăduirii Sale pământești, Iisus Hristos era înconjurat de ucenici care nu-i împiedicau pe alții să-L întâlnească pe El, ci dimpotrivă, ajutau pe noii veniți să-L afle pe Domnul. În același fel, însoțirea cu sfinții înlesnește părtășia cu Dumnezeu, căci trăsătura asemănării lor cu Hristos aduce pe alții mai aproape de izvorul dumnezeiesc al luminii și vieții."²³

Eroii credinței noastre

Și Dumnezeu are o "carte de aur" cu eroii Săi. În Epistola către Evrei, cap. 2, El înșiruie pe unii din eroii credinței - bărbați și femei care și-au pus încrederea în Dumnezeu pentru a se mântui. Este un capitol a cărui lectură îți dă fiori.

Sfinții se află în "cartea de onoare" a lui Dumnezeu. Ei sunt eroii credinței noastre. "Spune-mi pe cine cinstești, ca să-ți spun cine ești." S-a spus că ducem lipsă de eroi pentru tinerii noștri de azi. Ridicăm în slăvi putreziciunea. Sfinții pot fi eroi nemaipomeniți pentru copii. Ei sunt aliați puternici ai părinților și eroi ideali pentru copii. Tocmai de aceea creștinului ortodox i se dă la botez numele unui sfânt. Cum spunea și marele sfânt Ioan Gură de Aur: "Să dăm copiilor noștri de la început un imbold spre bine prin numele cu care îi numim. Nimeni dintre noi să nu se grăbească a pune nume copiilor după strămoși, după tată sau mamă, după bunic și bunică, ci mai curând după cei dreپți – mucenici, episcopi, apostoli. Să-l numească pe unul Petru, pe

²² *Aspects of Church History*, op. cit., p. 25.

²³ *Eastern Christendom*, G.P. Putnam's Sons, New York, p. 233.

altul Ioan, altul să poarte numele unuia sau altuia dintre sfinți. Fie ca numele sfinților, prin numele copiilor noștri, să ne pătrundă în case."

Și nu numai numele, ci și pildele sfinților hristocentrice pot pătrunde în casele noastre, dacă părinții își vor îndemna copiii să afle despre sfinții lor ocrotitori. Ortodocșii au obiceiul de a păstra o icoană a sfântului ocrotitor în odaie, spre a-i cere rugăciunea, și de a-și sărbători ziua numelui la praznicul sfântului ocrotitor. Pentru mulți ortodocși această aniversare e chiar mai însemnată decât ziua de naștere.

Nu doar copiii au trebuință de eroi; și adulții au nevoie de ei. De fapt, în Biserica primară cinstirea sfinților nu a fost impusă poporului de către ierarhie sau de către Soboarele Bisericii, ci a fost o practică începută de către credincioși. A fost un act spontan al obștii locale, care a început să cinstească pe unii creștini deosebiți, și adesea cereau Bisericii să-i canonizeze.

Cinstirea eroilor este în firea omenească. Mulți dintre noi dorim pe cineva spre care să privim și să-l admirăm. Avem nevoie de personaje model în credința noastră creștină. Ajungem să fim asemenea cu cei pe care-i admirăm. Dacă e să încurajăm dorința de sfințenie, atunci trebuie să vedem nu numai desăvârșirea ei în Hristos, ci și aproximările ei în Sfinți. De fapt, dacă vedem sfințenia numai la Mântuitorul nostru, și nu la poporul Său (Sfinții), putem ajunge să socotim sfințenia ca pe un ideal la care noi, oamenii imperfecti, nu vom putea ajunge niciodată. Cel mai bine învățăm atunci când vedem exemple concrete ale felului cum să trăim viața lui Hristos în lumea de azi. Tocmai de aceea sfinții sunt o provocare pentru noi. Ei pot să ne scoată din complacerea în felul nostru mediocru de a urma lui Hristos. Fiecare sfânt ne arată câte un aspect anume al vietii lui Hristos, și urmând lor, urmăm lui Hristos. De aceea Sfântul Pavel poate spune celor convertiți de el: "Rogu-vă dar pe voi, să fiți mie următori" (I Cor. 4, 16).

Privind înapoi către copilăria sa, un cunoscut autor scria:

Noi am crescut cu conștiința puterii clanului. Dacă cineva ar fi vrut să mă atace, și-ar fi ridicat în cap pe toți unchii și mătușile mele. Familiile ofereau siguranță ... În jurul meu erau tribunele pline nu doar cu cei din familie, ci și cu adulții din parohie, încurajându-mă când făceam bine și gemând când greșeam ...

Astăzi tot felul de tineri își aleargă cursa însoțiți doar de tăcerea

tribunelor. Este o cursă singuratică. Bunicii sunt la mii de mile depărtare, unchii și mătușile risipiți pe ambele coaste și peste ocean, părinții adeseori ocupați cu două slujbe, hărțuiți de propria abundență sau de pacostea tribunalelor de divorț."²⁴

"Un nor de mărturii"

Și *Biblia* vorbește despre aceste tribune. Autorul Epistolei către Evrei scrie: "Având atâta nor de mărturii pus împrejurul nostru" (Evr. 12, 1). "Norul de mărturii" sunt sfinții ce au trecut în Biserica Biruitoare. Ei sunt cu noi pe stadion când alergăm în cursa vieții. Ei umplu tribunele. Ne aplaudă și ne încurajează spre izbândă. Se roagă pentru ca noi să ajungem la țintă. Au de dat sfaturi. Căci și ei au alergat pe același drum și au dobândit cununa biruinței. Ei ne dau mai mult decât aplauze și rugăciuni: ne dau mărturie. Ei ne pot spune cum au alergat în cursă și au învins, cum s-au antrenat pentru ea, cum și-au păstrat forțele. Suntem înconjurați de acești martori. Aerul e plin de ei. Mulțimea lor este asemeni unui nor. Zidurile bisericilor ortodoxe sunt pline de ei. Și fiecare dintre ei are o poveste de spus, o poveste de har și milostivire dumnezeiască, o poveste plină de îmbărbătare pentru alergătorii de azi, numai să îi asculte. David, Daniil, Isaia, Ieremia, Matei, Marcu, Luca, Ioan și alte milioane ca ei. Avem "atâta nor de mărturii pus împrejurul nostru" - și niciunul dintre martori nu rămâne tăcut sau nepăsător; toți sunt nerăbdători să ne împărtășească ce a făcut Domnul pentru ei, cum L-au aflat, ce fel de har au primit.

Tocmai fiindcă avem "atâta nor de mărturii pus împrejurul nostru", suntem îndemnați să lepădăm "orice povară și păcatul ce grabnic împresoară" (Evr. 12, 1).

Tocmai fiindcă avem "atâta nor de mărturii pus împrejurul nostru", suntem chemați "cu stăruință să alergăm în lupta care ne stă înaintea" (Evr. 12, 1).

Tocmai fiindcă avem "atâta nor de mărturii pus împrejurul nostru", suntem povățuiți să privim la "Iisus începătorul și plinitorul credinței" (Evr. 12, 2).

24 Alvin Rogness, *Book of Comfort*, Augsburg Publishing House, 1979.

Sfinții fac mai mult decât să stea și să ne privească. Ei ne înconjoară cu rugăciunile lor, cu îndemnurile lor și poveștile răscolitoare despre biruințele lor în Hristos.

Nu suntem singuri când purcedem pe cărarea Împărăției. Suntem parte din marea familie a lui Dumnezeu ce cuprinde pe cei ce au ajuns înaintea noastră. Așa cum contează tribunele pline cu unchi, mătuși și bunici, la fel contează când știm că tribunele cerului sunt pline cu sfinți ce ne îndeamnă cu rugăciunile lor și ne răscolesc cu pilda vieții lor.

Un singur mijlocitor

Creștinii ortodocși cred că există un singur Mijlocitor între Dumnezeu și om, adică Iisus: "Că unul este Dumnezeu, unul este și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: omul Iisus Hristos" (I Tim. 2, 5).

Teologul ortodox Kritopoulos explică de ce creștinii ortodocși cer rugăciunile sfinților. El scrie:

Noi nu spunem unui sfânt: "Sfinte, mântuiește, izbăvește sau ai grijă să dobândesc cutare sau cutare bun", ci "Sfinte, roagă-te pentru noi" ... Nici nu îi numim pe sfinți "mijlocitori", căci există un singur Mijlocitor între Dumnezeu și om, Iisus Hristos, singurul în stare să mijlocească între Tatăl și noi... Nu îi chemăm pe sfinți ca mijlocitori, ci ca rugători pentru noi ... înaintea lui Dumnezeu, ei care sunt frații noștri ... Duhul Sfânt le face cunoscute nevoile ce/or ce strigă către ei ... iar ei se roagă spunând, "nu pentru faptele ori vrednicia noastră – că nici o vrednicie nu avem în ochii Tăi – ci pentru faptele și vredniciile Unuia Născut Fiului Tău ... ne rugăm Măririi Tale, Dumnezeule Preaînalte" ... Fiindcă Biserica nu cere nimic mai mult de la sfinți, decât să se roage lui Dumnezeu pentru noi, stăruind pe lângă El pentru toate câte ne sunt de folos.²⁵

Așa cum ne rugăm unul pentru altul în viața aceasta, la fel continuăm să ne rugăm unii pentru alții în cealaltă viață. Cum scrie Arhiepiscopul Pavel al Finlandei, "viața se continuă după moarte. Ar

²⁵ *Some Aspects of Contemporary Greek Orthodox Thought*, Gavin, p. 401.

fi ciudat să credem că rugăciunile unui creștin evlavios ajung la Dumnezeu în timpul vieții celei vremelnice în această lume, însă nu după aceea, când s-a despărțit de trup și este «împreună cu Hristos» (Filip. 1, 23).²⁶ Într-adevăr, inscripțiile timpurii, precum cele din catacombele romane, arată că primii creștini se rugau pentru cei ce au murit și, de asemenea, le cereau rugăciunile.

Creștinii ortodocși nu cer rugăciunile sfinților fiindcă simt că ei sunt mai accesibili, mai omenești, mai înțelegători, mai milostivi. Ar fi o ocară adusă dragostei lui Dumnezeu și o tăgăduire a Întrupării Sale, prin care Dumnezeu S-a deșertat pe Sine, luând firea omenească tocmai datorită purtării Sale de grijă față de noi.

Iisus nu este o Putere de temut aflată în ceruri, Care se uită în jos spre noi de la distanță – prea sfânt și prea măreț spre a putea fi atins. El este cel mai accesibil. Oare nu El a spus: "Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi" (Matei 11, 28) și: "pe cel ce vine la Mine, nu-l voi scoate afară" (Ioan, 6, 37)? Și ni citim la Evrei (4, 15-16): "Că nu avem Arhiereu care să nu poată suferi cu noi în slăbiciunile noastre, ci ispitit întru toate după asemănarea noastră, afară de păcat. Să ne apropiem deci cu încredere de tronul harului, ca să luăm milă și să aflăm har spre ajutor la timp potrivit." Nici un sfânt nu poate fi vreodată mai accesibil sau mai apropiat decât Iisus.

Părtășia sfinților

Deși sfinții nu sunt înlocuitori ai lui Hristos, creștinii ortodocși cred cu tărie în părtășia sfinților. Prin aceasta înțelegem că Biserica Biruitoare în cer nu este nesimțitoare față de nevoile și suferințele Bisericii Luptătoare pe pământ. Cele două Biserici rămân legate prin legătura dragostei ce se exprimă prin rugăciune. Părtășia sfinților este părtășia rugăciunii ce nu încetează niciodată.

Așadar, în afara familiei noastre bisericesti de pe pământ, noi aparținem mai marii familii a lui Dumnezeu, ce cuprinde pe cei ce au plecat mai înainte de noi. Numim aceasta *părtășia sfinților*, adică

²⁶ *The Faith We Hold*, op. cit., p. 27

unirea tuturor celor ce se împărtășesc de viața lui Hristos, fie pe pământ; fie în lumea cealaltă.

Tâlcuind acest lucru, P.S. Kallistos Ware scrie:

În Dumnezeu și în Biserica Sa nu este despărțire între cei vii și cei adormiți, căci toți una sunt în dragostea Tatălui. Fie că suntem în viață sau suntem morți, ca mădulare ale Bisericii aparținem însă aceleiași familii, și încă avem datoria de a ne purta povara unii altora. Așadar, întocmai cum creștinii ortodocși se roagă unul pentru altul aici pe pământ și își cer unul altuia rugăciunea, la fel se roagă pentru credincioșii plecați de aici și îi roagă pe credincioșii plecați dincolo să se roage pentru ei. Moartea nu poate rupe legătura dragostei reciproce ce leagă laolaltă mădularele Bisericii.²⁷

Părintele Ioan din Kronstadt scrie despre părtășia sfinților: "Trăim împreună cu ei (sfinții din ceruri), în casa Tatălui Ceresc, numai că într-o altă parte a ei. Noi trăim în jumătatea ei pământească, ei în jumătatea cea cerească; însă putem sta de vorbă cu ei, și ei cu noi."²⁸

Cât de vădit e înfățișată părtășia sfinților pe pereții bisericilor ortodoxe, unde îngerii, proorocii, apostolii, mucenicii și sfinții sunt adunați cu toții, împreună cu credincioșii, împrejurul chipului Atotțiitorului Hristos din cupolă. Întreaga Biserică, cei din cer și cei de pe pământ, stau de vorbă unii cu alții, înălțându-și inimile întru slava lui Dumnezeu.

Serghie Bolșakov a sesizat aceasta când a vizitat Mănăstirea Dionisiou de pe Muntele Athos. El scrie: "Biserica avea propria atmosferă de taină. Câteva candeleroșii ardeau dinaintea iconostasului aurit și a icoanelor de pe soclu. Sfinți hieratici priveau solemn de pe pereții albaștri. Părea că și ei veniseră să stea la Liturghie, înfățișând Biserica Biruitoare."²⁹

Observând mica adunare de credincioși din biserică într-o dimineață de duminică, un cinic i-a spus preotului: "Nu erau prea mulți în biserică în dimineața asta, Părinte. Deloc mulți." Bătrânul preot i-a răspuns: "Te înșeli, fiule. Erau mii la biserică azi-dimineață. Mii și mii și zeci de mii." Căci preotul tocmai citise în rugăciunile Liturghiei: "Mulțumim ție și pentru slujba aceasta, care învrednicit-ai din mâinile

²⁷ *The Orthodox Church*, op. cit. p. 258.

²⁸ *The Spiritual Counsels of Father John of Kronstadt*, op. cit.

²⁹ *In Search of True Wisdom*, Bolshakoff and Pennington, Doubleday and Co., 1979.

noastre a o primi, măcar că stau înaintea Ta mii de Arhangheli, și zeci de mii de Îngeri, Heruvimii cei cu ochi mulți și Serafimii cei cu șase aripi, înălțându-se întraripați, cântarea de biruință cântând, strigând, glas înălțând și grăind." Era părtășia sfinților în lucrare!

Maica Domnului

Între sfinți, Biserica Ortodoxă rezervă un loc aparte cinstirii Sfintei Fecioare Maria, închinată drept cea mai mărită între făpturile lui Dumnezeu, "mai cinstită decât heruvimii și mai slăvită fără de asemănare decât serafimii".

Numirile date Mariei de către Biserica Ortodoxă: Născătoare de Dumnezeu (*Theotokos*), Pururea Fecioară (*Aeiparthenos*) sau Atotsfântă (*Panaghia*), au un rol teologic. Departate de a o înălța la rangul de a patra persoană a Treimii, asemenea titluri caută să ocrotească și să vestească dogma cea dreaptă despre Persoana lui Hristos. Maica este închinată pentru Fiul, niciodată despărțită de El. Cel mai adesea refuzul cinstirii Maicii Domnului merge mânâ în mânâ cu nedeplina credință în Întrupare, adică taina Dumnezeului ce S-a făcut om în Persoana lui Iisus. Nicolae Cabasila a scris: "Întruparea nu a fost numai lucrarea Tatălui, a Puterii Sale și a Duhului Său; .. ci și lucrarea voii și credinței Fecioarei ... Așa cum Dumnezeu S-a întrupat de bunăvoie, tot astfel a dorit ca Maica Sa să-L poarte slobodă și cu deplină vrerea ei." Maria este cea mai înaltă pildă de răspuns liber dat propunerii de mântuire a lui Dumnezeu. Ea se arată drept pildă de sinergie sau împreună-lucrare între om și Dumnezeu. Dumnezeu nu-și impune voia asupra Mariei, ci așteaptă răspunsul ei liber pe care ea îl dă cu gingașele cuvinte "Iată roaba Domnului; fie mie după cuvântul tău" (Luca 1, 38). Astfel neascultarea Evei a fost cumpănită de ascultarea Mariei. Ea devine Noua Evă, precum Hristos este Noul Adam, ridicând prin ascultarea ei blestemul pe care întâia Evă îl adusese asupra neamului omenesc prin neascultarea ei.

Neprihănită zămislire a Mariei nu este recunoscută ca dogmă sau învățătură oficială a Bisericii Ortodoxe. Potrivit acestei dogme romano-catolice, Maria a fost curățită de păcatul strămoșesc de către Dumnezeu pe când încă se afla în pântecele mamei sale, astfel că

Preacuratul Fiu al lui Dumnezeu să se poată naște din ea. Întrucât o astfel de învățătură tăgăduiește răspunsul liber al omului către Dumnezeu, Biserica Ortodoxă crede că Maria a fost curățită de tot păcatul la Bunavestire, după ce s-a învoit să primească propunerea lui Dumnezeu. În acea clipă a avut loc venirea Duhului Sfânt asupra ei spre a o face în stare să primească pe Cuvântul în pântecele Său. În acea clipă ea s-a făcut "binecuvântată" și "plină de har".

Înălțarea cu trupul la ceruri a Mariei, care a fost declarată oficial ca dogmă a bisericii romano-catolice în 1950, rămâne o credință pioasă în Biserica Ortodoxă, întemeiată pe tradiție. Potrivit acestei credințe, trupul Mariei a fost luat în ceruri după moarte, așa cum vor fi luate și trupurile noastre la a Doua Venire a lui Hristos. Astfel, în cazul Fecioarei Maria, Învierea cu Trupul a fost anticipată. Deși cântările Bisericii ce se cântă la Praznicul Adormirii Maicii Domnului (15 August) arată limpede o astfel de credință, Biserica Ortodoxă nu a declarat înălțarea la cer cu trupul a Mariei ca dogmă, fiindcă, după cum spune Vladimir Losski, "Maica Domnului nu a fost niciodată tema propovăduirii Apostolilor, pe când Hristos a fost propovăduit de pe acoperișurile caselor ... Taina Maicii Sale a fost vestită doar celor aflați în Biserică ... Nu este atât un obiect al credinței, cât temeiul nădejzii noastre, roada credinței pânguită în Predanie. Să păstrăm dar tăcerea, și să nu încercăm a dogmatiza despre suprema slavă a Maicii lui Dumnezeu."³⁰

Rezumând ceea ce crede Biserica Ortodoxă despre Maica Domnului, putem spune că Sfânta Fecioară se află în rândul întâi, călăuzindu-ne în rugăciunea noastră către Fiul său. Întreaga ei viață, întregul ei țel este doar aducerea noastră la El. Teologul ortodox grec Dr. N. A. Nissiotis spunea:

Așa cum se vede în icoană, Maria nu este niciodată singură, ci întotdeauna cu Hristos. Astfel rugăciunea către ea este rugăciunea Bisericii împreună cu ea către Fiul întrupat. Mai curând trebuie să vedem în Maria pe Preasfânta (Panaghia), cea dintâi și cea mai deplină între sfinți, călăuzindu-i în neconținută lor rugăciune către Fiul ei. Biserica nu se roagă în slujbe Născătoarei de Dumnezeu, ci se

30 Losski, "Panagia", în *The Orthodox Church in the Ecumenical Movement*, W.C.C. Publications

roagă împreună cu ea lui Dumnezeu. Ea este puterea ce însuflețește, călăuzitoare a acestei neconținute rugăciuni stăruitoare a părtășiei sfinților către Dumnezeuul Treimic.³¹

Închinăciune

Creștinii ortodocși nu slujesc Maicii Domnului și Sfinților; mai curând le aduc închinăciune. Oricine pretinde că ortodocșii slujesc sfinților este vinovat de mărturie strâmbă împotriva aproapelui său, căci e limpede că nu aceasta este ceea ce credem. Sfinții sunt cinstiți ca ogîndiri ale chipului lui Hristos. Prin sfinții Săi, Dumnezeu Însuși se slăvește. Ei sunt lăudați pentru ceea ce Dumnezeu a făcut în și prin ei.

Respectul față de sfinți e mărit prin folosirea icoanelor și închinarea la icoanele atotprezente în casele ortodoxe. Icoana se face loc de întîlnire, o întîlnire existențială, fereastră prin care privim pe sfinți, nu ca pe niște chipuri întunecate din trecutul îndepărtat, ci ca pe niște frați și surori în Hristos din ziua de azi, mădulare ale aceleiași familii a lui Dumnezeu. Noi ne simțim liberi să-i chemăm prin rugăciune, ca un ajutor în familie, întrucât ei vorbesc cu Dumnezeu în numele nostru. De pildă, Sfântul Vasile scrie: "Îi primesc pe sfinții apostoli, prooroci și mucenici, și-i chem în rugăciunea mea Către Dumnezeu, primind prin rugăciunea lor milostivire de la Dumnezeuul nostru Care iubește pe toți oamenii" (*Epistola către Amfilohie*).

Există în om un simț înnăscut al respectului față de măreția morală. În creștinismul ortodox acest respect își găsește expresia în închinarea adusă sfinților, acești uriași ai moralei credinței noastre. Zilnica tovarășie a credinciosului ortodox cu sfinții, ale căror vieți au dat slavă lui Hristos, slujește la formarea viețuirii ortodoxe.

Închinarea adusă sfinților slujește drept cheazăsie adevăratei credințe și ca probă a ortodoxiei. Orice învățătură ce nu e în armonie cu viețile și credința sfinților este respinsă ca fiind falsă; și tot ce se află în armonie, este bineprimit, pentru îmbogățirea pe care o aduce.

31 *Interpreting Orthodoxy*, Light and Life Publishing Company, Mpls. MN.

"Pre toți sfinții pomenindu-i"

Așa cum am mai spus, în timpul Liturghiei nu ne rugăm singuri. Ne rugăm împreună cu toți sfinții. Acest lucru se vedește când preotul spune "Pre toți sfinții pomenindu-i, iară și iară cu pace, Domnului să ne rugăm". Sfinții de aici înseamnă toate mădulele Bisericii, atât cei vii cât și cei adormiți.

De mai multe ori în timpul Liturghiei diaconul ne cheamă la rugăciune printr-un îndemn asemănător: "Pre Preasfânta, Curata, Prea binecuvântata, Slăvita Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și Pururea Fecioara Maria cu toți sfinții pomenind, pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm." Aici se vede limpede că scopul aducerii-aminte a Maicii Domnului și a tuturor sfinților este acela de a ne călăuzi către o mai adâncă dăruire "lui Hristos Dumnezeu". Accentul nu se pune pe sfinți, ci pe Hristos. După ce i-am pomenit pe sfinți, ajungem ca "pre noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm." După ce ne-am ațintit privirea asupra celorlalți din familia lui Dumnezeu, care au slujit în chip desăvârșit măritei Sale slave, suntem aduși în starea potrivită spre a ne da pe noi înșine, într-o deplină dăruire și afierosire, lui Hristos, Domnul nostru.

Canonizare

Numele sfinților, adică ale celor ce se bucură în ceruri alături de Domnul lor sunt "legiune". Ele sunt cunoscute numai lui Dumnezeu. Dintre nenumărații săi sfinți, Biserica de pe pământ pomenește numai pe câțiva, a căror sfințenie a înflăcărat închipuirea creștinilor din vremea lor. Procesul de canonizare în Biserica Ortodoxă e descris de Nicolai Zernov: "Canonizarea în Biserica Ortodoxă începe la nivel local. Prima sa cerință este neconținută și mereu sporită dragoste și venerație ... de către membrii comunității sale. Următorul pas se face atunci când ierarhia unei Biserici locale purcede la cercetarea tuturor urmelor lăsate de un om sfânt, iar dacă ele se dovedesc mulțumitoare, atunci se săvârșește ultima parte a acțiunii și se anunță canonizarea, informându-se celelalte Biserici autocefale. Judecata plină de

chibzuință a Bisericii este esențială, căci uneori oamenii cu daruri duhovnicești ieșite din comun, dar neavând neapărat o sănătoasă viață morală și credință ortodoxă, stârnesc admirația și pot înșela pe cei ce îi urmează".³²

Moaștele sfinților

Închinarea la moaștele sfinților apare încă din Biserica primară. După credința ortodoxă, trupul rămâne un templu al Duhului Sfânt chiar și după moarte. Izbăvite, curățite, sfințite prin Sângele lui Hristos și Duhul ce sălășluiește înlăuntrul lor, trupurile sfinților sunt parcă îmbibate până la oase cu sfințenie. Sfântul Chiril al Ierusalimului (sec. IV) scrie: "Chiar dacă sufletul nu mai este de față, în trupul sfinților sălășluiește o putere, din pricina sufletului lor cel drept care a locuit atâția ani în el sau s-a folosit de el ca de un slujitor" (*Cuvântări catehetice* XVIII, 169).

P.S. Kallistos Ware ne aduce aminte că închinarea adusă moaștelor sfinților în Biserica Ortodoxă pornește dintr-o foarte elaborată teologie a trupului: "Credința în îndumnezeirea trupului și în eventuala sa înviere ajută la explicarea venerării moaștelor în Ortodoxie. Întrucât trupul e mântuit și sfințit o dată cu sufletul, și întrucât trupul va învia din nou, este cât se poate de potrivit ca creștinii să arate cinstire rămășițelor trupești ale sfinților. Cinstirea moaștelor nu este rodul ignoranței și superstiției, ci izvorăște din foarte elaborata teologie a trupului".³³

Citim în *Mucenicia Sfântului Policarp*: "Deci mai târziu am ridicat oasele lui, mai prețioase decât pietrele scumpe și mai valoroase decât aurul, și le-am așezat undeva departe, într-un loc potrivit. Acolo Dumnezeu ne va îngădui, pe cât e cu putință, să ne adunăm laolaltă cu bucurie și cu veselie, spre a prăznui ziua muceniei sale ca zi de naștere, întru pomenirea acelor atleți care mai înainte s-au mutat, și spre a-i întări și a-i pregăti pe cei ce urmează a veni mai pe urmă."

³² *Eastern Christendom*, op. cit.

³³ "The Transfiguration of the Body", în *Sacrament and Image*, editată de A.M. Allchin; Fellowship of St. Alban and St. Sergius, 1967.

Sfinții de astăzi

Sfinții canonizați sunt doar o părticică din cei aflați cu Dumnezeu în cer. Abia vreo câțiva dintre ei ne sunt puși înaintea de către Biserică drept pildă, spre a ne îndemna către sfințenie. Ei sunt dovada că sfințenia și Raiul se pot atinge. Astfel de sfinți străbat întreg anul bisericesc, asigurându-ne mereu și mereu: "Eu am reușit. Poți și tu. Fă la fel!"

Biserica ne aduce înaintea o mulțime de sfinți – nu doar sfinți din trecut, ci și sfinții prezentului. Căci *Scriptura* și Liturgia numesc sfânt pe fiecare creștin botezat. Când preotul spune la Sfânta Liturghie: "Sfintele sfinților", el nu se adresează sfinților de pe iconostas, ci mai ales sfinților contemporani ce participă la Liturghie. Sfintele, adică Trupul și Sângele lui Hristos, sunt oferite sfinților în viață, spre a le hrăni viața în Hristos. Suntem sfinți încă din clipa botezului. Continuăm a fi sfinți ce aduc mărturie și izbândesc pentru Iisus în lumea de azi, căci ne păstrăm însoțirea cu El prin rugăciune și Sfintele Taine.

Domnul nostru Iisus Hristos are putința de a face sfinți!

Rezumat

1. Pomenind și cinstind pe sfinți, prăznuim ceea ce Duhul Sfânt a săvârșit în viețile lor. Dumnezeu se slăvește în și prin sfinții Săi.

2. Sfinții sunt cei ce, ajungând foarte aproape de ținta îndumnezeirii (asemănarea cu Dumnezeu în Hristos), ne pot ajuta pe noi ceilalți prin pilda și rugăciunile lor.

3. Făcut după chipul lui Dumnezeu și botezat în numele Treimii, fiecare creștin are putința sfințeniei și e chemat de Dumnezeu să fie sfânt.

4. Sfinții sunt frații și surorile noastre în casa lui Dumnezeu. Ne rugăm lui Dumnezeu nu numai ca persoane individuale, ci și ca mădulare ale familiei lui Dumnezeu laolaltă cu sfinții. Putem să-i chemăm să vină în ajutorul familiei lor, stăruind pentru mijlocirea lor în și prin Hristos.

5. Sfinții sunt eroii credinței noastre, care ne dau tuturor un imbold

puternic către virtute.

6. Fiind "atâta nor de mărturii", sfinții umplu tribunele cerului, încurajându-ne cu rugăciunile lor și provocându-ne cu exemplul vieții lor.

7. Întrucât Iisus Hristos este singurul "mijlocitor între Dumnezeu și om", sfinții nu sunt numai mijlocitori, ci rugători pentru noi. Noi nu ne rugăm *la* sfinți; mai curând le cerem lor să se roage *pentru* noi.

8. Maica Domnului este închinată și cinstită din pricina Fiului ei și niciodată despărțit de El. Ea este Panaghia, Preasfânta, cea dintâi și mai deplină între sfinți, călăuzind Biserica în neconținută rugăciune de mijlocire către Sfânta Treime.

9. Sfinților nu li se aduce slujire, ci închinare. Slujire se aduce numai lui Dumnezeu.

10. Creștinii ortodocși cinstesc moaștele sfinților și le aduc închinăciune, deoarece trupul este mântuit și sfințit împreună cu sufletul, ridicându-se într-o zi din mormânt spre a fi pururea cu Dumnezeu.

XI. CE CREDEM NOI DESPRE ESHATOLOGIE SAU VIAȚA DE DUPĂ MOARTE

În ultimii ani a apărut un însemnat număr de cărți despre ceea ce se întâmplă după moarte. Cartea scrisă de Dr. Elizabeth Kubler-Ross *Despre moarte și cum este să mori* și best-sellerul scris de Dr. Raymond Moody, *Viața de după viață*, au adus subiectul vieții de după moarte în atenția multor oameni.

Pentru creștinii ortodocși singura dovadă reală despre viața de dincolo de mormânt se găsește în cuvântul lui Dumnezeu, nu la Kubler-Ross, Moody sau oricare altul. Mulți din acești autori au fost implicați în experiențe mistice și ocultism care, după învățătura Bisericii noastre, sunt uneltele diavolului. Făgăduința vieții după moarte este asigurată numai de învierea lui Hristos. "Fiindcă Eu trăiesc, și voi veți trăi", a spus Iisus. Nici un creștin nu trebuie să-și întemeieze credința pe nimic altceva decât pe cuvântul lui Dumnezeu tâlcuit de Biserică. Nu trebuie niciodată să îngăduim experienței omenești să vorbească despre acest subiect cu mai multă autoritate decât *Scriptura*.

În contextul întregii discuții despre viața de după moarte, eshatologia a ajuns un subiect de discuție atât de popular, cum nu mai fusese niciodată din evul mediu până acum. *Eshatologie* este tot un cuvânt grecesc, ce se referă la felul cum va sfârși lumea. Sunt unii care cred că în final, după o oarecare catastrofă mondială, civilizația va ajunge la perfecțiune. Alții prezic că civilizația va dispărea cu totul. În vreme ce cu câțiva ani în urmă obișnuiam a crede în evoluție, că lumea merge din ce în ce mai bine, astăzi mulți oameni cred că lucrurile sunt atât de rele încât nu mai pot merge mult în felul acesta. Ei cred mai curând în venirea unei catastrofe, decât în evoluție.

Există o întâmplare cu episcopul norvegian Eivind Berggrav, faimosul opozant al războiului din vremea celui de-al Doilea Război Mondial, despre care se spune că atunci când a văzut ruinele dezastruoase ale Londrei, a exclamat: "Dacă va mai fi un al treilea război mondial, nu mai rămâne nimic." "Nimic, decât Dumnezeu", a fost răspunsul însoțitorilor britanici ai lui Berggrav.

Ce este eshatologia?

În teologie, ceea ce urmează să discutăm se cheamă *eshatologie*, cuvânt provenit din grecește, unde înseamnă cunoștința sau învățătura despre lucrurile de pe urmă. *Eshata* în grecește înseamnă lucrurile de pe urmă, referindu-se la studierea unor evenimente precum sfârșitul lumii, judecata particulară sau intermediară, Parusia, a doua venire a lui Hristos, învierea morților, judecata de apoi, raiul și iadul.

Eshatologia creștină ne spune că viața pe care o trăim acum nu se va încheia. Anii noștri pe pământ, oricât de mulți sau puțini, nu înseamnă totul. Avem mult mai mult înainte.

Nu putem fugi de eshatologie. Dacă respingem eshatologia creștină, o vom înlocui cu o altă variantă de eshatologie. De pildă, afirmația "Mănâncă, bea și te veselește, căci mâine vei muri", este o afirmație eshatologică. Ea vorbește despre sfârșitul vieții tale și al vieții mele. Ea ne spune că moartea este supremă. Ne va lua pe toți până la urmă. Deci - în lipsa credinței - se cuvine să ne desfătăm pe săturate, înainte ca moartea să ne apuce și să ne distrugă.

În același fel, credința noastră creștină este eshatologică. În contrast cu eshatologia seculară a lui "Mănâncă, bea și te veselește...", credința creștină ne spune: Dumnezeu e mai puternic decât moartea. De fapt, El a trimis pe Fiul Său Iisus spre a nimici moartea. În Hristos, moartea nu nimicește viața. Ea împlinește viața. Prin Hristos, Dumnezeu iese înaintea fiecăruia dintre noi spre a ne dăruia viața. După spusa Apostolului Ioan, "Cel ce are pe Fiul, are viața; cel ce nu are pe Fiul lui Dumnezeu, nu are viața" (I Ioan 5,12). Hotărârea pe care o luăm în privința lui Hristos - să Îl primim, să Îl nesocotim sau să ne lepădăm de El - ne va duce la petrecerea veșniciei cu Dumnezeu în cer sau fără El în iad. Pentru un necredincios, sfârșitul lumii poate însemna

neființa, nimicirea, catastrofa; pentru creștin însă, sfârșitul lumii înseamnă începutul veșniciei, inaugurarea unei vieți noi mai bune, venirea Împărăției lui Dumnezeu pentru fiecare din noi personal.

Deci fie că suntem credincioși sau necredincioși, suntem implicați în eshatologie. Ceva urmează să ni se întâmple la sfârșitul vieții. În funcție de ceea ce facem acum, acest lucru poate fi cea mai mare bunătate sau cea mai mare nenorocire.

Spre a vedea cum se potrivește eshatologia cu așezământul mântuirii dumnezeiești, să cercetăm cele patru trepte ale harului:

1. *Chemarea*, care, simplu spus, înseamnă că Dumnezeu ne cheamă să ne întoarcem, să ne schimbăm cu totul cursul vieții, astfel încât ea să se îndrepte către Dumnezeu.

2. *Îndreptarea*, care este curățirea noastră de păcat prin botez și, după botez, prin pocăință.

3. *Sfințirea*, care este procesul ajungerii la starea de sfințenie. Aceasta e treptata creștere în Hristos a creștinului. Ea cuprinde îmbrăcarea în Hristos și dobândirea Duhului Sfânt. Aici joacă un rol însemnat rugăciunea și Sfintele Taine.

4. *Proslăvirea*, care se referă la ceea ce ni se va întâmpla după moarte, adică vom vedea slava lui Dumnezeu și vom fi părtașii ei. Este treapta ultimă sau eshatologică. Primele trei trepte: pregătirea, îndreptarea și sfințirea culminează în treapta proslăvirii. "Iar când Hristos, Care este viața voastră, Se va arăta, atunci și voi, împreună cu El vă veți arăta întru slavă" (Col. 3,4).

Acestea îl așteaptă pe credincios.

Scopul ultim al Crezului

Întrucât Hristos a biruit păcatul și moartea, întrucât El este Domnul cel viu al vieții noastre, avem un viitor: moartea nu este ultimul cuvânt în destinul omenesc. Întreg Noul Legământ e străbătut de o nădejde nestinsă, înfățișată atât de grăitor în Crezul de la Niceea.

Crezul subliniază exact lucrurile pe care le așteptăm în viitor. Așteptăm a doua venire a lui Hristos. Așteptăm învierea morților. Așteptăm viața veacului ce va să vie, cum spune și Crezul. "Și (Hristos) iarăși va să vie cu slavă să judece viii și morții, a Căru

Împărăție nu va avea sfârșit."

Acesta e capătul. Acesta e scopul. Acesta e marele țel către care înaintează întregul Crez. Dacă eliminăm sfârșitul Crezului, ce vorbește despre venirea lui Hristos și viața veacului ce va să vie, putem să nici nu mai rostim restul Crezului, pentru că rămâne lipsit de înțeles.

"Cred ... întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul Născut." De ce este Hristos unul din punctele focale ale Crezului? Răspunsul se găsește tot în Crez: "Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri." Aceasta era pricina. El, Fiul cel iubit al lui Dumnezeu, de o ființă cu Tatăl, S-a pogorât din ceruri, S-a răstignit, a murit și S-a îngropat. A înviat a treia zi, iar acum șade de-a dreapta lui Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul. Dar de ce? În ce scop? De ce această ciudată expediție tocmai din cer pe pământ? De ce această incredibilă poveste cu Dumnezeu făcut om? De ce trebuie Dumnezeu să moară și apoi să învie din nou? De ce toate astea, dacă nu pentru un singur motiv. Dumnezeu a făcut astfel, pentru a veni și a ne lua cu El într-un loc anume pregătit, astfel ca să putem fi cu El de-a pururea. Este lucrul pe care-l dorește Dumnezeu pentru fiecare din noi în punctul final, punctul omega al vieții noastre. Aceasta este eshatologia noastră creștină - a mea și a voastră - pe care Iisus a înfățișat-o atât de minunat în rugăciunea Sa arhierască către Tatăl: "Părinte, voiesc ca unde sunt Eu să fie împreună cu Mine și aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea, pe care Mi-ai dat-o, pentru că Tu M-ai iubit pe Mine mai înainte de întemeierea lumii" (Ioan 17, 24). Iată de ce Pr. Florovski afirma că "eshatologia nu este doar o anume secțiune a sistemului teologic creștin, ci mai curând temelia lui, principiul său călăuzitor și insuflător sau, într-un fel, atmosfera întregii gândiri creștine... Perspectiva creștină este intrinsec eshatologică."³⁴

Ultimul capitol

Viața este complexă. Lucrurile nu par niciodată să ne dea dreptate. De multe ori suntem ca într-un roman cu o intrigă foarte încâlcită. Nu

³⁴ *Aspects of Church History*, op. cit.

știm niciodată sigur cum se va isprăvi. Numai în lumina ultimului capitol capătă înțeles și restul cărții.

Însă dacă cineva a citit întâi ultimul capitol, va fi în stare să dea mult mai mult înțeles poveștii. Dacă ai ști ce se întâmplă în ultimul capitol, ai vedea înțelesul și semnificația evenimentelor pe măsură ce ele au loc.

În marea Sa dragoste, Dumnezeu ne-a îngăduit să citim ultimul capitol. Ne-a îngăduit să vedem că trăim într-o lume unde biruința ultimă a fost câștigată. Crucea nu a fost sfârșitul pentru Iisus: nu va fi nici pentru cei ce cred în El. Hristos cel înviat va avea ultimul cuvânt. Iar ultimul cuvânt este acesta: "În lume necaz veți avea; ci îndrăzniți, eu am biruit lumea" (Ioan 16, 33).

Ultimul capitol e Parusia, a Doua Venire a lui Hristos, învierea morților, judecata de apoi și întemeierea veșnicei Împărății a lui Dumnezeu. Cât de mult se va schimba atitudinea noastră față de suferință, față de rău, față de moarte, față de viața de zi cu zi, când știm de la început acest lucru!

Moartea

Unul din cele mai vitale și existențiale adevăruri cu care ne confruntă eshatologia creștină este moartea – moartea ta și a mea. Facem tot ce putem spre a da de-o parte realitatea morții. Însă Iisus vorbește despre ea în mod repetat. Vorbește despre ea fiindcă are să ne împărtășească cea mai minunată veste bună despre felul curm a biruit moartea, cum a călcat-o în picioare cu propria Sa moarte, spre a dărui celor din mormânturi, ca și fiecăruia dintre noi care dăm față cu propria moarte, făgăduința vieții veșnice.

Când Sfântul Pavel vorbește despre moarte, folosește o figură de stil care compară trupul pământesc cu un cort folosit o vreme, și care la moarte e schimbat pentru o locuință cerească (II Cor. 5, 1-4). Aceasta ne aduce aminte de cuvintele Domnului Iisus când a vorbit despre cer ca despre un loc unde sunt multe lăcașuri unde să locuiască ai Săi. "Să nu se tulbure inima voastră; credeți în Dumnezeu, credeți și în Mine. În casa Tatălui Meu multe lăcașuri sunt; iar de nu, v-aș fi spus: Mă duc să vă gătesc loc. Și dacă Mă voi duce și vă voi găti loc,

iarăși voi veni și vă voi lua la Mine, ca și voi să fiți unde sunt Eu" (Ioan 14, 1-3). Înseamnă că atunci când vine clipa morții, credinciosul se va muta din cortul unde trăiește acum – trupul său pământesc – și se va sălășlui în veșnicul cămin pe care Hristos l-a pregătit pentru el.

Asta este moartea pentru creștin: ziua mutării. Ne mutăm dintr-o cameră din casa Tatălui nostru (o cameră vremelnică, pe care Sfântul Pavel o numește cort), într-o cameră veșnică, care va fi adevăratul nostru loc din cer. Este cu adevărat o întoarcere acasă. În momentul când se închide ușa acestei vieți, Dumnezeu deschide o nouă ușă către viața cerească.

Așa cum este sigur că Dumnezeu ne-a trimis pe pământ, tot El ne-a dat și biletul de întoarcere. Cum spunea și Iisus: "Eu vin de la Dumnezeu și mă duc la Dumnezeu." Viața este ca o călătorie în circuit. Venim de la Dumnezeu și, în final, ne întoarcem înapoi la El.

În anul 125, un grec păgân, Aristide, scria unui prieten despre noua religie, creștinismul, și despre atitudinea sa în fața morții. O frază dintr-una din scrisorile sale sună așa: "Când vreunul din cei drepti dintre creștini pleacă din această lume, ei se bucură și aduc mulțumire lui Dumnezeu, și însoțesc trupul cu cântări și mulțumiri, ca și cum s-ar fi mutat dintr-un loc într-un altul, aflat în apropiere."

Sfântul Ioan Gură de Aur rezuma atitudinea creștinului față de moarte când scria:

Când moare cineva drag, necredinciosul vede un stârv, creștinul însă vede un trup adormit. Necredinciosul spune că omul cel mort s-a "dus". Noi încuviințăm, însă ne aducem aminte și unde s-a dus. S-a dus acolo unde este Apostolul Pavel, unde este Petru, unde este toată ceata sfinților. Noi ne aducem aminte că el se va scula, nu cu lacrimi de deznădejde, ci cu strălucire și slavă.

Iată că moartea trupească, despărțirea sufletului de trup, care s-a ivit ca urmare a păcatului și ca pedeapsă pentru el, își pierde îngrozirea pentru cei ce au fost izbăviți prin Hristos. Ea deschide ușa unei noi vieți proslăvite cu Dumnezeu în ceruri. Moartea este acum înghițită întru biruință (I Cor. 15, 54). "Că de vreme ce prin om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților. Că precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia" (I Cor. 15, 21-22).

O minunată creștină, care întâmplător era femeie de serviciu într-un spital ajunsese să-l cunoască bine pe un băiețel, pacient acolo. Aflând că copilul nu mai avea mult de trăit, s-a dus liniștită în camera lui, s-a

așezat pe pat, i-a luat mâinile slabe în mâinile ei bătătorite și i-a spus: "Ascultă, copile, să știi că Dumnezeu te-a făcut. Dumnezeu te iubește. Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său ca să te mântuiască. Dumnezeu vrea ca tu să mergi cu El acasă."

Cu mare greutate, băiatul s-a ridicat în capul oaselor și a zis: "Mai spune o dată." Ea a repetat: "Dumnezeu te-a făcut. Dumnezeu te iubește. Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său ca să te mântuiască. Dumnezeu vrea ca tu să mergi cu El acasă." El s-a uitat la chipul ei minunat și a zis: "Spune-i lui Dumnezeu că-I mulțumesc."

Minunatele cuvinte ale femeii de serviciu creștine rezumă teologia noastră despre moarte.

Judecata particulară sau intermediară

Ajungem acum la întrebarea: Ce se întâmplă imediat după ce omul moare? Este judecat imediat? Sau rămânem adormiți până la a Doua Venire a lui Hristos? Ce ne așteaptă în clipa de după moarte? Biserica Ortodoxă învață că imediat după moarte omul este judecat. El experiază înainte-gustarea pedepsei sau răsplătirii pe care o va primi pe de-a-ntregul la a Doua Venire a lui Hristos. Seamănă mult cu un alergător care a ieșit primul într-o cursă. El știe că a învins, bucurându-se de victorie. Într-un fel, este deja în cer, dar trebuie să aștepte până la banchetul din acea seară pentru a primi trofeul. Abia atunci va primi în mod oficial cununa.

Soborul din Constantinopol din 1672 a înfățișat astfel credința noastră privitoare la judecata particulară:

Noi credem că sufletele celor adormiți sunt fie întru fericire, fie întru munci, după lucrarea fiecăruia, căci îndată după despărțirea de trup, ele (sufletele) sunt rânduite fie întru fericire, fie întru suferință și întristare, însă mărturisim că nici bucuria și nici osândirea nu sunt depline. După Învierea de Obște, când sufletul se unește cu trupul, fiecare va dobândi măsura deplină a bucuriei ori osândei de care s-a învrednicit, după felul purtării sale, fie întru cele bune ori întru cele rele.

Deci după moarte începem a simți o pregustare a raiului sau iadului, însă vom avea de așteptat a Doua Venire, înainte de a putea primi

plinătatea răsplătirii noastre.

Judecata ce are loc după moarte se cheamă judecată particulară sau intermediară. Este limpede că sufletul nu doarme în tot acest răstimp. Cuvântul "adormit" se aplică doar trupului. De aceea locul unde se așază trupurile se cheamă cimitir, de la cuvântul grecesc *kimitirion*, locul unde se doarme. Însă sufletul nu doarme după moarte; este deplin conștient, experiind propria răsplătire.

Poate exista vreun fel de pocăință după ce murim? Biserica Ortodoxă învață că starea sufletului la judecata particulară (îndată după moarte) este statornică și neschimbătoare, adică nu mai poate fi îmbunătățire morală sau pocăință dincolo de mormânt. Locul îmbunătățirii este în viața de aici. "Trebuie să fac, până este ziuă, lucrările Celui ce M-a trimis pe Mine", a spus Iisus, căci "vine noaptea când nimeni nu poate să lucreze" (Ioan 9, 4). După milostivirea Sa, Dumnezeu ne dă multe prilejuri să ne pocăim și să ne întoarcem la El. Dar aceasta nu trebuie să ne facă să lăsăm totul la bunătatea lui Dumnezeu. Într-o zi vom ajunge la ultima șansă .

Bogatul cel nemilostiv și săracul Lazăr

Multe din cele ce credem despre judecata particulară le vedem ilustrate în pilda bogatului și a lui Lazăr povestită de Hristos. Când Lazăr a murit, "s-a dus de îngeri în sânul lui Avraam" (Luca 16, 22). Aceasta în limbajul rabinic înseamnă Raiul. Pilda ne spune că în clipa morții nu suntem singuri. Dumnezeu ne trimite îngeri care să ne ducă, să ne însoțească până în fața Lui.

În viața de după moarte, Lazăr și bogatul nu sunt adormiți, ci cât se poate de vii. Ei se recunosc unul pe altul, își aduc aminte de viața de pe pământ. "Fiule, adu-ți aminte că ai primit cele bune ale tale în viața ta, și Lazăr, asemenea, pe cele rele; iar acum aici el se mîngâie iar tu te chinuiești" (Luca 16, 25). În marea sa îndestulare, bogatul îl nesocotise pe săracul Lazăr ce murea de foame la poarta sa. Acum plătea prețul lipsei sale de dragoste. "Și în iad, ridicându-și ochii, fiind în chinuri, el a văzut de departe pe Avraam și pe Lazăr în sânul lui. Și el, strigând, a zis: Părinte Avraame, fie-ți milă de mine și trimite pe Lazăr să-și ude vârful degetului în apă și să-mi răcorească limba, căci

mă chinuiesc în această văpaie" (Luca 16, 23-24). Și pentru a-i arăta că dincolo de mormânt nu se mai află pocăință, sporire morală sau mântuire, Avraam spune bogatului că "între noi și voi mare prăpastie s-a întărit, ca cei care voiesc să treacă de aici la voi, să nu poată, nici de acolo să treacă la noi" (Luca 16, 26).

Dincolo de mormânt nu se poate trece din iad în rai. Timpul și locul pentru aceasta sunt în viața de aici. Iisus ne cheamă astăzi la credință și la pocăință. Căci astăzi, *acum* este ziua mântuirii.

Judecata astăzi

Deja în viața de aici Dumnezeu ne pregătește pentru judecata particulară. Ori de câte ori alegem voia lui Dumnezeu, trăim ceva ceresc, prin mulțumirea pe care Dumnezeu o revarsă asupra noastră prin glasul conștiinței. Intrăm deja, prin înainte-gustare, în viața veșnică. Tot așa, ori de câte ori nu ne supunem cu bună știință voii lui Dumnezeu, simțim pregustarea iadului, prin groaznicele chinuri ale conștiinței. Rânduiala morală a lumii lui Dumnezeu răsună mereu în noi, spre a ne pregăti pentru judecata ce va să vie.

Astfel, putem deosebi trei trepte în viață: 1. Viața noastră de pe pământ, care este arena harului și pregătirea pentru cer; 2. Judecata particulară, ce are loc după moarte, vreme în care, trupul dormind, sufletul experiază pregustarea raiului sau iadului; 3. Învierea din morți și Judecata de Apoi, la venirea lui Hristos, când sufletul și trupul se vor uni pentru veșnicie spre a primi pe deplin cununa slavei sau pedeapsa.

Iată credința prin care trăim. Iată credința prin care murim. Când vine sfârșitul, și noi să fim în stare să spunem, împreună cu Sfântul Pavel: "Vremea despărțirii mele s-a apropiat. Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptății, pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea, El, Dreptul Judecător, și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit arătarea Lui" (II Tim. 4, 6-8).

Zilele de pe urmă

Scriptura pomenește șase evenimente ce vor avea loc înainte de a Doua Venire a lui Hristos:

1. Propovăduirea *Evangheliei* la toate neamurile (Matei 24, 14).
2. Revenirea lui Israil la Hristos (Rom. 11, 25-26).
3. Venirea lui Ilie și Enoh în zilele cele de pe urmă (Apoc. Cap. 11).
4. Arătarea lui Antihrist.
5. O apostazie în masă sau cădere de la adevărata credință creștină, condusă de învățători mincinoși (Matei 24, 4-5).
6. Războaie, revoluții, foamete și cutremure de pământ (Matei 24, 6-8).

Tâlcuind înțelesul celor șase evenimente, P.S. Kallistos Ware scrie: *Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție ne vorbesc despre a Doua Venire. Dar nu ne dau nici un temei ca să presupunem că prin înaintare în gradul de "civilizație" lumea va deveni tot mai bună, până când va reuși să întemeieze împărăția lui Dumnezeu pe pământ! Viziunea creștină asupra istoriei este opusă acestui fel de evoluționism optimist. Viitorul ne rezervă cataclisme în lumea naturală, războaie între oameni și lepădarea de credință ... tulburări... Antihrist care ... nu va fi satana însuși, ci un om în care vor fi concentrate toate forțele răului și care va ține pentru un timp întreaga lume sub stăpânirea sa. Scurta domnie a lui Antihrist va fi întreruptă de a doua venire a Domnului, de data aceasta nu într-o formă tănuțită, ca la nașterea din Betleem, ci "șezând de-a dreapta puterii și venind pe norii cerului" (Matei 26, 64). Astfel cursul istoriei va cunoaște brusc un final dramatic, prin intervenția directă a lui Dumnezeu.*³⁵

Cele șase semne premergătoare celei de-a Doua Veniri sunt suficient de vagi spre a face ca data exactă a venirii Sale să rămână o taină. De câte ori nu au crezut creștinii, în decursul istoriei, că Antihrist a și venit, în persoana lui Nero, Hitler sau Stalin? De câte ori nu au fost apostazii în masă de la credința creștină, conduse de învățători mincinoși? De câte ori nu au fost revoluții, foamete și

³⁵ Episcop Kallistos Ware, *Ortodoxia, calea dreptei credințe*, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași 1993, p. 144.

cutremure, care au făcut pe mulți să creadă că venirea lui Hristos este iminentă? În ciuda celor șase semne, nu avem un orar exact dat de Dumnezeu cu privire la a Doua Venire a lui Hristos. Nu știm ziua nici ceasul. "Iar de ziua aceea și de ceasul acela, nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl... Deci privegheați, că nu știți în care zi vine Domnul vostru" (Matei 24, 36; 42). El va veni "ca un fur noaptea" (I Tes. 5, 2).

Vă veți întreba, de ce nu ne spune Dumnezeu când va veni din nou Hristos? Dintr-un motiv bine întemeiat. El vrea ca noi să fim mereu pregătiți, să ne păstrăm neconținut curăția vieții. Augustin formulează astfel: "Acea zi a ascuns-o de către noi Dumnezeu, ca mai bună și mai strânsă priveghere să putem păstra asupra celorlalte zile ale vieții noastre."

Când îți vin în casă musafiri, ai vrea să știi ora exactă a sosirii lor, ca să poți avea casa curată și pregătită pentru ei. Dacă nu știi când vin, trebuie să ții casa curată și orânduită tot timpul.

Priveghere

Întregul conținut al vieții creștine este privegherea, pregătirea, credința răbdătoare. Duhovnicește, sfârșitul e întotdeauna iminent, întotdeauna la îndemână. Suntem mereu doar la o bătaie de inimă depărtare de judecată. "Și precum este rânduit oamenilor odată să moară, iar după aceea judecata" (Evr. 9, 27). Cât de bine este prins simțământul iminenței în cuvintele Sfântului Andrei Criteanul, rostite în fiecare Post în *Canonul cel Mare*:

Suflete al meu, suflete al meu, scoală! Pentru ce dormi?

Sfârșitul se apropie și te vei tulbura.

Deșteaptă-te dar, ca să Se milostivească spre tine Hristos Dumnezeu,

Cel ce este pretutindeni și toate plinește.

Domnul Iisus a spus: "Să fie mijloacele voastre încinse și făcliile voastre aprinse; și voi fiți asemenea oamenilor care așteaptă pe stăpânul lor, când se va întoarce de la nuntă, ca venind și bătând, îndată să-i deschidă. Fericite sunt slugile acelea pe care, venind

stăpânul, le va afla priveghind. Adevărat zic vouă, că se va încinge și le va pune la masă și, apropiindu-se, le va sluji... Deci și voi fiți gata; că în ceasul în care nu gândiți, Fiul Omului va veni" (Luca 12, 35-37; 40).

Dumnezeu va păși într-o zi în istorie, în Persoana lui Iisus, să judece viii și morții. "Pentru că noi toți trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău" (II Cor. 5, 10). Țelul Judecății nu este acela de a ne înfricoșa, ci să ne aducă la pocăință, astfel ca să putem ajunge "poporul Său" prin credință, nădejde și dragoste. Judecata lui Dumnezeu este izbăvitoare. El vrea ca toți să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină.

Vădirea biruinței

A Doua Venire a lui Hristos este tinta către care se miscă întreaga viață, limanul către care plutește corabia vieții. Biruința lui Hristos dobândită prin Învierea Sa rămâne o biruință ascunsă lumii, văzută doar cu ochii credinței. A Doua Venire a lui Hristos va fi punctul istoriei când biruința lui Hristos va fi văzută și vădită tuturor ochilor, iar lumea va ajunge să știe ceea ce Biserica știe deja: că Domn este Iisus Hristos!

A Doua Venire a lui Hristos ne arată că Dumnezeu are o rânduială pentru lume, că istoria nu este o adunătură întâmplătoare de evenimente răzlețe, fără nici o țintă. A Doua Venire ne spune că lumea se îndreaptă către ceva. Ea are un țel suprem. Întreaga zidire înaintează către clipa când Hristos va veni din nou în chip de Judecător și Domn a toate. Fiecare dintre noi se va înfățișa înaintea Lui, spre a da seamă de viața sa. Iată câtă grijă ne poartă Dumnezeu fiecăruia din noi personal; iată cât de mult contează pentru El ceea ce facem în viața de azi și de fiecare zi. La sfârșitul vieții, fiecare dintre noi va avea o întrevedere privată și personală cu Domnul Lumii. Fiecare Liturghie ne aduce aminte de aceasta, când ne îndeamnă să ne rugăm pentru "răspuns bun la înfricoșata judecată a lui Hristos." Deci pentru creștin întreaga viață este o pregătire pentru Parusie, a Doua Venire a lui Hristos. Când va veni ce e desăvârșit, cele nedesăvârșite

vor trece; Îl vom vedea pe El nu ca în oglindă și în ghicitură, ci față către față (I Cor. 13, 9-12). Vom privi slava Sa de-a pururi (I Tes. 4, 17), în "ceruri noi și pământ nou" (II Petru 3, 3-13).

Ce se va întâmpla atunci ?

1. *Biblia* ne spune că atunci când Domnul se va întoarce "toate semințiile pământului ... vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere și cu slavă multă; și va trimite pe îngerii Săi cu sunet mare de trâmbiță, și vor aduna pe cei aleși ai Lui din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini (Matei 24, 30-31).

2. La întoarcerea Domnului morții vor învia. "Că Însuși Domnul... Se va pogori din cer, și cei morți întru Hristos vor învia întâi. După aceea noi cei vii... vom fi răpiți în nori ca să întâmpinăm pe Domnul" (I Tes. 4, 16-17).

3. La întoarcerea Domnului va avea loc judecata. Sfântul Pavel scrie că judecata va avea loc "la arătarea Domnului Iisus din cer cu îngerii puterii Sale, în văpaie de foc, osândind pe cei ce nu cunosc pe Dumnezeu și pe cei ce nu se supun Evangheliei Domnului nostru Iisus. Ei vor lua ca pedeapsă pierirea veșnică de la fața Domnului și de la slava puterii Lui, când va veni să Se preamărească întru sfinții Săi și să fie privit cu uimire de către toți cei ce au crezut, pentru că mărturia noastră către voi a găsit crezare" (II Tes. 1, 7-10).

P.S. Kallistos Ware scrie: "Atitudinea ortodoxă față de Judecata de Apoi și față de iad se vedește limpede în alegerea pericopelor evanghelice de la liturgiile din cele trei duminici dinaintea Postului Mare. În prima duminică se citește pilda vameșului și fariseului, iar în a doua pilda fiului risipitor, pilde care ilustrează nemărginita iertare și milostivire a lui Dumnezeu față de toți păcătoșii ce se căiesc. Dar în Evanghelia celei de-a treia duminici - pilda oilor și a caprelor - ni se aduce aminte de un alt adevăr: că există riscul de a ne lepăda de Dumnezeu, întorcându-ne de la El către iad."³⁶

Judecata înseamnă că vom fi văzuți cândva de Dumnezeu așa cum

suntem cu adevărat, fără măști și prefăcătorie. Aceasta i s-a întâmplat lui Petru după ce s-a lepădat de Hristos. Când s-a întâlnit cu Iisus, Iisus s-a uitat la el, iar Petru n-a putut să-i întâlnească privirea. Fusesse judecat, văzut așa cum era în realitate. Tocmai acea privire l-a ajutat pe Petru să-și dea seama de marele păcat pe care-l săvârșise, ducându-l la pocăință și iertare.

Putem aștepta iertare din partea lui Dumnezeu. Nu e nici un păcat pe care El să nu-l ierte, dacă omul se pocăiește. Numai pentru păcatele nepocăite nu există iertare - nu fiindcă Dumnezeu refuză să ierte, ci fiindcă omul nu caută iertarea. Toți am vrea să ni se dea o a doua șansă după moarte. Dar Dumnezeu ne dă o a doua șansă - pentru a mia oară - în chiar această viață. El S-a făcut om în persoana lui Iisus; El a murit pe cruce pentru a ne ierta; El S-a ridicat din mormânt spre a nimici moartea pentru noi; El l-a iertat pe tâlharul cel pocăit chiar înainte de moarte, spre a arăta de câte ori voințe să ne dea o a doua și o a treia șansă. El continuă să intervină pe lângă fiecare din noi personal, cu Duhul Său, prin glasul conștiinței. Dragostea și milostivirea Sa ni se dăruiesc neconținut prin Biserică și prin *Biblie*, dar nici măcar Dumnezeu nu poate sili pe oameni să-L iubească, căci nu ar fi dragoste adevărată. Faptul de a spune "Nu" lui Dumnezeu și a-I refuza dragostea ține de sensul libertății umane, care ne dă acest înspăimântător privilegiu.

Învierea trupurilor

Unul din evenimentele ce vor avea loc la a Doua Venire a lui Hristos este învierea morților. Prin învierea morților înțelegem ridicarea trupurilor tuturor celor ce au murit, și unirea trupului cu sufletul prin puterea Atotputernicului. Sfântul Ioan Damaschinul spune de ce este nevoie de învierea trupurilor: "Dacă sufletul ar fi purtat singur lupta pentru virtuți, numai el ar fi încununat; iar dacă numai el s-ar fi tăvălit în plăceri, pe bună dreptate numai el s-ar fi pedepsit. Dar pentru că nici virtutea, nici viciul nu le-a săvârșit sufletul fără trup, în chip drept amândouă vor avea parte de răsplată."³⁷

37 Sf. Ioan Damaschinul, *Dogmatica*, Ed. Scripta, București. 1993, p. 203.

Teologul ortodox grec Androutsos a numit învierea "un act creator al dumnezeieștii măreții și puteri, nimicind legea morții și ridicând pe toți morții împreună cu viii înaintea dumnezeiescului scaun de judecată. Așa cum Dumnezeu a zidit toate dintru neființă, la fel, prin aceeași putere ziditoare, El reface trupurile omenești în forma lor esențială de la început." După spusa Sfântului Pavel, trupurile morților, atunci când vor învia, vor fi nesticăcioase și duhovnicesci, asemenea trupului lui Hristos cel Înviat când S-a arătat ucenicilor după Înviere. Fiind trup duhovnicesc, nu mai are nevoie de legăturile căsătoriei și nu va mai fi supus morții. Trebuie să fie limpede că locurile din Scriptura Noului Legământ ce vorbesc despre Învierea morților și judecata de Apoi nu dau toate amănuntele despre ceea ce se va întâmpla. Și, cum spune un respectat teolog ortodox, "nici nu trebuie luate literal, căci ele sunt doar tablouri ce ne înfățișează negrăita măreție a zilei aceleia."

Când încearcă să descrie învierea morților, Sfântul Pavel folosește o analogie din natură. El amintește cititorilor că atunci când seamănă grânele, sămânța trebuie întâi să "moară" înainte de a da naștere unei noi vieți. Deși "trupul" seminței este diferit de "trupul" grâului crescut mare, totuși între ele există continuitate. Ceea ce se culege se deosebește de ceea ce s-a semănat, totuși provine din ceea ce s-a semănat. El continuă să explice că același lucru este valabil la învierea morților. Se "seamănă" trup sufletesc, spune el, dar se scoală trup duhovnicesc.

Se seamănă întru stricăciune, înviază întru nesticăciune;

Se seamănă întru necinste, înviază întru slavă;

Se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere;

Se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc.

(I Cor. 15, 42-44)

La înviere nu vom avea slabele noastre trupuri pământești, ci trupuri noi, plătuite de Dumnezeu. Totuși între ele va exista continuitate. Va fi trupul nostru cel de acum, însă preschimbat și reînnoit, așa cum îl descrie Sfântul Pavel la Filipeni 3, 20-21: "Că cetatea noastră este în ceruri, de unde și așteptăm Mântuitorul, pe Domnul nostru Iisus Hristos, Care va schimba la înfățișare trupul smereniei noastre, ca să fie asemenea trupului slavei Sale, lucrând cu puterea ce are de a-Și supune Sieși toate".

Până la urmă, întrebarea "Cum se vor scula morții? Și cu ce trup vor

veni ?" (I Cor. 15, 35) rămâne dincolo de înțelegerea omenească. "Iată, taină vă spun vouă" (I Cor. 15, 51), spune Pavel. Adevărul este că Dumnezeu, în ce chip voiește și după cum El voiește, ne va preschimba în așa fel încât să putem continua a trăi în necurmată însoțire cu El, slăvindu-L pe El în veci.

Vorbind despre continuitatea între trupul pământesc și cel înviat, Sfântul Chiril al Ierusalimului scrie:

Înșuși trupul acesta este cel care învie, deși nu în starea sa de slăbiciune de acum; ci se va "îmbrăca întru nestrăcătorească" (I Cor. 15, 53) și așa va fi preschimbat ... El nu va mai avea trebuință de mâncărurile pe care le mâncăm acum spre a-l ține în viață ... căci se va face duhovnicesc și va ajunge ceva atât de minunat, cât nici se poate spune.

Atât Vechiul cât și Noul Testament încuviințează că trupul și sufletul nu se pot despărți. Suntem atât *psyche* (suflet) cât și *soma* (trup). Suntem o unitate (psihosomatică). Nu suntem doar una sau alta; suntem amândouă, iar Dumnezeu va păstra trupul împreună cu sufletul întru veșnicie. Astfel viața veșnică este mai curând o preschimbare, decât o curmare a vieții de pe pământ. Când Dumnezeu a venit pe pământ să mântuiască pe om, n-a luat doar suflet omenesc, ci și trup omenesc. El a venit să mântuiască omul întreg, trup și suflet.

Dumnezeu a zidit pe om spre a fi o ființă unitară cu trup și suflet, și a rămâne astfel pentru vecie. Căderea lui Adam este aceea care a dus la despărțirea trupului și sufletului prin moarte: „Că pământ ești și în pământ te vei întoarce" (Facere 3, 19). Prin Învierea lui Hristos s-a refăcut așezământul dintru început al lui Dumnezeu pentru om. La a Doua Venire trupul va fi înviat spre a se uni din nou cu sufletul.

Aceasta e credința Noului Legământ, credința primilor creștini. Aceasta continuă să fie credința vechii Biserici Ortodoxe, Sobornicești și Apostolești: că prin Învierea Sa, Domnul Iisus a biruit cu totul moartea. Ca urmare a biruinței Sale, morții se vor scula din nou "întru Hristos", spre a se bucura de viața veșnică în trupuri înduhovnicite și preschimbate, și într-o zidire înnoită întru toate. Sfântul Grigorie Palama spunea: "Când se spune că Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul Său, cuvântul «om» nu înseamnă nici sufletul singur, nici trupul singur, ci amândouă împreună." Amândouă împreună se vor mântui. Amândouă împreună vor fi preschimbate. Atât trupul cât și sufletul își vor petrece veșnicia laolaltă, într-un cer nou și un pământ

nou.

Sfântul Atanasie vorbește de învierea trupului ca de marea clipă a biruinței lui Hristos asupra morții:

Supremul țel al venirii Sale a fost săvârșirea învierii trupului. Aceasta avea să fie clipa biruinței Sale asupra morții, încredințarea dată tuturor că El Însuși a biruit stricaciunea, și că și trupurile lor ar putea ajunge să fie nestrucăcioase; și ca un semn al acestui fapt, și drept cheazășie a învierii viitoare, El Și-a păstrat trupul nestrucăcios.

Judecata de obște

După învierea morților la a Doua Venire a lui Hristos, va avea loc Judecata cea de obște. Cum spunea Iisus: "Iar când va veni Fiul Omului întru slava Sa, și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale. Și se vor aduna înaintea lui toate neamurile, și-i va despărți pe unii de alții precum desparte păstorul oile de capre. Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga. Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui: Veniți binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc ... Atunci va zice și celor de-a stânga: Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui, căci flămând am fost și nu Mi-ați dat să mănânc ... Și vor merge aceștia la osânda veșnică, iar dreptii la viața veșnică" (Matei 25, 31-35; 41-42; 46).

Același Iisus ce a venit smerit în Betleem spre a fi Mântuitorul nostru, va veni din nou la plinirea vremii să ne fie Judecător. Țelul primei Sale veniri a fost acela de a ne pregăti pentru a Doua Venire. Cel ce ne va întâmpina la capătul drumului este Același cu Care putem merge mână în mână pe drumul vieții chiar acum. De fapt, putem chiar să li slujim, în persoana celor flămânzi, însetați, goi, întemnițați sau bolnavi. Singurul și cel mai important criteriu după care vom fi judecați este virtutea împărătească a dragostei: dragostea de Dumnezeu și dragostea de aproapele. "Întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei prea mici, Mie Mi-ați făcut" (Matei 25, 40).

Amintiți-vă că Domnul Iisus ca Judecător în ziua cea din urmă nu va osândi pe cei ce au păcătuțit, ci pe cei ce au păcătuțit fără a se pocăi.

El iartă și mântuiește pe cei ce s-au pocăit de păcatele lor. Din această pricină a venit în lume: să MÂNTUIASCA. Iată scopul venirii Sale, iată visul inimii Lui: să ne mântuiască pe toți, ca noi să putem fi cu El, în slava Sa de-a pururi - fără ca vreunul să lipsească!

P.S. Kallistos Ware scrie:

*Judecata de apoi este înțeleasă cel mai bine ca **momentul adevărului**, când totul este adus la lumină, când faptele alegerii noastre libere sunt descoperite cu toate consecințele lor, când ne dăm seama cu toată claritatea cine suntem și care a fost înțelesul și scopul vieții noastre. Și astfel, după această ultimă lămurire, vom intra - cu sufletul și cu trupul - în rai sau în iad, în viața veșnică sau în moartea veșnică.³⁸*

În istoria creștinismului au existat hiliaștii, care credeau în așa-zisul mileniu. Această învățătură susține că atunci când Hristos se va întoarce, va domni pe pământ împreună cu ucenicii Săi vreme de o mie de ani. Ideea mileniului pământesc, întemeiată pe tâlcuirea literală a capitoului 20 din Apocalipsă și îmbrățișată de ereticii din vremea Bisericii primare (gnostici și montaniști), a fost respinsă de Biserică. Ea nu e pomenită nici în Crezul Soborului de la Niceea, nici în dogmele sale, cum este a Doua Venire ori Judecata de Obște.

Cerul

Ce este cerul ?

Teologia ortodoxă învață că fericirea cerească cuprinde (1) slobozirea de suferință, durere, întristare, stricăciune etc., (2) desfătarea cu vederea lui Dumnezeu, (3) împreună-viețuirea cu toate sufletele dreptilor. Există și o scară a binecuvântării, corespunzând stării morale a fiecărui suflet.

În *Scriptură* cerul este numit "Împărăția lui Dumnezeu", "viața veșnică", "sânul lui Avraam" și "Rai".

În Epistola a Doua către Corinteni, cap. 12, Sfântul Pavel folosea un limbaj ocolit spre a vorbi despre întâlnirea sa cu slăvita realitate cerească. El scrie:

38 *Ortodoxia, calea dreptei credințe*, p. 145.

Cunoaște un om în Hristos care acum paisprezece ani – fie în trup, nu știi; fie în afară de trup, nu știi, Dumnezeu știe - a fost răpit unul ca acesta până la al treilea cer. Și-l știi pe un astfel de om - fie în trup, fie în afară de trup, nu știi, Dumnezeu știe – că a fost răpit în rai și a auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască. (II Cor. 12, 2-4)

Aici Sfântul Pavel vorbește despre el însuși. El vorbește așa de ocolit fiindcă este încă atât de uimit de amintirea evenimentului încât abia poate crede că a avut loc. Pe deasupra, nici nu vroia să cadă în cursa laudei de sine înaintea celorlalți. Pavel avusese parte de vederea Raiului și știa ceva deosebit despre viitorul de după mormânt; iar ceea ce știa, îi dădea temei să ne spună că viitorul credincioșilor întrece în slavă orice închipuire. "Cele ce ochiul nu a văzut și urechea n-a auzit, și la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El." (I Cor. 2, 9).

Un mare creștin a spus odată că dacă Domnul ne-ar fi spus prea multe despre cer în *Scripturi*, ne-ar fi fost atât de dor de ceruri, încât n-am mai fi făcut nimic aici pe pământ. Dumnezeu e înțelept nu doar în ceea ce ne spune, ci și în ceea ce nu ne spune.

Una din principalele însușiri ale cerului va fi bucuria. Iisus Însuși a asemuit Împărăția lui Dumnezeu cu o nuntă. Bucuria creștină se trage din nunțirea lui Dumnezeu cu poporul Său, din neconținuta Lui prezență în mijlocul său. Bucuria treptei ultime a Împărăției lui Dumnezeu se revarsă în *Evangelii*. De pildă:

- la nașterea lui Hristos, îngerii rostesc: "Iată vestesc vouă bucurie mare" (Luca 2, 10);

- în cuvântul Său din urmă către apostoli la Cina cea de Taină, spune: "Acestea vi le-am spus, ca bucuria Mea să fie în voi, și bucuria voastră să fie deplină" (Ioan 15, 11).

- în ce privește Biserica dintru început, citim: "Iar ucenicii se umpleau de bucurie și de Duhul Sfânt" (Fapte 13, 52).

Această bucurie nu este ceva trecător. Ea se va continua de-a pururi în ceruri.

"Fericțiți cei curați cu inima", a spus Iisus, "că aceștia vor vedea pe Dumnezeu". Cerul este locul unde această făgăduință se va împlini. Ne vom desfăta de vederea lui Dumnezeu fără opreliște. "Îl vom vedea pe El precum este" (I Ioan 3, 2). Vederea începe de pe pământ. La Schimbarea la Față ucenicii au fost în stare să vadă Dumnezeiasca

lumină ce strălucea din Persoana lui Hristos. Sfântul Pavel spune că noi suntem asemeni unor oglinzi duhovnicești ce primesc și răsfrâng slava lui Dumnezeu. Părinții Bisericii ne spun că țelul vieții omului este acela de a-l face în stare să vadă lumina Dumnezeiască, pe cât îi este cu putință. Noi înșine suntem preschimbați, înaintând încet din slavă în slavă, până ce vom ajunge la asemănarea lui Hristos (II Cor. 2, 18). Chiar din viața de aici creștinii pot experia vederea lui Dumnezeu. Părinții nevoitori căutau a experia vederea dumnezeieștii lumini prin rugăciune și adâncire lăuntrică. Numim aceasta *theosis* sau părtășie întru slava dumnezeiască. "Că vedem acum ca prin oglindă în ghicitură; iar atunci față către față", spune Sfântul Pavel (I Cor. 13, 12). Cerul înseamnă a fi cu Dumnezeu "față către față". Ochii noștri sunt meniți să privească de-a pururi plinătatea slavei lui Dumnezeu.

Părintele John Meyendorff susține că această vedere a lui Dumnezeu "față către față" nu va fi așa cum credea Origen "o contemplare statică a «ființei» dumnezeiești, ci o înălțare dinamică a iubirii, ce nu se sfârșește niciodată, fiindcă ființa transcendentă a lui Dumnezeu este inepuizabilă; această înălțare conține lucruri noi, încă de descoperit, prin legătura dragostei."³⁹ Cu alte cuvinte, nu vom trândăvi în ceruri, ci neconținut vom învăța și vom spori.

"Că socotesc că pătimirile vremii de acum nu sunt vrednice de *mărirea care ni se va descoperi*" (Rom. 8, 18). Iată ce îl așteaptă pe credincios la sfârșitul drumului. "Celui ce va birui", spune Hristos cel Înviat, "voi da lui să mănânce din pomul vieții, care este în mijlocul Raiului lui Dumnezeu" (Apoc. 2, 7).

Credinciosul ce pășește împreună cu Hristos pe calea vieții are încă de acum viața veșnică. "Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi" (Ioan 6, 54). Nu "*va avea*", ci "*are*" ! Cerul este continuarea părtășiei noastre cu Hristos, care începe pe pământ. Cum scrie Pr. Stavropoulos: "Când un om primește Sfintele Taine, el primește deopotrivă făgăduința unei negrăite părtășii cu Hristos în veacul ce va să vie ... Împărăția lui Dumnezeu, ca părtășie a lui Hristos cu oamenii întru Duhul Sfânt, este deja înfăptuită în această viață prin Taina Euharistiei. Împărăția veacului ce va să vie va fi forma deplină și desăvârșită a părtășiei ce

³⁹ *Teologia bizantină*, Ed. IBMBOR, București, 1996, p. 291.

există deja între Hristos și credincios."⁴⁰

Iadul

Așa cum Raiul începe pe pământ, tot așa și iadul. Un distinct psiholog scria: "Există un iad foarte concret și foarte prezent aici pe pământ. În acest iad - al nevrozei și psihozei - ne duce păcatul și vina neispășită." Noi suntem cei ce creăm iadul, atunci când folosim darul vocii libere, dat de Dumnezeu, spre a-I spune "Nu". A scoate pe Dumnezeu din viața noastră înseamnă a ne afla în iad. Dumnezeu nu ne-a creat pentru iad. Ne-a creat pentru împărăția cerurilor. Noi suntem cei ce ne creăm propriul iad, prin trufașa noastră răzvrătire și neascultare. Dumnezeu a venit în Persoana lui Iisus spre a ne slobozi din iad. În icoana Învierii Îl vedem pe Hristos cel Înviat sfărâmând porțile iadului în bucăți. Nimeni dintre noi nu poate intra în iad fără a fi trecut mai întâi peste dealul unde se află Dumnezeul-om tronând pe cruce, cu brațele întinse întru îmbrățișare, cu capul aplecat spre sărutare, cu inima deschisă către dragoste și iertare. Întrebarea ce mă frământă cel mai mult nu este "Cum dă dragostea lui Dumnezeu existența iadului ?", ci "De ce trebuie Dumnezeu să moară pe cruce spre a mă mântui pe mine, nevrednicul, de iadul pe care păcatele mele îl merită cu prisosință ?" Iată marea taină.

Fiind creat liber, omul nu poate fi silit la unirea cu Dumnezeu. Lui i s-a dat privilegiul de a înfrunța consecința veșnică a unui "da" sau a unui "nu" spus lui Dumnezeu. A tăgădui iadul înseamnă a tăgădui voia liberă. Dumnezeu nu iartă pe cei ce nu doresc a fi iertați. P.S. Kallistos Ware scrie: "Dacă cineva este în iad, nu se află acolo pentru că Dumnezeu l-a închis, ci pentru că acolo a ales el însuși să fie. Cei pierduți în iad sunt condamnați de ei înșiși, înrobiți de ei înșiși. Cu îndreptățire s-a spus că ușile iadului sunt încuiate *pe dinăuntru*."⁴¹

Aristotel învăța că natura ultimă a unui lucru este determinată de *telos-ul* sau țelul său. Tot așa, înțelesul ultim al omului trebuie căutat în țelul său. Iar menirea omului, țelul său, este reînțoarcerea la

40 *Partakers of Divine Nature, Light and Life* PiJb. Ca., Mpls, MN.

41 *Ortodoxia, calea dreptei credințe, ap. cit.*, p. 145

Dumnezeu, spre a-și petrece veșnicia cu El, spre a-l vedea "față către față". Întrucât creștinul este bine întemeiat în nădejdea sa eshatologică, el poate trăi în lume cu un fel de lăsare în voia soartei, neîngrijindu-se "ce va să fie" cu el. Sfântul Pavel a înfățișat acest lucru astfel:

Că dacă trăim, pentru Domnul trăim, și dacă murim, pentru Domnul murim; deci și dacă trăim și dacă murim, ai Domnului suntem. Că pentru aceasta Hristos a murit și a înviat, ca să stăpânească și peste morți și peste vii (Rom. 14, 8-9).

Eshatologia creștină oferă mari perspective vieții. Ea răstoarnă întreaga atitudine față de posesiunile noastre:

Cei ce cumpără [să fie] ca și cum nu ar stăpâni. Și cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca și cum nu s-ar folosi deplin de ea; că trece chipul acestei lumi. (I Cor. 7, 30-31)

A vedea direcția în care se mișcă întreaga viață înseamnă tocmai a vedea mai limpede rostul adevărat al vieții noastre:

Sfârșitul tuturor s-a apropiat, fiți dar cu mintea întreagă, și privegheați în rugăciuni. Dar mai presus de toate țineți din răspuțeri la dragostea dintre voi ... , iubitori de străini fiți între voi fără de cîrtire. După darul pe care l-a primit fiecare, sluiți unii altora (...), ca întru toate să se slăvească Dumnezeu. (I Petru 4, 7-11)

Iar ziua Domnului va veni ca un fur, când cerurile vor pieri ca vuet mare, stihiiile arzând, se vor desface, și pământul și lucrurile de pe el se vor mistui. Deci dacă toate acestea se vor desființa, cât de mult vi se cuvine vouă să umblați întru viață sfântă și în cucernicie, așteptând și grăbind venirea zilei Domnului, din pricina căreia, luând foc, se vor nimici, iar stihiiile, aprinse, se vor topi. Dar noi așteptăm, potrivit făgăduințelor Lui, ceruri noi și pământ nou, în care locuiște dreptatea (II Petru 3, 10-13).

Poetic vorbind, istoria a început într-o grădină și va sfârși într-o grădină. Cândva, prin păcat, omul s-a despărțit de grădină și de pomul vieții (Facere 3, 23), însă până la urmă Dumnezeu îl va aduce înapoi la casa sa, unde va afla pomul vieții dat lui spre folosință după voie (Apoc. 22, 2).

Eshatologia ne silește să ne punem câteva întrebări fundamentale: Încotro mi se îndreaptă viața în acest moment? Unde voi ajunge continuând să urmez acest drum? Mă îndreptă către Dumnezeu sau mă îndepărtez de El? Oare legătura mea cu Mântuitorul este una vie? Sau

este doar ceva formal? Unde mă voi afla dacă mor acum? Care ar fi eshatologia mea personală? Unde mi-aș petrece veșnicia?

Rezumat

1. Eshatologia este cunoașterea celor de pe urmă, adică moartea, sfârșitul lumii, a doua venire a lui Hristos etc.

2. Simplu spus, eshatologia noastră creștină e înfățișată în Crezul de la Niceea, unde se spune că Hristos "iarăși va să vie cu slavă, să judece viii și morții, a Căruia împărăție nu va avea sfârșit. Aștept învierea morților și viața veacului ce va să vie".

3. Pentru creștin, sfârșitul vieții este ziua mutării. Ne mutăm dintr-o cameră vremelnică din casa Tatălui (pe care Sfântul Pavel o numește cort) într-o cameră veșnică din cer.

4. La judecata particulară, care are loc imediat după moarte, primim o pregustare a răsplății sau pedepsei pe care o vom primi în întregime la a doua venire a lui Hristos.

5. Dumnezeu nu ne spune niciodată exact când va veni din nou Hristos. El vrea ca noi să ne păstrăm o neconținută stare de priveghere și curăție.

6. În ziua cea mai de pe urmă Hristos se va întoarce, morții vor învia, va avea loc judecata și se va întemeia un cer nou și un pământ nou.

7. Învierea lui Lazăr este imaginea vie a învierii de obște a morților, ce va avea loc în ziua cea din urmă. Fiecare trup mort va învia și se va uni din nou cu sufletul, alcătuind un trup duhovnicesc asemenea celui avut de Hristos după Înviere.

8. Viața se continuă veșnic dincolo de mormânt în aceeași direcție din viață. Dacă am trăit pe pământ cu Hristos, vom continua să trăim cu El în cer. Dacă am trăit fără El pe pământ, vom continua să trăim fără El în viața de apoi.

9. Fiind creat cu voie liberă, omului i s-a dat privilegiul înfruntării onsecinței veșnice a "da"-ului (raiul) sau "nu"-ului (iadul) său spus lui Dumnezeu. A tăgădui iadul înseamnă a tăgădui voia liberă.

10. Eshatologia creștină oferă mari perspective vieții. A vedea direcția în care se mișcă întreaga viață înseamnă tocmai a vedea mai limpede rostul adevărat al vieții noastre.

XII. CE CREDEM NOI DESPRE SFINTELE TAINE

Introducere

Omul are nevoie de putere - o putere duhovnicească care să-l desprindă de pământ. Sunt multe jucării cu proiectile ce nu reușesc să se desprindă de la pământ așa cum era prevăzut. Dar când o viață de om nu reușește să se desprindă de pământ cu putere duhovnicească, nu mai este de joacă.

A sta la marginea cascadei Niagara, privind înspăimântătoarea putere lichidă ce tună deasupra abisului și știind că ai dinaintea ta milioane de kilowați/oră, este o experiență dătătoare de fiori. Dătătoare de fiori, și totuși tristă, dacă te gândești că nici unul din acești kilowați/oră nu ne luminează calea în întuneric; nici unul nu ne încălzește casele în frig, nici unul nu ne dă energie pentru munca noastră. Dar ce mult contează când puterea cascadei este dirijată acolo unde avem nevoie: să ne lumineze întunericul, să risipească frigul jilav din case și să dea energie pentru munca noastră! Dumnezeu face exact acest lucru prin Hristos: El aduce harul și puterea lui Dumnezeu fiecăruia dintre noi. Mijloacele folosite de El sunt Sfintele Taine care, asemenea unor șapte linii de înaltă tensiune, leagă Niagara lui Dumnezeu de fiecare creștin.

Ce înseamnă Sfintele Taine?

Dacă e adevărat că Hristos S-a făcut nevăzut o dată cu Înălțarea, tot atât de adevărat este faptul că El a rămas vizibil în Biserică, care este Trupul Său, prin care El Se înfățișează în lumea de azi. Din Biserică,

Hristos ne iese în întâmpinare cu Sfintele Taine, spre a ne aduce harul și dragostea Sa.

Fiecare Taină ne pune în legătură cu Hristos, aducându-ne puterea Crucii și Învierii. Sfântul Leon cel Mare spunea: "Cel ce ni S-a arătat în chip văzut ca Răscumpărător, a trecut acum în Taine". S-a spus că sângele și apa de pe Cruce, revărsate din Trupul împuns de suliță, reprezintă Sfintele Taine. Ele curg din dragostea lui Hristos pentru noi, dragoste ce L-a făcut să-Și dea viața pentru noi. Tainele sunt sărutarea lui Dumnezeu, prin care varsă bogățiile dragostei Sale. Ele ne fac părtași la însăși viața lui Dumnezeu. Fiecare Taină este o teofanie, arătarea lui Dumnezeu către noi pentru un anume scop sau folos. Tainele sunt calea către îndumnezeire (*theosis*), întrucât ne fac părtași firii dumnezeiești. Tainele sunt mijloace prin care "aceleași haruri sunt prezente astăzi care erau împărtășite la început în foișor sau la apele unde ucenicii lui Isus botezau."⁴²

Tainele sunt căi prin care intrăm în legătură personală directă cu Hristos în ziua de azi. Tainele sunt ca brațele lui Hristos ajungând peste timp să ne atingă cu dragostea și puterea Lui și făcându-ne să aflăm că El este încă cu noi. Prin Taine ne ducem la Hristos spre a lua plinătatea vieții ce este în El. Taina este o rânduială dumnezeiască întemeiată de Hristos sau/și de către Apostoli, care prin semne văzute transmite harul ascuns al lui Dumnezeu. Cerințele principale ale Tainei sunt: întemeierea dumnezeiască, semnul văzut și puterea ascunsă a lui Dumnezeu.

Numărul Tainelor

Biserica Ortodoxă socotește drept Sfinte Taine următoarele:

1. Botezul
2. Mirungerea
3. Împărtășania sau Euharistia
4. Spovedania sau Pocăința
5. Preoția
6. Nunta

⁴² *Orthodox Spirituality*, by a Monk of the Eastern Church, S.P.C.K. 1968

7. Maslul

Trebuie totuși să știm că, în mod tradițional, ortodocșii nu limitau Tainele la șapte. Numărul șapte e mai curând simbolic, folosit spre a înfățișa desăvârșirea harului. Darurile Duhului, de pildă, sunt șapte (Isaia 11, 2-4). Numărul șapte a fost adoptat doar în veacul al șaptesprezecelea, sub influența bisericii romano-catolice. Sinodul din Trident afirmase atunci oficial că Tainele sunt în număr de șapte, spre a combate pe reformatorii protestanți ce recunoșteau doar două Taine, Botezul și Împărtășania.

A limita numărul Tainelor înseamnă a le privi dintr-o perspectivă foarte îngustă. Dacă Taina are loc ori de câte ori harul lui Dumnezeu este mijlocit omului de către o anumite materie, atunci numărul Tainelor este nelimitat. Într-adevăr, întreaga zidire se face taină, teofanie, prin care vedem pe Dumnezeu. Părintele Thomas Hopko afirmă: "După predanie, ortodoxul înțelege tot ce se află în Biserică drept ceva sacramental. Întreaga viață devine o Taină în Hristos, ce umple viața însăși cu Duhul lui Dumnezeu."

Scriitorii ortodocși se deosebesc în ce privește numărul Tainelor. Mitropolitul Ioasaf al Efesului declară: "Eu cred că numărul Tainelor nu este șapte, ci este mai mare", și înșiruie zece. Alții dau însemnătate exclusiv și îndeosebi celor două Taine începătoare în noua viață a lui Hristos: Botezul și Mirungerea. De pildă, Sfântul Grigorie Palama spune că "în aceste două (taine) își are rădăcina toată mântuirea noastră, căci în ele se recapitulează întreaga iconomie a Dumnezeului-om". Alt mare autor ortodox, Nicolae Cabasila a scris o întregă carte, *Viața în Hristos*, tâlcuind trei taine, Botezul, Mirungerea și Împărtășania. Se vedește deci că nu toate Tainele au aceeași însemnătate. Ele sunt ierarhizate, Împărtășania ocupând locul cel mai însemnat între ele.

Alte taine

Câteva din celelalte taine, sau taine înșiruite de ortodocși, sunt următoarele:

1. Tunderea în monahism;

2. Sfințirea Aghiasmei Mari la Bobotează;
3. Slujba înmormântării;
4. Târnosirea bisericii;
5. Ungerea sau încoronarea unui împărat sau rege;
6. Predica, prin care ne împărtășim de Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu;
7. Icoana, care nu e doar chipul lumii dumnezeiești, ci și prezența ei reală pe pământ;
8. Sfintele moaște ale sfinților;
9. Slujbele de sfințire a vinului, pâinii, untdelemnului, roadelor, caselor, câmpurilor etc.
10. Rugăciunea, prin care ne împărtășim de Dumnezeu;
11. Milostenia. Sfântul Ioan Gură de Aur spune "Milostenia este Taină ... Căci Tainele noastre sunt întâi de toate milostenia și dragostea lui Dumnezeu pentru omenire."

Se poate spune că Iisus Hristos este întâia Taină, taina prezenței lui Dumnezeu în lume. Biserica însăși este o taină, făcând reală prezența Treimii în lumea de azi. Întregul univers este taină, un fel de "Rug Aprins cosmic, plin de Focul dumnezeiesc, dar fără a fi mistuit", ca să folosim cuvintele P.S. Kallistos Ware. Întreaga fire se face străvezie, iar noi privim prin ea spre a-L vedea pe Ziditor. Și evenimentele pot fi sacramentale. Nu este vorba de întâmplare oarbă, ci Dumnezeu lucrează prin evenimentele vieții noastre. O boală, o cădere, o mare izbândă sau orice alt lucru poate fi un grai al lui Dumnezeu sau purtător al harului Său. Dumnezeu știe cum să folosească toate întru folosul celor pe care îi iubește. Tot așa, și noi putem preface orice experiență a vieții într-o taină sfântă, astfel ca orice facem să se facă întru slava Lui. Taină poate fi venirea cuiva să te cerceteze când ești bolnav. Taină poate fi să stai la masă cu cei dragi. Taină poate fi să privești în ochii unui străin și să-ți dai seama că nu-ți este străin. Hristos ne privește prin ochii tuturor chipurilor Sale vii, chiar al "celui mai mic dintre frații mei", spune El. De îndată ce recunoaștem Prezența Sa universală, toate faptele dragostei și slujirii noastre se fac taine. De fapt, când Hristos ne numește "lumină" și "sare" și "aluat", oare nu ne cheamă a fi taine ale prezenței Sale în lume? Am fi orbi dacă nu am vedea că întreaga viață este sacramentală. Cum scrie și P.S. Kallistos Ware, "întreaga viață creștină trebuie privită ca (...) o mare Taină, ale cărei aspecte diferite se înfățișează într-o mare

felurime de fapte, unele săvârșite doar o singură dată în viață, altele poate zilnic."⁴³

Semnul văzut

Cele mai multe Taine folosesc felurite materii ca purtătoare ale Duhului. Apa, untdelemnul, pâinea, vinul etc. se folosesc în mod obișnuit în slujbele Bisericii Ortodoxe spre a ne aduce aminte că materia a fost creată de Dumnezeu bună. Făcând aceasta, Biserica se lasă de fapt insuflată de Întrupare, prin care Dumnezeu Însuși nu a șovăit a se face trup întru mântuirea noastră.

Știind că avem atât trup cât și suflet, Dumnezeu nu a ales să ne împărtășească viața Sa în chip nevăzut. El a voit să ne dea harul Său prin simbolul unor semne materialnice, astfel ca văzând apa, să știm că ceva a fost spălat; văzând pâinea, să știm că suntem hrăniți. Va veni însă ziua când nu va mai fi nevoie de semne materialnice căci atunci Îl vom vedea față către față, împărtășindu-ne de El în ziua cea neînserată a împărăției Sale. Dar ziua aceea încă n-a venit.

Prin folosirea unor materii în Taine, firea participă la mântuirea omului. Pâinea, apa, vinul etc. se fac purtătoarele înțeleșurilor și puterii mântuitoare a lui Dumnezeu. Firea și Duhul ajung a se uni întru Mântuire.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne poștește să privim dincolo de semnele materialnice, către realitatea a ceea ce se petrece. De pildă, despre Botez el scrie "Când vii către sfânta începătură a credinței, ochii cei trupești apă privesc; ochii credinței pe Duhul zăresc. Ochii aceștia văd trupul botezându-se; ceilalți văd pe omul cel vechi îngropându-se. Ochii trupești văd trupul spălându-se; ochii duhovnicești văd sufletul curățindu-se. Ochii trupului văd trupul din apă scoțându-se; ochii credinței pe omul cel nou văd ivindu-se și întru curăția cea nouă cu strălucire luminându-se. Ochii noștri trupești văd pe preot, dreapta sa pe creștet de sus lăsându-și și atingând; ochii cei duhovnicești văd pe Marele Arhiereu (Hristos) nevăzuta Sa mână întinzând și capul aceluia atingând. Căci nu om este întru acea clipă a ceea ce botează, ci Fiul cel

43 *The Orthodox Church*, op. cit

Unu-Născut al lui Dumnezeu."

G.P. Fedotov scrie despre materiile folosite la Sfintele Taine de Biserica Ortodoxă: "În religia sacramentală Divinitatea încetează a mai fi transcendentă. Ea își mută sălașul în templu. Biserica se face "cerul pe pământ", după o zicere ortodoxă clasică. Dumnezeirea este accesibilă prin apa cea sfințită și prin obiectele sfinte; ea poate fi nu doar văzută, ci chiar mirosită, gustată, sărutată."⁴⁴

Așa se face că slujirea liturgică ortodoxă face apel la întregul omului, prin cele cinci simțuri. Ochii privesc frumusețea icoanelor, Tămâia ne înconjoară cu mireasma prezenței lui Dumnezeu, urechile aud pe pământ corurile îngerești laudându-L neîncetat pe Dumnezeu în ceruri. Cerul gurii gustă roadele pământului acum sfințite. Omul întreg este înălțat în Împărăția lui Dumnezeu. Cu adevărat, gustăm și vedem că bun este Domnul (Ps. 33, 8).

Taina Sfintelor Taine

Cuvântul grecesc pentru taină este *mystirion*, de la care vine englezescul *mystery*, "mister, taină". Folosind acest cuvânt, Biserica Ortodoxă a subliniat misterul dragostei și al harului lui Dumnezeu. Pr. Alexander Schmemmann vede în acest cuvânt un mesaj duhovnicesc. El scrie: "Ei (creștinii greci) au numit *taină* întreaga slujire a lui Hristos, prin a Cărui viață, moarte, înviere și proslăvire Dumnezeu mântuiește pe om și lumea. Astfel Hristos este și Cel ce dezvăluie, și Cel ce împlinește așezământul dumnezeiesc al mântuirii, ținut secret ("taină") până la venirea Lui. Și fiindcă Biserica trebuie să vestească taina și să o transmită oamenilor, actele esențiale prin care săvârșește aceasta se numesc și ele taine ... Prin toate aceste acte sau taine, suntem făcuți părtași și beneficiari ai mării taine a mântuirii împlinite de Iisus Hristos."⁴⁵

44 *The Russian Religious Mind*, Harper Torchbook, 1960

45 Dintr-un articol publicat în rev. "Upbeat Magazine"

Însemnătatea și scopul Tainelor

După Nicolae Cabasila, Sfintele Taine alcătuiesc viața noastră în Hristos. Nu putem fi cu adevărat creștini dacă le tratăm doar ca pe niște ritualuri mecanice ale credinței creștine, necesare unora dar nu și altora.

Principalul scop al Sfintelor Taine este să împărtășească credinciosului viața lui Hristos. Prin Sfintele Taine Dumnezeu împarte viața Sa cu noi, ne izbăvește din păcat și moarte și aduce asupra noastră slava nemuririi. Împărăția lui Dumnezeu ajunge la îndemâna noastră acum, prin Sfintele Taine, prin care ajungem "să fim în Hristos" și să fim părtași la viața lui Dumnezeu.

Întâlnirea personală cu Hristos

Sfintele Taine nu sunt "mecanisme de mântuire" sau contacte magice ce lucrează în chip automat; ele sunt mai degrabă întâlniri personale cu Hristos prin credință.

Părintele George Florovski scrie:

Punctul culminant al Tainei (Euharistiei) este cel al prezenței lui Hristos ... și al întâlnirii personale a credincioșilor cu Domnul lor Cel viu, ca părtași la Cina Sa cea de Taină. Desăvârșita realitate a întâlnirii este afirmată cu tărie în rânduiala pregătirii pentru Împărtășanie, ca și în rugăciunile de mulțumire de după Împărtășanie. Pregătirea se face anume pentru întâlnirea ta cu Hristos în Taină, în chip personal și apropiat ... în toate rugăciunile fiind precumpănit și atotprezent caracterul personal.⁴⁶

Caracterul personal al Sfintelor Taine ca întâlnire între credincios și Hristos se înfățișează în felul cum se dă Împărtășania în Biserica Ortodoxă. Ea este întotdeauna personală: Preotul pomenește numele fiecăruia din cei ce se împărtășesc atunci când le dă Împărtășania, spunând: "Se împărtășește robul lui Dumnezeu (N) cu Cinstitul și Sfântul Trup și Sânge al Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor lui și spre viața de veci."

⁴⁶ *Aspects of Church History*, op. cit

Când îl unge pe credincios cu mir în Taina Sfintei Mirungeri, preotul i se adresează din nou pe nume.

Ca întâlniri personale cu Hristos, Sfintele Taine sunt modul de continuare a prezenței Sale pe pământ. Ele sunt ca brațul lui Hristos întins fiecăruia dintre noi personal în ziua de azi, fie iertând, fie tămăduind, fie binecuvântând, fie sfințind, fie împuternicind, fie unind. Aici Îl întâlnim pe Hristos și puterea învierii Sale, la fel cum Îl întâlnim și în rugăciune, în cuvintele Sale, în Duhul Său dinlăuntru nostru, ca și în cel mai de pe urmă dintre frații Săi (Matei 25, 40). Sfintele Taine sunt o parte însemnată și vitală a întâlnirii noastre cu Hristos în ziua de azi.

Nevoia de credință și ascultare

Este evidentă nevoia credinței atunci când ne apropiem de Hristos în întâlnirea personală din Sfintele Taine. Răspunzând la întrebarea dacă se iartă păcatele celor ce se apropie de Sfintele Taine fără suficientă pocăință și credință, Episcopul Inochentie al Chersonului spune: "Fără ele (adică credința și pocăința), nu vei dobândi iertarea lui Dumnezeu, indiferent de câte ori ar repeta preotul te iert și te dezleg." În mulțimea care în acea zi L-a strâmtorat pe Iisus și s-a atins de El erau nenumărați oameni. Însă numai femeia bolnavă a reușit să se strecoare destul de aproape spre a atinge poala veșmântului Său și să se vindece. Dintre toți oamenii din mulțime, ea a fost singura care L-a atins pe Iisus cu credință. Atingerea lui Hristos în Sfintele Taine nu este magică sau mecanică: este exact la fel de personală ca atingerea săvârșită de acea femeie bolnavă din mulțime. Iisus a știut că cineva L-a atins cu credință, cum făcuse de fapt femeia bolnavă. Ea a simțit un val de putere tămăduitoare trecându-i prin trup.

Când mergi la cumpărături, trebuie să-ți aduci o traistă de acasă cu care să-ți cari mărfurile cumpărate. La fel este și cu Tainele: trebuie să ne aducem propriul recipient făcut din credință. De fapt, cu cât este mai mare recipientul, cu atât mai mare este harul primit.

Pe lângă credință, mai este trebuință de ascultare și dăruire de sine atunci când ne apropiem de Sfintele Taine. Dacă un pai este pus în lungul curentului marin Gulf Stream, toate însușirile esențiale ale

curentului vor trece prin el. La fel e și cu viața omului. Dacă ne așezăm viața pe direcția vocii lui Dumnezeu prin ascultare și dăruire de sine, nu este nefiresc să așteptăm ca însăși viața lui Dumnezeu cu uriașa ei putere tămăduitoare să curgă prin viața noastră.

Trebuie dar să ne apropiem de Hristos în Sfintele Taine cu credință, dragoste, ascultare și adâncă pocăință pentru păcatele noastre. Prin harul Sfintelor Taine ajungem a ne împărtăși de însăși viața lui Dumnezeu, ajungem să nu mai fim dintre cei care doar iau, ci dintre cei care și dau. Ne dăm pe noi înșine lui Dumnezeu și aproapei, printr-un act deliberat de iubire, fără de care Tainele înseși ar fi zadarnice. Sau, după cum spune Apostolul Ioan, "dragostea de la Dumnezeu este, și oricine iubește, este născut din Dumnezeu, și cunoaște pe Dumnezeu. Cel ce nu iubește, nu cunoaște pe Dumnezeu pentru că Dumnezeu este iubire. (...) pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată. De ne iubim unul pe altul, Dumnezeu rămâne întru noi, și dragostea Lui în noi este desăvârșită" (Ioan 4, 7-8; 12).

Roadă cea mai însemnată ce o dobândim prin Sfintele Taine este dragostea. Episcopul Maxim Aghiorghoussis înfățișează foarte bine acest fapt când scrie:

Beșugul darurilor Duhului Sfânt se revarsă asupra noastră, a creștinilor, care ne dovedim a fi «harismatici» când devenim conștienți de prezența acestor daruri în noi. Darul cel mai înalt este dragostea (I Cor. 13, 13). Dragostea picurată în inimile noastre prin Duhul lui Dumnezeu (Rom. 5, 5) este caracteristica creștinilor (Ioan 13, 35), starea cea mai potrivită mădularelor împărăției lui Dumnezeu. Numai prin faptele dragostei dezinteresate și prin energia dumnezeiască ce vine la noi de la Dumnezeu putem ajunge la părtășia cu Dumnezeu Însuși și la părtășia cu frații și surorile noastre. Numai prin faptele dragostei ajungem la țelul zidirii noastre: mântuirea și îndumnezeirea.⁴⁷

47 "The Theology and Experience of Salvation", în rev. "The Greek Orthodox Theological Review".

Tainele începătoare

În Biserica Ortodoxă Tainele începătoare sunt trei: Botezul, Mirungerea și Sfânta Împărtășanie. Cel nou botezat este îndatu Uit, cu Sfântul Mir, prin care primește pe Duhul Sfânt. Este apoi botezat "din apă și din duh" (Ioan 3, 5). Noua viață în Hristos !.At de îndată hrănită cu "Pâine a Vieții", Sfânta Euharistie. După (Il primit toate cele trei Sfinte Taine, cel botezat devine mădular deplIII al Bisericii.

Botezul

De câte ori se botează un copil, mâna dragostei lui Dumnezeu se întinde să-l ia în brațe pe prunc și-i dă sărutul dragostei Sale.

Botezul copiilor înainte ca ei să știe ce se întâmplă este expresia marii iubiri a lui Dumnezeu pentru noi. El arată că Dumnezeu ne iubește și ne primește chiar înainte ca noi să-L putem cunoaște sau iubi; arată că suntem doriți și iubiți de Dumnezeu chiar din clipa nașterii noastre. A spune că omul trebuie să ajungă la vârsta înțelegerii și să creadă în Hristos înainte de a putea fi botezat înseamnă a face harul lui Dumnezeu oarecum dependent de inteligența omului. Dar harul lui Dumnezeu nu e dependent de nici unul din actele noastre, fie intelectuale sau de altă natură; este doar un dar al dragostei Sale.

Noi ducem copiii la botez nu *fiindcă* cred, ci *ca să* poată crede. Botezul este ca punerea seminței credinței în sufletul omului. Îngrijit și hrănit de învățătura creștină sau catezehlă, în familie sau la lecțiile de catehism, sămânța credinței va crește, spre a rodi un creștin matur. Botezul introduce pe copil întru dragostea lui Dumnezeu și îl deschide către harul Duhului Sfânt. Acestea sunt mari bogății, chiar dacă copilul nu este conștient de ele la început. A tăgădui botezul copiilor înseamnă a-i lipsi de harul lăuntric, atât de necesar creșterii creștine.

Prin botez, Hristos ne curățește de păcat. El ne numește fii ai Săi și fiice ale Sale. El ne face moștenitorii bogățiilor Sale, ne face mădulare ale familiei Sale. Ca mădulare ale familiei lui Dumnezeu, suntem cu toții legați unii de alții și răspunzători unii pentru alții. Însă botezul e mai mult decât atât. Prin botez suntem legați de Hristos. Ne facem mădulare ale trupului Său. Fiecare creștin botezat devine o prelungire a lui Hristos. Devenim niște hristofori în lume. Devenim ochii lui

Hristos, mâinile Lui, limba Lui, picioarele Lui. Hristos a ales să lucreze în lume prin noi - mădularele trupului Său. Fiind creștini botezați, avem răspunderea deosebită de a-Lăsa pe Hristos să fie prezent oriunde ne-am afla așezați în lume în calitate de creștini botezați.

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: "Din această pricină botezăm copiii, chiar de sunt lipsiți de păcate ... ca să se deie lor sfințirea, înfierea și moștenirea ... ca să se poată face mădulare ale lui Hristos și sălaş al Duhului Sfânt."

În limbajul Părinților Bisericii, cristelnița botezului este pântecul dumnezeiesc de unde ne naștem a doua oară drept copii ai lui Dumnezeu. Botezul este cu adevărat naștere. "Și celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut" (Ioan 1, 12-13). Cristelnița nu este numai *pântece* unde ne facem "vii lui Dumnezeu", ci și *mormânt* unde ne facem "morți păcatului".

Noi credem că Hristos a murit pentru păcatele noastre. Suntem scufundați în cristelniță spre a arăta că nu Hristos, ci noi suntem vrednici de moarte pentru păcatele noastre. Scufundarea în apă simbolizează moartea, fiindcă omul nu poate trăi prea mult sub apă. Prin botez ne facem în chip tainic părtași morții lui Hristos. Cum zice Sfântul Pavel, "Împreună cu el (Hristos) ne-am îngropat prin botez în moarte, pentru ca, precum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui, așa și noi într-o înnoirea vieții să umblăm" (Rom. 6, 4). Cel botezat iese din cristelniță om nou, curățit de orice păcat și făgăduind, asemeni Sfântului Pavel, să-și predea viața lui Hristos, Mântuitorul său: "Și a murit (Hristos) pentru toți, ca cei ce viază să nu mai vieze loruși, ci Acelui care a murit pentru ei, și a înviat" (II Cor. 5, 15). Întreita scufundare simbolizează cele trei zile pe care Domnul nostru le-a petrecut în mormânt, precum și Sfânta Treime, întrucât formula baptismală folosită în Biserica Ortodoxă este: "Se botează robul lui Dumnezeu (N), în numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duh".

Botezul e Paștele nostru personal. Când suntem afundați în apa botezului, nu suntem numai spălați, ci și *murim* păcatului. Vechea fire păcătoasă este înneacă. Când ieșim din apă, ne *naștem* la o nouă viață în Hristos. Ne facem părtași morții și învierii lui Hristos.

La început Botezul și Mirungerea nu se săvârșeau în biserică, ci

într-o clădire anume, numită baptisteriu. După ungerea cu Sfântul Mir, cei nou-botezați, îmbrăcați în veșminte albe și cu lumânări în mâini, erau conduși de preoți în biserică pentru săvârșirea Euharistiei. Acolo primeau prima lor Împărtășanie. Aici își are obârșia procesiunea actuală a preotului și nașului ce-l ține în brațe pe pruncul botezat în jurul cristelniței, înainte ca să se dea Sfânta Împărtășanie celui nou venit. Scopul Botezului și Mirungerii este înfățișat de procesiunea către Euharistie. De-acum i s-a deschis larg usa către deplina părtășie cu Dumnezeu. În timpul ocolirii cristelniței preotul cântă: "Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat. Aliluia" (Gal. 3, 27) .

Cum spune și Părintele Schmemmann: "Astfel botezul se împlinește cu adevărat prin purcederea către Biserică și Euharistie: împărtășire de Paștile lui Hristos, stând la masă în împărăția Sa (Luca 22, 15-16)".

Botezul este umplerea de către Dumnezeu a golului din om cu viața și cu prezența Sa.

În rezumat, putem defini Botezul astfel: chemarea lui Dumnezeu îndreptată către tine. Sfântul Pavel spune: "Sau nu știți că ... voi nu sunteți ai voștri? Căci ați fost cumpărați cu preț! Slăviți dar pe Dumnezeu în trupul vostru" (I Cor. 6, 19 ... 20). Dumnezeu nu vă închiriază, ci vă cumpără. Are act de proprietate asupra voastră. Sunteți ai Lui. Prin botez deveniți copiii Săi. Și când Dumnezeu vă înfiază, o face cu un scop. Are un plan. Sunteți mântuiți *de* păcat. Sunteți mântuiți *pentru* slujire, *pentru* dragoste, *pentru* fapte bune, *pentru* a spori împărăția. Sunteți mântuiți cu un rost. Viața voastră are cu adevărat un rost și un înțeles. "Cunosc oile mele", a spus Iisus. "Și nimeni nu poate să le smulgă din mâna mea."

Botezul e un act de eliberare, o trăire pascală, o ieșire, o trecere prin Marea Roșie a păcatului și morții, întru slăvita libertate a copiilor lui Dumnezeu.

Botezul e trecere din lumea aflată sub puterea păcatului și a răului către lumea ce a fost izbăvită de Hristos. Botezul este naștere, viață nouă, el ne face părtași firii dumnezeiești.

După botez omul este mădular viu al Trupului lui Hristos. Nu mai este un simplu om, ci om preschimbat, îndumnezeit, nou-născut ca fiu al lui Dumnezeu. El poartă întru sine însăși viața lui Dumnezeu.

Urmarea botezului, după Sfântul Ioan Gură de Aur, este "slobozirea de păcate, împăcarea lui Dumnezeu cu omul, ajungerea omului una cu Dumnezeu, deschiderea ochilor sufletului spre a zări lumina

dumnezeiască – într-un cuvânt, pregătirea pentru viața ce va să vie."

În Biserica Ortodoxă, Botezul e departe de a fi doar iertarea păcatelor. Semnificația precumpănitoare a botezului este pozitivă. Așa cum subliniază Nicolae Cabasila, teolog bizantin din veacul al patrusprezecelea, toți termenii scripturali și tradiționali ce denumesc botezul au un înțeles pozitiv: "naștere", "naștere din nou", "îmbrăcare", "miruire", "daruri", "spălare", "luminare", "pecete" etc.

Cuvintele adresate de preot celui botezat redau esența botezului: "Îndreptatu-te-ai, luminatu-te-ai ... botezatu-te-ai, luminatu-te-ai, miruitu-te-ai, sfințitu-te-ai, spălatu-te-ai; în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh."

Datorită Botezului, Sfântul Grigorie Sinaitul ne poate spune nouă, celor botezați: "Faceți-vă ceea ce și sunteți, aflați pe Cel ce și este de-acum al vostru, ascultați pe Cel ce niciodată nu încetează a vorbi vouă, faceți al vostru pe Cel ce v-a și făcut pe voi ai Săi."

Taina Mirungerii

În Biserica Ortodoxă Taina Mirungerii se săvârșește îndată după Botez, ca în Biserica primară. Ea este socotită plinirea Botezului.

Firea omenească curățită prin Botez este pregătită să primească nenumăratele daruri ale Duhului Sfânt. Cum spune Pr. Schmemmann, "Mirungerea este deci Cincizecimea personală a omului, intrarea întru viața Duhului Sfânt... rânduirea lui ca om adevărat și deplin... Întregul său trup este miruit, pecetluit, sfințit, dăruit vieții celei noi «Pecetea darului Sfântului Duh», spune preotul când unge pe cel botezat «la frunte, la ochi, la nări, la gură, la amândouă urechile, pe piept, pe spate, la mâini și la picioare» ... Întregul om se face de acum templu al lui Dumnezeu ... "

Cuvântul grecesc pentru Mirungere este *hrisma*, ce înseamnă ungeri. Cel uns cu *hrisma* se face *hristos*, adică "unsul", care este și înțelesul numelui Hristos. Deci prin această Taină suntem făcuți creștini sau alți hristoși. Mirungerea este "hirotonia mirenilor". După credința ortodoxă, orice mirean este "hirotonit" în preoția mirenească prin această taină; el dobândește darul Duhului Sfânt spre a se face "lumină", "sare" și "aluat" pentru Hristos în lume.

Mirungerea este p art a ie la ungera lui Hristos de c atre Duhul dup a Botezul S au (Sfântul Chiril al Ierusalimului). A a cum la botez suntem p rt a i morții  i  nvierii lui Hristos, la fel la Mirungere suntem p rt a i ungerii lui Hristos de c atre Duhul Sfânt.

Mirungerea este plinirea Botezului, a a cum Cincizecimea este plinirea Paștilor. Mirungerea este dobândirea Duhului Sf nt Care ne va face în stare să ducem viața dumnezeiască întru care ne-am născut prin Botez.

A a cum Euharistia este o Cină de Taină personală, tot a a Mirungerea este o Cincizecime personală: venirea personală către om a celei de-a treia Persoane a Dumnezeirii, Duhul Sfânt, a a cum a venit la Apostoli la Cincizecime.

Mirungerea este intrarea celui nou-botezat în noua viața în Duhul Sf nt. Este "suflul" dumnezeiesc, *ruah*, rev rs ndu-se în viața noastră, făcându-ne să ardem cu foc şi cu dragoste, umpl ndu-ne cu nădejde  i bucurie, făcându-ne uneltele lucrării Sale în lume.

Taina Mirungerii a fost săvârșită în vremea apostolică prin două metode: (1) punerea m inilor  i (2) prin ungeri (Fapte 19, 1-7 ; I Ioan 2, 20).  n Răsărit a precumpănit practica s v r irii acestei Taine prin ungeri cu mir. Mirul pentru ungeri este sfințit de episcopii Bisericii autocefale şi este aplicat de către preoții din fiecare loc. Creștinii botezați în alte biserici, când intră în Biserica Ortodoxă sunt de obicei primi i prin Mirungere.

Taina poc in ei sau spovedaniei

Taina Poc in ei sau Spovedania este un "nou Botez". Ea se mai numește taina celui de-al doilea botez, întrucât implică iertarea tuturor păcatelor s v r site după botez. Pr. Meyendorff scrie: "La origine un act public, cerut p c to ilor care fie fuseseră excomunica i oficial, fie săvârșiseră lucruri vrednice de excomunicare, treptat, mai ales după veacul al patrulea, poc in a a luat forma spovedaniei private urmate de rugăciunea de dezlegare rostită de un preot. De atunci ea s-a identificat aproape cu totul cu practica îndrumării duhovnicești,

răspândită mai ales în obștile monahale."⁴⁸

Spovedania nu a fost niciodată privită în chip legalist în Biserica Răsăriteană, adică drept o cale de osândire și pedepsire pentru păcate. Dimpotrivă, păcătosul e socotit a fi prins de Satana și, ca atare, un om bolnav din punct de vedere moral. Hristos vine prin Taina Pocăinței să slobozească și să vindece, mai curând decât să judece.

Putem afla în Biserica Ortodoxă o însemnată teologie a lacrimilor. Așa cum la botez suntem curățiți de păcate cu apă, la fel păcatele săvârșite după botez sunt curățite tot cu apă, adică lacrimile de pocăință. Sfântul Simeon Noul Teolog le numește "botezul Duhului Sfânt" și învață că păcatele săvârșite după botez nu se pot ierta fără lacrimi. Astfel Sfântul Ioan Scărarul scria: "Deși cuvântul e îndrăzneț, izvorul lacrimilor după botez e mai mare decât botezul. Deoarece acela ne curățește de păcatele noastre de mai înainte, iar acesta de cele de după aceea. Și primindu-l pe acela toți ca copii, ne-am întinat după aceea; prin acesta însă l-am curățit și pe acela. Dacă acesta nu s-ar fi dăruit de Dumnezeu oamenilor din iubire de oameni, cu adevărat rari ar fi cei ce se mântuiesc."⁴⁹

Întreaga frumusețe a Tainei Pocăinței se înfățișează în următorul îndemn, adresat de preot celui ce se pocăiește, în slujba spovedaniei. El arată că rolul preotului în Spovedanie este mai curând cel al unui martor, decât al unui judecător. "Iată, fiule, Hristos stă nevăzut, primind mărturisirea ta cea cu umilință. Deci nu te rușina, nici te teme ca să ascunzi de mine vreun păcat, ci fără sfială spune toate câte ai făcut, ca să iei iertare de la Domnul nostru Iisus Hristos. Iată și sfânta Lui icoană înaintea noastră este. Și eu sunt numai un martor, ca să mărturisesc înaintea Lui toate câte vei spune mie; iar de vei ascunde de mine ceva, să știi că toate păcatele îndoite le vei avea; ia seama dar, de vreme ce ai venit la doctor, să nu te întorci nevindecat."

48 *Byzantine Theology*, Fordham University Press. (Cf. *Teologia bizantină*, op. cit., p. 260)

49 "Scara dumnezeiescului urcuș", în *Filocalia*, vol. IX, Ed. IBMBOR, București, 1980, p. 166. (N. tr.)

Taina Sfintei Împărtășanii

În capitolul șase al Evangheliei după Ioan, Iisus spune ucenicilor:

Adevărat, adevărat zic vouă: Nu Moise v-a dat pâinea cea din cer; ci Tatăl Meu vă dă din cer pâinea cea adevărată. Căci pâinea lui Dumnezeu este cea care se coboară din cer și care dă viață lumii. (...) Eu sunt pâinea vieții. Părinții voștri au mâncat mană în pustie și au murit. Pâinea care se coboară din cer este aceea din care, dacă mănâncă cineva, nu moare. Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu. (Ioan 6,32-33; 48-51)

Atunci ucenicii s-au întors spre Iisus și au zis: "Doamne, dă-ne totdeauna pâinea aceasta" (Ioan 6, 34). Iisus S-a învoit cu cererea lor. El ne dă Pâinea Vieții, pe Sine Însuși, în Taina Euharistiei. "Trupul Meu este adevărată mâncare, și sângele Meu, adevărată băutură. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, rămâne întru Mine și Eu întru el" (Ioan 6, 55-56).

Euharistia este o întâlnire personală cu Hristos cel Viu. Acolo ne întâlnim cu El și-L poftim să vină în sufletul nostru.

Euharistia a fost numită întâlnirea nupțială a sufletului cu Domnul său, nunta lui Hristos cu sufletul. Sfântul Chiril al Ierusalimului spune: "Hristos a dat copiilor din cămara de nuntă desfătarea cu Trupul și Sângele Său." Un alt scriitor creștin din vechime, Theodoret, scrie: "Mâncând părticele din Mirele și bând sângele Său săvârșim unirea nunții". Deci Euharistia devine legătura căsătoriei, prin care Mirele Hristos se însoțește cu Biserica, Mireasa Lui, preschimbând astfel o obște omenească în Biserica lui Dumnezeu.

Euharistia este o transfuzie de sânge dumnezeiesc. Dumnezeu lasă să curgă preascumpul, sfântul, împărătescul și de viață dătătorul Său Sânge în curentul sângelui nostru, spre a ne da o nouă viață, putere și vrednicie împărătească. Vechiul Legământ vorbește de sânge ca despre viață (Facere 2, 7; Lev. 17, 11; 14). În Noul Legământ, Euharistia devine calea prin care primim însuși viața lui Dumnezeu prin Preascumpul Sânge al Fiului Său.

Cineva a spus odată: "Am fost învățat la lecțiile de catehism că «Dumnezeu este pretutindeni». Însă acesta era unul din lucrurile care

mă supărau. «Pretutindeni» era prea vag. Aș fi vrut ca El să se găsească undeva."

Dumnezeu, care e prezent pretutindeni, poate fi găsit și într-un loc anume. "Acesta *este* trupul meu ... Acesta *este* sângele meu." Când Hristos a rostit aceste vorbe, a vrut să spună întocmai ceea ce a spus. Pâinea și vinul ce se primesc la Împărtășanie sunt efectiv Trupul și Sângele Său. Ele nu sunt doar simboluri. Căci Iisus Însuși a spus "Că trupul Meu este adevărată mâncare, și sângele Meu, adevărată băutură" (Ioan 6, 55). Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: "Ceea ce se află în potir, este totuna cu ceea ce a curs din coasta lui Hristos. Ce este pâinea? Trupul lui Hristos." "Pâinea, pe care Eu o dau pentru viața lumii, este trupul Meu", a spus Iisus (Ioan 6, 51).

Cugetând la Cina cea de Taină, poate că unii și-au spus: O, de ași fi fost acolo cu cei unsprezece apostoli, în prezența Stăpânului în acea seară în foisor! Cât aș fi vrut să fi auzit de pe buzele Sale cuvintele: "Acesta este trupul Meu ... Acesta este sângele Meu ... Luați, mâncați... beți..." Însă prin Euharistie *suntem acolo* ! Același Stăpân este prezent. Aceeași pâine. Același pahar. Aceeași jertfă. Același foisor. Aceeași Cină de Taină. După cum spune Nicolai Gogol, Euharistia este "veșnica repetare a mării lucrări a dragostei săvârșite pe Golgota."

Euharistia înseamnă a face din nou prezentă jertfa lui Hristos în chip tainic. În Noul Testament, jertfa lui Hristos este înfățișată ca un fapt ce a avut loc o dată pentru totdeauna, care nu se poate repeta vreodată și la care nimic nu se mai poate adăuga. Jertfa lui Hristos ni se poate face prezentă din nou astăzi în Sfânta Împărtășanie, astfel ca să putem fi părtași binefacerilor ei, însă tot ca un fapt ce s-a făcut o dată pentru totdeauna. Nu este o nouă jertfă. Din această pricină se numește "jertfa cea fără de sânge". Tot așa de limpede este faptul că Euharistia în slujba ortodoxă nu este doar pomenirea morții Domnului nostru, ci și a îngropării, Învierii și Înălțării Sale, ca și a celei de-a Doua Veniri.

Sfântul Isaac Sirul scrie: "Fericit cel ce a mâncat Pâinea dragostei care este Iisus. Că încă în lume fiind el, răsuflă răsuflarea învierii, întru care dreptii se vor desfăta după ridicarea din morți."

Scriind depre însemnătatea Euharistiei, Nicolae Cabasila spune: "Este plinirea tuturor Tainelor, nu doar una dintre ele ... Toate strădaniile omenești își ajung aici țelul cel mai de pe urmă. Căci în

această Taină ajung la Însuși Dumnezeu, și Dumnezeu Însuși se face una cu noi în cea mai desăvârșită dintre toate unirile ... Aceasta este taina cea mai de pe urmă: dincolo de ea nu se mai poate merge, nici nu se mai poate adăuga ceva ... "

Sfântul Nil scrie: "Este cu neputință ca un credincios să se mântuiască, să dobândească iertarea păcatelor și să fie primit în Împărăția cerurilor până ce nu primește cu frică, cu credință și cu dragoste împărtășirea cu Preacuratele Taine ale Trupului și Sângelui lui Iisus."

Biserica Răsăriteană a fost înclinată să primească taina prefacerii ce are loc în elementele pâinii și vinului fără a încerca să o explice prin cuvinte precum "transubstanțiere", ca în biserica apuseană. Cum spunea Pavel Evdokimov, "Răsăritul are un prea puternic simțământ al tainei, ca să încerce a explica Euharistia."

Unul din momentele cele mai însemnate ale Liturghiei ortodoxe are loc la chemarea (epicleza) Duhului Sfânt de către preot, spre a sfinți pâinea și vinul. Așa cum Duhul Sfânt S-a pogorât în pântecele Mariei și a alcătuit trupul lui Iisus din carnea Fecioarei, același Duh se pogoară asupra pâinii și vinului pe altar, prefăcându-le în Trupul și Sângele lui Iisus.

Sfântul Ioan Damaschinul scrie: "Și acum mă întrebi cum pâinea se face trupul lui Hristos și vinul și apa sângele lui Hristos? Ți-o voi spune eu. Sfântul Duh se pogoară peste ele și face pe acelea ce sunt mai presus de cuvânt și de cuget... să fie Trupul și Sângele lui Hristos."

Biserica primară n-a dat nicicând de înțeles să nu ne împărtășim prea des, pentru nevrednicia noastră personală. Dimpotrivă, una din cele mai vechi scrieri creștine, *Didahia*, spune: "Dacă este cineva sfânt, să vină. Dacă nu este, să se pocăiască (și să vină)." Trebuie să știm că nimeni nu este vreodată vrednic să primească pe Dumnezeu înăuntrul sufletului. Aceasta nu ține de vrednicia noastră, ci de harul lui Dumnezeu. Împărtășania nu este nicidecum o răsplată pentru viața sfântă, ci totdeauna un dar al harului lui Dumnezeu, oricât de mult ne-am fi pregătit. Fie ca să ne păstrăm simțământul nevredniciei, astfel ca el să ne poată duce mereu către Singurul Care ne poate face vrednici. Simțământul nevredniciei este atitudinea cea mai potrivită cu care să ne apropiem de Sfânta Împărtășanie, căci ne ajută să primim Euharistia ca pe un dar cu totul liber al harului suprem al lui

Dumnezeu. Un simțământ exagerat al nevredniciei trebuie să lase loc unei smerite recunoștințe față de harul lui Dumnezeu, care primește mai ales pe cei nevrednici spre a-i face vrednici. Oare nu este Euharistia reînnoirea ospățului dat de Matei? Spre spaima oamenilor "cumsecade", Iisus mănâncă și bea cu păcătoșii !

Sfântul Nicodim Aghioritul a încurajat împărtășirea deasă la Muntele Athos și în Biserica Ortodoxă în general. În 1783 el publică o carte, *Despre deasa împărtășire cu Preacuratele lui Hristos Taine*. Deși unii l-au combătut, o hotărâre oficială a Sinodului din Constantinopol (August, 1819) a acceptat principiul că credincioșii trebuie să se împărtășească la fiecare Liturghie. Acesta este acum un canon oficial al Bisericii. Asadar, "cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați" spre a primi pe Împăratul Împăraților la fiecare Liturghie. Fiecare Liturghie este vremea Împărtășaniei. În Biserica primară, cel ce nu primea Împărtășania la Liturghie însemna că este un mădular căzut ce caută să fie reprimat în Biserică.

În mod ideal, pregătirea pentru Sfânta Împărtășanie nu este ceva ce se face în grabă, în câteva zile sau chiar săptămâni. Întreaga viață a creștinului trebuie să fie pregătire pentru Euharistie. Iată câteva feluri concrete în care ne putem pregăti:

1. Sfântul Pavel vorbește despre aceasta când scrie: "Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar" (I Cor. 11, 28). Într-un fel, cercetarea de sine este un lucru ce se face în mod obișnuit în viața creștinului care se roagă zilnic, citește cuvântul lui Dumnezeu cu evlavie și ia parte cu credincioșie la Liturghie. El se judecă neconținut pe sine auzind vorbele pe care i le spune Iisus, curățându-și viața de crengile uscate ce nu aduc roadă. Scopul cercetării de sine nu este acela de a-l face pe om să se socotească "vrednic", ci să-l aducă la conștientizarea nevredniciei sale, ajungând astfel la pocăință.

2. Dimineața, înainte de a merge la Liturghie spre a primi Împărtășania, nu mâncăm și nu bem nimic, dacă sănătatea ne îngăduie. Așa cum nu ne stricăm pofta de mâncare înainte de o masă deosebită, tot așa ne ascuțim pofta duhovnicească pentru Hristos prin această postire. Rânduiala generală a postirii este aceea că cu cât primim mai des Sfânta Împărtășanie, cu atât putem posti mai puțin. Putem să ne oprim de la carne în săptămâna dinainte, mai ales miercurea și vinerea. Este bine să ne sfătuim cu preotul în ceea ce

privește lungimea postului, căci acesta depinde de cât de des primim Împărtășania. Trebuie să ținem minte că nu există neapărat o legătură între post și Împărtășanie. Nu trebuie niciodată să îngăduim ca supraînălțarea postului să se facă zid ce ne desparte de Hristos, Care dorește să vină la noi în fiecare Liturghie. Creștinismul este legătura cu o Persoană. Nu trebuie nicidecum să îngăduim ca accentul îndreptării de sine pus pe așa-numitele "reguli ale postirii" să nimicească această preainaltă legătură. Părinții Bisericii subliniază mereu că adevărata postire este oprirea de la păcat și de la rău. Ei ne mai sugerează și o postire pozitivă, "postul dragostei", adică a te lipsi de hrană pentru a o împărți cu cel înfometat.

3. Ceaslovul cuprinde câteva rugăciuni foarte mișcătoare de suflet, scrise de Sfinții Părinți, care sunt rânduite a se citi înainte și după Împărtășanie. Putem adăuga citirea acestor rugăciuni în viața de rugăciune zilnică, citind câte una sau două în fiecare zi, dimineața și seara. Toate aceste minunate rugăciuni cuprind un strigăt de smerenie, nevrednicie și pocăință, cum se vede din exemplul următor:

Nu sunt vrednic, Stăpâne Doamne, să intri sub acoperământul sufletului meu, ci, de vreme ce Tu, ca un iubitor de oameni, vrei să locuiești întru mine, îndrăznind mă apropii. Poruncește-mi, și voi deschide ușile pe care Tu Însuși le-ai zidit, și intră cu iubirea Ta de oameni, pe care pururea o ai. Intră și luminează cugetul meu cel întunecat. Și cred că aceasta vei face.

4. Trebuie să ne apropiem întotdeauna de Hristos cerându-I milostivire și iertare. Numai credința curată și pocăința - nu desăvârșirea - ne fac vrednici de deasa Împărtășanie. Deși nu este necesar să mergem la spovedanie înainte de fiecare Împărtășanie dacă ne împărtășim în mod obișnuit, trebuie totuși să cerem iertare prin rugăciune. Rugăciunile de dinainte de Împărtășanie ale Bisericii sunt pline de cereri de iertare. Dacă însă cineva a săvârșit păcate grele, atunci trebuie să se folosească de Taina Spovedaniei.

5. Înainte de Împărtășanie trebuie să cerem iertare celor pe care i-am mâhnit. Trebuie să ne apropiem de Sfânta Masă "cu frica lui Dumnezeu (cinstirea datorată de fiu), cu credință și cu **dragoste**". Suntem ținuți să împărțim cu alții dragostea iertătoare pe care o primim de la Iisus. Dragostea este unul din lucrurile pentru care trebuie să ne rugăm înainte de a veni la Sfânta Masă. Nu trebuie să aducem cu noi nici vrăjmășia, nici ținerea de minte a răului, nici vreo

neînțelegere. Trebuie să avem pocăință pentru lipsa de dragoste. Deci ne pregătim pentru Împărtășanie prin cercetare de sine, post, rugăciune, pocăință și iertare.

Cel mai minunat lucru ce se poate spune despre om este că a fost zidit spre a-L cuprinde pe Dumnezeu. Iată minunea minunilor! Fiecare dintre noi a fost făcut să fie templul lui Dumnezeu, potir aurit, chivotul prezenței lui Dumnezeu. Dumnezeu cel fără de margini, Care S-a descoperit pe Sine în Iisus ca marele Dumnezeu al dragostei, așteaptă să se sălășluiască întru noi. El stă la ușa sufletului nostru și bate până ce auzim glasul Lui și bătaia Lui, spre a-I deschide și a-L lăsa să vină să cineze cu noi la ospățul cel ceresc, și nu-și va găsi odihna până ce nu va fi pătruns în inima noastră, așezându-Și acolo scaunul Său de domnie. Dacă Îi îngăduim să intre îndeobște prin Euharistie, El va preface și va schimba viețile noastre în minunata viață a lui Iisus. "Și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine" (Galat. 2, 20).

Taina Nunții

Pentru creștinul ortodox nunta este o taină. Este binecuvântarea dragostei noastre de către Dumnezeu. "Fără Mine nu puteți face nimic", a spus Iisus. Prin sine, fără Dumnezeu, adevărata dragoste este cu neputință. Ea nu poate să fie ceea ce a fost făcută să fie. Cu Dumnezeu, dragostea este desăvârșită, deplină, preschimbată, sfințită, blagoslovită, înviată și la urmă mântuită. Nu înseamnă însă cununia la biserică garantează automat o căsnicie fericită. Însă înseamnă că de acum ni s-a dat prilejul în Hristos pentru împlinirea și desăvârșirea dragostei noastre. Înseamnă că L-am poftit pe Domnul Iisus să intre în această relație esențială, spre a o mântui, spre a da harul și puterea de a fi răbdători când este atât de simplu să fim nerăbdători; să fim iubitori când este atât de simplu să nu iubim; să fim iertători când e atât de simplu să fim neiertători; să fim buni când e atât de simplu să ocărâm; să fim înțelegători când e atât de simplu să criticăm. Pentru toate avem trebuință de harul Său, de prezența Sa, de dragostea și puterea Sa.

Adevărata dragoste impune legământul pe toată viața cu persoana iubită. Dragostea adevărată nu va spune nicicând. "Te voi iubi o zi,

sau o lună, sau un an, sau zece ani." Dragostea adevărată este pentru totdeauna. Unul din scopurile slujbei cununiei este recunoașterea publică a legământului pe viață. Perechea stă înaintea lui Dumnezeu și a lumii reprezentate de prietenii poftiți la ceremonie spre a fi chezașii legământului lor reciproc, nu doar "până se va ivi un alt chip mai frumos", ci "până ce moartea ne va despărți". "Deci ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă", a spus Iisus. La slujba cununiei ortodoxe se săvârșesc două lucruri care să înfățișeze legământul iubirii pe viață. Celor doi li se cere să-și împreuneze mâna dreaptă și apoi să bea vin din același pahar, simbolizând strânsa unire a vieților lor prin Taina Sfintei Cununii. André Maurois exprima minunat făgăduința dragostei adevărate când scria: "Mă leg pe viață; am ales ca de acum încolo țelul meu să nu mai fie acela de a căuta pe cineva care să-mi placă, ci să plac celei pe care am ales-o."

Noi credem că toate Tainele au fost întemeiate de Iisus Hristos.

Însă nunta e la fel de veche ca neamul omenesc. Ea merge în urmă până la zidirea lumii, fiind întemeiată de Însuși Ziditorul, când a spus: "Nu este bine să fie omul singur" (Facere 2, 18). Apoi i-a zidit femeie și, blagoslovidu-i, a spus: "Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul". Iisus a întărit cuvintele Ziditorului din *Cartea Facerii* când a spus: "Nu ați citit că Cel ce i-a făcut de la început, i-a făcut bărbat și femeie? Și a zis: Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup. Așa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă" (Matei 19, 4-6, citând din Facere 1, 27 și 2, 24).

Căsătoria nu este doar un aranjament social și civil pentru bunăstarea a două persoane. Ea se săvârșește în prezența lui Dumnezeu, înaintea Sfântului Său Altar. Nu este doar cununie, ci Sfânta Cununie. Este cel mai vechi dintre așezămintele dumnezeiești. Fiind Taină, ea nu este o stare întemeiată de om, ci de Dumnezeu. Nu este rânduită prin porunci omenești, ci prin cele dumnezeiești.

După ce Dumnezeu a făcut prima pereche, citim că "a binecuvântat pe ei Dumnezeu zicând: Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul" (Fac. 1, 28). Așa cum Dumnezeu a binecuvântat prima căsătorie, tot așa o binecuvântează și pe a noastră astăzi când stăm înaintea Sfântului Său Altar. Iată de ce este nunta o Taină în Biserica Ortodoxă. Este o cale prin care Hristos vine la noi să ne binecuvânteze. Făcliile pe care le ținem în timpul slujbei cununiei sunt

asemeni candelor celor cinci fecioare înțelepte din Noul Legământ. Ele țineau aprinse candelile spre a-l întâmpina pe mirele ce urma să vină în miez de noapte. Un alt Mire – Hristos – vine să ne binecuvânteze în timpul Tainei Sfintei Cununii. Făcliile aprinse semnifică râvna duhovnicească de a-L primi pe El.

Sfântul Pavel numește nunta taină, *mystirion*. "Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică" (Efes. 5, 32). Nunta a fost socotită taină și în Biserica primară. Tertullian, care scria în veacul al doilea, ne spune că o pereche creștină care dorea să se căsătorească cerea aprobarea autorităților și apoi duminica mergea la biserică spre a primi Împărtășania în timpul Liturghiei și binecuvântarea episcopului sau preotului. Astfel aprobarea autorităților civile a ajuns și ea o taină. După binecuvântare, spune Tertullian, numele lor erau "scrise în ceruri", nu doar într-un catastif oficial. Căsătoria lor era pecetluită prin Hristos și devenea o unire veșnică cu El. Sfântul Ignatie Teoforul (cca. 100 d.H.) întărește spusesele lui Tertullian când zice: "Trebuie ca cei ce se însoară și cele care se mărită să facă unirea lor cu aprobarea episcopului, ca să fie căsătoria lor după Domnul, și nu după poftă".⁵⁰

Când *Scriptura* spune "și vor fi amândoi un trup", unitatea nu este numai trupească. Ea presupune o unire totală: un duh, o inimă, o minte. O asemenea unire totală este făcută cu puțință de Dumnezeu prin Euharistie. El vine să se sălășluiască în amândoi, în soț și în soție, făcându-i cu adevărat "un trup". Tocmai de aceea la început căsătoriile erau binecuvântate în timpul Dumnezeieștii Liturghii, unde mirele și mireasa primeau Împărtășania și deveneau cu adevărat una în Hristos. O astfel de unire poate veni numai de la Dumnezeu.

Controlul nașterilor

Îngăduie învățătura ortodoxă controlul nașterilor? Doi eminente teologi ortodocși ne împărtășesc părerile lor asupra acestui subiect. Binecunoscutul teolog ortodox John Meyendorff scrie: "O condamnare directă a controlului nașterilor... nu a fost semnată

⁵⁰ "Scrisoarea lui Ignatie către Policarp", V. 2. În *Scrierile Părinților Apostolici*, Ed. IBMBOR, București, 1995, p. 227. (N. tr.)

niciodată de Biserica Ortodoxă în întregul ei, chiar dacă poate uneori autoritățile bisericești locale au dat declarații asupra acestui subiect identice cu cele ale Papei. În orice caz, nu este obiceiul Bisericii să dea călăuzire morală proclamând formule standard cu pretenția de valabilitate universală în probleme care de fapt cer un act personal de conștiință ...

Problema controlului nașterilor ... poate fi rezolvată numai de către fiecare pereche creștină în parte. Ei pot lua hotărârea bună numai dacă își acceptă angajamentul creștin cu cea mai mare seriozitate ... , dacă își dau seama că copiii sunt o mare bucurie și un dar al lui Dumnezeu, dacă dragostea lor nu este egoistă, dacă își aduc aminte că dragostea redusă la plăcerea trupească nu este adevărata dragoste ... În orice caz, sfatul unui bun părinte duhovnicesc poate fi de mare ajutor pentru a face cu bine primul pas în viața de căsătorie."⁵¹

Pr. St. Harakas, profesor de morală ortodoxă la seminarul Sfânta Cruce, scrie: "Scopurile căsătoriei în Biserica Ortodoxă sunt numeroase. În capul listei se află nașterea de prunci. Perechea e înțeleasă ca împreună-lucrătoare cu Dumnezeu nu numai la perpetuarea vieții umane prin zămislirea, nașterea și îngrijirea trupească a copiilor, ci și în sensul mai adânc al hrănirii duhovnicești a noilor mădulare ale împărăției lui Dumnezeu. Iată de ce metodele de control a nașterii, care pot să ne lipsească de acest țel al căsniciei în mod deliberat, nu sunt încuviințate de Biserica Ortodoxă. Dar mai sunt și alte țeluri ale căsătoriei în afară de acesta. Ortodocșii pun accent deosebit pe sprijinul reciproc, întrajutorare și împlinirea fiecăruia ... De aceea mulți teologi ortodocși cred că metodele de control al nașterii pot fi folosite de perechile creștine ortodoxe atunci când celelalte scopuri ale căsătoriei sunt și ele respectate."⁵²

Necesitatea binecuvântării Bisericii

Creștinul ortodox trebuie să ceară blagoslovenia și harul lui Hristos pentru căsătoria lui prin Biserică. De pildă, în *Îndrumări pentru*

⁵¹ *Marriage: An Orthodox Perspective*, St. Vladimir's Seminary Press.

⁵² *Guidelines for Marriage in the Orthodox Church*, Light and Life Pub.

Sfânta Cununie a Soborului Episcopilor Bisericii Ortodoxe a Americii se spune: "Creștinul ortodox ce își lipsește căsnicia de unirea prin har cu Hristos în Biserică, neîndoielnic se scoate pe sine din părtășia Bisericii." Pr. St. Harakas scrie: "Creștinii ortodocși ce nu s-au cununat în Biserică, căsătorindu-se civil sau de către clericul unei alte biserici sau credințe, trebuie să-și sfințească unirea în Hristos prin Taina Sfintei Cununii în Biserica Ortodoxă. Altfel, ei nu sunt bine așezați în Biserica lor și pot să se oprească de la Sfânta Împărtășanie și de la alte Taine ale Bisericii."⁵³ Creștinul ortodox evlavios nu-l scoate pe Hristos dintr-un domeniu atât de esențial și important al vieții cum este căsătoria. Căci, cum spune Psalmistul, "De nu va zidi Domnul casa, în deșert s-au ostenit cei ce zidesc".

Divorțul

Păreră Bisericii Ortodoxe despre divorț este exprimată succint de P.S. Kallistos Ware:

"Biserica Ortodoxă îngăduie divorțul și recăsătorirea, sprijinindu-se pe textul de la Matei 19, 9, unde Domnul spune că «oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, și se va însura cu alta, săvârșește un adulter». Întrucât Însuși Hristos a îngăduit o excepție de la regula Sa de obște privind neputința desfacerii căsătoriei, Biserica Ortodoxă este și ea de acord să îngăduie o excepție. Fără îndoială, în principiu Ortodoxia privește legătura căsătoriei ca fiind pe viață și de nedesfăcut, și osândește ruperea căsătoriei ca pe un păcat și un rău. Osândind păcatul, Biserica voiește totuși să ajute pe păcătoși și să le îngăduie o a doua încercare. Deci când căsătoria a încetat cu totul a mai fi o realitate, Biserica Ortodoxă nu stăruie asupra păstrării unei ficțiuni legale. Divorțul e văzut ca o îngăduință excepțională, dar necesară, față de păcatul omenesc; el este un act de *oikonomia* (iconomie sau pogorământ) și *filantropia* (bunătate iubitoare) ... Teoretic, Canoanele îngăduie despărțirea doar în cazuri de adulter, dar în practică se dă și pentru alte pricini ... Un lucru trebuie înțeles limpede: din punctul de vedere al teologiei ortodoxe divorțul acordat

53 *Guidelines for Marriage in the Orthodox Church*, op. cit.

de Stat la tribunal nu este îndestulător. A doua nuntă în Biserică este cu puțință doar dacă autoritățile bisericești au acordat și ele divorțul."⁵⁴

Ni s-a păstrat o pafta din aur de la o cingătoare de nuntă bizantină din veacul al șaselea. Pe această pafta Hristos este înfățișat între mire și mireasă, care se privesc drăgăstos unul pe altul. El unește dreapta unuia cu a celuilalt întru căsătorie, iar deasupra capetelor lor se află două cruciulițe cu inscripția "De la Dumnezeu bună-înțelegere, har (și sănătate)." Această minunată pafta arată înțelesul căsătoriei potrivit teologiei ortodoxe. Este o căsătorie pecetluită întru Domnul cu o dragoste ce vine de fapt din strălucirea Dumnezeiască. Sfântul Pavel, sorbind adânc din fântânile lui Hristos, o descrie astfel: "Dragostea îndelung rabdă ... Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea niciodată nu cade." Ea ține "până ce moartea ne va despărți". Și se continuă pururea !

Taina Sfântului Maslu

Iisus a dat apostolilor Săi aceeași putere de a tămădui bolile pe care El Însuși o avea. Citim la Luca 9, 1-2: "Le-a dat putere și stăpânire peste toți demonii și să vindece bolile. Și i-a trimis să propovăduiască împărăția lui Dumnezeu și să vindece pe cei bolnavi." Iar la Marcu 6, 13, citim că apostolii "ungeau cu untdelemn pe mulți bolnavi și-i tămăduiau".

Încă de la început apostolii își foloseau puterea asupra bolii dată lor de Iisus. Ei ungeau pe bolnavi cu untdelemn spre tămăduirea trupului și iertarea păcatelor. Citim la Iacov 5, 14-15:

"Este bolnav cineva între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica, și de va fi făcut păcate, se vor ierta lui."

Sfântul Maslu este una din Tainele Bisericii prin care puterea tămăduitoare a lui Hristos e mijlocită și pentru noi cei de azi. Materia Maslului este untdelemnul. Folosit dintotdeauna pentru tămăduire în lumea antică, untdelemnul e binecuvântat de Duhul Sfânt să ne aducă

⁵⁴ *The Orthodox Church*. op. cit.

harul vindecător al lui Dumnezeu. Ajungând să ne ungem cu acest untdelemn sfințit, aducem cu noi "rugăciunea credinței" noastre, adică credința vie și personală că atunci când ne ungem cu acest untdelemn, ne atinge mâna lui Hristos cu puterea Lui tămăduitoare. Dumnezeu ne vorbește prin cele paisprezece citiri din *Scriptură* ce sunt cuprinse în Taină (șapte din *Apostol* și șapte din *Evanghelie*). El ne vorbește spre a ne spori încrederea în puterea Lui tămăduitoare. Faptul că se recomandă (dar nu obligatoriu) ca slujba să se facă în prezența a șapte preoți arată credința noastră că este prezentă întreaga Biserică, rugându-se pentru bolnav împreună cu rudele și prietenii.

Prin Taina Sfântului Maslu fiecare biserică se face altar de tămăduiri pătruns de rugăciunile clericilor și mirenilor și încununat de prezența Duhului Sfânt. Aici ne întărim întru credință și suntem ajutați să sporim în har și înțelegere. Aici găsim puterea și prezența Tămăduitorului Hristos.

În Săptămâna Mare, când ne aducem aminte cât a suferit Dumnezeu pe cruce ca să ne mântuiască sufletele, ni se aduce aminte că Dumnezeu se îngrijește și de trupurile noastre. Tocmai de aceea în fiecare an, în seara Miercurii Mari, Biserica Ortodoxă Greacă face slujba acestei Taine a tămăduirii. Ea ne cheamă să venim cu credință spre a fi atinși de dragostea lui Dumnezeu prin Taina vindecării.

"Rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav", scrie Sfântul Iacov. Mântuirea dumnezeiască a bolnavului poate cuprinde vindecarea, dar nu în toate cazurile. Dumnezeu nu făgăduiește întotdeauna vindecare dar, dacă credința e pusă la încercare, Dumnezeu făgăduiește întotdeauna mântuire. Boala e adeseori folosită de Dumnezeu spre a naște credința și a o întări. Boala poate duce la panică și deznădejde, dar poate duce și la credință. Și dacă prin boală cineva este adus la credință, atunci credința duce la mântuirea omului.

Vorbind de acest aspect al Maslului, Pr. John Meyendorff scrie:

"Vindecarea se solicită numai în contextul căinței și al mântuirii sufletești, iar nu ca un scop în sine. Oricare ar fi evoluția bolii, ungerea simbolizează iertarea dumnezeiască și eliberarea din cercul vicios al păcatului, al suferinței și al morții, în care omenitatea căzută este ținută captivă. Milostivă față de suferința omenească, întrunită laolaltă ca să se roage pentru mädularul ei suferind, Biserica, prin preoții ei, cere ușurare, iertare și libertate veșnică. Acesta este sensul

Maslului."⁵⁵

Taina Maslului este pentru trup. Mulți păgâni priveau trupul ca fiind ceva rău, socotindu-l temnița unde sufletul e ținut prizonier. Întreaga lor filozofie a mântuirii se învârtea în jurul ajutorării sufletului să se elibereze din lanțurile trupești prin posturi excesive și chinuri.

Creștinismul însă nu privește trupul ca pe o temniță, ci ca pe **templul lui Dumnezeu**. "Au nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt?" scrie Sfântul Pavel.

Trupul nu e destinat pământului: "că pământ ești și în pământ te întoarce"; el este destinat cerului. Când Îl vedem pe Hristos înălțându-Se la ceruri cu trupul Său văzut, vedem omenirea, pe noi înșine, înălțându-ne împreună cu El. Trupul ce moare este îngropat în mormânt, dar numai vremelnic. Într-o zi Dumnezeu va învia trupul și-l va uni din nou cu sufletul, astfel ca trupul și sufletul să-și petreacă veșnicia împreună.

Taina Maslului este deci expresia dragostei lui Dumnezeu pentru trupul pe care l-a zidit și l-a sortit veșniciei. Maslul trebuie să ne aducă aminte că, fiind mădulare ale Bisericii lui Hristos, suntem mădularele unei obști tămăduitoare. Suntem tămăduiți spre a aduce altora tămăduire. Suntem iertați spre a aduce altora iertare. Suntem iubiți spre a aduce altora iubire. Suntem binecuvântați spre a aduce altora binecuvântare. Suntem meniți a fi făgașurile tămăduirii dumnezeiești în lume.

La fel ca bunul samaritean, nu trebuie niciodată să șovăim a ne opri pe drumul vieții spre a picura untdelemnul tămăduitor al dragostei și iertării dumnezeiești asupra aproapelui nostru ce zace neluat în seamă și părăsit la marginea drumului. Dacă Biserica este Trupul lui Hristos, atunci acest fel de tămăduire trebuie să aibă loc tot timpul. Oricine ajunge în atingere cu Biserica, chiar superficial, trebuie să descopere că s-a atins de izvorul tămăduirii. Căci tămăduirea ce ni se dă prin Maslu și rugăciune ni se dă întru folosul tuturor celor ce sunt apropiații noștri din întreaga lume.

⁵⁵ *Teologia Bizantină*, op. cit., p. 266.

Taina Preoției sau hirotonia

Așa cum în vremea lui Iisus erau apostolii, la fel avem astăzi pe urmașii lor. Folosim mai multe nume pentru ei. În loc de apostoli îi numim diaconi, preoți și episcopi. Dar ei continuă lucrarea apostolilor.

Să ne amintim cum și-a ales Hristos apostolii spre a-I fi împreună-lucrători:

Și în zilele acestea, Iisus a ieșit la munte ca să Se roage și a petrecut noaptea în rugăciune către Dumnezeu. Și când s-a făcut ziuă a chemat la Sine pe ucenicii Săi și a ales din ei doisprezece, pe care i-a numit Apostoli. (Luca 6, 12-13)

Hristos a hirotonit pe apostoli să fie împreună-lucrători atunci când a suflat asupra lor Duh Sfânt:

Și Iisus le-a zis iarăși: Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute. (Ioan 20, 21-23)

Vedem din versetele de mai sus că Taina Preoției a fost întemeiată de Însuși Hristos după învierea Sa.

În *Cartea Faptelor Apostolilor* observăm că primii șapte diaconi au fost hirotoniți de către cei doisprezece apostoli. Cei șapte candidați au fost puși "înaintea apostolilor, și rugându-se, și-au pus mâinile peste dânșii" (Fapte 6, 6). Când se hirotonesce preoți, citim: "Atunci postind și rugându-se, și-au pus (Varnava și Saul) mâinile peste ei și i-au lăsat să plece" (Fapte 13, 3). Vorbind despre hirotonia sa în dregătoria de episcop, Apostolul Pavel spune lui Timotei: amintesc să aprinzi și mai mult, din nou, harul lui Dumnezeu, care este în tine prin punerea mâinilor mele; că Dumnezeu nu ne-a dat duhul temerii, ci al puterii și al dragostei și al înțelepciunii" (II Tim. 1,6-7).

Hristos a ales oameni deosebiți spre a duce mai departe lucrarea Bisericii prin veacuri: să propovăduiască Cuvântul, să săvârșească Sfintele Taine și să ocârmuiască Biserica. Și cum slujirea trebuia să dănuiască de-a pururi, era nevoie ca ea să poată fi trecută de la un om la altul. Acest lucru a fost iconomisit de Hristos prin Taina Preoției, în care, prin punerea mâinilor și prin rugăciune, harul aparte al lui Dumnezeu se revarsă asupra celor aleși spre a sluji drept apostoli ai lui Hristos. Ne aducem aminte cum, chiar înainte de Cincizecime, Iuda a

fost înlocuit cu Matia, păstrându-se astfel numărul de doisprezece apostoli (Fapte 1, 23-26). Faptul că apostolii au continuat să hirotonească pe alții care să le continue lucrarea este dovedit din plin de Părinții Bisericii, în scrierile unor sfinți precum Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile, Sfântul Grigorie de Nissa, Sfântul Ambrozie ș.a.

Hirotonia poate fi definită ca Taina în care, prin punerea mâinilor unui episcop, cu rugăciune, harul Duhului Sfânt vine asupra candidatului la hirotonie, sfințindu-l și făcându-l vrednic slujitor (*leitourgos*) al Bisericii, ridicându-l la una din cele trei trepte ale slujirii (episcop, preot sau diacon) și împuternicindu-l să fie păstor și slujitor al lui Hristos, să învețe Cuvântul Său, să săvârșească Tainele, să călăuzească poporul lui Dumnezeu către mîntuire și să ocârmuiască Biserica Lui. Întrucât episcopatul este colegial, hirotonia episcopului se săvârșește de un sobor de trei sau cel puțin doi episcopi.

Femeile nu se pot hirotoni în cinul preoțesc în Biserica Ortodoxă respectându-se Sfânta Tradiție și pilda dată de Hristos și de apostolii Săi. Această practică este în acord cu credința ortodoxă tradițională că bărbatul și femeia au fost lăsați de Dumnezeu să slujească Lui în chipuri diferite.

Hristos a hirotonit pe primii apostoli. La rândul lor, ei au hirotonit pe alții spre a le urma ca episcopi, preoți și diaconi. Fiecare generație de episcopi a fost urmată de o alta, până în ziua de azi. Succesiunea poate fi urmărită direct până la Apostoli și la Hristos. Continuitatea predaniei este numită *succesiune apostolică*. Ea este deosebit de însemnată, fiindcă păstrează o legătură istorică directă și neîntreruptă cu Biserica originară întemeiată de Hristos și de Apostoli. Ea este chezașa legăturii neîntrerupte a Bisericii cu primii Apostoli, atât ca *obârșie* cât și ca *învățătură*. Ea dovedește istoric că Biserica este cu adevărat acea una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică întemeiată de Hristos.

Laicii în teologia ortodoxă

Spre a putea înțelege rolul laicilor în Biserica Ortodoxă, să trecem în revistă câteva teme principale.

1. Nu există o singură preoție. Există "preoția împărătească" a tuturor celor botezați, care e preoția de obște a tuturor credincioșilor botezați și unși cu Sfântul Mir. Apoi mai există preoția aparte a clericilor hirotoniți. Este păcat că cuvântul *laic* a ajuns să însemne nespecialist într-un anumit domeniu. Aceasta înseamnă că lucrurile mai importante dintr-un anumit domeniu nu sunt făcute de laici, ci de specialiști. Este o îndepărtare ca de la cer la pământ față de înțelesul cuvântului laic în Biserica primară. Provenind din cuvântul grecesc *laos*, care înseamnă "popor", el se referă la poporul lui Dumnezeu, Israil, ales și sfințit de Însuși Dumnezeu ca popor al Său, spre a-I sluji Lui în chip deosebit. Mai târziu, în Noul Legământ, Biserica devine noul Israil, noul popor al lui Dumnezeu – chemat iarăși de Dumnezeu spre a-I sluji Lui în chip deosebit.

În practica Bisericii Ortodoxe fiecare creștin este hirotonit întru laic sau mirean prin Botez și Mirungere. Pe când Botezul reface în noi chipul lui Dumnezeu întunecat de păcat, Mirungerea ne dă puterea de a fi creștini, participanți responsabili la lucrarea Bisericii. Ea ne hirotonește ca să slujim și să lucrăm pentru Domnul, ca popor al Său în lumea de azi.

Deci cuvântul *laic* sau *laikos* are un înțeles cu totul pozitiv. Moise spunea poporului legământului: "Că ești poporul sfânt al Domnului Dumnezeului tău și te-ai ales Domnul Dumnezeul tău ca să-I fii poporul Lui ales din toate popoarele de pe pământ" (Deut. 7, 6). Sfântul Pavel numește pe toți creștinii botezați "împreună cetățeni cu sfinții, și casnici ai lui Dumnezeu" (Efes. 2, 19). Adresându-se primilor creștini, Sfântul Petru spunea: "Iar voi sunteți seminție *aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu*, ca să vestiți bunătățile în lume Celui ce v-a chemat din întuneric la minunata Sa lumină; voi care odinioară nu erați popor, iar acum sunteți poporul lui Dumnezeu; voi care odinioară n-aveați parte de milă, iar acum sunteți miluiți" (I Petru 2, 9-10). Laicii au o înaltă chemare în Biserica Ortodoxă. Chiar dacă aparțin bisericii Sfântului Nicolae sau bisericii Sfântului Gheorghe, Sfântul Petru le spune că sunt *rod ales, preoție împărătească, neam sfânt, norod spre câștigare*. Aceasta e identitatea laicului ortodox, acesta este el. După ce i-a definit identitatea, Sfântul Petru dă descrierea lucrării laicului: "să vestiți bunătățile celui ce v-a chemat pe voi din întuneric la minunata Sa lumină".

Locul laicului în Biserica Ortodoxă este evidențiat în Liturghie. Chiar cuvântul *leitourgia* înseamnă o lucrare comună, de obște, în care toți cei prezenți sunt participanți activi. Preotul cheamă *poporul* să se roage: "Domnului să ne rugăm", "Să plinim rugăciunea noastră Domnului". Deci nu numai preotul sau numai poporul săvârșește Liturghia, ci întreaga Biserică, Trupul unic al lui Hristos.

Părintele Schmemmann găsește o minunată ilustrare a împreună-slujirii Liturghiei de către preot și mireni în cuvântul *Amin*: "Este un cuvânt crucial. Nici o rugăciune, jertfă sau binecuvântare nu se dă vreodată în biserică fără a fi încuviințată prin *Amin*, care înseamnă, aprobare, acord, participare. Când spun *Amin* unui lucru înseamnă că îl fac să fie al meu, că îmi dau consimțământul pentru el... Iar *Amin* este într-adevăr cuvântul mirenilor din Biserică, înfățișând funcția laicilor ca popor al lui Dumnezeu, care primește de bună voie și cu bucurie darul dumnezeiesc, dându-și consimțământul. Cu adevărat, nu există slujbă sau Liturghie fără *Amin-ul* celor ce au fost rânduiți să slujească lui Dumnezeu ca obște, ca Biserică."⁵⁶

Înainte de a încheia acest subcapitol despre teologia laicului în Biserica Ortodoxă, trebuie să pomenim pe scurt câteva din celelalte căi prin care mireni sunt părtași preoției. Când preotul binecuvântează adunarea credincioșilor spunând "Pace tuturor", enoriașii participă întorcând binecuvântarea cu cuvintele: "Și duhului tău". Mireanului îi este îngăduit să boteze și să ducă Împărtășania bolnavilor în cazuri de urgență. În Rusia Sovietică, când preoții nu puteau duce Sfintele Taine muribunzilor fără aprobarea autorităților, laicii strecurau Împărtășania în spitale în sandviciuri. Când episcopii Bisericii hotărâsc asupra unei doctrine într-un Sinod Ecumenic, hotărârea lor este ratificată și aprobată de conștiința Bisericii, adică de mireni. În cartea sa, *Anatomia unei Biserici*, Mario Rinvoluceri scrie: "În Ortodoxie oamenii din popor sunt socotiți a fi *defensores fidei* (apărătorii credinței). Dacă ei nu sunt pregătiți pentru reunificare printr-un proces treptat de (...) lămurire, reunificarea va rămâne pe hârtie, cel puțin în ce privește ținuturile grecești."⁵⁷ Aceasta arată cât de mult sunt chemați mireni ortodocși să fie părtași preoției. În rezumat, putem

⁵⁶ *Clergy and Laity in the Orthodox Church*, St. Vladimir's Seminary, p. 10.

⁵⁷ *Anatomy of a Church*, p. 34.

spune că preotul este antrenorul iar mireni sunt membrii echipei. Spre a săvârși lucrarea lui Hristos ei trebuie să colaboreze îndeaproape.

Clericul e numit "Părinte" în Biserica Ortodoxă, fiindcă clericii sunt cei prin care ne naștem în Hristos prin botez. Adresarea către un episcop se face cu „(Înalt) Preasfințite Părinte”. Episcopii supraveghează viața sacramentală și educația creștinilor dintr-o arie geografică cunoscută sub numele de episcopie. Treburile administrative ale parohiilor locale sunt conduse de un consiliu parohial ales de enoriași. Titlul de "Părinte" arată atitudinea credinciosului față de rolul preotului: el este îndrumător duhovnicesc, care trebuie să slujească, să călăuzească, să ocârmuiască, să sfătuiască și să sfințească pe creștin în trecerea sa prin această viață către veșnicie.

Rezumat

1. Fiecare Taină ne pune în legătură cu Hristos, aducându-ne puterea Crucii și Învierii.
2. Teologic vorbind, Taina este o rânduială dumnezeiască întemeiată de Hristos sau de către Apostolii Săi, care prin semne văzute transmite harul ascuns al lui Dumnezeu.
3. Dacă Taina are loc ori de câte ori harul lui Dumnezeu este mijlocit omului de către o anume materie, atunci numărul Tainelor este nelimitat; întregul univers devine o taină prin care vedem prezența Dumnezeului nevăzut.
4. Prin Sfintele Taine, Dumnezeu ne face părtași vieții Sale, ne mântuiește de păcat și de moarte, revarsă asupra noastră slava nemuririi și face ca Împărăția lui Dumnezeu să ne fie accesibilă aici și acum.
5. Participarea la Taine nu trebuie să fie mecanică. Trebuie să ne apropiem de Hristos în Taine cu o caldă atitudine lăuntrică de credință, dragoste, ascultare și adâncă pocăință pentru păcatele noastre.
6. Prin botez, Hristos ne trece prin Marea Roșie a păcatului și morții către slăvita libertate a copiilor lui Dumnezeu; El ne numește fii și fiice, ne face moștenitorii veșnicei Sale

împărății, ne face membrii familiei Sale împărătești și "părtași ai firii dumnezeiești". Botezul este Paștele nostru personal, prin care murim cu Hristos păcatului și înviem cu El la o nouă viață.

7. Mirungerea care se săvârșește la botez este Cincizecimea noastră personală. Fiind curățiți prin botez, primim numeroasele daruri ale Duhului Sfânt.
8. Taina Pocăinței sau Spovedania este un "nou Botez", întrucât implică iertarea tuturor păcatelor săvârșite după botez. Este Taina în care Hristos vine să slobozească și să vindece, mai curând decât să judece.
9. Taina Euharistiei sau Sfânta Împărtășanie este Taina prin care Hristos se unește cu noi în ziua de azi. El vine să prefacă și să schimbe viețile noastre în minunata Sa viață: "Și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine" (Galat. 2, 20).
10. Prin Taina Nunții Hristos binecuvântează nunta copiilor Săi și îi unește prin dragostea și harul Său aparte.
11. Prin Taina Sfântului Maslu Hristos își continuă slujirea tămăduitoare, prin rugăciunea preoților și ungerea cu untdelemn.
12. Hristos continuă să aleagă apostoli pentru Biserica Sa de azi, spre a-i împuternici pentru această slujire prin Taina Preoției (sau Hirotonia).

XIII. CE CREDEM NOI DESPRE SFÂNTA SCRIPTURĂ

Mulți oameni de azi nu neagă existența lui Dumnezeu, dar trăiesc simțindu-I prea puțin prezența. Dumnezeu e absent din experiența lor, din viața lor.

Simțământul absenței lui Dumnezeu nu este nou. Cu mii de ani în urmă, prorocul Amos vorbea de ascunderea lui Dumnezeu. El avertiza:

Iată vin zile, zice Domnul, și voi trimite foamete pe pământ, nu foamete de pâine, nici sete de apă, ci foamete de a auzi cuvântul Domnului. Și se vor clăti apele de la mare până la mare, și de la miazănoapte până la răsărit vor alerga împrejur, cercând cuvântul Domnului, și nu-l vor afla.

Faimoasa îndârjire a lui Iov era de fapt o căutare a lui Dumnezeu, Care părea a nu voi să i Se arate. „O, dacă aş şti unde să-L gădesc! Dacă aş putea să ajung la palatul Lui !”, striga el.

Se ascunde oare Dumnezeu?

Se ascunde oare Dumnezeu? Sfântul Ioan Gură de Aur a răspuns cândva la această întrebare. Cum poate să Se ascundă Cel ce este Lumina Lumii? Totuși, spune el, deși soarele strălucește, fiind prezent pretutindeni, este cel mai ușor lucru din lume ca omul să oprească razele soarelui și să facă întuneric. N-are decât să închidă pleoapele și se află cu totul în întuneric.

Dumnezeu nu este absent. Mai degrabă omul nu-L dorește pe Dumnezeu în prejma Sa. Omul este cel ce se lipsește de Dumnezeu,

și aceasta din mai multe pricini. Una este *nepăsarea*. Oamenii nu au vreme pentru Dumnezeu. Sunt prea ocupați cu altele. Dumnezeu este absent din pricină că oamenii nu prea Îl doresc prezent. *Sfânta Scriptură* stăruie mereu și mereu că numai cei ce-L caută pe Dumnezeu Îl află pe Dumnezeu. El nu vine acolo unde nu este dorit, nu silește pe nimeni. Stă la ușă și bate, așteptând să-I deschidem.

Un alt motiv pentru care omul nu-L dorește pe Dumnezeu în preajmă este păcatul. Păcatul e stânjenitor în prezența lui Dumnezeu. Tocmai de aceea Adam s-a ascuns de la fața lui Dumnezeu după ce a păcătuit. Sfântul Ioan exprima foarte bine acest lucru scriind: "Că oricine face rele urăște Lumina, și nu vine la Lumină pentru ca faptele lui să nu se vădească" (Ioan 3, 20).

Dar absența lui Dumnezeu nu înseamnă că Dumnezeu nu este lipsit de interes. El poate fi absent fiindcă omul nu Îl dorește în preajma sa. El așteaptă pururea să fie găsit.

Dacă Dumnezeu e absent pentru mulți dintre oamenii de azi, aceasta se datorează nepăsării, păcatului, indiferenței noastre morale. Însă Dumnezeu încă așteaptă – în tăcere, în umbră – așteptând să fie găsit. Nu numai că așteaptă, ci ne și caută pe noi în nenumărate feluri, ca păstorul ce caută oaia pierdută. Ca un Cerber ceresc, El nu renunță niciodată la căutarea omului.

Pe peretele unei pivnițe din Koln, în Germania, în vremurile de violență și disperare ale celui de-al Doilea Război Mondial, se afla următoarea mărturisire de credință:

*Cred în soare, chiar când nu strălucește;
Cred în dragoste, chiar și când nu o simt;
Cred în Dumnezeu, chiar când El rămâne tăcut.*

Dar Dumnezeu nu rămâne tăcut decât dacă noi dorim să fie. Când ni se pare că Dumnezeu tace, înseamnă că a vorbit deja, și nu mai e nimic de adăugat. În vremurile de demult El a vorbit prin prooroci. În zilele mai de pe urmă, a vorbit El Însuși prin persoana Fiului Său Iisus Hristos. El continuă să ne vorbească fiecăruia și astăzi.

Cum?

O, de-aș putea să-L aud

Sunt unii oameni care spun. "De-aș avea prilejul să-L aud vorbind pe Dumnezeu în persoană, aș alerga desculț până la capătul pământului ca să-L ascult." Însă Dumnezeu e prezent aici și acum și ne vorbește fiecăruia personal. Nu trebuie să mergem până la capătul pământului ca să-L auzim. El ne vorbește tot timpul, în și prin Cuvântul Său, *Sfânta Scriptură*. Ce oare este *Biblia*, dacă nu Cuvântul lui Dumnezeu vorbindu-ne în fiecare duminică la Liturghie și în fiecare zi acasă. Este Cuvântul lui Dumnezeu, tot așa de sigur ca și cum Dumnezeu Însuși ne-ar vorbi în persoană.

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: "Așa cum atunci când Dumnezeu S-a făcut om în Betleem, Cuvântul cel veșnic S-a făcut trup, tot așa în *Biblie* slava lui Dumnezeu se îmbracă în veșmântul trupesc al cugetului omenesc și al graiului omenesc." Dumnezeu vorbește!

Ori de câte ori iau *Sfânta Scriptură* să o citesc, trebuie să-mi spun: "Acum îmi vorbește Dumnezeu". Nu ne vorbește în tunet și în fulger, așa cum i-a vorbit lui Moise pe Muntele Sinai. El ne vorbește așa cum Iisus a vorbit ucenicilor Săi în Predica de pe Munte. A șezut cu ei pe vârful unui deal minunat și le-a grăit personal cuvintele vieții.

Dumnezeu vorbește! Oare ascultăm? Oare citim? Orice ziar din țară are zilnic câte un horoscop. Prin horoscop, milioanele de oameni își caută în astrologie călăuzirea zilnică. Studiază cu nesaț poziția astrelor, căutând să afle în ele răspunsul la problemele lor. Tot așa, cuvântul lui Dumnezeu este prezent în fiecare casă, în fiecare cameră de hotel. Totuși, dacă el rămâne o carte închisă, nu e de mirare că pentru mulți dintre oamenii de azi Dumnezeu este atât de absent, încât ei își caută îndrumarea în astre.

Dumnezeu nu trebuie să fie absent. De fapt, nici nu dorește să fie absent – nu El, Care a luat numele de **Emanuil, Dumnezeu-cu-noi**. Vă mai aduceți aminte ce anume i-a ajutat pe prizonierii americani să supraviețuiască în anii cumpliți din închisorile nord-vietnameze? *Biblia*. Shimbau între ei versete din *Scriptură*, șoptindu-și-le unul altuia în taină, scriindu-le pe hârtie igienică sau transmițându-le prin alfabetul Morse. *Biblia* i-a umplut de siguranța prezenței lui Dumnezeu, și astfel au fost în stare să supraviețuiască unei întemnițări care altfel i-ar fi distrus psihic, fizic și duhovnicește. Sub brutalele

torturi psihice, au descoperit că singurul mod în care puteau să prevină prăbușirea nervoasă era hrănirea minților lor cu făgăduințele lui Dumnezeu pe care le păstrau ascunse în cuget și în inimă.

În Evanghelia de la Ioan (15, 22) Iisus spunea: "De n-aș fi venit și nu le-aș fi vorbit, păcat nu ar avea, dar nu au cuvânt de dezvinovățire pentru păcatul lor." Dumnezeu a venit în Hristos. El ne-a vorbit. Ne-a dat cuvântul Său. Și ne face răspunzători pentru acel cuvânt, chiar dacă nu l-am citit, fiindcă El ni l-a pus în mână.

O scrisoare de dragoste

Sfânta Scriptură este o scrisoare de dragoste personală de la Dumnezeu. Un mare savant creștin a spus odată: "Pur și simplu nu pot să citesc povestea din *Evanghelia* fără să-mi dau seama că mi se face o declarație de dragoste ... și mi se oferă cea mai mare răsplată a vieții".⁵⁸

Un băiețel dornic să comunice cu oricine din afara zidurilor orfelinatului unde trăia, a scris următoarele cuvinte pe o bucată de hârtie: "Către oricine găsește aceasta: Te iubesc." Vântul a dus hârtia dincolo de ziduri, în lume. Tot așa și *Sfânta Scriptură* este scrisoarea de dragoste a lui Dumnezeu către noi.

Sfânta Scriptură e mai mult decât o scrisoare de dragoste; este o scrisoare de dragoste ce cuprinde o cerere în căsătorie din partea lui Dumnezeu. El dorește să intre în cea mai apropiată legătură de dragoste cu tine și îți trimite această cerere prin *Scriptură*, așteptând un răspuns. Este cel mai important răspuns pe care îl vei da vreodată. Vei spune "Da" sau vei spune "Nu" Ziditorului tău, Mântuitorului tău, Dumnezeului tău? Soarta ta veșnică atârnă de acest răspuns.

Biblia este cutia ce cuprinde toate scrisorile de dragoste ale lui Dumnezeu către noi. Ele exprimă dorul Său arzător de împăcare, însoțire și unire cu noi. Ele nu au fost scrise spre a rămâne nedescoperite. Deci ia-le, deschide-le, citește-le și descoperă-L pe Dumnezeu!

Există multe feluri de a spune "Te iubesc". O putem spune într-un

⁵⁸ John Baillie, *A Reasoned Faith*, Charles Scribner's Sons, New York, 1963.

poem. O putem spune în piatră. O putem spune prin muzică. Dumnezeu a spus-o pe Cruce. El ne trimite mesajul – vestea cea bună – prin *Biblie*. Cum foarte nimerit a spus cineva, "Dumnezeu și-a scris inima pe hârtie".

Biblia a fost descrisă și ca scrisoarea Tatălui către copiii Săi ce trăiesc departe de casă, într-o țară îndepărtată. Închipuiți-vă cât de mult ar prețui niște copii ce trăiesc într-o țară foarte îndepărtată o astfel de scrisoare de la tatăl lor, cât ar fi de mângâiați și întăriți de cuvintele tatălui.

Ori de câte ori deschidem și citim *Sfânta Scriptură*, ne unim cu Hristos.

Liturghia însăși nu este nimic altceva decât recapitularea evenimentelor din *Sfânta Scriptură*, o vie și adevărată readucere a lor în prezent. A participa cu totul la Liturghie înseamnă a te cufunda în *Sfânta Scriptură*. Cântările, arhitectura, icoanele, rugăciunile și citirile slujesc toate la transmiterea către noi a mesajului viu al *Scripturii*. *Scriptura* este ascunzătoarea în care îl găsim pe Hristos astăzi. Este oglinda în care ne vedem pe noi înșine așa cum suntem, căzuți în păcat, și așa cum putem deveni prin puterea harului dumnezeiesc: copii ai lui Dumnezeu, moștenitori a împărăției celei veșnice, părtași ai firii dumnezeiești.

"De unde am venit? De ce sunt aici? Ce mă așteaptă după viața de aici? *Scriptura* răspunde acestor întrebări fundamentale. Ea vorbește inimii și nevoilor omului așa cum nu poate vorbi nici o altă carte. Ea vorbește cu putere. "Uscatu-s-a iarba și floarea a căzut, iar cuvântul Dumnezeului nostru rămâne în veac" (Isaia 40, 8).

Personajul principal al *Scripturii* nu este nici Eva, întâia păcătoasă, nici David cel căzut în preacurvie, nici Solomon cel cu multe neveste, nici Iuda vânzătorul, nici Pilat răstignitorul, nici Petru cel ce s-a lepădat, nici Pavel prigonitorul schimbat în propovăduitor. În centrul *Scripturii* se află Iisus. Așa cum în Anglia aproape fiecare drum din cel mai mic sat te duce până în inima Londrei, la fel și în *Scriptură* fiecare verset duce direct sau pe ocolite la Iisus, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii. Apostolul Ioan scrie: "Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și crezând, viață să aveți întru numele Lui" (Ioan 20, 31).

O bibliotecă în miniatură

Biblia este o bibliotecă în miniatură, cuprinzând tot felul de scrieri. Ea cuprinde poeme, rugăciuni, imnuri, cântări de dragoste, ghicitori, fabule, alegorii, relatări istorice, folclor, biografii, proorocii, scrisori etc. Fiecare autor biblic a folosit genul literar sau forma literară care se potrivea cel mai bine cu scopul său. Dacă vrem să-l înțelegem pe autor, fiecare formă literară trebuie tâlcuită cum se cuvine.

De pildă, dacă un vizitator de pe altă planetă venit pe pământ ar citi un ziar, ar putea socoti că tot ceea ce conține este la fel de adevărat - rubricile de știri, reclamele, caricaturile, scrisorile către redacție etc. - pe când noi știm că fiecare gen trebuie interpretat diferit. Când, de pildă, Psalmul 113 zice "Munților, că ați săltat ca berbecii, și dealurilor ca mieii oilor", numai un neghiob poate să ia aceasta literal.

Nu este o carte științifică

Biblia nu este o carte științifică. Ea nu-și propune să transmită fapte istorice sau științifice. Dumnezeu are alte căi de a ne face părtași la unele dintre tainele universului, precum geologia, biologia, astronomia etc. În spatele oricărei științe, creștinul credincios vede pe Dumnezeu făcându-și lucrarea în lume. Scriitorii biblici socoteau că lumea este plată, dar aceasta se întâmpla înainte ca Dumnezeu să se folosească de Copernic și de era spațială spre a ne arăta că lumea este rotundă.

Scopul *Bibliei* nu este acela de a ne învăța știință, ci teologie, de a ne descoperi pe Dumnezeu și voia Sa. Planetele rotitoare nu ne spun că Dumnezeu ne iubește. Numai în *Sfânta Scriptură* aflăm făgăduința și înscrierea dragostei Sale. "În multe rânduri și în multe chipuri Dumnezeu a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul" (Evr. 1, 1-2). *Biblia* este fără greș când ne vorbește de Dumnezeu, de voia Sa pentru noi și de calea mântuirii. Nu este fără greș când vorbește de geologie sau biologie. Scopul ei este să ne spună *cine* a creat lumea (teologie), nu *cum* a fost creată lumea (geologie).

Arhimandritul Sofronie ne spune povestea unui profesor de astronomie care a întrebat pe un preot aflat printre studenții săi:

"Ce spune Scriptura voastră despre spațiul cosmic și miriadele sale de stele?"

În loc să răspundă direct, preotul a pus și el o întrebare:

"Spuneți-mi, domnule profesor, a spus el, credeți că știința va inventa telescoape tot mai puternice, pentru a vedea încă și mai departe în spațiu?"

"Desigur, progresul este posibil și știința va perfecționa mereu aparatele de explorare a spațiului cosmic", răspunse astronomul.

"Există deci speranța ca într-o zi să aveți telescoape care să poată arăta tot ce există în cosmos, până în cel mai mic amănunt?"

"Ar fi cu neputință, cosmosul este infinit", răspunse savantul.

"Deci știința are o limită?"

"Da, într-un anume fel, are."

"Ei bine, domnule profesor, spuse preotul, unde pune punct știința dumneavoastră, acolo începe știința noastră, și tocmai despre asta vorbesc Scripturile."⁵⁹

Continuitatea gândirii

Chiar dacă la scrierea numeroaselor cărți biblice au luat parte o mulțime de autori umani, ce au scris independent unul de altul pe o perioadă de mai multe veacuri, autorul divin, Duhul Sfânt, este același. Sub călăuzirea Sa, cărțile Sfintei Scripturi nu se contrazic între ele, ci se completează și se tâlcuiesc una pe alta.

De pildă, în Cartea Facerii, întâia carte din *Biblie*, ni se arată crearea pământului. În Apocalipsă, ultima carte a *Bibliei*, ni se dă o înaintevvedere a schimbării feței pământului.

În Cartea Facerii, întâia răzvrătire a Satanei; în Apocalipsă, ultima.

În Cartea Facerii, apariția păcatului; în Apocalipsă, sfârșitul păcatului.

În Cartea Facerii, moartea intră în lume; în Apocalipsă, iese din lume.

În Cartea Facerii, omul pierde stăpânirea asupra creației; în Apocalipsă, omul își recâștigă stăpânirea.

⁵⁹ *His Life is Mine*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York.

Una din minunățiile *Bibliei* este aceea că, deși a fost scrisă de mai mulți oameni, de-a lungul a o mie de ani, autorul ei dumnezeiesc, Duhul Sfânt, continuă dezvoltarea și păstrarea pretutindeni a temelor comune pomenite mai sus. Continuitatea gândirii lor le face mai ușor de înțeles pentru noi.

Fundamentalismul biblic

Biserica Ortodoxă dă multă cinstire *Scripturii* ca fiind Cuvântul lui Dumnezeu. Într-adevăr, Sfinții Părinți au privit *Sfânta Scriptură* ca pe o icoană plină de har. Totuși Biserica Ortodoxă nu crede că fiecare cuvânt din *Biblie* a fost dictat textual de către Dumnezeu și scris cuvânt cu cuvânt de către cei ce au alcătuit fiecare carte. O astfel fel de abordare l-ar învinovăți pe Dumnezeu că-i folosește pe oameni ca mașini de scris – noțiune ce-L necinstește și pe Dumnezeu, și-l desființează și pe om. Pr. Theodor Stilianopoulos, profesor de Noul Testament la Seminarul Teologic Ortodox Grecesc "Sfânta Cruce", ne cere să privim *Biblia* ca pe o *consemnare a adevărului*, iar nu ca pe *adevărul însuși*. El scrie: "În tradiția ortodoxă a apărut părerea că *Biblia* este *consemnarea* adevărului, nu adevărul însuși... Potrivit Părinților Bisericii, adevărul însuși este doar Dumnezeu". După părerea Pr. Stilianopoulos, o asemenea abordare a *Bibliei* lasă loc "altor consemnări ale experienței lui Dumnezeu, precum scrierile Părinților Bisericii, alcătuirile și scrierile liturgice și hotărârile Soboarelor Ecumenice. Ea salvează Biserica de o concentrare exclusivă asupra *Bibliei* ..., ferind astfel viața Ortodoxă de greșeala venerării idolatre a textului *Scripturii* (bibliolatrie)".⁶⁰

Cu alte cuvinte, Dumnezeu a continuat să vorbească și după ce cartea Sa a fost trimisă la tipar. Tocmai asta înseamnă Sfânta Tradiție. Chiar dacă Biserica Ortodoxă deosebește între consemnare și adevăr, prețuind și alte consemnări ale viețuirii Duhului Sfânt în Biserică, "*Biblia* rămâne totuși consemnarea principală în tradiția teologică și slujbele Bisericii... Sursa principală a teologiei patristice este *Sfânta*

⁶⁰ *Bread for Life*, Dept. of Religious Education, Greek Orthodox Archdiocese, Brookline, Mass.

Scriptură ... Nici un alt tezaur din tradiția Bisericii nu egalează accesibilitatea, valoarea și autoritatea *Bibliei* ... Biserica Ortodoxă nu are o părere fundamentalistă, ci o părere fundamentală despre sfințenia și autoritatea *Bibliei*.⁶¹

Scriptura este veriga inelului de nuntă ce susține Mărgăritarul cel de Mult Preț, corabia ce ni-L aduce pe Hristos. Noi nu ne închinăm verigii sau corabiei, ci numai lui Hristos. Numai El este Calea, Adevărul, Viața. *Biblia* e prețuită doar ca unealta ce ne duce la Hristos, "în care se ascund toate comorile înțelepciunii și cunoașterii" (Sfântul Pavel).

Veșnica temă a fundamentaliştilor referitoare la *cuvântul Bibliei* lasă loc accentului pus de Ortodoxie asupra *înțelesului Bibliei*. Căci *Scriptura* nu se sprijină pe sine. Ea are nevoie de tâlcuire.

A cui tâlcuire ?

Scriptura trebuie tâlcuită cum se cuvine. Când Filip I-a întrebat pe etiopianul ce citea din Isaia, "Oare înțelegi cele ce citești ?", el a răspuns "Cum aş putea să înțeleg dacă nu mă va călăuzi cineva ?" (Fapte 8, 30-31). Cine ne poate ajuta să înțelegem cuvântul lui Dumnezeu?

Întrucât *Scriptura* a fost scrisă sub călăuzirea Duhului Sfânt, cel mai bun tâlcuitor al *Scripturii* este Duhul Sfânt sălășluit în Biserică. Cu alte cuvinte, Biserica este păzitoarea, purtătoarea de grijă și tâlcuitoarea *Sfintei Scripturi*. Duhul Sfânt este Cel ce a călăuzit și continuă să călăuzească Biserica prin veacuri către tâlcuirea cea adevărată a *Scripturii*.

Dumnezeu a lăsat Biserica, Trupul lui Hristos, ca autoritatea care să tâlcuiască *Scriptura*. Închipuiți-vă ce haos ar ieși dacă fiecare ar începe să interpreteze Constituția de capul lui! Apostolul Petru scrie: "Aceasta știind mai dinainte, că nici o proorocie a *Scripturii* nu se tâlcuieste după socotința fiecăruia, pentru că niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt" (II Petru 1, 20-21).

61 *Ibid.*

Ca păzitoare a *Scripturii*, Biserica a fost aceea care a statornicit fără drept de apel, sub călăuzirea Duhului Sfânt, care dintre multele cărți aflate în circulație în acea vreme trebuiau socotite cu adevărat insuflate de Dumnezeu. Deci Biserica a fost cea care a hotărât conținutul Bibliei, garantând că aceasta este adevărata descoperire dumnezeiască. Tertullian a dovedit că *Scriptura* aparține Bisericii. Folosirea ei de către eretici era ilegală. Ei nu aveau drept asupra proprietății altuia.

Ortodoxia învață că deplina infailibilitate în tâlcuirea cuvântului lui Dumnezeu nu a fost dată unor persoane individuale, ci întregului Trup al lui Hristos, adică Bisericii, înăluntru căreia sălășluiește Duhul Adevărului. Astfel când primii Apostoli au ținut un sobor (Fapte, cap. 15), și-au vestit hotărârea cu cuvintele "Părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă ... " Urmașii Apostolilor, episcopii, au continuat să țină astfel de întruniri, cunoscute ca Soboare Ecumenice. Dogmele credinței formulate la acele Soboare sunt obligatorii și slujesc la deslușirea și lămurirea adevăratului înțeles al *Scripturii*. Sfântul Irineu stăruie să citim *Sfânta Scriptură* cu preoții Bisericii, care au în stăpânire învățătura apostolică.

Sfânta Tradiție

Sfânta Tradiție joacă un rol însemnat în tâlcuirea *Scripturii*. Prin Sfânta Tradiție înțelegem "trăirea Duhului Sfânt în Biserică" (Vladimir Lossky). Duhul Sfânt S-a sălășluit în Biserică de la Cincizecime, călăuzind-o la tot adevărul, adică la adevărata tâlcuire a *Scripturii*. Biserica Ortodoxă nu nesocotește cele învățate de Duhul în trecut cu privire la *Scriptură*. Dimpotrivă, ea teaurizează descoperirea dumnezeiască ce ajunge la noi prin Părinții Bisericii și Soboarele Bisericii. Astfel *Scriptura* și Tradiția aparțin una alteia. Amândouă au aceeași obârșie: viețuirea Duhului Sfânt în Biserică. De aceea noi credem că *Sfânta Scriptură* are nevoie de Sfânta Tradiție ca tâlcuire vie a cuvântului lui Dumnezeu, tot așa cum Sfânta Tradiție are nevoie de *Sfânta Scriptură* ca ancoră și temelie.

Cei ce tăgăduiesc Sfânta Tradiție înlocuiesc întreaga perioadă de 2000 de ani de viețuire și lucrare a Duhului Sfânt în Biserică cu

tâlcuirea *Scripturii* date de o singură persoană.

Noi nu citim *Scriptura* ca indivizi separați, ci ca mădulare ale Bisericii lui Dumnezeu. Întreaga Biserică o citește cu noi, și noi o citim împreună cu întreaga Biserică.

P.S. Kallistos Ware scrie:

"Noi nu citim *Biblia* ca indivizi izolați, tâlcuind-o numai în lumina propriei înțelegeri ... O citim ca mădulare ale Bisericii, în comuniune cu toate celelalte mădulare de-a lungul veacurilor. Criteriul hotărâtor pentru tâlcuirea pe care o dăm *Scripturii* este *cugetul Bisericii*. Și aceasta înseamnă să avem permanent în vedere felul în care înțelesul *Scripturii* este explicat și aplicat în Sfânta Tradiție: adică cum este înțeleasă *Biblia* de Părinți și de sfinți și cum este folosită în serviciul liturgic."⁶²

Sfânta Scriptură în Liturghie

Citim în cartea *Spiritualitatea ortodoxă*:

"Cuvântul lui Dumnezeu prezent în sfințele și de Dumnezeu insuflatele *Scripturi* rămâne temelia întregii spiritualități ortodoxe. "Sfințește pe ei întru adevărul Tău; cuvântul Tău este adevărul" (Ioan 17, 17). În bisericile ortodoxe *Evanghelia* stă așezată în mijlocul altarului și, pe când Sfințelor păstrate în chivot nu li se aduce nici un fel de închinăciune ... , fiecare preot ce se apropie de Sfânta Masă sărută întâi *Evanghelia*. *Sfânta Scriptură* este însăși substanța dogmelor și liturghiilor Bisericii Ortodoxe și, prin ele, împregnează evlavia sufletelor ortodoxe ... "⁶³

Este interesant faptul că, în vreme ce în bisericile neortodoxe *Evanghelia* se ține de obicei pe un pupitru, în Biserica Ortodoxă ea tronează pe Sfânta Masă. Chiar și Liturghia începe cu ridicarea *Evangheliei* deasupra altarului. Preotul o ridică în sus și face cu ea semnul crucii.

La vohodul mic, *Evanghelia* e scoasă înaintea poporului și din nou ridicată, pe când preotul zice: "Înțelepciune, să luăm aminte" El ne

⁶² *The Orthodox Way*, op. cit.

⁶³ *Orthodox Spirituality*, op. cit.

spune de fapt: "Dumnezeu urmează să ne împărtășească înțelepciunea Lui prin această carte: să fim cu deosebită luare-aminte" Ce oare e aceasta, dacă nu o nouă epifanie, o nouă teofanie, o nouă arătare a lui Dumnezeu. Hristos urmează să vină la noi din nou în Liturghie, spre a Se descoperi nouă și a ne spune cuvintele vieții veșnice. Această apariție, această venire, e înfățișată de către preot spre a pregăti poporul lui Dumnezeu pentru venirea Lui. Mijlocul prin care se semnalează apariția Lui este ridicarea *Evangeliei*.

În slujba ortodoxă a Utreniei, *Evangelia* se scoate în biserică pentru ca oamenii să poată săruta pe Hristos cel Înviat gravat pe învelitoarea ei. Hristos cel Înviat se arătase credincioșilor prin una din cele unsprezece pericope evanghelice descriind arătările Sale de după Înviere, una dintre acestea citindu-se în fiecare duminică la Utrenie. Arătarea biblică a lui Hristos cel înviat prin citirea evanghelică este atât de reală, încât credincioșii se apropie să sărute icoana lui Hristos cel înviat gravată pe învelitoarea *Evangeliei*. Hristos cel Înviat este cu adevărat prezent în mijlocul lor prin Cuvântul Său.

Biblia este înainte de orice o teofanie – o prelungire a teofaniei lui Hristos Cuvântul, Care "trup s-a făcut și s-a sălășluit între noi" (Ioan 1, 14). El continuă a fi prezent între noi spre a ne vorbi prin cuvântul Său.

Sfântul Ioan Gură de Aur îndeamnă pe creștini să citească sâmbătă seara acasă pericopa evanghelică a Duminicii și să cugete la ea, pregătindu-se astfel dinainte pentru citirea *Evangeliei* la Liturghia de Duminică. După încheierea Liturghiei, ei nu trebuie să plece, ci *să stea și să vorbească despre ea*.

Este semnificativ că în Biserica Ortodoxă cele două lucruri ce sunt cele mai necesare vieții se țin pe Sfânta Masă: hrana și lumina. Preasfântul Trup și Sânge al Domnului nostru este hrana sufletului iar *Evangelia* este făclia ce ne călăuzește pașii, luminând călătoria noastră prin lume către adevăratul nostru cămin din ceruri.

Este interesant că istoricul Harnack, care de obicei critică Biserica Ortodoxă, laudă însemnătatea pe care ea o dă *Evangeliei*. El scrie: "Cuvintele lui Iisus (...) sunt de asemenea pe primul loc în această Biserică, și discreta propovăduire pe care ele o săvârșesc nu s-a întrerupt (...) Ele se citesc în particular și în public, și nici o superstiție nu este de vreun ajutor pentru nimicirea puterii lor."

Relativism

Nimic nu ne-a clătinat mai mult siguranța în aceste zile decât filozofia relativismului, așa-numita "Noua moralitate" - teoria ce susține că adevărul absolut este o iluzie, că nu există valori statornice, că fiecare persoană hotărăște în chip existențial în fiecare situație ce este drept și ce este greșit. *Biblia* combate această nedeterminare lipsită de caracter cu cuvintele: *Așa zice Domnul*. Dumnezeu a vorbit. Ne-a dat stele către care să privim. Ne-a dat principii și valori și adevăruri ce sunt valabile, nu doar pentru câteva generații, ci de-a pururi. "Cerul și pământul vor trece, iar cuvintele Mele nu vor trece", a spus Domnul. Iisus a spus: "Eu sunt adevărul". În afara lui Iisus, minciuna pare adevăr.

Informează, re-formează, transformă

"Cele mai multe cărți informează, unele re-formează, numai *Biblia* transformă", a spus cineva. Adevărul este că *Biblia* face toate cele trei lucruri. Ea ne informează despre Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a Căruia cunoaștere este viață veșnică. Ea ne re-formează, căci în ea găsim idealul și rânduiala după care se cuvine să trăim. Ea ne transformă, fiindcă prin ea suntem puși față în față cu harul și puterea lui Hristos, prin care toate se fac noi. Ne adresăm altor cărți pentru informare, dar ne adresăm *Bibliei* nu numai pentru informare, ci și pentru re-formare și transformare. Ea le are pe toate trei.

În *Pelerinul Rus*, carte duhovnicească clasică, citim despre un ofițer rus a cărui carieră a fost aproape cu totul nimicită de patima beției, până ce a ajuns să cunoască puterea cuvântului lui Dumnezeu din *Sfânta Scriptură*. Aceasta i-a schimbat viața.

Soljenițin scrie despre un om pe care l-a întâlnit într-un lagăr de concentrare sovietic. Nu putea înțelege cum într-un asemenea loc se putea afla cineva care să rămână senin, binevoitor, frățesc. Soljenițin a observat că seara, când omul stătea întins pe patul barăcii, scotea din buzunare bucățele de hârtie pe care erau mângâlate versete din *Scriptură*. Acele cuvinte preschimbaseră omul dintr-un prizonier zdrobit, acrit și amărât, într-o ființă omenească iubitoare, blândă și

pașnică!

El se descoperă din Biblie

Arhiepiscopul Antonie Bloom dă mărturie că viața sa a fost preschimbata de un incident ce a avut loc în vremea studenției. "Pe când citeam începutul Evangheliei după Marcu ... dintr-o dată mi-am dat seama că de cealaltă parte a biroului era o prezență... Și atât de mare era siguranța că acolo stătea Hristos, încât nu m-a mai părăsit niciodată. Acesta a fost adevăratul punct de cotitură (din viața mea)."⁶⁴ Iisus a pășit din *Evanghelie* în viața lui Antonie Bloom și a preschimbato-o.

"Ea mă găsește"

Unul dintre cele mai frumoase omagii aduse *Scripturii* a fost cel al poetului Coleridge. El a spus doar "Ea mă găsește". Ea mă găsește în fărădelegile mele și mă dovedește de păcat. Ea mă găsește în singurătatea mea și îmi aduce tovarășia lui Dumnezeu. Ea mă găsește când am nevoie și-mi aduce răspunsul dumnezeiesc de care am nevoie. Oare dăm prilej cuvântului lui Dumnezeu să ne găsească ? Cât de des deschidem ușa prezenței lui Dumnezeu?

Ce spune Scriptura despre sine

Să cercetăm pe scurt ce spuneau despre *Scriptură* unii dintre autorii pe care Dumnezeu i-a folosit ca să o scrie.

Sfântul Pavel scrie:

Tu însă rămâi în cele ce ai învățat și de care ești încredințat, deoarece știi de la cine le-ai învățat, și fiindcă de mic Sfintele Scripturi, care pot să te înțeleptească spre mântuire, prin credința cea

⁶⁴ *Beginning to Pray*, Paulist Press, Ramsey, N.Y.

întru Hristos Iisus. Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu și de folos spre învățatură, spre muștrare, spre îndreptare, spre înțelepțirea cea întru dreptate, astfel ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit, bine pregătit pentru orice lucru bun. (II Tim. 3, 14-17)

Apostolul Ioan scrie:

Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, și crezând, viață să aveți în numele Lui. (Ioan 20,31)

Sfântul Pavel scrie:

Căci toate câte s-au scris mai înainte, spre învățătura noastră s-au scris, ca prin răbdarea și mângâierea care vin din Scripturi să avem nădejde. (Rom. 15,4).

Cei doi ucenici ce mergeau pe cale cu Hristos Înviaț pe drumul spre Emaus nu știau că era Hristos. Ei L-au crezut un străin până la sfârșit, când li S-a descoperit El Însuși la frângerea pâinii. Apoi, aducându-și aminte de acea experiență, au zis: "Oare nu ardea în noi inima noastră când ne vorbea pe cale și când ne tâlcuia *Scripturile*?" (Luca 24,32). Dacă și astăzi umblăm pe cale cu Hristos cel înviaț și-L lăsăm să ne deschidă *Scripturile*, și inimile și mințile noastre vor arde cu lumină nouă, înțelegere nouă, putere nouă, bucurie și nădejde .

Ce spun Sfinții Părinți despre Scriptură

"Necunoașterea *Scripturilor* este prăpastie și hău adânc." (Părinții pustiei)

"Citirea *Scripturii* este întărirea duhului." (Sfântul Isaac Sirul)

"Pentru cei ce au ales a străluci întru sfințenie, există o nevoiță aparte întru cuvânt." (Sfântul Clement Alexandrinul)

"Precum în Rai, Dumnezeu umblă în *Sfânta Scriptură* căutându-l pe om" (Sfântul Ambrozie).

"Cercetând Sfânta și Sfințita *Evanghelie*, am aflat în ea multe și felurite învățături ce sunt toate mărgăritare, diamante, comori, bogății, bucurie și veselie - viață veșnică." (Sfântul Cosma Etolianul).

"Iar eu, smeritul Serafim ... cercetez zilnic *Evanghelia*. Lunea citesc pe Sfântul Matei de la început la sfârșit; marțea, pe Sfântul Marcu; miercuria pe Sfântul Luca; joia pe Sfântul Ioan; celelalte zile le împart între Faptele Apostolilor și Epistolele Apostolilor. Și nu las să

treacă nici măcar o singură zi fără să citească Epistola și Evanghelia zilnică, ca și tâlcuiri de la sfinți. Prin aceasta nu numai sufletul, ci și trupul meu se bucură și se umple de viață, căci stau de vorbă cu Domnul. Păstrez în minte Viața și Patima Lui, slăvind zi și noapte pe Mântuitorul meu și aducându-I mulțumire pentru toate milele Sale pe care le revarsă asupra oamenilor și asupra mea, nevrednicul." (Sfântul Serafim de Sarov) .

"Ascultați, aceia dintre voi care în lume petreceți [adică nu clericii ori monahii] și aveți muiere și prunci: cum vouă mai cu osebire vă încredințează Sfântul Pavel cetirea *Scripturii* [când zice "Cuvântul lui Hristos să locuiască întru voi bogat întru toată înțelepciunea", Colos. 3, 16]; și nu cu ușurătate să se facă aceasta, nici cu vreo rânduială anume, ci cu multă osârdie. Ascultați, cu stăruință vă rog pe voi, toți câți vă îngrijiți de creștineasca viețuire și strângeți cărți ce vă vor fi leacuri pentru suflet. De nu veți dobândi altele, dobândiți-vă cel puțin Noul Legământ, Epistolele, Faptele și Evangheliile drept dascăli statornici. Iară de vă va cuprinde mâhnirea, cufundați-vă în ele ca într-un sipet cu leacuri, scoțându-vă din ele mângâiere întru necazuri, fie că aveți vreo pierdere, moarte ori răpire ... ori mai degrabă nu doar să vă cufundați în ele, ci duceți-le cu totul înlăuntrul vostru, păstrați-le în cugetul vostru. Căci pricina a tot răul aceasta este: necunoașterea *Scripturilor*." (Sfântul Ioan Gură de Aur, Cuvântul IX la Coloseni).

"Ziceau bătrânii: Nimic alta cere Dumnezeu de la creștini, fără numai a fi cu băgare de seamă la *Sfintele Scripturi* și să plinească cele câte se spun în ele." (Părinții pustiei).

"Încă de la intrarea în mănăstire călugărul trebuie să se îngrijească pe cât e cu putință și să bage de seamă a citi *Sfânta Evanghelia*. El trebuie să cerceteze *Evanghelia* așa îndeaproape, ca totdeauna să-i fie în amintire. În orice hotărâre pe care o ia, în orice faptă, în orice gând, să aibă totdeauna pregătită în minte învățătura *Evangheliei* (...). Continuă a cerceta *Evanghelia* până la capătul vieții tale. Nu te opri nicicând. Nu socoti că îndeajuns o cunoști, chiar de o știi toată pe de rost." (Sfântul Ignatie Briacianinov)

"Necunoașterea *Scripturilor* este necunoaștere de Hristos." (Fer. Ieronim)

"El (Iisus) a pătruns în pântecul (Mariei) prin ureche (la Bunavestire)." (Sfântul Efrem Sirul)

În Biserica Ortodoxă noi admirăm mult pe primii Părinți. Le dăm

multă cinstire și prețuire. Ei fac parte din marea noastră tradiție. Însă trebuie să ne punem întrebarea: Ce anume i-a făcut pe Sfinții Părinți să fie atât de mari? Oare nu faptul că s-au adăpat din plin din izvorul *Scripturii*? Sfântul Ioan Gură de Aur obișnuia să citească Epistolele Sfântului Pavel "de două ori pe săptămână, și de multe ori chiar de trei și de patru ori". Vreme de mulți ani a ținut lecții biblice de două sau trei ori pe săptămână, într-o învățătura turmei sale. Dacă ne cufundăm în citirea Cuvântului măcar a suta parte cât el, vom ajunge la adâncimi de cunoaștere și experiențe pe care nu le putem ajunge în nici un alt chip. Cuvântul lui Dumnezeu trebuie să se facă pentru noi cealaltă "mâncare" de care vorbea Iisus:

"Eu am de mâncat o mâncare, pe care voi nu o știți" (Ioan 4, 32).

"A trage tare pe ultima sută"

Cineva l-a întrebat într-o zi pe un băiețel: "De ce citește bunica ta atât de mult *Biblia* ?" Băiatul a răspuns. "Cred că trage tare pe ultima sută."

Există o cale mult mai bună decât a "trage tare", căci nu știi niciodată dacă vei trăi îndeajuns ca să mai apuci să "tragi tare". Calea cea mai bună este să pășim alături de Hristos în fiecare zi, să-L lăsăm să ne dea zilnic călăuzirea și puterea Sa.

Una din căile prin care putem păși alături de Hristos este să-L lăsăm să ne vorbească zilnic prin Cuvântul Său. *Biblia* este cartea lui Dumnezeu. Fă-ți din ea un prieten, iar ea va face din tine un prieten al lui Dumnezeu.

Unele cărți trebuie doar gustate, unele înghițite, unele mestecate și mistuite. *Biblia* e o carte ce trebuie gustată, mestecată, înghițită și mistuită. Căci ea este Cuvântul cel viu, lucrător, pătrunzător și de viață dătător al lui Dumnezeu. În Cartea Apocalipsei, Cap. 10, 8-11, ni se spune literal să "mâncăm" cuvântul lui Dumnezeu: „Mergi de ia cartea cea deschisă din mâna îngerului. .. ia-o și mănânc-o ... ”

Când șuvoiul izvorului de apă curge în nisipul pustiei, apa este înghițită, însă în locul ei se ivesc palmieri. Apa se preschimbă în copaci și în fructe. La fel și în viața noastră, udarea zilnică a sufletului cu cuvântul lui Dumnezeu aduce roada răbdării, păcii, dragostei,

stăpânirii de sine, nădejzii și bucuriei (Is. 55, 10-11).

Cum se citește Sfânta Scriptură

Creștinii ortodocși au mare respect pentru *Scriptură*. Noi o ferecăm în aur și o păstrăm tronând pe Sfânta Masă. O sărutăm în semn de închinăciune. O purtăm în alaiuri solemne. Ardem tămâie înaintea ei. O ținem ridicată în fața credincioșilor la vohodul mic al Liturghiei, și vestim că ea este înțelepciunea lui Dumnezeu. Cinstim *Scriptura* în toate aceste feluri. Dar oare o cinstim în felul cel mai însemnat dintre toate? Oare o deschidem spre a citi comorile ei? Oare vestim vestea sa cea bună de pe acoperișurile caselor?

Nu avem timp sau nu avem dragoste?

Mulți oameni se plâng că nu au timp să citească cuvântul lui Dumnezeu în fiecare zi. Dar de fapt nu este vorba de *timp*, ci de *dragoste*. Găsim întotdeauna timp să facem lucrurile pe care ne place să le facem. De pildă, era cândva o fată căreia nici nu-i păsa de citirea unei anumite cărți. Însă mai târziu s-a îndrăgostit de autorul cărții. Dintr-o dată, întreaga ei atitudine s-a schimbat. A citit cartea din nou și din nou, cu foarte multă râvnă. Când ne îndrăgostim de autorul Iisus, citirea scrisorii Sale personale către noi nu va mai fi o corvoadă, ci curată desfătare. S-a spus că doi oameni citesc *Biblia* cu cea mai mare atenție: ateul și sfântul. Ateul, fiindcă o urăște, sfântul fiindcă o iubește.

Părintele Florovski scria: "Nimeni nu are folos din *Evanghelie* până ce mai întâi nu se îndrăgostește de Hristos. Căci Hristos nu este un text, ci o Persoană vie, locuind în trupul Său, Biserica."⁶⁵

Cea mai înaltă formă de citire a *Scripturii* apare la cei ce Îl iubesc atât de mult pe Hristos, încât citirea cuvântului Său nu este altceva decât desfătare. Ei gustă dulceața viețuirii cu El prin cuvântul Său. Nu

⁶⁵ *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View*, Nordland Publishing Company, Belmont, Mass, 1972.

trebuie să ne așteptăm ca Dumnezeu să ne dea întotdeauna mari străfulgerări de înțelepciune când citim cuvântul Lui. Citirea Cuvântului lui Dumnezeu este și un fel de a fi cu Dumnezeu, încălzindu-ne la prezența Lui, trăindu-I prezența. Un tată se duce la pescuit cu fiul său nu numai ca să prindă pește, ci mai ales ca să fie cu fiul său.

Deschide-o!

Biblia este ușa noastră către împărăția lui Dumnezeu. Dar dacă nu este deschisă, ușa rămâne doar o altă parte a zidului. Trebuie să ne punem întrebarea: Cât de des deschidem ușa către împărăție? Cât de des o deschidem spre a-L găsi pe Dumnezeu și a-L lăsa pe Dumnezeu să ne găsească ?

Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu, dar ea nu va deveni Cuvântul lui Dumnezeu pentru noi până ce nu o luăm din raft, făcând-o parte a minții și inimii noastre.

Citește cu dorire

Când murea câte un membru bogat al unei familii, toate rudele erau chemate de către notar pentru citirea testamentului. În timpul citirii, fiecare asculta cu dinadinsul, doritor, nerăbdător, așteptând să-și audă pomenit numele. Câte un bătrân tare de ureche își aducea o veche pâlnie de auzit, punându-și-o la ureche, ca să nu scape nici un cuvânt. Acest tablou arată cu câtă dorire ar trebui să ascultăm atunci când Dumnezeu vorbește. Tot ceea ce spune este îndreptat către noi personal. Urmează să moștenim o împărăție. Oricare din făgăduințele Sale are înscrisă pe ea și numele nostru.

Citește-o personal

"Ori de câte ori citești *Evangelia*, spunea Sfântul Tihon din

Zadonsk, Hristos Însuși îți vorbește. Iar în vreme ce citești, te rogi Lui și vorbești cu El."

Dr. Paul Tournier scrie că "mai presus de orice, Dumnezeu vorbește prin *Biblie*, cartea Cuvântului revelat și întrupat, și prin ea se statornicește legătura personală cu El. Iar când ea se statornicește, citirea *Bibliei* nu mai este obositoarea trudă de a dezlega o ghicitoare ... Ea devine dialog personal care (...) ne atinge în chip personal." Devenim cu adevărat oameni, în măsura în care îngăduim lui Dumnezeu să ne grăiască.

Ori de câte ori Sfântul Ioan Scărarul auzea citindu-se *Scripturile* în biserică, efectiv tremura de spaimă, ca și cum Însuși Hristos vorbea direct cu el.

Citește-o cu rugăciune

Chiar înainte de citirea *Evangheliei* la dumnezeiasca Liturghie preotul înalță o rugăciune care începe așa: *Strălucește în inimile noastre, Iubitorule de oameni, Stăpâne, lumina cea curată a cunoașterii Dumnezeirii Tale și deschide ochii gândului nostru spre înțelegerea evanghelicelor Tale propovăduiri.*

Orice creștin ortodox ar trebui să înalțe o rugăciune asemănătoare înainte de a citi cuvântul lui Dumnezeu. Numai prin călăuzirea Duhului Sfânt putem ajunge să înțelegem cuvintele lui Dumnezeu.

Pr. Peter Chamberas, specialist în Noul Testament, scria că "locul unde are loc cercetarea *Bibliei* ar trebui să fie cel de dinaintea sfințelor icoane, la lucirea candelii și în mireasma tămâiei aprinse... Trebuie să ne străduim a face din cercetarea *Bibliei* o experiență liturgică, adevărată părtășie cu Domnul nostru și cu Sfântul Său Duh"⁶⁶

66 "Studying the Bible in Church", în rev. *Orthodox Observer*, Ianuarie, 1981.

Luați cu voi o făgăduință

Nu lăsați niciodată *Biblia* deoparte fără a fi învățat pe de rost măcar un verset în fiecare zi. Luați-l cu voi. Faceți din el gândul stăpânitor al zilei. Întoarceți-vă la el. Lipiți-vă de el. Trăiți cu el întreaga zi. Rumești-l cum rumești vaca hrana ei. Adormiți noaptea cu el. Este cu putință să purtați *Scriptura* cu voi, în inima voastră. "Cuvântul lui Hristos să locuiască întru voi cu bogății" (Colos., 3, 16). Ne putem păstra cugetul bine înzestrat cu minunate gânduri din cuvântul lui Dumnezeu. Ele pot deveni însoțitoarele noastre zilnice, aducându-ne tărie, mângâiere și înălțare sufletească atunci când avem trebuință de ea. Făgăduințele dumnezeiești ne vor veni în ajutor atunci când avem nevoie de ele. Ele ne vor fi colacii de salvare când ne vom afla în voia valurilor, naufragați pe marea vieții. Fericitul Ieronim ne sfătuiește să învățăm pe de rost câte un pasaj din *Scriptură* în fiecare zi, iar de două sau de trei ori pe noapte să ne sculăm spre a reciti pasajele memorate.

"Iar Maria păstra toate aceste cuvinte, punându-le în inima sa" (Luca 2, 19). Cugetul și inima ei se desfășurau întru minunatele făgăduințe ale lui Dumnezeu. "În inima mea am ascuns cuvintele Tale, ca să nu greșesc Ție" (Ps. 118, 11). Psalmistul aduna în inima sa cuvântul lui Dumnezeu, de unde, în clipele de nevoie, acela îi dădea putere.

Biblia nu trebuie doar citită, ci trebuie s-o facem să fie a noastră. Există ceva nepieritor în comorile minții. Nimic nu ni le poate lua; nici vântul, nici vremea rea, nici furtuna nu le poate nimici. Când viața ne pune la încercare, ne aducem aminte de tătăzuirea lor, de înălțarea lor, de forța lor. Ele ne provoacă, ne previn, ne îmbărbătează, ne înalță, ne întăresc inimile. Palladie spune despre călugării lui Pahomie: "Toți învață *Sfintele Scripturi* pe de rost" (*Istoria lausiacă*, 32, 12). În monahismul pahomian rânduiala era limpede ca lumina zilei: "Să nu fie nimenea în mănăstire care (...) să nu știe cel puțin Noul Testament și Psaltirea (pe de rost)".

După Sfântul Vasile, una din ascultările aparte ale începătorilor era cercetarea *Scripturii*. Casian vorbește de repetarea textelor învățate, astfel încât cugetul să se alcătuiască după chipul lui Hristos. Chesarie, în pravilele sale pentru călugărițe, spune că una dintre surori trebuie să citească cu voce tare, în vreme ce celelalte lucrează, astfel ca "să nu

înceteze cugetarea la cuvântul lui Dumnezeu și rugăciunea inimii". Din aceste vechi practici vedem cât de însemnată era citirea *Scripturii* – și încă este – pentru sporirea duhovnicească.

Pentru a ne *împropria Scriptura*, nu trebuie s-o citim în fugă. Trebuie s-o citim încet și să privim în jur. Ce văd automobilisții din florile de pe marginea drumului atunci când trec în viteză? Trebuie să lăsăm cuvântul lui Hristos *să se sălășluiască* cu bogăție întru noi, spune Sfântul Pavel. Niciodată să nu părăsim un pasaj din cuvântul lui Dumnezeu până ce nu și-a lăsat pecetea asupra noastră.

"Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu", a spus Iisus. Suntem ce mâncăm. Suntem asemenea hranei cu care ne hrănim mintea. Suntem asemenea celor de care ne lipim inima. Cugetul omului e ca un computer. Scoatem din el ceea ce am băgat. Dacă-l alimentăm cu gunoaie, gunoaie vom și scoate. Dacă-l hrănim cu cuvântul lui Dumnezeu, cuvântul lui Dumnezeu vom și scoate. *Biblia* a mai fost numită "farmacia lui Dumnezeu". Între copertile ei se pot găsi prescripții pentru orice trebuință a vieții, de la singurătate până la depresie și iertare. Căci *Biblia* nu este doar o istorie a trecutului, sau un obiect de studiu, ci "putere a lui Dumnezeu spre mântuirea a tot celui care crede" (Rom. 1, 16).

De la auzire la înfăptuire

Pr. Elcianinov scrie: "În înțelegerea Cuvântului lui Dumnezeu putem deosebi următoarele trepte: auzire, citire, înțelegere, primirea în inimă a celor auzite și, în sfârșit, înfăptuirea lor în viața noastră. Cercetează-te pe tine însuși: la care din aceste trepte te afli în prezent? Ajungi întotdeauna până la ascultarea cuvântului lui Dumnezeu? Îl citești adeseori? Iar dacă îl auzi sau îl citești, îți dai silința să-i pătrunzi înțelesul spre a-l pricepe? Ajunge el până în conștiința ta, în inima ta? Ajunge să ți le pună în mișcare? Iar dacă da, atunci a adus el oare roadă, te-a pus oare în mișcare, scoțându-te din nepăsarea viețuirii noastre obișnuite, mulțumite de sine? Cercetează-te pe tine însuși – și încetișor, cu stăruință, începe a urca aceste trepte."⁶⁷

⁶⁷ *Diary of a Russian Priest*, Faber and Faber, Londra.

Sfântul Marcu Ascetul scria: "Cel ce e smerit în cugetul său și împlinește o lucrare duhovnicească, când citește dumnezeieștile Scripturi, pe toate le aduce în legătură cu sine, și nu cu altul" ("Despre legea duhovnicească", în *Filocalia*, vol. 1). Cuvântul lui Dumnezeu nu se adresează cuiva în general, ci nouă înșine, direct și personal. Ceea ce citim trebuie să punem în legătură cu noi. Dumnezeu ne pune în față o oglindă spre a ne face în stare să vedem ce anume suntem și ce putem deveni prin harul Său.

Greu de înțeles?

Dacă ți se pare că *Scriptura* e greu de înțeles, adu-ți aminte doar că unele părți din ea au fost scrise de simpli pescari, spune Sfântul Ioan Gură de Aur. Simplii țărani L-au înțeles și L-au urmat pe Iisus.

Există desigur părți din *Scriptură* greu de înțeles, dar sunt mult mai multe pe care le înțelegem. Să ne aplecăm mai mult asupra lor. Și cu cât vom citi mai mult, cu atât vom înțelege mai mult. *Biblia* tâlcuiește *Biblia*. Un pasaj îl explică pe altul, astfel că într-un an sau doi ne vom simți destul de familiarizați cu *Scriptura*.

Biblia poate fi obscură pe alocuri, dar nu lipsită de sens. Așa cum Raiul este locul *pregătit* pentru oamenii *pregătiți*, tot așa și *Biblia* este o carte *pregătită* pentru oamenii *pregătiți*. "Omul firesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu: că pentru el sunt nebunie și nu le poate înțelege, fiindcă ele se judecă duhovnicește" (1 Cor. 2, 14).

Dumnezeu va folosi unele părți din *Biblie* mai mult decât pe altele. Nu ne putem aștepta ca lungile liste de nume din Numeri să ne fărmece la fel de mult ca Psalmul 22 sau Evanghelia după Ioan. Dar în fiecare din cărțile biblice va exista ceva care să ne miște cugetul și inima, făcându-ne duhul să se avânte întru nădejde. Îndemnăm întotdeauna pe cei ce nu au citit *Biblia* să înceapă cu citirea celor patru Evanghelii, căci ele sunt cheia înțelegerii întregii *Biblie*. Întrucât *Biblia* este mai presus de toate o carte despre Hristos, este important să începem cu părțile care arată ce a făcut și ce a spus El când era printre noi, adică cele patru Evanghelii.

Așa-numitele cărți deuterocanonice ale Vechiului Testament sunt incluse în canonul ortodox al *Bibliei*. După învățătura ortodoxă, ele

pot fi citite pentru zidirea personală, dar nu au autoritate în probleme de dogmatică. Ele se păstrează în *Biblia* ortodoxă fiindcă au fost cuprinse în *Septuaginta* ("Tâlcuirea celor șaptezeci", traducerea grecească a Vechiului Testament), care se folosea în vremea lui Iisus. Romano-catolicii acceptă doar șapte din cărțile deuterocanonice iar protestanții nici una. Astfel în Vechiul Testament protestant sunt 39 de cărți, în cel romano-catolic 46 iar în cel ortodox 49. Toate trei recunosc aceleași 27 de cărți din Noul Testament.

Bătaia inimii lui Dumnezeu

Din *Sfânta Scriptură* vine către noi sunetul bătaii inimii lui Dumnezeu. Între toate zgomotele supărătoare din lume, acesta e singurul sunet ce ne poate aduce pacea prezenței și dragostei lui Dumnezeu. Căci este sunetul – glasul – iubirii Ziditorului. Cuvintele-cheie din *Pateric* sunt: "Părinte, spune-mi un cuvânt". "Cuvântul" căutat nu era o explicație teologică, nici măcar un "sfat"; era un cuvânt care să dea viață ucenicului dacă era primit. Când la Sfântul Vasile al Cezareii a venit un călugăr și i-a zis: "Părinte, spune-mi un cuvânt", Sfântul Vasile i-a răspuns: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta", iar călugărul a plecat de îndată. După douăzeci de ani s-a întors și a zis: "Părinte, m-am străduit să țin cuvântul tău; spune-mi acum un alt cuvânt"; iar Sfântul Vasile a spus "Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși". Atunci călugărul s-a întors la chilia sa, ca să-l țină și pe acela.

Cât de minunat ar fi să mergem în fiecare zi la Avva, Părintele nostru ceresc, și luând *Biblia* să-i spunem: "Părinte, spune-mi un cuvânt, căci robul Tău ascultă". Și El ne va spune acel cuvânt, și va fi un cuvânt ce dă viață!

Ce ne spune El

În *Sfânta Scriptură* Dumnezeu ne spune: "Eu te-am zidit; Eu am zidit lumea. Știu totul despre tine – chiar și care vor fi gândurile tale înainte să le gândești. Te iubesc și îți port de grijă. Și am să-ți dezvălui

o taină. "Vouă vă este dat să cunoașteți tainele împărăției lui Dumnezeu" (Luca 8, 10). Am să te fac să cunoști firea lumii pe care am zidit-o. Am să-ți dezvălui taina despre cine ești tu și de ce ai fost creat. Am să-ți dezvălui taina despre felul legăturilor dintre soț și soție, dintre părinți și copii și dintre tine și Mine, cum poți începe să crești întru menirea ta adevărată – devenind persoana pe care te-am creat să fii, făcându-te părtaș firii Mele."

Cu adevărat, *Sfânta Scriptură* este singura carte unde Dumnezeu se descoperă pe Sine. Ea are putere sfințitoare, transmițând har dumnezeiesc, adevăr și putere cititorului credincios. Ea ne poate aduce pe fiecare dintre noi la o întâlnire personală cu Dumnezeu cel viu. Căci Cuvântul lui Dumnezeu se face Cuvântul cel viu, pătrunzător și puternic, prin puterea Duhului Sfânt.

Dialogul lui Dumnezeu cu poporul Său

Scriptura nu este monologul lui Dumnezeu, ci mai curând dialogul lui Dumnezeu cu poporul Său. Pr. Gheorghe Florovski scotea în evidență minunat acest lucru când scria:

„Auzim în *Biblie* nu numai glasul lui Dumnezeu, ci și glasul omului răspunzându-i Lui – cu cuvinte de rugăciune, mulțumire și slujire, de teamă și dragoste, de tristețe și căință, bucurie, nădejde sau deznădejde. Cum s-ar spune, în Legământ sunt doi parteneri, Dumnezeu și omul, și amândoi aparțin unul altuia, în taina adevăratei întâlniri divino-umane care este descrisă și consemnată în istorisirea Legământului. Răspunsul omenesc e cuprins în taina Cuvântului lui Dumnezeu. Nu este un monolog dumnezeiesc, ci mai curând un dialog, și amândoi vorbesc, atât Dumnezeu cât și omul. Însă rugăciunile și strigările Psalmistului închinător sunt totuși "cuvântul lui Dumnezeu". Dumnezeu dorește, așteaptă și cere răspunsul omului. Tocmai de aceea Se descoperă pe Sine omului și vorbește cu el, parcă așteptând ca omul să stea de vorbă cu El. El face Legământ cu fii oamenilor, totuși intimitatea nu compromite suveranitatea și transcendența dumnezeiască. Dumnezeu locuiește întru lumina neapropiată (I Tim. 6, 16). Însă lumina "luminează pe tot omul ce vine în lume" (Ioan 1,9). Aceasta alcătuiește taina sau "paradoxul"

revelației."l⁶⁸

Deci cuvântul lui Dumnezeu cere un răspuns de la fiecare din noi: răspunsul ascultării sfintei Sale voi, răspunsul unui dialog personal continuu cu El prin rugăciune.

Rezumat

1. Dumnezeu nu este un Dumnezeu absent sau un Dumnezeu ce se ascunde. El S-a descoperit pe Sine și așteaptă pururea să fie găsit.

2. El așteaptă să ni se descopere prin cuvântul Său scris în *Sfânta Scriptură*, care este ca un plan de viață, o ascunzătoare unde-L găsim pe Hristos, o scrisoare de dragoste de la Dumnezeu către noi ce cuprinde o cerere în căsătorie și care așteaptă răspuns.

3. Țelul *Scripturii* e arătat la Ioan (20, 31): "Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, și crezând, să aveți viață întru numele Lui".

4. Țelul *Scripturii* nu este să ne învețe știință, ci adevăruri duhovnicești despre Dumnezeu și om. Întrucât *Biblia* e o bibliotecă de cărți, cuprinzând multe genuri literare (poeme, pilde, cronici istorice etc.) ea nu trebuie tâlcuită întotdeauna literal.

5. Deși Biserica Ortodoxă privește *Biblia* ca pe o icoană plină de har, ea nu se închină textului *Scripturii* în chip idolatru, ca și cum fiecare cuvânt al *Bibliei* ar fi dictat ca atare de Dumnezeu.

6. Biserica este Tâlcuitorul dumnezeiește-insuflat al *Sfintei Scripturi*. Duhul Sfânt a locuit în Biserică de la Cincizecime, călăuzind-o la tot adevărul.

7. Cum se vede la vohodul mic de la Liturghie, *Evanghelia* este o teofanie – o arătare a lui Hristos în mijlocul nostru astăzi – întrucât El continuă să ne vorbească prin Cuvântul Său.

8. *Sfânta Scriptură* ne dă adevărul veșnic valabil despre Dumnezeu. Ea informează, re-formează și transformă pe cei ce o primesc cu credință.

9. Ca ușă către împărăția lui Dumnezeu, *Sfânta Scriptură* trebuie citită cu dragoste, cu dorire, în chip personal, rugător, cu credincioșie,

îngăduind cuvântului lui Hristos să se sălășluiască în noi bogat. Ea este o carte pregătită pentru oameni pregătiți.

10. *Sfânta Scriptură* nu este monologul lui Dumnezeu, ci dialogul Său cu noi. În *Sfânta Scriptură* e cuprins răspunsul de importanță vitală al omului la chemarea de mântuire a lui Dumnezeu.

XIV. CE CREDEM NOI DESPRE ICOANE

Este cu neputință să vizitezi Italia, Grecia, Iugoslavia, România, Rusia, Bulgaria sau Orientul Apropiat fără a face cunoștință cu o formă de artă religioasă numită *icoană*. Folosită în mare parte în biserici și în casele din acele țări, icoana a devenit acum foarte populară și în Apus, unde o asemenea artă e folosită în scopuri decorative. Creștinii răsăriteni socotesc aceasta o deturnare blasfemiatoare a scopului original al icoanei. Nu puțini turiști plătesc scump pentru ceea ce socotesc a fi icoane din secolul XVI sau XVII, dar care din nefericire se dovedesc a fi litografiile învechite minunat decupate.

Cuvântul *icoană* vine de la grecescul *eikon* ce înseamnă imagine, chip. Un renumit aparat de fotografiat, Zeis Ikon, folosește acest cuvânt ca marcă înregistrată. Sfântul Pavel vorbește despre Hristos ca despre *Icoana lui Dumnezeu*; așa sună fraza în grecește. Hristos este icoana lui Dumnezeu, iar întreg Noul Testament e scris pornit de la faptul că, dacă vrei să știi cum arată Dumnezeu cel Veșnic, te uiți la Hristos și Îl vezi.

În Apus, arta religioasă a fost așezată pe ferestrele bisericii sau catedralei. În Răsărit ferestrele erau lăsate simple, iar pereții erau acoperiți cu imagini religioase. Scopul icoanelor este întreit: 1. să nască simțământul de adâncă cinstire la slujbe; 2. să învețe pe cei neștiutori de carte; 3. să slujească drept legătură existențială între credincios și Dumnezeu.

De ce icoane?

Evreul avea drept icoană cuvântul scris. El se împotriva cu tărie oricărui fel de pictură, fără să-și dea seama că o alcătuire de litere ce poartă un înțeles este o icoană în aceeași măsură ca orice altă formă de reprezentare. În contact cu alte popoare, precum grecii, egiptenii sau romanii, Biserica s-a confruntat cu nevoia înfățișării ideii întrupării lui Hristos. Hristos fusese deja înfățișat prin cuvântul scris și cântare. Rămânea să mai fie înfățișat și în pictură, spre a se adresa și celui dintâi dintre simțuri: ochiul.

Iconoclaștii

Calendarul bisericesc a rânduit prima duminică din Postul Mare ca Duminica Ortodoxiei. Ea pomenește ziua în care folosirea icoanelor a fost reasezată după o vreme de împotrivire, prăznuind biruința Ortodoxiei împotriva iconoclaștilor ce ținteau să scoată în chip silnic toate icoanele din biserici și să le nimicească ca unelte ale idolatriei.

Întrucât icoana e una din trăsăturile cele mai caracteristice ale Ortodoxiei, vom arăta pe scurt ce înseamnă ea, de ce e folosită, care este valoarea ei practică, ca și semnificația dogmatică.

Să cercetăm întâi acuzația de idolatrie. Creștinii ortodocși nu *shujesc* icoanelor, ci doar le *cinstesc* sau le aduc *închinare* ca unor simboluri. În veacul al șaptelea, Leontie din Neapole scria: "Noi nu ne închinăm firii lemnului, ci Îl cinstim pe Cel ce a fost răstignit pe Cruce și ne închinăm Lui ... Când cele două lemne ale crucii sunt prinse laolaltă, mă închin semnului, pentru Hristos Care pe Cruce S-a răstignit, dar dacă lemnele sunt despărțite, le arunc și le ard."

Dumnezeu: văzut sau nevăzut?

Iconoclaștii (cei ce căutau să înlăture toate imaginile din biserici) susțineau că Dumnezeu nu poate fi zugrăvit fiindcă este veșnic și nevăzut. „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată" (Ioan 1, 18).

Însă ortodocșii stăruiau că Dumnezeu poate fi zugrăvit fiindcă S-a făcut om. În Vechiul Legământ orice imagine a lui Dumnezeu ar fi fost "chip cioplit", idol, fiindcă nici o imagine a lui Dumnezeu nu ar fi putut exista. Nimeni nu-L văzuse vreodată pe Dumnezeu. Dar lucrurile s-au schimbat atunci când Dumnezeu S-a făcut om în Hristos. Datorită acestui fapt, zugrăvirea Lui este un lucru legiuit. Cei ce tăgăduiau icoana lui Hristos, tăgăduiau adevărul că El S-a făcut om. Cu alte cuvinte, tăgăduiau chiar temeiul mântuirii noastre: că Dumnezeu S-a făcut om în Hristos. Deci ceea ce pomenim de fapt în prima duminică din Postul Mare în Biserica Ortodoxă nu este o controversă despre arta religioasă, ci despre Întruparea lui Hristos și mântuirea omului.

Sfântul Ioan Damaschinul exprima foarte bine aceasta când spunea: "În vechime Dumnezeu nu a fost nicicând zugrăvit. Acuma însă, când Dumnezeu este văzut, îmbrăcat în trup și stând de vorbă cu omul, zugrăvesc chipul lui Dumnezeu, al Dumnezeului pe Care-L pot vedea. Nu mă închin materiei. Mă închin Dumnezeului materiei, Care S-a făcut materie întru folosul meu ... ca prin materie mântuirea mea să lucreze."

Ar fi cât se poate de exact din punct de vedere teologic dacă am spune că Dumnezeu Însuși a fost întâiul făcător de icoane atunci când S-a înfățișat pe Sine în chip văzut întru asemănarea Fiului Său. Controversa iconoclastă nu a fost doar o controversă asupra artei religioase, ci asupra întregului înțeles al întrupării și asupra tuturor consecințelor sale. Dumnezeu a luat trup materialnic, dovedind prin aceasta că materia poate fi mântuită. "Cuvântul făcut trup a îndumnezeit trupul", spunea Sfântul Ioan Damaschinul. Materialele folosite la icoane sunt doar o altă înfățișare a prețurii lumii materiale de către creștinătatea răsăriteană. Aceasta ar avea multe de spus astăzi în domeniul ecologiei: materia este sfântă și nu trebuie supusă silniciei ori pângărită.

Reforma protestantă din veacul al XVI-lea a fost ostilă icoanelor. Pentru Luther ele erau îngăduite doar ca ilustrări. Calvin nu putea accepta altceva decât scene istorice cu mai multe personaje; astfel ca să nu-l facă pe credincios să cadă în idolatrie. Puritanii din Anglia și America au privit chiorăș arta religioasă, disprețuind și interzicând orice pictură religioasă. Într-un fel, poate că aveau dreptate. În cea mai mare parte "arta religioasă" este ofensatoare, făcându-te să-ți fie greu

să crezi că Fiul lui Dumnezeu, cel Unul-Născut, S-a făcut om. Imaginea lui Hristos pictat ca o femeie cu barbă, uneori cu o inimă însângerață apărând prin pieptul transparent, dacă este luată în serios, tăgăduiește faptul că El s-a făcut om. Asemenea picturi dau impresia că El s-a făcut un fel de fantomă, nici bărbat, nici femeie.

Ce este icoana ?

Primii creștini aveau tendința de a nu folosi o imagine realistă a lui Iisus Hristos. În locul ei, foloseau semne abstracte – litere care să țină locul lui Hristos, precum **XP**, primele două litere ale cuvântului grecesc pentru Hristos, ori **IC XC**, prescurtarea grecească pentru Iisus Hristos. Foloseau și figuri desenate, precum peștele, care era un semn secret pentru Hristos, sau mielul, însemnând Mielul lui Dumnezeu.

Sinodul Trullan, ținut la Constantinopole în anul 692 a afirmat că era greșit ca Biserica să-L mai înfățișeze pe Hristos prin semne și simboluri. Sinodul a hotărât îndeosebi că este greșită zugrăvirea lui Hristos ca miel al lui Dumnezeu. Dacă El S-a făcut cu adevărat om, spune Sinodul, atunci trebuie zugrăvit ca fiind omenească, nu ca animal sau ca simbol.

Părinții Bisericii au simțit că firea dumnezeiască a lui Hristos trebuie înfățișată în imagini la fel ca și firea sa omenească. În aceeași hotărâre, ei spuneau că imaginile Lui nu trebuie să fie "prea trupești". Al Șaptelea Sobor Ecumenic afirma că Biserica, chiar dacă L-ar înfățișa pe Domnul prin artă în forma Sa omenească, nu trebuie să despartă în reprezentare trupul lui Hristos de dumnezeirea Sa. Hristos trebuia reprezentat în arta ortodoxă ca Dumnezeu-Om. Ca atare, ar fi un lucru cu totul necuvios să-L reprezinti pe Hristos după chipul frumuseții trupești al vreunui model omenească. Acest lucru nu a fost respectat în Apus, unde tinerii "chipeși" și visători au devenit adevărate modele pentru pictarea lui Hristos. Hristoșii omenești "frumoși" ai artei apusene erau de neacceptat pentru creștinii răsăriteni, datorită faptului că exprimau doar ideea firii omenești a Domnului nostru. Astfel, arta ortodoxă a fost pusă în fața sarcinii speciale de a găsi un tip iconografic care să-l ducă pe privitor direct la gândul că în persoana reprezentată "locuiește toată plinătatea dumnezeirii, trupește" (Sfântul Pavel). Pe deasupra, Sfântul Theodor

Studitul spunea că "dacă zicem că Hristos e puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu, în același fel trebuie să zicem despre întruchiparea Sa că este puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu."

Iată de ce arta ortodoxă a creat pentru Hristos un tip idealizat, neasemănător nici unui model pur omenesc, cu însușiri suprafirești precum ochii, nasul și mâinile mai mari. Zugravul ortodox încearcă să înfățișeze elementele supra-firești, supra-raționale și supra-conceptuale ale Domnului prin hiperbolă, exagerare, exces și chiar deformare a realității firești.

Astfel, în vreme ce Apusul a subliniat în mod tradițional firea omenească a lui Hristos, folosind statui și modele umane pentru Iisus, Răsăritul a pus accent mai mult pe firea dumnezeiască a lui Iisus Hristos prin icoană, care se potrivește foarte bine exprimării stării dumnezeiești, preschimbate a lui Hristos, folosind stilizarea.

Trei feluri de portretizare

Există trei feluri de portretizare a cuiva: fotografia, portretul și icoana. Fotografia înregistrează trăsăturile așa cum sunt ele. Portretul reușit reproduce trăsăturile omului într-un mod realist și ușor de recunoscut, dar în același timp scoate în evidență caracterul lui și exprimă firea sa launtrică. Icoana nu e o fotografie, ci seamănă mai curând cu un portret. Totuși ea este mai mult decât un portret. Ea țintește să redea întocmai asemănarea cu omul și în același timp încearcă să scoată la lumină ceea ce omul respectiv a devenit prin puterea Duhului Sfânt. Icoana deci este mai mult decât o fotografie, mai mult chiar decât un portret. Iconografia înfățișează ceea ce se întâmplă cu oamenii după ce îi atinge Dumnezeu. Ei devin oameni noi. Înlăturând tot ce este neimportant pentru chipul duhovnicesc, chipul devine stilizat, înduhovnicit – nu realist, ci supra-real.⁶⁹ Icoana deci se deosebește de toate celelalte forme de artă picturală. Ea oferă o expresie exterioară a stării omului preschimbat, a unui trup atât de plin

⁶⁹ Datores această comparație între fotografie, portret și icoană articolului lui Rudolf Muller "The Theological Significance of a Critical Attitude in Hagiography", apărut în *The Ecumenical Review* acum câțiva ani.

de Duhul Sfânt, atât de statornicit în bunătate, încât s-a făcut asemenea trupului duhovnicesc pe care-l vom primi la a Doua Venire a lui Hristos.

Sunt unii care cred că arta abstractă, reducerea figurii la esența sa cea mai pură, își are originea la zugravii de icoane.

Icoanele au fost numite rugăciuni, cântări de slavă, predici în formă și culoare. Ele sunt Evanghelia vizuală. În realitate, Biserica Răsăriteană are două Evanghelii: cea cuvântătoare și cea văzută, adresându-se omului în întregul său. Cum spunea Sfântul Vasile: "Ceea ce cuvântul transmite prin auz, aceea icoana arată în tăcere prin chipuri, iar prin aceste două mijloace ce se însoțesc unul cu celălalt (..), primim cunoașterea unuia și aceluiași lucru." Nu avem decât să pătrundem într-o biserică ortodoxă spre a vedea desfășurate înaintea noastră pe pereți toate tainele religiei creștine. "Dacă un păgân îți cere să-i arăți credința ta", spunea Sfântul Ioan Damaschinul, "du-l în Biserică și pune-l în fața icoanelor."

Prin icoană, Biserica Ortodoxă se adresează ochiului care, cum am spus, este cel dintâi dintre simțuri. Noi ținem minte mult mai ușor ceea ce vedem, decât ceea ce auzim. Proorocii Vechiului Legământ, de pildă, au folosit adesea metoda acțiunii dramatice și simbolice. Oamenii pot refuza să asculte, dar cu greu pot evita să vadă. De pildă, Ieremia prevenea poporul despre robia ce urma să cadă asupra lor făcând juguri și băgându-și capul în ele. Practica curentă din țările comuniste de a agăța peste tot tablouri ale conducătorilor a fost împrumutată de bolșevicii ruși din folosirea icoanelor în Biserica Ortodoxă Rusă. Tablourile sunt într-adevăr icoane ale noilor zei, încercând să stârnească un fel de cult și o supunere absolută..

Întâlnire existențială

Icoana este chiar mai mult decât un mijloc de instruire. Este cu adevărat o taină. Căci icoana nu este cu adevărat icoană până ce nu a fost sfințită de către preot în biserică. După aceea ea devine legătură între omenesc și dumnezeiesc. Ea aduce o întâlnire existențială între om și Dumnezeu. Ea se face locul unei arătări a lui Hristos, cu condiția să stăm înaintea ei cu buna așezare a inimii și minții. Ea se

face loc de rugăciune. Icoana este părtaşă la evenimentul pe care-l înfățișează și este aproape o re-facere în chip existențial a acelui eveniment pentru credincios. Cum spunea S. Bulgakov, "Prin sfințirea icoanei lui Hristos este făcută cu puțință întâlnirea tainică a credinciosului cu Hristos." Multe icoane sunt privite ca făcătoare de minuni. Ele sunt socotite a fi icoanele prin excelență.

Stând într-o biserică ortodoxă cu pereții și bolțile acoperite de icoanele lui Hristos și ale sfinților, credinciosul nu se mai simte singur, experiind părtașia sfinților. El este făcut să se simtă un membru al familiei lui Dumnezeu.

Influența artei egiptene

Una din prefigurările icoanei este portretul funerar egiptean. Ceea ce i-a făcut pe egipteni să picteze chipul celui mort pe fața mumiei a fost dorința celor decedați de a nu fi uitați. Caracteristica portretelor funerare egiptene erau ochii mari, larg deschiși, uitându-se fix la privitor, ca și cum ar fi zis: "Ia uite! Poate crezi că sunt mort și uitat, dar ia mai îndrăznește să mă uiți când te privesc cu acești ochi."

Primele icoane creștine au urmat același model. Sfinții pe care-i înfățișau aveau ochi uriași, ațintiți direct în ochii privitorului, ca și cum ar fi spus: "Ia uite! Poate ți se pare că am murit, dar eu sunt foarte viu înaintea lui Dumnezeu."

Acesta e unul din principiile preluate în zugrăvirea icoanelor, Organele simțurilor (ochi, nas, urechi) nu sunt redată după anatomia reală, fiindcă fiecare a fost preschimbat de harul dumnezeiesc și a încetat să mai fie obișnuitul organ de simț al omului trupesc. Ochii sunt pictați mari și vii spre a exprima încordarea trupească. Deschizându-se către Dumnezeu, au ajuns să vadă lucruri mărețe. "Că văzură ochii mei mântuirea Ta." Urechile sunt pictate mari, ca o proiecție simbolică a urechilor sufletului care au auzit și încă aud vestea cea bună a lui Hristos. Adeseori și nasul este mai mare decât mărimea firească, și mai subțire, spre a arăta că nu simte mirosul lucrurilor lumii acesteia, ci mireasma lui Hristos și a Duhului Sfânt. În schimb, gura este făcută mai mică, spre a arăta că sfântul reprezentat "nu se îngrijește cu sufletul său ce va mânca și ce va bea", ci caută mai

întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui.

Nimbul sau cununa

Arta religioasă apuseană se bizuie pe cununa de lumină sau nimb spre a denota "sfințenia" persoanei reprezentate. Aceasta fiindcă de obicei persoana sfântă are o înfățișare atât de lumească încât e nevoie de nimb spre a arăta că e vorba de reprezentarea unui sfânt. În icoană însă poți înțelege că cel înfățișat este un sfânt fără să depinzi de nimb. Sfințenia e arătată de întreaga formă și de întregul stil al icoanei. De aceea nimbul lipsește în unele din icoanele cele mai vechi, ca și din picturile de pe pereții catacombelor, unde Hristos și mucenicii sunt reprezentați fără nimburi.

Folosirea icoanelor

În mod tradițional, casele ortodoxe au un loc pentru Dumnezeu, sub forma unei icoane cu o candelă aprinsă înaintea ei. Acest loc slujește drept aducere-aminte de prezența lui Dumnezeu în casă și ca centru de rugăciune al familiei. În vechea Rusie, de exemplu, fiecare casă – de la mărețul Palat de Iarnă al țarului până la coliba acoperită cu paie a mujicului – avea o icoană a lui Hristos sau a Maicii Domnului. Pe vremea aceea nici o casă rusească nu era cu adevărat casă până ce nu era sfințită cu o icoană.

De fapt, dacă Biserica Rusă a supraviețuit sub comunism în acești mulți ani care au trecut, în ciuda lipsei oricăror înlesniri pentru educarea copiilor în credința creștină în școală sau în biserică, aceasta se datorează, omenește vorbind, familiei creștine. În întreaga creștinătate ortodoxă familia a fost socotită "biserica în casă" cu propriul său "altar" unde se înălțau rugăciuni dinaintea icoanelor.

Icoana nu a fost nicicând destinată să atârne pe un perete ca obiect decorativ. Când e folosită ca o atractivă piesă decorativă, ea încetează a mai funcționa ca icoană. Căci icoana nu poate exista decât în cadrul anume al credinței și închinării, căruia îi aparține. Desprinsă din acest cadru, își pierde funcțiile de icoană.

Într-un fragment din "Viața Sfântului Ioan Gură de Aur", păstrat într-o scriere a Sfântului Ioan Damaschinul (675-749), ni se spune că Sfântul Ioan Gură de Aur avea o icoană a Apostolului Pavel înaintea sa atunci când cerceta epistolele Sfântului Pavel. Când ridică ochii de pe text, icoana părea să prindă viață și să-i vorbească.

Icoanele din casă sfințesc profanul; ele preschimbă o locuință neutră într-o "biserică domestică" și viața credinciosului într-o neîncetată liturghie.

Hristos a spus: "Iar tu când te rogi, intră în camera ta" (Matei 6, 6). Arhiepiscopul Pavel ar Finlandei adaugă: "Însă chiar și așa nu suntem singuri. Icoana din colțul camerei unde ne rugăm este o fereastră către împărăția lui Dumnezeu și o legătură cu mădulele ei."

Unul dintre patriarhii Bisericii Rusiei spunea: "Dacă într-un spital ce tămăduiește bolile trupești totul e rânduit astfel încât cele din jur să ajute la revenirea sănătății pacientului, cât de mare grijă trebuie să avem spre a rândui totul în spitalul duhovnicesc, biserica lui Dumnezeu." Putem aplica aceasta și căminului creștin, care trebuie să cuprindă lucruri ce amintesc de prezența întăritoare și tămăduitoare a lui Dumnezeu.

Zugravii de icoane

S-a spus că dragostea e cel mai bun interpret. Numai dirijorul unei orchestre care e îndrăgostit de muzica unui compozitor poate s-o interpreteze și s-o exprime cel mai bine. Odată un tânăr artist s-a dus la un mare pictor să-i ceară verdictul asupra unui tablou al lui Iisus pe care îl pictase. Maestrul a studiat-o puțin și apoi a spus: "Nu prea îl iubești, altfel L-ai fi pictat mai bine."

Acest mare adevăr e aplicat de zugravii de icoane ortodoxe, care sunt de obicei călugări. Zugravii nu sunt socotiți artiști religioși, ci mai curând oameni cu chemare religioasă. Ei sunt propovăduitori ce predică o teologie văzută. Icoana, asemenea Cuvântului, este o descoperire dumnezeiască, nu o decorație sau o ilustrare. Este teologie în culoare. Decât un bun artist, este mai important ca zugravul să fie un creștin credincios care se pregătește pentru lucrul său, prin post, rugăciune, spovedanie și împărtășanie, având simțământul că nu este

decât o unealtă prin care grăiește Duhul Sfânt. Este important să-L cunoști pe Hristos cât mai bine dacă voiești să-L zugrăvești cât mai bine. În Apus, teologul l-a învățat și chiar l-a limitat pe artist, pe când în Răsărit zugravul de icoane este un om cu har ce contemplă tainele liturgice și-l învață pe teolog.

Cea mai bună icoană a lui Dumnezeu

Întrucât vorbim despre icoane, am da dovadă de neglijență dacă nu am spune că cea mai bună icoană a lui Dumnezeu este înainte de toate omul, care a fost făcut după chipul lui Dumnezeu. Iată motivul pentru care în timpul Liturghiei preotul ortodox se întoarce și tămâiază poporul după ce a tămâiat icoanele. Fiecare om din obște este o icoană vie a lui Dumnezeu. Prin tămâiere cinștim chipul lui Dumnezeu din om, care sălășluiește în toți oamenii, indiferent de culoarea pielii sau de clasă socială. A cinsti icoanele din biserică și a necinsti icoana vie a lui Dumnezeu – aproapele nostru – este cea mai rea fățarnicie. Este interesant de remarcat că în biserica etiopiană Iisus și Maica Domnului sunt zugrăviți ca oameni de culoare. Toți oamenii, indiferent de culoare, sunt icoane vii ale lui Dumnezeu.

Omul e cea mai prețioasă icoană a lui Dumnezeu. Așa cum ne purtăm cu fiecare icoană vie, la fel ne purtăm și cu Dumnezeu.

Icoanele exprimă țelul vieții noastre

După teologia ortodoxă, țelul vieții noastre este îndumnezeirea, *theosis*. Simplu spus, înseamnă că trebuie să ajungem la asemănarea lui Dumnezeu. Acest lucru începe la botez, când ni se dă chipul refăcut. Țelul nostru este acela de a porni de la *chipul* lui Dumnezeu refăcut în noi, către *asemănarea* lui Dumnezeu. Așemănarea lui Dumnezeu nu este ceva dat, ci trebuie să ne străduim mereu pentru ea, prin harul lui Dumnezeu. Chipul refăcut este un dar de la Dumnezeu ce-l primim la botez. Însă asemănarea lui Dumnezeu este sarcina sfințirii personale pe care o avem de îndeplinit ca roadă a vieții noastre duhovnicești prin harul lui Dumnezeu. Sfântul Serafim din Sarov

spunea: "țelul vieții creștinești este dobândirea Duhului Sfânt." A dobândi Duhul Sfânt înseamnă a dobândi asemănarea lui Dumnezeu. Nu poate exista în noi asemănarea lui Dumnezeu fără Duhul Sfânt.

Tocmai aceasta ne arată icoana. Prin icoană Îl înfățișăm pe Cel ce prin întruparea Sa a refăcut chipul lui Dumnezeu în om. Sau îi înfățișăm pe Sfinți, care prin neconținută deschidere către Duhul Sfânt au dobândit adevărata asemănare a lui Dumnezeu și s-au făcut icoane vii. Prin urmare, țelul nostru de creștini ortodocși este sporirea darului pe care-l primim la botez: *să ajungem de la chip la asemănare*, prin harul lui Dumnezeu, devenind astfel *icoane vii* ale lui Hristos în lumea de azi.

Descrierea unor icoane

Icoana Nașterii Domnului

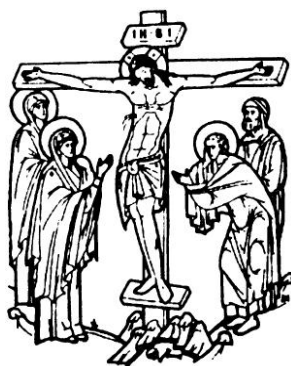

Una din icoanele cele mai vestite este cea a Nașterii Domnului. Symbolismul ei este legat de intrarea Ziditorului Lumii în istorie sub chipul unui prunc nou-născut. Micuțul chip neajutorat, înfășurat în scutece, reprezintă deplina supunere a lui Hristos față de starea trupească ce stăpânește neamul omenesc. Totuși El rămâne Domnul întregii zidiri. Îngerii cântă cântări de laudă. Magii și păstorii aduc

daruri. Cerul Îi aduce închinăciune printr-o stea. Pământul îi aduce în dar peștera. Dobitoacele Îl veghează minunându-se în tăcere, iar noi oameni Îi dăruim dintre noi pe Maica Fecioară.

Registrul de jos subliniază piatra de poticnire a Întrupării. Scena din dreapta arată spălarea pruncului de către moașă și ajutorul ei. Ea ne spune că Hristos S-a născut ca orice alt copil. Scena din stânga îl înfățișează pe Iosif care, observând spălarea copilului, este cuprins din nou de îndoieli despre fecioria consoartei sale. El este ispitit de diavol care-i sugerează că dacă pruncul ar fi fost cu adevărat dumnezeiesc, nu S-ar fi născut în chip omenesc. Maica Domnului este în centru, și cum stă înclinată, privește la Iosif ca și cum ar încerca să-l ajute să treacă dincolo de îndoieli și ispite.⁷⁰

Icoana Răstignirii

Picturile Răstignirii din arta apuseană prezintă tragedia unui om aflat în agonie și chinuri. Ele înfățișează pe Cel Răstignit cu gura deschisă, dându-și ultima suflare a morții. Chipul Său este încercuit de o cunună uriașă de spini, ai cărei ghimpi Îi străpung fruntea, lăsând să se scurgă dăre de sânge închegat. Prin zugrăvirea spectacolului înspăimântător al stârvului omenesc picturile încearcă să stârnească "compasiunea" spectatorului.

⁷⁰ N. Zernov, *Eastern Christendom*, op. cit.

Cât de deosebită este icoana Răstignirii! Fotios Kontoglou scrie: "Nu se află aici nimic din lumea stricăciunii. Formele și culorile nu-ți împărtășesc nimic din înghețata suflare a morții, ci dulcea nădejde a nemuririi. Hristos este Înfațișat stând pe cruce, nu atârând de ea. Trupul Său este de carne, dar o carne de o altă fire, a cărei fire a fost preschimbată prin harul Duhului Sfânt. Expresia de pe fața Sa e plină de liniște cerească, mâhnirea ce L-a cuprins e plină de blândețe și iertare, rară crispările agoniei pe chip. Este Mântuitorul suferind, Cel ce a desfăcut legăturile morții, Care ne-a dăruit pacea vieții viitoare. Trupul răstignit nu este unul oarecare, ci chiar trupul Dumnezeului-Om... El răspândește nădejdea Învierii. Domnul nu atâră pe Cruce ca o biată zdreanță, ci mai curând El este Cel ce pare să țină Crucea. Brațele Sale nu sunt crispate, bătute în cuie pe lemn; mai curând El le deschide senin, într-o atitudine rugătoare... Repet: formele și culorile icoanei liturgice nu exprimă brutala groază a morții, ci au noblețea și gingășia vieții veșnice. Ea este luminată de lumina nădejzii în Hristos. Este plină de harul Mângâietorului."

În unele icoane ale Răstignirii soarele și luna sunt așezate în așa fel încât pare că sunt ținute de brațele întinse ale Mântuitorului.

Icoana lui Hristos Pantocrator

Icoana tipic bizantină a lui Hristos este cea a Pantocratorului, Domnul Atotțiitorul. Este chipul lui Hristos proslăvit, domnind pe tronul Său ceresc. Aproape că am crede că este mai curând chipul Dumnezeului vesnic, decât cel al lui Hristos. Dar cum Fiul este chipul

Tatălui, prin chipul Fiului Îl vedem și pe Tatăl. Astfel Pantocratorul este într-adevăr icoana Tatălui și a Fiului: Dumnezeu în toată slava și măreția Lui. Ea este de fapt o icoană a atotputernicului și transcendentului Dumnezeu.⁷¹

În catacombe Hristos a fost înfățișat ca Bunul Păstor care Își călăuzea turma, câștigându-i încrederea. Într-o vreme când hunii, vandalii și necredincioșii musulmani amenințau însăși alcătuirea nou-întemeiatei Biserici, creștinii aveau nevoie de o afirmare a Atotputernicului Dumnezeu ce trona ca Împărat, Suveran, Cărmuitor, înconjurat de curtea cerească a sfinților și îngerilor, domnind peste turma Sa.

Trebuie notat că termenul "Pantocrator" și ideea pe care se întemeiază se află în Cartea Apocalipsei. Astfel în Apoc. 1, 8 se spune: "Eu sunt Alfa și Omega, începutul și sfârșitul, zice Domnul, cel ce este, și cel ce era, și cel ce vine, Atotțiitorul (Pantocrator)." Banda multicoloră ce se pune în jurul Lui se întemeiază pe Apoc. 4, 3, unde se spune că curcubeul împrejmuește scaunul lui Dumnezeu.

De obicei, icoana Pantocratorului este cea mai îndepărtată dintre toate tipurile convenționale – Hristos distant alături de lege. Totuși în Serbia se află o icoană a Pantocratorului cu ochi jucăuși. Fața Sa este ascuțită, gura mică, încercând să-și ascundă un surâs. degetele sunt subțiri și tot jucăușe în felul cum țin cartea. Cartea este închisă; însă El știe ce este înăuntru: bucuria bunătații, vestea cea bună a dragostei dumnezeiești.

71 Fedotov, *Russian Religious Mind*, op. cit.

Icoana Maicii Domnului

În imnologia ortodoxă Maica Domnului e numită cu multă cinstire "cea înconjurată de harul dumnezeiesc, strălucind în sfințenie, minunată între femei, care a uimit pe Arhanghel cu strălucirea curăției." Ca atare, nici un model omenesc nu ar fi putut fi găsit pentru ea. Așadar, la fel ca pentru Hristos, s-a creat pentru ea un tip idealizat spre a exprima însușirile sus-pomenite. Aceasta e cu totul opus practicii multor artiști apuseni ce au folosit femei frumoase și senzuale ca modele pentru Maria.

Când cercetezi o icoană a Maicii Domnului, poți vedea cum starea sufletească e concentrată pe chip. Interesul privitorului se mută de la trup, concentrându-se asupra feței și mai ales a ochilor. Aici se exprimă virtuțile blândeții, smereniei, curăției, dragostei duhovnicești și înțelepciunii.

Icoana Fecioarei cu Pruncul este imaginea Întrupării. Dacă privești cu atenție la icoană, vei vedea că Maica Domnului ce ține pruncul în brațe nu se uită niciodată la copil. Nu se uită nici la privitor, nici în depărtare, ci ochii ei deschiși privesc adânc înăuntrul ei. Ea contemplă taina lui Dumnezeu făcut om în ea. Duiosia ei e exprimată prin delicatețea mâinii. Ea Îl ține pe Hristos fără a-L strânge. Îl ține pe Prunc ca și cum ar ține ceva sfânt. Toată tandrețea, toată dragostea omenească e exprimată de Prunc, nu de Maică. Ea rămâne Maica Domnului și îl tratează pe copil nu ca pe pruncul Iisus, ci ca pe Fiul lui Dumnezeu cel Întrupat. La rândul său, El îi arată toată dragostea și

tandrețea unui om și Dumnezeu către o persoană ce este atât maica Sa cât și făptura Sa.

Icoana Adormirii Maicii Domnului

O altă icoană bine cunoscută este cea a Adormirii Maicii Domnului. În ea se înfățișează trupul Fecioarei adormite întru Domnul. În spatele ei stă Iisus ținând în mâini, strâns la piept, un prunc care este sufletul Sfintei Fecioare – nou-născut întru viața veșnică. Pe unele icoane, dinaintea trupului Fecioarei e un mic și ciudat personaj păgân ce încearcă să răstoarne catafalcul Stăpânei noastre, iar un înger vine să-l lovească. Este vorba de referirea la controversa despre Născătoarea de Dumnezeu, rezolvată la Sinodul din Efes, și de încercarea din acea vreme de a răsturna credința Bisericii că Maica Domnului este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu (Theotokos) și nu doar mama omului Iisus (Hristotokos). Toate aceste lucruri sunt înfățișate de mica figură nătângă ce încearcă să răstoarne catafalcul pe care odihnește trupul Fecioarei.

Rezumat

1. Icoana e teologie în culori. Ea dă seamă despre Întrupare: Dumnezeu S-a făcut om în Iisus Hristos. A tăgădui icoana înseamnă a tăgădui însuși temeiul mântuirii noastre.

2. Icoana încearcă să zugrăvească cele două firi ale lui Hristos: omenească și dumnezeiască – nu doar pe cea omenească. Icoanele sfinților înfățișează și starea proslăvită a sfântului care a fost sfințit de către Sfânta Treime.

3. Icoana e mai mult un portret decât o fotografie, întrucât zugrăvește ceea ce se întâmplă cu oamenii după ce sunt atinși de Dumnezeu. Umplut de Duhul Sfânt, trupul fizic se preschimbă și se face asemenea trupului duhovnicesc pe care-l vom primi la a Doua Venire a lui Hristos.

4. Icoana, sfințită de preot, devine un fel de taină. Ea participă la evenimentul pe care-l zugrăvește, făcându-l oarecum prezent din nou în chip existențial pentru privitor.

5. Icoana este una din caracteristicile fiecărei locuințe cu adevărat ortodoxe. Ea transformă fiecare cămin într-o "biserică" unde sălășluiește Dumnezeu și unde se înalță zilnic rugăciuni.

6. Zugravii de icoane erau de obicei călugări ce se pregăteau pentru pictarea fiecărei icoane prin post, rugăciune și Sfânta Împărtășanie. Se credea că pentru a-L picta cât mai bine pe Hristos trebuie cu adevărat să-L cunoști cât mai bine. Astăzi însă mulți zugravi de icoane sunt mireni cu studii speciale.

7. Cea mai bună icoană a lui Dumnezeu este omul, care a fost făcut după chipul lui Dumnezeu. Iată motivul pentru care în timpul Liturghiei preotul ortodox se întoarce și tămâiază icoanele vii din obște, adică credincioșii, după ce a tămâiat icoanele de pe catapeteasmă și de pe pereți.

8. Întreaga Biblie vorbește despre icoana sau chipul lui Dumnezeu din om: cum a fost stricat chipul de către păcat și cum Hristos a venit să refacă chipul lui Dumnezeu în fiecare dintre noi. Prin icoană Îl înfățișăm pe Acela care prin întruparea Sa a refăcut chipul lui Dumnezeu în noi. Sau îi înfățișăm pe Sfinți, care prin neconținută deschidere către Duhul Sfânt au dobândit adevărata asemănare a lui Dumnezeu și s-au făcut icoane vii. Țelul nostru de creștini ortodocși

este sporirea darului pe care l-am primit la botez: să ajungem de la chipul lui Dumnezeu la asemănarea lui Dumnezeu, devenind astfel icoane vii ale lui Hristos în lumea de azi.

XV. CE CREDEM NOI DESPRE RUGĂCIUNILE PENTRU MORȚI

Una din trăsăturile izbitoare ale vremii noastre este absurda distanță pe care o creăm spre a ține moartea cât mai departe de priviri și de gândire.

Tolstoi, în capodopera sa *Moartea lui Ivan Ilici*, descrie conspirația tăcerii pe care o păstrăm în prezența muribundului. "Cel mai mult îl chinuia pe Ivan Ilici minciuna – acea minciună socotită de toți necesară și care susținea că e numai bolnav, dar că nu moare, și că tot ce trebuie să faci este să fie calm și să se îngrijească, și atunci totul are să fie bine."⁷²

În *O moarte ușoară* Simone de Beauvoir scrie despre moartea mamei sale bolnave de cancer: "Când adevărul ajungea s-o strivească și când avea nevoie să scape de el vorbind, iar noi o condamnăm la tăcere, o sileam să nu spună nimic despre fricile ei și să-și înlăture îndoielile, ea se simțea și vinovată și neînțeleasă."

În vechime, alături de celelalte realități ale vieții precum nașterea, căsătoria, zămislirea copiilor și creșterea lor, moartea era acceptată deschis ca un fapt de viață. Cimitirul ce înconjura biserica era chiar în centrul comunității. Trupul nu era văzut într-o capelă funerară; era adus chiar în camera de zi a locuinței. Nu puteai scăpa de realitatea morții. Trebuia s-o accepți și să înveți să trăiești cu ea.

Cauza morbidității

Dacă moartea are ceva morbid, aceasta se datorează refuzului de a o

⁷² Trad. de C. Clejan, în *Logodnica. Nuvele rusești*, vol. 1, Ed. Minerva, București, 1978, p. 48. (N. tr.)

privi în față și a ține seama de ea. Credința noastră creștin-ortodoxă nu este morbidă atunci când ia în seamă moartea sincer și deschis. Calendarul nostru bisericesc oferă multe prilejuri când suntem chemați să privim în față realitatea morții. Paștile sunt un astfel de prilej. Altul este Duminica. Fiecare duminică este un mic Paște, prăznuind biruința lui Hristos asupra morții. În calendarul nostru există anual "Sâmbete ale morților" care ne dau alt prilej să ne întâlnim cu moartea. În acele sâmbete se slujește Sfânta Liturghie și se citesc rugăciuni aparte pentru cei dragi ai noștri care au decedat. Ne rugăm pentru morți mai ales sâmbăta fiindcă Hristos a zăcut mort în mormânt într-o zi de Sâmbătă, "de tot lucrul odihnindu-se și cu moartea pe moarte călcând". Astfel, în Noul Legământ, sâmbăta devine ziua cea mai potrivită pentru pomenirea morților și înălțarea de rugăciuni pentru ei.

Cel mai adesea ni se pun două întrebări despre practica rugăciunilor pentru morți pe care o avem în Biserica Ortodoxă: 1. **De ce** ne rugăm pentru morți? 2. **Ce** putem aștepta de la aceste rugăciuni?

De ce ne rugăm pentru morți?

Creștinismul e o religie a dragostei. Rugăciunea pentru morți este expresia dragostei. Îi cerem lui Dumnezeu să-i pomenească pe cei adormiți fiindcă îi iubim. Legătura dragostei supraviețuiește morții și chiar trece peste ea. Există nevoia lăuntrică ca legătura cu cineva drag să continue a fi exprimată chiar după ce omul iubit a murit. Uneori chiar mai mult după moartea celui drag, întrucât comunicarea trupească nu mai este cu putință. Biserica ne îndeamnă să ne arătăm dragostea pentru frații noștri cei adormiți prin slujbe de pomenire și rugăciuni.

Pomenirea datei morții unei persoane dragi este foarte dureroasă. Biserica ne ajută să facem față durerii, îndemnându-ne să facem rugăciuni de pomenire în biserică pentru cei dragi care au adormit, în zilele comemorării morții lor, adică la patruzeci de zile de la moarte, la șase luni, la un an etc. Aceasta ne dă prilejul să *facem ceva* pentru cel drag, ne ajută să ne arătăm durerea și să o alinăm. Chiar dacă moartea poate să ni-i ia pe cei dragi, nu-i poate scoate și din cugetul nostru, din inima noastră. Continuăm să-i iubim și să ne gândim la ei,

așa cum credem că și ei continuă să ne iubească și să se gândească la noi. Cum poate o mamă să-și uite copilul care a trecut la cele veșnice? Aceeași dragoste ce a făcut-o să se roage pentru copil pe când trăia, o va face să se roage pentru el acum. Căci în Hristos toți sunt vii.

Aceeași dragoste o face să dorească să comunice cu el. Însă orice comunicare trebuie să aibă loc în Hristos și prin Hristos. Nici o altă comunicare cu morții nu îi este cu puțință sau îngăduită creștinului. Dumnezeu este Dumnezeul celor vii. Cei dragi ai noștri trăiesc în El. Numai prin El ne este cu puțință să comunicăm cu ei. Fiecare Liturghie din Biserica Ortodoxă cuprinde rugăciuni pentru morți, cum sunt acestea: "Pomenește pe toți cei adormiți întru nădejdea învierii și a vieții celei de veci, și odihnește pe dânșii, Dumnezeul nostru, acolo unde strălucește lumina Feții Tale". Vechile rugăciuni euharistice atât din Răsărit cât și din Apus mijlocesc pentru morți și pentru vii.

Așa cum ne rugăm pentru morți, tot așa credem că și ei continuă să ne iubească, să ne pomenească și să se roage pentru noi acum când sunt mai aproape de Dumnezeu. Nu putem uita pilda bogatului aflat în iad, care-i cerea lui Avraam să-l trimită pe Lazăr, spre a-i preveni pe frații săi, ca nu cumva să ajungă și ei în locul de chinuire. Deși părăsise această viață, nu înceta să se îngrijească de frații săi rămași pe pământ.

Biserica Ortodoxă se roagă pentru morți spre a-și arăta credința că toți cei adormiți în Domnul trăiesc în Domnul; viețile lor sunt ascunse cu Hristos în Dumnezeu (Col. 3, 3). Fie în cer sau pe pământ, Biserica e o singură familie, un Trup în Hristos. Moartea schimbă doar locul, dar nu poate tăia legătura dragostei. "Nu este Dumnezeu Dumnezeu al morților, ci al viilor" (Matei 22, 32). El este "Dumnezeul lui Avraam, și Dumnezeul lui Isaac, și Dumnezeul lui Iacov" (Ieș. 3, 6). Este Dumnezeu persoanelor care, deși moarte trupește, sunt cât se poate de vii înaintea Lui.

Ce putem aștepta de la rugăciunile noastre pentru morți?

Întrucât soarta veșnică a omului este hotărâtă îndată după moarte (deși trebuie să aștepte până la Judecata de Obște spre a primi deplina

măsură a răsplătirii), nu trebuie să ne așteptăm ca rugăciunile noastre să-l ducă pe un necredincios din iad în rai. Numai viața de acum ne hotărăște soarta în veșnicie. Acum este vremea pocăinței și primirii harului lui Dumnezeu. Moartea pune capăt acestei stări și trimite pe fiecare om la judecata particulară. Tocmai de aceea spune Domnul că trebuie lucrat "până este ziuă", căci "vine noaptea când nimeni nu mai poate să lucreze". "Ziua" înseamnă viața prezentă, "când încă este cu putință să crezi", scrie Sfântul Gură de Aur, pe când "noaptea" este starea de după moarte.

Ceea ce se întâmplă dincolo de mormânt ține în întregime de Dumnezeu. El ne-a spus atâta cât avem nevoie să știm; restul este acoperit cu un văl de taină pe care curiozitatea omenească nu este în stare să-l străpungă. Credincioșii s-au încredințat lui Dumnezeu pe toată durata vieții lor pământești. Acum este bine și frumos ca ei să-i încredințeze pe cei dragi ai lor care au adormit milei lui Dumnezeu, prin rugăciune, fiind încredințați că Dumnezeu, întru mulțimea milei Sale, are mijloace de a-i ajuta mai presus de cunoștința noastră. Noi avem doar datoria de a ne ruga pentru ei.

Luarea aminte la noi înșine

Problema binefacerii pe care o aduc rugăciunile noastre pentru cei dragi care au adormit trebuie s-o lăsăm la mila lui Dumnezeu. Însă de un lucru suntem siguri: acele rugăciuni fac bine celor ce se roagă pentru cei adormiți. Ele ne aduc aminte că și noi urmează să murim; ele întăresc credința în viața de apoi; ele fac să dănuiască cinstirea celor ce au murit; ele ajută la întărirea nădejzii în mila dumnezeiască; ele sporesc dragostea frățească între cei care supraviețuiesc. Ele ne fac mai grijulii și mai sânguincioși în pregătirea pentru ultima călătorie care ne va uni cu cei dragi ce au adormit și ne va pune înaintea lui Dumnezeu. Ele ne amintesc că acum este timpul sporirii și îmbunătățirii morale, pentru credință, pocăință și dragoste; acum e vremea osârdiei întru dobândirea cununii dreptilor pe care Domnul, dreptul Judecător, o va da celor care "lupta cea bună au luptat, cursa și-au sfârșit, credința și-au păstrat". Cu alte cuvinte, Domnul nu a spus vreodată că după ce murim, rugăciunile altcuiva ne vor duce în rai –

oricât de multe slujbe de pomenire ar face pentru noi. Mântuirea este un lucru personal între fiecare om și Domnul său, trebuind împlinită în această viață.

Dragostea nu uită niciodată

Dr. Paul Tillich credea că teama de moarte este teama că omul va fi uitat atât acum cât și în vesnicie. Însmormântarea înseamnă îndepărtarea de pe fața pământului. Tocmai acest lucru nu-l pot îndura oamenii. Cei ce fac comemorări nu ne pot scăpa de uitare. Într-o zi și ei se vor preface în țărână. Singurul lucru ce ne poate scăpa de uitare este credința că Dumnezeu ne-a cunoscut înainte de a ne fi născut și își va aminti de noi în veșnicie. Iar rugăciunile de pomenire înălțate de cei dragi, chiar dacă nu la fel de mult, totuși slujesc în chip foarte real la alinarea fricii de uitare.

Dragostea nu uită niciodată. Iată de ce Biserica Ortodoxă ne-a îndemnat întotdeauna să facem slujbe și rugăciuni pentru cei adormiți.

Un obicei semnificativ

Există obiceiul printre creștinii ortodocși de a duce la biserică o tavă cu colivă pentru pomenirea morților. Coliva exprimă credința în viața veșnică. Iisus a spus: "Adevărat, adevărat zic vouă, că dacă grăuntele de grâu când cade în pământ, nu va muri, rămâne singur; iar dacă va muri, aduce multă roadă" (Ioan 12, 24). Așa cum din grăuntele de grâu îngropat răsare o nouă viață, la fel credem că cel îngropat se va ridica într-o zi la o nouă viață cu Dumnezeu. Grâul din colivă e acoperit cu zahăr, spre a arăta fericirea vieții veșnice cu Dumnezeu în ceruri.

Luarea-aminte la Hristos

Când creștinii ortodocși se roagă pentru cei dragi, ei își îndreaptă

gândul nu numai către cei adormiți, ci mai ales către Hristos, Cel "cu moartea pe moarte călcând și celor din mormânturi viață dăruindu-le".

Slujbele de pomenire a morților, ce afirmă realitatea morții trupești dar și realitatea învierii întru viața veșnică, joacă un rol vital în tămăduirea întristării. În Sîmbetele Morților, Biserica se roagă pentru toți cei adormiți. Totuși se include și o rugăciune specială pentru cei dragi care au adormit, ale căror nume sunt date preotului de către credincioșii din parohie.

Unul din marii teologi ai Bisericii Ortodoxe, Prof. Hristos Androutsos, afirma că rugăciunile de pomenire trebuie înălțate numai pentru cei ce s-au pocăit și nu au păcătuit grav. Nu este bine – spunea el – ca ele să se facă pentru păcătosul nepocăit. Dar întrucât starea morală exactă a celor adormiți nu este cunoscută, în practică rugăciunile se fac pentru toți.⁷³

Deci, ne rugăm pentru morți:

1. Fiindcă ei încă trăiesc în împărăția lui Dumnezeu. Iubirea noastră pentru ei are încă nevoie de a se exprima. Legătura dragostei nu încetează. Prin slujbele și rugăciunile de pomenire se arată în continuare dragostea.

2. Aceste rugăciuni sunt binefăcătoare pentru cei ce le înalță, întărindu-le credința în viața veșnică.

3. Deși nu credem că rugăciunile altcuiva, făcute după moartea noastră, ne vor duce în rai, continuăm să ne rugăm pentru cei morți, cerând mila lui Dumnezeu întru folosul lor. Rugăciunile ortodoxe pentru morți cer ca mila lui Dumnezeu să reverse mângâiere și iertare asupra celui adormit.

4. Rugăciunile de pomenire ne ajută să ne îndreptăm gândul către Hristos cel Înviat Care este Învierea și Viața.

⁷³ H. Androutsos, *The Great Hereafter*, Library of Idealism, Cleveland, OH.

XVI. CE CREDEM NOI DESPRE RUGĂCIUNE

Însemnătatea rugăciunii

Marea însemnătate a rugăciunii se poate vedea în viața lui Hristos. Fiecare hotărâre importantă din viața Sa a fost precedată de rugăciune. Rugăciunea a precedat Botezul: "Botezându-se și Iisus și rugându-se, s-a deschis cerul, și s-a coborât Duhul Sfânt peste El, în chip trupesc, ca un porumbel, și s-a făcut glas din cer: Tu ești Fiul Meu cel iubit, întru Tine am binevoit" (Luca 3, 21-22).

Înainte de a-și alege apostolii S-a rugat întreaga noapte: "Și în zilele acelea, Iisus a ieșit la munte ca să Se roage și a petrecut noaptea în rugăciune către Dumnezeu. Și când s-a făcut ziuă, a chemat la Sine pe ucenicii Săi, și a ales din ei doisprezece, pe care i-a numit Apostoli" (Luca 6, 12-13).

S-a rugat înainte de schimbarea Sa la față: "Și luând pe Petru și pe Ioan și pe Iacov, s-au suit în munte să se roage. Și s-a făcut, când se ruga el, chipul feței lui altul și îmbrăcămintea lui albă strălucind" (Luca 9, 28-29).

Se ruga și în zori: "Și a doua zi foarte de dimineață, sculându-Se, a ieșit și S-a dus în loc pustiu, și acolo Se ruga" (Marcu 1, 35). Iisus se ruga pe când ceilalți dormeau. Iisus tămăduia când alții erau neajutorați. Oare nu este nici o legătură între cele două lucruri?

S-a rugat înainte de Patima Sa: "Atunci Iisus a mers împreună cu ei la un loc ce se cheamă Ghetsimani și a zis ucenicilor: Ședeți aici până ce Mă voi duce acolo și Mă voi ruga. (...) Și mergând puțin mai înainte, a căzut cu fața la pământ, rugându-Se și zicând: Părintele Meu, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta! Însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești" (Matei 26, 36; 39)". Observați că Iisus *a căzut cu fața la pământ* și S-a rugat, arătându-și

adâncă smerenie înaintea Tatălui. Și a stăruit în rugăciune, rugându-se de trei ori cu aceeași rugăciune. Când voia Sa nu a fost împlinită, S-a lăsat în voia lui Dumnezeu, fiindcă avea încredere; El credea că Dumnezeu știe când să dea, cum să dea și ce să dea, dar și când să nu împlinească.

Rugăciunea poate fi o evadare din viață, dar nu acesta este rostul ei. Ea e menită a fi cetate întărită și far călăuzitor, așa cum a fost pentru Iisus.

Starețul Siluan spunea:

"Uneori Duhul Sfânt trage pe om așa de deplin la Sine, încât uită de toate cele zidite și se dă pe sine cu totul contemplării lui Dumnezeu. Dar când sufletul, umplut de dragostea lui Dumnezeu, își aduce iarăși aminte de lume, de toți se milostivește și pentru întreaga lume se roagă. Rugându-se astfel, sufletul poate uita din nou lumea, numai să se întoarcă încă o dată la rugăciunea lui pentru întreaga omenire."⁷⁴

Cele două mari mișcări ale sufletului

Cele două mari mișcări ale sufletului au fost întotdeauna retragerea și revenirea. Retragerea împreună cu Dumnezeu prin rugăciune, întru întărire și vedere dumnezeiască, și întoarcerea în lume spre a sluji lui Dumnezeu și poporului Său. Fără rugăciune, calitatea slujirii noastre scade. Fără rugăciune uităm de lume; prin rugăciune ne aducem aminte. Rugăciunea este impulsul pentru implicare.

"Și a doua zi foarte de dimineață sculându-Se, a ieșit și S-a dus în loc pustiu, și acolo Se ruga". Între atâtea fraze pline de acțiune – tămăduirea bolnavilor, scoaterea demonilor, răspunsurile date ucenicilor nerăbdători, mersul din cetate în cetate și propovăduirea din sinagogă în sinagogă – aflăm aceste cuvinte pline de pace: *Și a doua zi foarte de dimineață sculându-Se, a ieșit și S-a dus în loc pustiu, și acolo Se ruga.* În mijlocul unor activități făcute pe nerăsuflăte, auzim un suflu de ușurare. În mijlocul unor ceasuri întregi de mișcare, aflăm pe cineva mergând către nemișcarea plină de pace. În inima unor activități copleșitoare, iată cuvinte despre retragere. În mijlocul

⁷⁴ Arch. Sofrony, *The Undistorted Image*, The Faith Press, London, 1958.

acțiunii, iată contemplația. Și după atâta împreună-viețuire, iată singurătatea. Cu cât citește mai mult această frază aproape tăcută, prinsă între zgomotoasele cuvinte despre făptuire, cu atât am simțământul că taina slujirii lui Iisus se ascunde în locul singuratic unde se ducea să se roage, foarte de cu noapte sculându-se.⁷⁵

Făgăduințele lui Dumnezeu

Iată câteva din făgăduințele scripturale preferate privitoare la rugăciune:

"Strigă către Mine, că Eu îți voi răspunde și îți voi arăta lucruri mari și nepătrunse pe care tu nu le știi." (Ier. 33, 3)

"Și înainte de a Mă chema pe Mine, Eu le voi răspunde și grăind ei încă, Eu îi voi fi ascultat." (Is. 65, 24)

"Nu vă împovărați cu nici o grijă, ci întru toate prin rugă și închinăciune cu mulțumire cererile voastre să fie arătate lui Dumnezeu. Și pacea lui Dumnezeu, care covârșește orice minte, să păzească inimile voastre și cugetele voastre întru Hristos Iisus." (Fil. 4, 6-7)

Iisus era încredințat că Dumnezeu Îl auzea întotdeauna în rugăciune. După ce l-a înviat pe Lazăr din morți, S-a rugat:

"Părinte, îți mulțumesc că M-ai ascultat. Eu știam că întotdeauna Mă ascuți ... " (Ioan 11, 41-42).

"Cereți și vi se va da, căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide; că oricine cere ia, și cel ce caută află, și celui care bate i se va deschide. Sau cine este omul acela dintre voi care, de va cere fiul său pâine, oare el îi va da piatră? Sau de va cere pește, oare el îi va da șarpe? Deci dacă voi, răi fiind, știți să dați daruri bune fiilor voștri, cu cât mai mult Tatăl vostru Cel din ceruri va da cele bune celor care cer de la El." (Matei 7, 7-11)

Dacă-I vei cere pâine, îți va da oare piatră? Dacă-I vei cere pește, îți vada oare șarpe?

Cum bine spunea cineva: "Omului i se pare greu să dobândească ceea ce dorește, fiindcă nu dorește tot ce este mai bun; lui Dumnezeu i

⁷⁵ Henri Nouwen, *Out of Solitude*, Ave Maria Press, Notre Dame, Indiana

se pare greu să dea, fiindcă ar vrea să dea tot ce are mai bun, iar omul nu voiește să primească."

O mărturie personală

Aș vrea să vă împărtășesc o mărturie personală despre rugăciune, scrisă de A. Levitin, care și-a petrecut mulți ani suferind pentru credința creștină în închisorile sovietice. El scrie sub pseudonimul A. Krasnov. Iată cuvintele sale:

"Cea mai mare dintre toate minunile este rugăciunea. Este de-ajuns să-mi întorc gândul către Dumnezeu și de îndată simt o putere ce pătrunde în mine de undeva, pătrunde în sufletul meu, în întreaga ființă. Ce poate să fie? Autosugestie? Nu, nu este autosugestie. Căci unde aș găsi eu, un bătrân neînsemnat, obosit de viață, această putere ce mă înnoiește și mă mântuie, înălțându-mă deasupra de pământ? Ea vine din afară și nici o forță de pe pământ nu poate măcar să o înțeleagă.

Nu sunt un mistic de felul meu, nici nu mă caracterizează predispoziția spre fenomene supranaturale sau experiențe speciale. Sunt sensibil doar la ceea ce este la îndemâna oricărui om: rugăciunea. Întrucât m-am născut în Biserica Ortodoxă și am fost crescut de ea, rugăciunea mea se revarsă în forme ortodoxe (deși nu neg, desigur, orice alte forme).

Temelia întregii mele vieți duhovnicești este Liturghia ortodoxă. De-aceea, pe când mă aflam în închisoare, participam la Liturghie zilnic în cugetul meu. La ora opt dimineața începeam să mă plimb prin celulă, repetându-mi cuvintele Liturghiei. În acea clipă mă simțeam legat inseparabil de întreaga lume creștină. Astfel că la Ectenia Mare mă rugam întotdeauna pentru Papa, pentru Patriarhul Ecumenic și pentru Patriarhul nostru Alexei. Ajungând la mijlocul Liturghiei, îmi spuneam mie însumi canonul euharistic iar apoi cuvintele de la prefacere, stând înaintea feței Domnului, simțind aproape fizic trupul Său rănit și sângerând. Începeam să mă rog cu cuvintele mele și-i pomeneam pe toți cei apropiați *mie*, cei din închisoare și cei liberi, cei ce erau în viață și cei ce muriseră. Iar memoria continua să îmi sugereze mereu alte și alte nume ... numeroșii preoți slujitori pe care-i

cunoscusem din copilărie, ca și numeroșii mei dascăli.

Zidurile închisorii se dădeau la o parte și întregul univers se făcea casa mea, văzutele și nevăzutele, universul pentru care trupul acela rănit și străpuns se dădea pe sine ca jertfă. Apoi Rugăciunea Domnească răsuna în inima mea deosebit de stăruitor, la fel ca și rugăciunea dinante de împărtășanie: "Cred, Doamne, și mărturisesc..." Întreaga zi de după Liturghie simțeam un neobișnuit avânt al duhului, o limpezime și curăție duhovnicească. Nu numai rugăciunea mea, ci mult mai mult, eram ajutat de rugăciunile numeroșilor creștini credincioși. Simțeam neconținut acest lucru, acționa de la distanță, ridicându-mă parcă cu niște aripi, dându-mi apa vie și pâinea vieții, pacea sufletească, odihnă și dragoste."

Ce este rugăciunea?

Rugăciunea înseamnă "să stai cu mintea în inimă înaintea lui Dumnezeu, continuând să stai înaintea Lui neconținut, zi și noapte, până la capătul vieții" (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

Rugăciunea este proba tuturor lucrurilor... obârșia tuturor lucrurilor... puterea ce cârmuiește toate... călăuza tuturor (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

Rugăciunea este înălțarea minții și inimii către Dumnezeu întru laudă și mulțumire către El și întru cererea celor bune de care avem trebuință, atât duhovnicești cât și trupești (Sfântul Teofan Zăvorâtul).

Rugăciunea înseamnă să stai cu mintea înaintea lui Dumnezeu, așintindu-ți neabătut mintea spre El și stând de vorbă cu El cu cinstitoare teamă și nădejde.

Rugăciunea... înalță și unește fapăturile omenești cu Dumnezeu (Sfântul Grigorie Palama).

Rugăciunea este sistemul nostru personal de comunicare cu casa părintească.

Rugăciunea este cablul de alimentare, dintre viețile noastre golite și ineputabila putere a lui Dumnezeu care nu încetează nicicând să ne pună din nou în mișcare.

Rugăciunea este răspunsul sufletului la dragostea lui Dumnezeu.

Rugăciunea înseamnă a duce poverile noastre înaintea lui

Dumnezeu, știind că El ne va ajuta să le purtăm și ne va reface forțele pentru călătorie.

Rugăciunea este preludiul păcii, prologul puterii, prefața țintei și calea către desăvârșire (W. A. Ward).

Rugăciunea înseamnă a-L asculta pe Dumnezeu.

Rugăciunea este deschiderea porților inimii spre a primi pe Duhul Sfânt.

Rugăciunea este darul lui Dumnezeu către noi.

Rugăciunea este comoara îngropată în adâncuri.

Rugăciunea înseamnă a te pune în armonie cu veșnica și neschimbătoarea dragoste a lui Dumnezeu.

Rugăciunea este cerul în inimă... împărăția lui Dumnezeu înlăuntrul nostru.

Rugăciunea înseamnă a face o deschizătură prin care Dumnezeu să ni se poată da pe Sine Însuși.

Rugăciunea este scara lui Iacov cu care ne suim la Dumnezeu și Dumnezeu se coboară la noi.

Rugăciunea înseamnă a pune necazurile omului, oricât de încâcite ar fi, în mâinile și în grija lui Dumnezeu, cu încrederea că El știe cum să le descurce mai bine și să aducă liniștea.

Rugăciunea e simțită cel mai bine în inimă atunci când am destulă încredere în Dumnezeu încât să-L las să intre în adâncul vieții mele și în adâncul rănilor mele personale.

Rugăciunea nu e târguială cu Dumnezeu, încercând să-L convingem să se schimbe, ci mai curând cerința noastră ca El să ne schimbe, astfel încât să vedem mai limpede căile Sale și planurile Sale.

Rugăciunea este momentul scaldării inimii în frumusețea dragostei lui Dumnezeu și curăția grijii lui Dumnezeu.

Rugăciunea înseamnă a cerceta căile vieții tale și a alege ceea ce este mai bine, cu ajutorul și cu sfatul lui Dumnezeu.

Rugăciunea este nimicirea fricii (Sfântul Ioan din Kronstadt).

Rugăciunea este păstrarea tuturor oamenilor în inima noastră într-o dragoste (Sfântul Ioan din Kronstadt).

Rugăciunea este pogorârea cerului pe pământ (Sfântul Ioan din Kronstadt).

Rugăciunea este sălășluirea Preasfintei Treimi în suflet, după cuvântul lui Hristos, "la el vom veni, și lăcaș la dânsul vom face" (Sfântul Ioan din Kronstadt).

Rugăciunea înseamnă a fi cu Dumnezeu (Origen).

Rugăciunea este înălțarea duhului la Dumnezeu (Evagrie Ponticul).

Rugăciunea este neconținută împreună a duhului cu Dumnezeu (Evagrie Ponticul).

Sufletul s-a ivit de la Dumnezeu și pururea se poate sui la Dumnezeu prin rugăciune (Sfântul Ioan din Kronstadt).

Rugăciunea înseamnă să-ți aduci aminte să dai un telefon acasă, fiindcă ești copilul lui Dumnezeu.

Bătăia de inimă a rugăciunii este lauda. Inima rugăciunii este recunoștința. Glasul rugăciunii este supunerea. Brațul rugăciunii este slujirea (W. A. Ward).

Rugăciunea ține de dragoste. Cu cât mai mult iubești, cu atât te rogi mai mult.

Rugăciunea înseamnă să ne aducem aminte de ce slujim. Dacă uităm să ne rugăm pentru a avea mai mult timp de slujire, vom uita curând rostul slujirii.

Rugăciunea este neajutorarea care Îi cere lui Iisus să vină și să ia totul asupra Sa. (O. Hallesby)

Rugăciunea înseamnă să-mi dau grijile lui Dumnezeu și să primesc în schimb pacea Sa (Fil. 4, 6-7). Asta da schimb!

Rugăciunea înseamnă să învăț să-i iubesc pe ceilalți la fel del dezinteresat cum mă iubește pe mine Hristos, purtându-le povara și rugându-mă pentru ei la fel de stăruitor și arzător cum mă rog pentru mine însumi.

Rugăciunea înseamnă să ajung să-L cunosc pe Dumnezeu pe măsură ce mă deschid către El.

Rugăciunea înseamnă a sta drept înaintea lui Dumnezeu.

Rugăciunea este dialogul între două persoane care se iubesc.

Rugăciunea este vorbire cu Hristos de la inimă la inimă.

Rugăciunea este respirație duhovnicească.

Rugăciunea înseamnă a te furișa înaintea lui Dumnezeu.

Omul ce a învățat să se roage nu mai este singur în univers; el trăiește în casa Tatălui său.

Rugăciunea este unealta harului, este o taină.

Rugăciunea este "linia fierbinte" între Dumnezeu și noi – o linie deschisă permanent comunicării.

Rugăciunea e lumină în întuneric și nădejde în deznădejde. Un fost prizonier american în Vietnam spunea: "Afară de rugăciune nu era

nimic – absolut nimic – care să-mi dea nădejde. Fără legătura mea cu Dumnezeu prin rugăciune totul ar fi fost întuneric, întuneric absolut."

Rugăciunea e starea de neconținută recunoștință (Sfântul Ioan din Kronstadt).

Rugăciunea este nervul delicat ce pune în mișcare brațul cel puternic al lui Dumnezeu.

Rugăciunea schimbă pe ceilalți și schimbă împrejurările vieții noastre, fiindcă ne schimbă pe noi.

"Esența stării de rugăciune este pur și simplu *a fi acolo*, a simți prezența unei alte persoane, Hristos, și de asemenea a aproapelui meu prin care Hristos mă cheamă ... Rugăciunea desăvârșită caută prezența lui Hristos și Îl recunoaște în fiecare faptură omenească" (P. Evdokimov).

Rugăciunea este înălțarea ochilor mei către Dumnezeu, ca nu cumva să încep a crede că sunt punctul cel mai înalt din univers.

Rugăciunea este discuție prietenească cu Dumnezeu împărțându-I gândurile, simțirile, nevoile și prețuirea noastră. Ea înseamnă a face cereri stăruitoare și sincere către Dumnezeu, pentru tine și pentru alții.

Rugăciunea înseamnă să-ți îngrădești ziua cu Dumnezeu, micșorând astfel primejdia risipirii ei.

Rugăciunea este ceea ce spunea Avraam: "Iată cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu, care sunt pulbere și cenușă!" (Fac. 18, 27).

Rugăciunea este venirea către Dumnezeu cu frică mare și așteptând mari lucruri de la El.

Dumnezeu nu există pentru a răspunde rugăciunilor noastre, dar prin rugăciunile noastre ajungem să cunoaștem cugetul lui Dumnezeu.

Rugăciunea este pânza albă ce stă în fața Pictorului (Dr. Alexis Carrel).

Rugăciunea este cupa goală ce stă înaintea lui Dumnezeu cerând a fi umplută.

Rugăciunea este lucrarea lui Dumnezeu în noi prin Duhul Sfânt.

În starea ei cea mai înaltă rugăciunea este un început de zi plin de recunoștință, un minunat luminător al zilei și un sfârșit de zi plin de bucurie.

Rugăciunea nu înseamnă să-I spui lui Dumnezeu "Te rog să faci cu mine ce vreau eu", ci "Te rog să faci cu mine ce vrei Tu."

Rugăciunea înseamnă a aduce la lumină Prezența Dumnezeiască dinlăuntrul nostru, a înlătura obstacolul păcatului, astfel ca harul

Botezului să se poată face deplin lucrător în inimă. Deci rugăciunea înseamnă să devenim ceea ce suntem deja, să câștigăm ceea ce și stăpânim, să ajungem față către față cu Cel ce sălășluiește în sinele nostru cel mai lăuntric.

Avem trebuință de "pauze de rugăciune" de-a lungul zilei – răgazuri aparte, anume statornicite pentru a fi petrecute cu Dumnezeu în rugăciune. Asemenea "pauze de rugăciune" devin de fapt "pauze de întărire" pentru noi, făcându-ne creștini mai echilibrați și mai productivi în lume.

Coborârea minții în inimă

Sfântul Teofan Zăvorâtul spune că rugăciunea înseamnă "să stai cu mintea în inimă înaintea lui Dumnezeu". Ce înseamnă aceste cuvinte?

P. S. Kallistos Ware explică:

"Atâta vreme cât nevoitorul se roagă cu mintea în cap, încă lucrează doar cu puterile cugetului omenesc, și pe această treaptă nu va ajunge nicicând la o întâlnire nemijlocită și personală cu Dumnezeu. Folosindu-și creierul, va ajunge cel mult să afle *despre* Dumnezeu, dar nu va cunoaște *pe* Dumnezeu. Căci nu poate să existe cunoaștere nemijlocită a lui Dumnezeu fără o dragoste coplesitor de mare, și o asemenea dragoste trebuie să vină nu numai din cap, ci din întregul omului – adică din inimă. Trebuie deci ca nevoitorul să se pogoare din cap în inimă. Nici aici nu i se cere să se lepede de puterile cugetului – căci rațiunea este și ea un dar de la Dumnezeu – însă este chemat să se pogoare cu mintea în inimă."⁷⁶

Credința minții și credința inimii

Pe Dumnezeu îl caută mintea dar Îl află inima. "Căci cu inima se crede spre dreptate", scrie Sfântul Pavel (Rom. 10, 10). Când mintea se coboară în inimă, credința minții se face credință a inimii. Nu

⁷⁶ *The Art of Prayer*, op. cit.

devine doar credință a minții sau credință a inimii, ci credință a minții în inimă. Așa cum dragostea, milostenia și alte virtuți însemnate nu pot exista doar în minte ci sunt întâi de toate ale inimii, la fel se întâmplă și cu credința și încrederea noastră în Dumnezeu. Nu trebuie să-L lăsăm pe Hristos să rămână în minte și să-I arătăm doar o rece loialitate intelectuală. El trebuie să Se pogoare în inimă, unde vom fi în stare să-I simțim prezența și să ne lăsăm în voia Sa.

Să ne întoarcem la Teofan Zăvorâtul:

"Trebuie să te rogi nu doar cu cuvintele, ci cu mintea, și nu doar cu mintea, ci cu inima, astfel ca mintea să înțeleagă și să vadă limpede ce se spune în cuvinte, iar inima să simtă ceea ce mintea cugetă. Toate acestea puse laolaltă alcătuiesc adevărata rugăciune, iar de lipsește vreuna din ele, rugăciunea ta fie nu este desăvârșită, fie nu este nicidecum rugăciune."

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că Dumnezeu aude mai tare rugăciunile noastre când ne rugăm cu mintea în inimă.

Unirea minții cu inima

Savanții foarte docti din Constantinopol îl criticau pe Sfântul Grigorie Palama și felul său de rugăciune. Pentru ei credința ținea doar de minte, nu de inimă. Pentru Sfântul Grigorie Palama ea însemna ambele lucruri. Iar Biserica a aprobat părerea lui.

"Trebuie să ne coborâm din cap în inimă", stăruie Teofan.

"Acum gândirea dumitale despre Dumnezeu este în cap. Iar Dumnezeu Însuși parcă S-ar afla pe dinafară, și astfel rugăciunea și celelalte nevoițe duhovnicești îți rămân în afară. Câtă vreme vei rămâne în cap, gândurile (...) se vor frământa mereu ca fulgii de zăpadă iarna sau ca roiurile de găze vara. (...) Toate tulburările noastre lăuntrice se datorează neorânduiei puterilor noastre, faptului că mintea și inima merg fiecare pe calea sa. Mintea trebuie să ajungă la o împăcare cu inima, ajungându-se chiar la unirea minții cu inima."

Ni se pare doar că ne rugăm

Părintele Ioan din Kronstadt vorbește despre oamenii care "numesc rugăciune ceva ce nu este deloc rugăciune: de pildă, cineva se duce la biserică, stă acolo o vreme, se uită la icoane sau la ceilalți oameni, și spune că s-a rugat lui Dumnezeu; sau alteori stă acasă dinaintea unei icoane, se închină, spune câteva cuvinte pe care le-a învățat pe de rost, fără a le înțelege și fără a le simți, și spune că s-a rugat – chiar dacă cu gândul și cu inima nu s-a rugat deloc, ci era în altă parte, cu alți oameni și alte lucruri, iar nu cu Dumnezeu." Apoi spune: "Deci cine nu se roagă cu inima, nu se roagă defel, căci numai trupul său se roagă, iar trupul fără cuget nu e nimic altceva decât țărână."

Sfântul Teofan scrie: "Coboară-te din cap în inimă. Atunci vei vedea limpede toate gândurile mișcându-se înaintea ochilor minții tale pătrunzătoare. Însă mai înainte de a te coborî în inimă nu te aștepta să ai convenita deosebire a gândurilor..."

"Unirea minții cu inima este unirea gândurilor duhovnicești ale minții cu simțirile duhovnicești ale inimii."

"Nu-ți fie lene să te cobori. În inimă este viață și trebuie să viețuiești acolo. Să nu cugeți că lucrul acesta trebuie încercat doar de către cel desăvârșit. Nu. Este pentru oricine a început să-L caute pe Domnul."

Călătoria lăuntrică

Prin coborârea minții în inimă prin rugăciune Biserica ne cheamă să săvârșim ceea ce Dag Hammarskjöld numea "cea mai lungă călătorie, călătoria lăuntrică" către centrul ființei noastre, care nu este altceva decât prezența lăuntrică a lui Dumnezeu.

Taina sfințeniei și fericirii este dezvăluită tuturor. Dacă vreme de cinci minute zilnic ne-am putea liniști închipuirea, ne-am putea închide ochii față de obiectele simțurilor, intrând în lăuntrul sufletului nostru care este templul Duhului Sfânt, iar acolo ne-am împărtăși de Domnul, viața ar curge în chip fericit, senină și alinată chiar în mijlocul durerii.

Când te afli pe un transatlantic, nu ai cum să rămâi pentru totdeauna

într-un golf liniștit, indiferent cât ar fi el de atrăgător. Ți se cuvine să străbați mările vieții. Popasurile tale în vreun port trebuie să aibă un singur scop: a te face încă mai vrednic de a străbate mările. Iată deci scopul rugăciunii: nu să ne țină ancorati în limanurile fără de primejdie, ci să ne facă în stare să navigăm pe mările vieții pe orice fel de vreme.

Scufundați-vă cât mai des în rugăciune. Nu lăsați cuvintele să vă rămână doar pe buze. Faceți-le să ajungă prin minte în inimă. Faceți ca inima să vă rămână fără cuvinte, dar niciodată cuvintele fără inimă. Rugându-vă astfel, întărirea prezență a lui Hristos va fi cu voi. Asupra voastră se va revărsa tămăduitoarea dragoste a lui Hristos. Prin voi va curge înviетоarea putere a lui Hristos, spre a vă atinge, binecuvânta și tămădui mintea, sufletul și trupul.

Roadă rugăciunii

Sfântul Isaac Sirul spunea cândva: "Prinde pe maică (rugăciunea) și vei dobândi și pe fiice."

Multe sunt fiicele rugăciunii. Un studiu recent de la Harvard a arătat că oamenii ce se roagă cu regularitate suferă mai puțin de hipertensiune arterială. Deci una din fiicele rugăciunii este scăderea tensiunii și creșterea păcii lăuntrice, fiindcă există mai multă încredere în Dumnezeu.

Dr. Alexis Carrel, un medic vestit și laureat al Premiului Nobel, spunea:

"Rugăciunea este o forță la fel de reală ca și gravitația terestră. Ca medic, am văzut oameni care, după ce toate tratamentele au dat greș, s-au ridicat din boală și deprimare prin senina trudă a rugăciunii. Este singura putere din lume ce pare a învinge așa-numitele legi ale naturii; prilejurile când rugăciunea a făcut acest lucru au fost numite minuni. Dar o minune neconținută și tăcută are loc în fiecare ceas în inima bărbaților și femeilor ce au descoperit că rugăciunea le aduce un curent constant de putere care să-i susțină în viața zilnică."

Iată deci încă una dintre frumoasele fiice ale rugăciunii, afară de pacea lăuntrică: puterea vindecătoare.

Duhul Sfânt

A treia fiică a rugăciunii este Duhul Sfânt.

"Viața duhovnicească vine în întregime de la Preasfântul Său Duh" (Teofan Zăvorâtul). Iar Duhul Sfânt vine prin rugăciune. "Și pe când se rugau astfel, s-a cutremurat locul în care erau adunați și s-au umplut toți de Duhul Sfânt și grăiau cu îndrăzneală cuvântul lui Dumnezeu" (Fapte 4, 31). Numai când s-au adunat în rugăciune, s-au umplut de Duhul Sfânt. La Cincizecime, Duhul Sfânt s-a pogorât peste Apostoli pe când se rugau. Rugăciunea era cheia ce deschidea poarta către Duhul Sfânt.

"Rugăciunea e totdeauna la îndemâna oricui, bogat sau sărac, de neam ales sau de rând, tare sau slab, sănătos sau bolnav, drept sau păcătos. Mare este puterea rugăciunii, *căci mai mult decât orice aduce pe Duhul Sfânt*, și mai ușor decât toate se săvârșește." (Sfântul Serafim din Sarov)

Unirea cu Dumnezeu

O altă fiică a rugăciunii este unirea cu Dumnezeu. Rugăciunea ne unește cu Dumnezeu. Ea ne pune chiar înaintea Lui. Nu există altă virtute așa de însemnată ca rugăciunea. Virtuțile doar încearcă să ne unească cu Dumnezeu. Rugăciunea – și numai rugăciunea – unește pe om cu Dumnezeu. Când Iisus spunea: "Eu sunt vița, voi mlădițele; (...) Fără de mine nu puteți face nimic", vorbea despre unirea cu Sine. Ce anume ține vițele prinse de butuc? Rugăciunea.

A fi cu Dumnezeu este scop în sine, nu mijloc către un scop. A te ruga înseamnă a fi cu Dumnezeu. Deci rugăciunea nu este un mijloc, ci însuși țelul, ținta finală.

"Urmarea rugăciunii este unirea cu Dumnezeu" (Sfântul Grigorie al Nisei). Sfântul Nicodim Aghioritul scrie referitor la rugăciune și la unirea cu Dumnezeu: "Nu este vreo altă virtute care să fie mai înaltă ori mai trebuincioasă decât sfințita rugăciune, căci între toate virtuțile – vreau să zic postul, privegherea, dormitul pe pământ, nevoința, înfrânarea, milostenia și toate celelalte – chiar dacă sunt căi de a urma lui Dumnezeu, chiar dacă ele nu se pot lua de la noi, fiind podoabe

fără de moarte ale sufletului, ele nu unesc pe om cu Dumnezeu, ci numai îl gătesc întru unire. *Singură sfințita rugăciune, și numai ea, îl unește pe el. Numai ea împreunează pe Dumnezeu cu omul, un duh făcând pe cei doi.*"

"Rugăciunea ... înalță făptura omenească și cu Dumnezeu o unește pe ea" (Sfântul Grigorie Palama).

Dragostea

Pe lângă Duhul Sfânt și unirea cu Dumnezeu, o altă fiică a rugăciunii este dragostea. De fapt ea este una din cele mai minunate fiice ale rugăciunii.

Dragostea vine din unirea noastră cu Dumnezeu, singurul izvor al dragostei. Iar unirea cu Dumnezeu vine din rugăciune. Tocmai de aceea le spunem tinerelor perechi aflate în pragul căsătoriei că, dacă doresc o legătură de dragoste puternică și durabilă în căsnicia lor, trebuie să deschidă ușa rugăciunii în fiecare zi și să lase dragostea lui Dumnezeu să curgă în viețile lor prin rugăciune.

"Dragostea din rugăciune vine" (Sfântul Isaac Sirul). Sfântul Maxim Mărturisitorul adaugă: "Omul care cu adevărat iubește pe Dumnezeu, neîncetat se și roagă; și oricine se roagă neîncetat, cu adevărat acela iubește pe Dumnezeu."

Iată dar fiicele rugăciunii: pacea lăuntrică, puterea tămăduitoare, Duhul Sfânt, unirea cu Dumnezeu și dragostea.

Prinde pe maică (rugăciunea), și vei dobândi cu adevărat pe minunatele ei fiice.

Sfintele Taine și rugăciunea

În vestita sa carte, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, Nicolae Cabasila subliniază că toate Tainele se săvârșesc prin rugăciune. El pomenește sfințirea Marelui și Sfântului Mir, rugăciunile de hirotonire, de dezlegare și ale Sfântului Maslu. "Este o predanie a Părinților", scrie el, "care au primit această învățătură de la Apostoli și de la urmașii lor, ca Sfintele Taine să fie făcute lucrătoare prin

rugăciune: toate Tainele, așa cum ziceam, și mai cu seamă Sfânta Euharistie."

Tocmai prin rugăciune avem Sfânta Împărtășanie. Tocmai rugăciunea de sfințire – epicleza – este cea care preface pâinea și vinul în Împărtășanie și ni-l aduce pe Hristos în prezent. El vine la noi prin rugăciune!

Însemnătatea rugăciunii

Subliniind însemnătatea rugăciunii, Sfântul Grigorie al Nisei spunea: "Avem trebuință să stăruim în rugăciune, care este precum căpetenia celor ce se prind în horă, adică virtuțile. Ea unește pe cei ce stăruie în rugăciunea către Dumnezeu..." "Lucrarea lui Dumnezeu este simplă: este rugăciunea – copiii vorbind cu Tatăl lor, fără nici un fel de subtilități."!⁷⁷

Thomas din Aquino, puțin înainte de a muri, a îngenuncheat înaintea crucifixului cu Hristos răstignit. Știa că o să moară. El a spus că a învățat mai mult despre teologie cât a stat îngenuncheat în acele cincisprezece minute, decât din întreaga teologie pe care o studiasese vreodată și despre care scrisese nenumărate volume. Se spune chiar că după experiența lui Dumnezeu în rugăciunea de dinaintea morții a cerut ca toate cărțile sale să fie arse. Ajunsese s-o prindă pe maică – rugăciunea. Tot restul i-a părut a nu mai avea nici un fel de însemnătate.

Teologie și rugăciune

Evagrie Ponticul spune despre rugăciune și teologie: "Dacă ești teolog, te rogi cu adevărat. Dacă te rogi cu adevărat, ești teolog."

Potrivit Bisericii Răsăritene, dogma ia chip de la rugăciune iar rugăciunea de la dogmă. Marii Părinți ai Bisericii au teologhisit din experiența lui Dumnezeu prin rugăciune și prin cuvintele Scripturii

⁷⁷ *On the Invocation of the Name of Jesus*, by a Monk of the Eastern Church., p. 106.

Sale. Dogma Bisericii nu numai că se înfățișează prin rugăciune: ea vine din rugăciune. Sfântul Grigorie Palama a dat la iveală o învățătură despre Dumnezeu ce a luat chip în întregime prin rugăciune. Nu sunt prea multe dogmele noastre care să fi luat chip atât de direct prin rugăciune precum cea a Sfântului Palama.

Iată dar numeroasele și frumoasele fiice ale rugăciunii: pacea lăuntrică, puterea tămăduitoare, Duhul Sfânt, unirea cu Dumnezeu și dragostea. Toate apar din rugăciune. Toate Tainele și întreaga teologie a Bisericii se revarsă din rugăciune. Puterea ei este uimitoare. Ea ne unește cu Dumnezeu și ne face cu adevărat asemenea cu Dumnezeu. Ea ne umple cu dragostea și viața dumnezeiască. Este scara ce duce la cer. Ne cățărăm pe ea spre a fi cu Dumnezeu. Maica tuturor virtuților, ea este cea mai ușor de săvârșit dintre toate.

Ascultați cuvintele Fericitului Augustin: "Dumnezeu nu ne cere să-I spunem nevoile noastre ca să afle despre ele, ci pentru ca noi să putem fi în stare să primim ceea ce El este pregătit să ne dea."

Dumnezeu ne cere să venim la El în rugăciune fiindcă are posibilități nelimitate pe care e gata să ni le dea nouă. Deci, când venim la El, să cugetăm cele înalte, să ne rugăm pentru cele înalte, să așteptăm cele înalte, fiindcă Dumnezeu este mare – mai mare decât ne-am putea închipui vreodată.

"Strigă către Mine că Eu îți voi răspunde, și îți voi arăta lucruri mari și nepătrunse pe care tu nu le știi" (Ier. 33, 3).

Împărăția lui Dumnezeu dinlăuntru tău

Teofan Zăvorâtul spune că întâia treaptă a rugăciunii este rugăciunea trupească, alcătuită din citire, statul în picioare, metanii etc. După aceea vine rugăciunea atenției lăuntrice, când mintea se roagă îndreptându-și întreaga atenție asupra cuvintelor rugăciunii. Apoi vine rugăciunea inimii, când mintea se coboară în inimă și gândurile minții se împreunează cu simțirile inimii spre a naște caldul simțământ al prezenței lăuntrice a lui Dumnezeu. Pentru a-L găsi pe Dumnezeu, pornim într-o călătorie din afară spre înăuntru, de la omul cel din afară către omul lăuntric.

Cămara lăuntrică

Iisus a spus: "Împărăția lui Dumnezeu este în voi". Părinții Bisericii și-au însușit aceste cuvinte spre a ne aminti că Dumnezeu poate fi aflat în "cămara dinlăuntru" a inimii. Chiar dacă nu suntem conștienți de El, Duhul lui Dumnezeu sălășluiește înlăuntru nostru din clipa botezului. Întreaga viață duhovnicească țintește să redescopere harul botezului sau pe Duhul Sfânt din lăuntru nostru. Aceasta se săvârșește prin rugăciunea lăuntrică, când omul își coboară mintea în inimă și descoperă acolo împărăția lui Dumnezeu.

Sfântul Macarie Egipteanul

Sfântul Macarie Egipteanul scrie: "Inima este un vas micuț, dar în ea toate se cuprind: acolo este Dumnezeu, acolo sunt îngerii, și tot acolo viața și împărăția, cetățile cerești și comorile harului."

"Împărăția lui Dumnezeu este în voi".

Sfântul Dimitrie al Rostovului

Tâlcuind cuvintele sale, Sfântul Dimitrie al Rostovului spune că "Omul are trebuință să se închidă în cămara dinlăuntru a inimii sale mai des decât are nevoie să meargă la biserică: și adunându-și acolo toate gândurile, trebuie să-și pună mintea înaintea lui Dumnezeu, rugându-se Lui în taină, cu toată ardoarea duhului și cu credință vie."

Inima este cămara de nuntă unde avem a ne întâlni cu Domnul și Mântuitorul nostru, Mirele sufletului nostru. Unde altundeva, de nu în inimă, vom afla Grădina Edenului, unde Adam pășea alături de Dumnezeu?

Inima omului este capela unde se pot înălța neconținut rugăciuni către Dumnezeu, fiind și aceasta o parte a chipului lui Dumnezeu în noi. Iată de ce Sfântul Pavel ne numește "temple ale Duhului Sfânt."

Camera de primire a Domnului

Teofan Zăvorâtul spune: "Îl cauți pe Domnul? Caută-L, dar în dumneata. El nu e departe de nimeni. E aproape Domnul de toți cei ce Îl cheamă cu sinceritate. Găsește un loc în inimă și acolo stai de vorbă cu Dumnezeu. Aceasta este sala de primire a lui Dumnezeu. Oricine Îl întâmpină pe Domnul, acolo Îl întâmpină, și El nu a hotărât un alt loc de întâlnire cu sufletele."⁷⁸

"Sârguiește-te să intri în cămara ta cea dinlăuntru și vei vedea cămara cerească. Căci una sunt aceea și aceasta, și printr-o singură intrare le vei vedea pe amândouă" (Sfântul Isaac Sirul, în *Filocalia*).

În urcușul duhovnicesc i se cere călugărului ortodox să devină conștient de prezența efectivă a lui Iisus înlăuntru ființei sale, fără nici un fel de închipuire. Prezența Lui este acolo în toată plinătatea și în chip existențial, prin Viața Dumnezeiască primită în Sfintele Taine.

Nichifor din Singurătate spune: "Împărăția cerurilor este înlăuntru nostru. Pe aceasta privind-o acolo și cerând-o prin rugăciune curată, toate cele din afară le socotește urâte și neplăcute." (*Filocalia*, vol. VII).

Părintele John Meyendorff scrie: "De la Întrupare, trupurile noastre s-au făcut "temple ale Duhului Sfânt ce locuiește întru noi" (1 Cor. 6, 19); aici, înlăuntru trupurilor noastre trebuie să căutăm Duhul, în trupurile noastre sfințite prin Sfintele Taine și altoite prin Euharistie pe Trupul lui Hristos. De-acum Dumnezeu poate fi găsit înlăuntru. El nu se mai află în afara noastră. Deci lumina de pe Muntele Taborului o vom afla înlăuntru nostru."⁷⁹

Sfântul Isaac Sirul

Sfântul Isaac Sirul scria: "Sârguiește-te să intri în cămara ta cea dinlăuntru și vei vedea cămara cerească. Căci una sunt aceea și aceasta, și printr-o singură intrare le vei vedea pe amândouă. Scara

⁷⁸ *Sbornicul sau culegere despre Rugăciunea lui Iisus*, Ed. Episcopiei Ortodoxe de Alba Iulia, f.a., vol. I, pag. 114. (N. tr.)

⁷⁹ *St. Gregory Palamas and Orthodox Spirituality*, SVS Press, Crestwood, N.Y., p. 113.

Împărăției aceleia *este ascunsă înlăuntrul tău, adică în sufletul tău. Scufundă-te deci în tine*, ca să ieși din păcat, și vei afla acolo trepte pe care vei putea să urci." (Sfântul Isaac Sirul)⁸⁰

"Mai mare este cel aflat înlăuntrul vostru decât cel ce este în lume".

Cine este înlăuntrul nostru? Ascultați-l pe Sfântul Pavel în Col. 1, 26-27: "Taina cea din veci ascunsă neamurilor, iar acum descoperită sfinților Săi... Hristos cel dintru voi, nădejdea slavei."

Fericitul Augustin

"Unde Îl putem afla?", întreabă Augustin. "Nu pe pământ, căci El nu se află acolo. Și nici în cer, căci acolo nu suntem noi. Dar Îl putem afla în inimile noastre. El S-a suit la cer în chip vădit, ca să se poată întoarce la noi într-un ascuns, și niciodată să nu ne mai părăsească."

Sfântul Efrem Sirul

Ascultați-l pe Sfântul Efrem Sirul: "Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru. De aceea, dacă Fiul lui Dumnezeu este în tine, atunci și împărăția lui Dumnezeu este în tine, păcatosule! Iată că bogăția cerească este în tine dacă o dorești. Aici înlăuntru se află. Iată că împărăția lui Dumnezeu este în tine; intră în tine însuși, caută mai întâi cu osârdie și o vei găsi fără osteneală. În afara ta șade moartea, iar ușa morții este păcatul. ***Intră în tine, petrece în inima ta, căci acolo este Dumnezeu.***"⁸¹

Sfântul Macarie Egipteanul

Sfântul Macarie Egipteanul: "Adâncuri de nepătruns sunt înlăuntrul inimii. Că sunt acolo odăi de primire și iatacuri, porți și foișoare,

80 *Filocalia*, vol. VII, Ed. IBMBOR, București, 1977, p. 22. (N. tr.)

81 *Sbornicul*, op. cit., p. 113. (N. tr.)

cancelarii și coridoare. În ea este locul unde se lucrează dreptatea și viclenia. În ea este moarte; în ea este viață... Inima e palatul lui Hristos: acolo Împăratul Hristos vine să-si afle odihnă, cu îngerii și duhurile sfinților, și se sălășluiește acolo: umblând înăuntrul ei și așezând în ea Împărăția Lui."

"Împărăția lui Dumnezeu", a spus Iisus, "nu este deasupra voastră, sau dedesubtul vostru, sau în afara voastră, sau dincolo de voi, ci înlăuntrul vostru."

Când ne rugăm, nu încercăm să luăm legătura cu un Dumnezeu aflat departe de noi. Nu-L chemăm pe Dumnezeu să Se coboare din nori. El este prezent în noi prin Duhul Său Sfânt; noi nu facem decât să ne chemăm pe noi înșine ca să fim trei întru prezența Sa.

Rugăciunea lui Iisus

Rugăciunea în care tradiția duhovnicească a Bisericii Răsăritene își află întruchiparea cea mai adâncă este Rugăciunea lui Iisus, alcătuită din doar câteva cuvinte: **Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul.**

În cartea *Pelerinul rus*, un țaran din Rusia povestește cum călătorea din sat în sat, din mănăstire în mănăstire, încercând să găsească pe cineva care să-l învețe cum să se roage neîncetat (cf. 1 Tes. 5, 17). Până la urmă găsește un monah care-l învață rugăciunea lui Iisus citindu-i următoarele cuvinte de la Sfântul Simeon Noul Teolog:

"Așază-te liniștit în singurătate, apleacă-ți capul, închide ochii, respiră mai încet, coboară-ți închipuirea înlăuntrul inimii, adâncește-ți mintea, adică gândul, din cap în inimă. În timpul respirației spune: Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă. Încet, cu gura sau numai cu mintea. Silește-te să alungi gândurile, să ai o răbdare liniștită și repetă cât mai des această lucrare!"⁸²

Urmând îndrumările și ajungând să poată repeta rugăciunea de mii de ori pe zi, pelerinul spune: "Primind aceste îndrumări, am petrecut toată vara rostind rugăciunea lui Iisus neîncetat, cu gura; am fost

⁸² *Mărturisirile sincere către duhovnicul său ale unui pelerin rus cu privire la rugăciunea lui Iisus*, trad. Arhim. Paulin Lecca, Ed. Sophia, 1998, p. 15. (N. tr.)

foarte liniștit. În somn, adesea, visam că rostesc rugăciunea. Iar ziua, dacă mi se întâmpla să mă întâlnesc cu cineva, îmi era atât de drag, ca și când mi-ar fi fost rudă. Gândurile mi s-au liniștit cu totul, de la sine, și nu mă mai gândeam la nimic altceva în afară de rugăciune, spre care mintea începea să se plece, ascultând-o; inima începea din când în când, tot de la sine, să simtă un fel de plăcere și o anumită căldură."⁸³

Rugăciunea lui Iisus preschimbă legătura pelerinului cu creația materială din jurul său, prefăcând toate lucrurile în icoane sau taine ale prezenței lui Dumnezeu. El scrie: "Când am început să mă rog cu inima, tot ce mă înconjură se arăta într-un chip fermecător: pomii, pământul, văzduhul, lumina, toate parcă îmi vorbeau, zicând că ele pentru om există, mărturisind dragostea lui Dumnezeu față de om; am înțeles că toate se roagă, că toate dau slavă lui Dumnezeu. Am înțeles din toate acestea ceea ce *Filocalia* numește «cunoașterea graiurilor făpturii» și am văzut mijlocul prin care se poate vorbi cu făpturile lui Dumnezeu. (...) Simțeam o dragoste înflăcărată pentru Iisus Hristos și pentru toată zidirea lui Dumnezeu."⁸⁴

Rugăciunea lui Iisus a preschimbat legătura pelerinului nu numai cu lumea materială, ci și cu ceilalți oameni. El scrie: "Din nou am început să pribegesc prin diferite locuri. De data aceasta nu mai mergeam ca mai înainte, cu greutate, căci chemarea Numelui lui Iisus Hristos mă veselea pe cale și îmi părea că toți oamenii au devenit mai buni față de mine, parcă toți începuseră să mă iubească. (...) Dacă mă supăra cineva, e destul să-mi aduc aminte de mângâierea rugăciunii lui Iisus, pentru ca jignirea și supărarea să treacă și toate să fie uitate."⁸⁵

Din aceste cuvinte vedem că Rugăciunea lui Iisus nu tăgăduiește lumea, ci o preschimbă. Ea ne ajută să-L vedem pe Hristos în toți oamenii și pe toți oamenii în Hristos.

Trei cărți ce trebuie citite

Cui trebuie să ne adresăm spre a învăța cum să ne însușim

83 *Ibid.*, p. 20

84 *Ibid.* pp. 33; 42.

85 *Ibid.* pp. 20-21.

Rugăciunea lui Iisus? Întâi cărții *Pelerinul rus*. Apoi chiar *Pelerinul rus* ne trimite la o altă carte, *Filocalia*: "Cum se poate învăța rugăciunea, aceasta o vom citi chiar în această carte. Se numește *Filocalia*. Ea conține descrierea completă și amănunțită despre rugăciunea launtrică neîncetată, descriere făcută de douăzeci și cinci de Sfinți Părinți. Este atât de înaltă și de folositoare, încât este socotită drept cel mai de seamă îndrumar în viața duhovnicească contemporivă."⁸⁶

Filocalia a fost numită de Pr. Gheorghe Florovski "vestita enciclopedie a evlaviei și nevoinței răsăritene care... devine tot mai mult manualul călăuzitor pentru toți cei dornici să practice Ortodoxia în vremurile noastre".⁸⁷

În afară de *Pelerinul rus* și *Filocalia*, o altă carte pe care aș vrea să v-o propun spre lectură este *Sbornicul*, o antologie ortodoxă despre rugăciunea inimii. Compilată de către călugărul Hariton de la Valaam, ea cuprinde nestemate din scrierile duhovnicești ale scriitorilor duhovnicești ruși din veacul al XIX-lea, mai ales ale lui Teofan Zăvorâtul. Dați-mi voie să vă împărtășesc două mici nestemate din *Sbornic* despre Rugăciunea lui Iisus, amândouă aparținând lui Teofan Zăvorâtul:

"Lucrul acesta ți-l aduc cu putere aminte: trebuie să te pogori cu mintea în inimă și acolo să stai înaintea feței lui Dumnezeu, Care pretutindenea este, prin urmare, și în dumneata, El care vede toate și, prin urmare, și cele ce se petrec înlăuntrul tău. Rugăciunea (lui Iisus) se face temeinică când în inimă va începe să ardă un foc mititel. Silește-te să nu înăbuși focul acesta, și ea se va împuternici în așa măsură, încât se va repeta singură, și atunci va începe să murmure pârâiașul".⁸⁸

Apoi Teofan continuă:

"Iar din cei din vechime a spus cineva: Așa cum tâlharii care s-au apropiat de casă ca să se furișeze într-înșea și să o prade, îndată ce aud că înlăuntru vorbește cineva, nu îndrăznesc să mai pătrundă înlăuntru,

⁸⁶ *Ibid.*, p. 14.

⁸⁷ *Aspects of Church History*, op. cit., p. 21.

⁸⁸ *Sbornicul*, op. cit., p. 81. Lacunele din ediția românească au fost completate după textul englezesc. (N. tr.)

tot astfel, când vrăjmașii noștri se furișează ca să prade sufletul nostru și să-l ia în stăpânire, și când colo aud că susură rugăciunea, dau târcoale în jurul lui, dar le e frică să intre înăuntru."⁸⁹

Rugăciunea lui Iisus a devenit centrul duhovniciei ortodoxe, datorită mării sale simplități și accentului pus pe chemarea Numelui Dumnezeiesc.

Marea ei simplitate

Întâi, despre simplitatea ei. Ioan Scărarul scrie: "Nu face pe deșteptul în cuvintele rugăciunii tale! (...) Nu te porni la vorbărie, ca nu cumva prin căutarea cuvintelor să îți se împrăștie mintea. Un cuvânt al vameșului a făcut pe Dumnezeu îndurător și un cuvânt spus cu credință a mântuit pe tâlhar. Multa vorbire în rugăciune pricinuieste minții năluciri și împrăștiere. Iar un singur cuvânt o adună." (*Scara, Cuvântul XXVIII, în Filocalia, vol. IX.*)

Măreția ei

În al doilea rând, măreția Rugăciunii lui Iisus se poate afla nu doar în marea ei simplitate, ci și în neconținuta chemare a Numelui lui Iisus, Domnul și Mântuitorul nostru. Să vedem o clipă ce spune *Sfânta Scriptură* despre Numele lui Iisus:

"Căci nu este sub cer nici un alt nume, dat între oameni, în care trebuie să ne mântuim" (Fapte 4, 12).

"Pentru aceasta și Dumnezeu L-a preaînălțat, și I-a dăruit lui nume, care este mai presus de orice nume; ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt" (Fil. 2, 9-10).

"Până acum nu ați cerut nimic în numele Meu... Orice veți cere de la Tatăl în numele Meu, El vă va da" (Ioan 16, 24; 23).

"Nimeni nu poate să zică Domn este Iisus, decât în Duhul Sfânt" (1 Cor. 12, 3).

89 *Ibid.*

Întemeindu-ne și pe rugăciunea orbului, "Iisuse, Fiul lui David, miluiește-mă" (Luca 18, 38; Marcu 10, 47), și pe cea a vameșului, "Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului" (Luca 18, 13), putem vedea că pe lângă extrema ei simplitate și chemarea Numelui lui Iisus, Rugăciunea lui Iisus este în întregime scripturală. Dacă Rugăciunea lui Iisus este mai puternică decât alte rugăciuni, aceasta se datorează numai atotputernicului nume al lui Iisus.

Nu e de sine stătătoare

Rugăciunea lui Iisus nu e de sine stătătoare. Ea e legată de Biserică și de Sfintele Taine. Cum afirma și Pr. John Meyendorff, "Hristosul pe Care această rugăciune Îl caută în inima omului, Dumnezeuiesc Nume pe care-l cheamă, poate fi aflat în inima lui numai în măsura în care el este altoit pe trupul Bisericii prin botez și euharistie. Rugăciunea lui Iisus, așa cum o înțelegeau Părinții, nu înlocuiește niciodată harul mântuitor al Sfintelor Taine, ci este mai curând împlinirea lor desăvârșită."⁹⁰

"Dar ca să ajungi la o astfel de unire cu Domnul, după împărtășirea cu Trupul și Sângele Lui, mijlocul cel mai bun și mai plin de nădejde este Rugăciunea lui Iisus", scrie Episcopul Iustin⁹¹. Rugăciunea e ancorată în Euharistie și hrănită de ea. Ea nu înlocuiește Euharistia, ci este un adaos care o îmbogățește.

Rugăciunea lui Iisus și mântuirea noastră

Sfântul Nicodim Aghioritul scrie despre rolul Rugăciunii lui Iisus în mântuirea noastră:

"Fiindcă noi, fraților, am căzut în păcate după Botez, și deci am îngropat harul Duhului Sfânt ce ni s-a dat la Botezul nostru, avem trebuință să ne nevoim pe cât ne stă în putință spre a redobândi din

90 St. Gregory Palamas and Orthodox Spirituality, op. cit., p. 172.

91 Sbornicul, op. cit., p. 117. (N. tr.)

nou acel har dintru început ce stă adânc îngropat dedesubtul patimilor noastre, ca jarul sub cenușă. Acest jărat al harului trebuie să-l ațâțăm întru o nouă flacără în inimile noastre. Pentru aceasta, trebuie să înlăturăm patimile din inimi ca pe cenușa din vatră, înlocuindu-le cu vreascurile ascultării dătaoarelor de viață porunci ale Domnului. Iar scânteia o putem ațâța cu pocăința minții plină de simțire și cu repetarea acestei rugăciuni: *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul*. Când rugăciunea ni se statornicește în inimă, ea ne curățește de cenușa patimilor și, aflând înlăuntru jăratul harului, stârnește un minunat și ciudat foc. Acel foc arde pe de-o parte ispita gândurilor rele, iar pe de altă parte, îndulcește întreg omul lăuntric și mintea o luminează."

Împărțirea rugăciunii în trei părți – săvârșită cu trupul (buzele), cu mintea și cu inima – se potrivește și Rugăciunii lui Iisus. Ea începe ca o rugăciune cu buzele și cu limba, rostită cu glas. Treptat, ea se face tot mai lăuntrică, fiind rostită tăcut, cu mintea, făcându-se "pârâiaș murmurător" înlăuntru. Până la urmă ea intră în inimă și stăpânește omul întreg. Atunci am dobândit darul rugăciunii neîncetate. Rugăciunea lui Iisus se urmează neconținut în noi chiar când ne ocupăm cu alte lucruri. După expresia lui Teofan, "mâinile sunt la lucru, mintea și inima la Dumnezeu".

"De pe urma cugetării de Dumnezeu, un gând oarecare se va alipi mai tare decât toate celelalte de inima ta", spune Teofan. "Atunci, la sfârșitul acestei îndeletniciri de cugetare, e bine să te oprești asupra gândului aceluia și să te hrănești din puterea înțelesului lui vreme cât mai îndelungată. Prin aceasta se netezește calea spre rugăciunea neîncetată."⁹²

"Orice creștin (...) are nevoie să se unească cu Domnul în inimă, iar pentru această unire drept cel mai bun mijloc slujește Rugăciunea lui Iisus."⁹³, spunea Episcopul Iustin.

Deci așa ne rugăm: *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul*.

92 *Sbornicul*, op. cit., p. 44. (N. tr.)

93 *Ibid.*, P 117. (N. tr.)

Rezumat

1. Importanța rugăciunii se poate vedea în viața lui Hristos, unde aproape fiecare mare eveniment a fost precedat de rugăciune: Botezul, Schimbarea la Față, chemarea ucenicilor etc.

2. Cele două mari momente din viața lui Hristos erau *retragerea* în prezența lui Dumnezeu pentru rugăciune și *revenirea* în lume, spre a face voia lui Dumnezeu.

3. Întreaga noastră viață poate deveni rugăciune, cântare de slavă către Dumnezeu.

4. Rugăciunea este sălășluirea Preasfintei Treimi în suflet, după cuvântul lui Hristos, "la el vom veni și lăcaș la dânsul vom face". (Sfântul Ioan din Kronstadt).

5. Rugăciunea nu este doar vorbire către Dumnezeu cu mintea (cunoaștere despre Dumnezeu). Ea este coborâre a minții în inimă, unde Îl putem iubi pe Dumnezeu, putem simți prezența Lui și ne putem încredința voci Lui.

6. Roada rugăciunii este pacea lăuntrică, puterea tămăduitoare, Duhul Sfânt, unirea cu Dumnezeu și dragostea. Toate Tainele și toată teologia Bisericii izvorăsc din rugăciune. După cum spune Sfântul Isaac Sirul, "Prinde pe maică (rugăciunea), și vei dobândi pe fiice". Iar fiicele sunt o mulțime.

7. Țelul întregii vieți duhovnicești este coborârea minții în inimă prin rugăciunea lăuntrică și descoperirea împărăției lui Dumnezeu (harul Botezului și Duhul Sfânt). Inima este sala de primire a Domnului. Acolo trebuie să-L întâlnim. "Împărăția lui Dumnezeu este în voi", a spus Hristos.

8. Una din rugăciunile cele mai vestite ale Bisericii Ortodoxe este Rugăciunea lui Iisus: Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul. De îndată ce ea se statornicește în inimă, omul începe să se roage neîncetat. În inimă începe să ardă un foc pentru Domnul.

XVII. CE ANUME TREBUIE SĂ FACEM NOI?

Ultimul capitol al cărții trebuie să răspundă la întrebarea: Ce anume se așteaptă de la noi pentru tot ceea ce a făcut Dumnezeu în folosul nostru (cum am văzut în capitolele precedente)?

În Epistola către Romani, Pavel scrie unsprezece lungi și grele capitole "teologice", explicând romanilor ce este credința creștină, cine este Iisus Hristos, ce anume a făcut pentru noi, ș.a.m.d. Adevărată teologie! Ce urmează apoi? Capitolul 12 începe cu "Rogu-vă dar pe voi, fraților", după care Pavel dă o lungă listă cu lucrurile ce trebuie săvârșite de creștini, cum ar fi: să aibă dragoste nefățarnică, să urască răul, să se lipească de cele bune, să se iubească unul pe altul cu dragoste frățească, să binecuvânteze pe cei ce îi prigonesc, să aibă pace cu toți oamenii, să nu răsplătească nimănui rău pentru rău.

Cu alte cuvinte, Pavel le spune: *întrucât* Dumnezeu a făcut pentru voi toate aceste lucruri, *iată cum* trebuie să vă purtați.

Același lucru apare în Epistola către Efeseni. Primele trei capitole înfățișează lucrarea lui Hristos pe Cruce, iar capitolul al patrulea începe așa: "De aceea, vă îndemn eu, cel întemnițat pentru Domnul, să umblați cu vrednicie, după chemarea cu care ați fost chemați, cu toată smerenia și blândețea, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții în iubire, silindu-vă a păzi unitatea Duhului întru legătura păcii" (Efes. 4, 1-3). Fiindcă aceasta a făcut Dumnezeu pentru voi prin Hristos, spune Pavel, *iată felul cum* trebuie să trăiți.

În Epistola către Filipeni, Pavel ne spune că Hristos, în chipul lui Dumnezeu fiind, S-a deșertat pe Sine, luând chip de rob, și S-a făcut ascultător până la moarte, și încă moarte de cruce (Fil. 2, 3-8). Fiindcă Dumnezeu prin Hristos a făcut aceste lucruri pentru noi, smerindu-Se pe Sine, făcându-Se rob pentru noi, murind cu moarte de rob spre

folosul nostru, urmează ca și noi să ne smerim și să ne facem robi aproapelui nostru, slujind unii altora cu dragoste.

Tot ceea ce facem ca creștini, nu facem spre a cumpăra dragostea lui Dumnezeu, nu spre a ne plăti calea spre cer cu fapte bune, nu spre a ne mândri că suntem mai buni decât ceilalți. Tot ceea ce facem în calitate de creștini, o facem răspunzând cu recunoștință la ceea ce a făcut Dumnezeu pentru noi prin Hristos.

Fiindcă Dumnezeu ne-a iertat, și noi trebuie să iertăm celor ce ne fac rău. "Slugă vicleană, toată datoria aceea ți-am iertat-o, fiindcă m-ai rugat. Nu se cădea, oare, ca și tu să ai milă de cel împreună slugă cu tine, precum și eu am avut milă de tine?" (Matei 18, 32-33).

Întrucât Dumnezeu S-a smerit pe Sine și S-a făcut rob pentru noi pe cruce, pentru aceea noi trebuie să fim primii care să dorim a sluji. "Deci dacă Eu, Domnul și Învățătorul, v-am spălat vouă picioarele, și voi sunteți datori ca să spălați picioarele unii altora" (Ioan 13, 14). Fiecare creștin e implicat în *diakonia*, slujirea pentru Hristos în lume, slujind lui Hristos în cel mai mic dintre frații Săi.

Întrucât Dumnezeu ne mângâie, și noi trebuie să mângâiem pe alții. Cum spune Sfântul Pavel, "Bine este cuvântat Dumnezeu, (...) Cel ce ne mângâie pe noi în tot necazul nostru, ca să putem și noi mângâia pe cei care se află în tot necazul, prin mângâierea cu care noi înșine suntem mângâiați de Dumnezeu" (II Cor. 1, 3-5). Mângâierea pe care o primim de la Dumnezeu trebuie să treacă prin noi către ceilalți. Să vedem în continuare și alte lucruri ce se așteaptă de la fiecare creștin ortodox.

Ascultarea

Ținerea poruncilor nu înseamnă o morală înrobitoare ce ne este impusă de Dumnezeu. Înainte de a da cele zece porunci, Dumnezeu a spus poporului Său: "Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, Care te-a scos pe tine din pământul Egiptului și din casa robiei" (Ieș. 20, 2). Numai după această afirmație începe Dumnezeu să le dea cele zece porunci. Întrucât Dumnezeu a izbăvit pe poporul Său din robie, drept recunoștință, poporul va asculta de poruncile Sale. Evreii au simțit mai întâi dragostea izbăvitoare a lui Dumnezeu la ieșirea din Egipt, iar

apoi li s-a cerut să răspundă acelei iubiri prin ascultare.

Facem ascultare fiindcă iubim. Ascultarea noastră este întotdeauna un răspuns plin de recunoștință la harul și dragostea lui Dumnezeu.

Dragostea

La fel este și cu porunca iubirii. Iisus a spus: "Poruncă nouă dau vouă, să vă iubiți unul pe altul, precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că, sunteți ucenicii Mei, de veți avea dragoste unii față de alții" (Ioan 13, 34-35). Porunca iubirii se întemeiază pe ceea ce Dumnezeu a făcut pentru noi prin Hristos: El ne-a iubit până la moartea pe cruce. Dragostea noastră trebuie să fie un răspuns plin de recunoștință la dragostea Lui pentru noi. "În aceasta este dragostea, nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul Său jertfă de ispășire pentru păcatele noastre. Iubiților, dacă Dumnezeu astfel ne-a iubit pe noi, și noi suntem datori să ne iubim unul pe altul... Noi Îl iubim pe Dumnezeu, fiindcă El ne-a iubit cel dintâi" (1 Ioan 4, 10-11; 19). Înainte de a putea să mărturisim Crezul la Liturghie, suntem chemați "să ne iubim unul pe altul". Dragostea trebuie să stea chiar înaintea mărturisirii de credință.

Doxologia

Un alt răspuns plin de recunoștință la ceea ce a făcut Dumnezeu pentru noi prin Hristos este doxologia și lauda. Tema principală a credinței noastre creștin-ortodoxe este doxologia. Liturghia de duminică în Biserica Ortodoxă este precedată de cântarea doxologiei mari. Ea dă tonul întregii Liturghii, acela al deplinei *euharistii*: mulțumire și laudă. "Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh...", "Binecuvântată este Împărăția, a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh..." Aceasta e tema principală a slujbei ortodoxe, așa cum era și tema principală a primilor creștini. Ce aflăm în Noul Testament? Necazuri, demoni, pătimire, răstignire – însă mereu cu o doxologie pentru faptul că Hristos a luat ceea ce era mai rău în om și a biruit. "În

lume necazuri veți avea", a spus Iisus, "dar îndrăzniți, Eu am biruit lumea". Nu răstignirea, ci învierea are ultimul cuvânt! Nu moartea, ci viața! Care poate fi răspunsul nostru la această biruință, dacă nu unul de neconținută doxologie și laudă.

Mărturisirea lui Hristos în lume

Un alt mare răspuns la dragostea lui Dumnezeu este împărtășirea lui Hristos celorlalți, mărturisirea Lui înaintea oamenilor. "Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, voi mărturisi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu Care este în ceruri. Iar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, Mă voi lepăda și Eu de el înaintea Tatălui Meu Care este în ceruri" (Matei 10, 32-33).

Astăzi Îl mărturisim pe Hristos înaintea oamenilor de fiecare dată când rostim Crezul de la Niceea la Liturghie. Noi avem datoria să continuăm să Îl mărturisim și în "liturghia de după liturghie", când ne întoarcem la locul nostru din lume. Nu este o povară prea mare. Uitați-vă la orbul tămăduit de Hristos. El l-a mărturisit pe Hristos între oameni spunând doar ce făcuse Hristos pentru el: "un lucru știu, că fiind orb, acum văd" (Ioan 9, 25). De pildă, intri în vorbă cu un vecin, cu un coleg de muncă sau cu un străin. Aceștia, și nu tu, îți dezvăluie o problemă, o grijă de-a lor. Și pe când ei îți vorbesc, îți aduci aminte cum te-a ajutat Dumnezeu când ai avut și tu o problemă. Dacă le împărtășești experiența ta, s-ar putea să te bâlbâi sau chiar să roșești. Poate că pleci încredințat că ai făcut o mare greșală spunându-le acele lucruri. Dar ceea ce se va întâmpla cu mărturisirea ta nu ține de tine. Este treaba lui Dumnezeu să ia mărturia ta, oricât de mare, de neînsemnată sau de slabă, și să o folosească spre a ajunge la inima celui ce a auzit-o, să-l facă să se conecteze la sursa Puterii ce îl va ajuta și pe el, la fel cum te-a ajutat pe tine. Cine poate spune ce va însemna pentru altul faptul că noi am mărturisit discret cele făcute de Domnul pentru noi la vreme de slăbiciune și întristare?

Chivernisirea timpului, talentelor și bunurilor

Un alt răspuns dat lui Dumnezeu pentru gingașa Sa dragoste este chivernisirea timpului, talentelor și bunurilor noastre. Suntem chemați să ne folosim talentele date de Dumnezeu întru slujirea Lui și întru slava Lui. Fiecare creștin este un chivernisitor al timpului, talentelor și bunurilor pe care Dumnezeu i le-a împrumutat. El este răspunzător înaintea lui Dumnezeu pentru folosirea acelor daruri și într-o zi va fi chemat de Dumnezeu să dea seamă de felul cum le-a folosit.

Multe ar fi de spus despre însemnătatea bunei chivernisiri, întrucât întreaga lucrare a Bisericii ca Trup al lui Hristos în lumea de azi depinde de ea. Darurile noastre bănești către Biserică se preschimbă în fapte ale dragostei. Gândiți-vă ce pot face darurile noastre date Bisericii. Ele fac ca un cuvânt precum **dragoste** să prindă aripi, făcându-l să zboare acolo unde este urgentă nevoie de fapte de milostenie. Ele aduc nădejde, tămăduire, alinare și mântuire oamenilor, în duhul lui Hristos. Ele dau haine celor goi și hrană celor înfometați. Ele propovăduiesc cuvântul lui Dumnezeu. Ele dau Sfintele Taine. Ele învață pe tineri întru credință. Ele adună lucrători să clădească școli, spitale, facultăți, seminarii, biserici. Ele aduc o nouă viață celor loviți de soartă.

Milostenia

Măinile întinse reprezintă dureroasele nevoi ale lumii – foamea duhovnicească, foamea trupească etc., la a căror alinare suntem chemați să ajutăm prin ceea ce dăm. Ele reprezintă marea foamete duhovnicească ce există în lume – golul de Dumnezeu din fiecare inimă – pe care numai Hristos îl poate umple.

Dăm și noi, dar întâi dă El. Oricât de mult am da, nu este decât o părticică din ceea ce primim. Când e vorba de dat lui Dumnezeu, nu există un minim sau un maxim. Nici un preț nu e prea mare pentru El, Care este Mărgăritarul Cel de Mult Preț. Cum trebuie să dăm lui Dumnezeu? Iată câteva îndrumări.

Să dai după posibilități

Problema este că cele mai multe din daniile făcute bisericii sunt disproporționate față de ceea ce avem, față de cât câștigăm. Nu este important cât dă un creștin, ci cât dă în comparație cu *posibilitățile* sale. Un dar nu trebuie să fie mare spre a fi semnificativ. El este mare sau mic în comparație cu celelalte bunuri pe care le avem. Una din pildele cele mai însemnate de milostenie creștinească este cea a văduvei sărace care a venit la Templu într-o zi și a dat "tot ce avea". Nu era cine știe ce, dar a făcut să sune clopoțelul de la cutia darurilor, iar pe Hristos L-a făcut să-i aducă o laudă ce va continua să răsună peste veacuri: "Adevărat grăiesc vouă, că această văduvă săracă a aruncat în cutia darurilor mai mult decât toți ceilalți. Pentru că toți au aruncat din prisosul lor, iar ea din sărăcia ei a aruncat tot ce avea, toată avuția sa" (Marcu 12, 43-44).

Să dai cu dragoste

Dați pe măsura blagosloveniei pe care ați primit-o de la Dumnezeu. Apoi, dați cu dragoste. Adevărata dăruire creștină începe cu propria mea dăruire lui Hristos, și pornește din ea, zicându-ți: "Nu da, dacă nu-L iubești pe Dumnezeu. Dumnezeu nu are nevoie de ajutorul simbolic al celor nepăsători." Și dimpotrivă, dania creștină spune: "Dacă Îl iubești pe Dumnezeu, fă ca darul tău să arate mărimea iubirii tale."

Să dai cu mărinimie

Să dai după posibilități, cu dragoste. Să dai cu mărinimie. "Cel ce seamănă cu zgârcenie, cu zgârcenie va și secera." Când e vorba să dai pentru Dumnezeu și pentru lucrarea Sa, dacă e să greșești, greșește prin mărinimie, așa cum ai face dacă cineva drag ar fi în nevoie și ți-ar cere ceva. Treci dincolo de cele practice și încearcă cele duhovnicești. "Cel ce seamănă cu îmbelșugare, cu îmbelșugare va și secera", scrie

Pavel într-una din epistole. Dă cu îmbelșugare, și cu îmbelșugare vei primi.

Să dai cu înțelepciune

Să dai după posibilități, cu dragoste și cu mărinimie. Multe dintre monedele antice grecești aveau pe ele o bufniță. Ea trebuia să le aducă aminte oamenilor să fie la fel de înțelepți ca bufnițele la cheltuirea banilor. Cum își cheltuiește creștinul banii cu înțelepciune? Creștinul înțelept va sta și va face două coloane. Coloana întâi va purta titlul: pentru ce trăim?, iar coloana a doua: cât cheltuim pentru aceasta? Nu vom putea determina cu înțelepciune cât să cheltuim, până ce nu ne dăm seama pentru ce trăim. Lucrurile pentru care trăim determină ceea ce facem cu bunurile noastre.

Să dai de bunăvoie

Să dai după posibilități, cu dragoste, cu mărinimie și cu înțelepciune. Să dai de bunăvoie! "Fiecare să dea", spune Sfântul Pavel, "cum socotește cu inima sa, nu cu părere de rău sau din silă, căci pe *cel care dă cu voie bună Dumnezeu iubește*" (II Cor. 9, 7). Dă din toată inima, de bunăvoie.

Să dai cu smerenie

Să dai după posibilități, cu dragoste, cu mărinimie, cu înțelepciune și de bunăvoie! Și, în sfârșit, să dai cu smerenie. Hindușii trebuie să-și ducă darurile de mulțumire la preotul local în felul următor. Ei cad în genunchi, închid ochii și apoi pun darul în mâinile preotului. Întrebați de ce fac astfel, ei răspund: "Închidem ochii fiindcă ne rușinăm să aducem atât de puțin. Ne rușinăm fiindcă oricât de mare ne-ar fi darul, este neînsemnat dacă îl asemuim cu dragostea Lui pentru noi. Deci când ne aducem darul, cădem în genunchi cu adâncă smerenie."

Indiferent cât dăm lui Dumnezeu, se cuvine să închidem ochii și să cădem în genunchi cu smerenie pentru că aducem așa de puțin, când ne gândim la cât de mult a dat El pentru noi pe Cruce și încă dă.

Binecuvântați spre a binecuvânta

Așadar, răspunsul nostru la delicatul act de mântuire al lui Dumnezeu este o neconținută doxologie de mulțumire și laudă. Dumnezeu i-a spus lui Avraam: "Te voi binecuvânta și voi mări numele tău, și vei fi binecuvântat" (Fac. 12, 2). Suntem binecuvântați ca să binecuvântăm. Suntem iertați ca să iertăm. Suntem iubiți ca să iubim. Înapoim iubirea prin ascultare. Suntem mântuiți ca să-i ajutăm pe alții să afle mântuirea. Suntem mângâiați ca să mângâiem. Ni se slujește ca să slujim. Hristos ne mărturisește pe noi înaintea Tatălui Său din ceruri, ca și noi să-L mărturisim pe El între oamenii din lume. Zilnic ne copleșește cu binecuvântări, ca noi să le folosim întru slava și slujirea Sa, după putință, cu dragoste, cu mărinimie, cu înțelepciune, cu bunăvoință și cu smerenie.

Lui Dumnezeu i se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și în veci. Amin.

Cuprins

<u>I. UNA, SFÂNTĂ, SOBORNICEASCĂ ȘI APOSTOLEASCĂ BISERICĂ</u>	2
<u>O legătură istorică neîntreruptă</u>	3
<u>Neschimbarea</u>	4
<u>Crezul de la Niceea</u>	4
<u>Obârșia autorității sale</u>	6
<u>Biserica Ortodoxă azi</u>	6
<u>Ce este Biserica?</u>	8
<u>Poporul lui Dumnezeu</u>	9
<u>Voi sunteți Trupul lui Hristos</u>	11
<u>"Dar voi cine ziceți că sunt ?"</u>	12
<u>Piatra din capul unghiului și stâlpii</u>	12
<u>Trupul lui Hristos</u>	13
<u>Fi-i Biserică!</u>	13
<u>Un râu dătător de viață</u>	14
<u>Hristos cu noi</u>	15
<u>Rezumat</u>	15
<u>II. CE CREDEM NOI DESPRE CREZUL DE LA NICEEA</u>	18
<u>Un simbol sau o parolă</u>	18
<u>Care este obârșia crezului creștin?</u>	19
<u>Crezuri și fapte</u>	20
<u>"Care din Tatăl purcede"</u>	21
<u>Un Crez drept pentru o rugăciune dreaptă</u>	22
<u>Rezumat</u>	22
<u>Crezul de la Niceea</u>	23
<u>III. CE CREDEM NOI DESPRE IISUS HRISTOS</u>	24
<u>Domn</u>	24
<u>Iisus</u>	25
<u>Hristos</u>	25
<u>Adevărul dezvăluit</u>	26
<u>O omenire preschimbată</u>	27

<u>A-L dezumaniza pe Hristos</u>	27
<u>Hristos prezent peste veacuri în Liturghie</u>	28
<u>Rezumat</u>	28
<u>IV. CE CREDEM NOI DESPRE SFÂNTA TREIME</u>	30
<u>Sfânta Treime în închinarea zilnică</u>	30
<u>Credem oare în trei dumnezei?</u>	31
<u>De ce să ne mai batem capul?</u>	31
<u>Ce anume nu este Treimea</u>	32
<u>Trei Persoane – o ființă</u>	32
<u>Un singur Dumnezeu</u>	33
<u>Experiența primilor creștini</u>	34
<u>Treimea în Scriptură</u>	36
<u>O taină</u>	37
<u>Analogii</u>	38
<u>Adevăratul înțeles al tainei</u>	39
<u>Cât de accesibil e Dumnezeu</u>	39
<u>Dumnezeu în plinătatea Sa</u>	40
<u>Rezumat</u>	42
<u>V. CE CREDEM NOI DESPRE SFÂNTA LITURGHIE</u>	44
<u>Darul de pâine sau prescura</u>	44
<u>De ce pâine?</u>	45
<u>Ne revărsăm pe noi înșine în darul nostru</u>	46
<u>Împreună-lucrare</u>	46
<u>Pecetluiți cu pecete</u>	47
<u>Noi suntem pe altar</u>	48
<u>O prezentă multiplă</u>	48
<u>Evanghelia – Dumnezeu ne vorbește</u>	49
<u>"Înțelepciune, să luăm aminte"</u>	49
<u>O teofanie</u>	50
<u>Cum a apărut Vohodul Mic</u>	50
<u>Cercetează Evanghelia</u>	51
<u>Tu ești acolo?</u>	51
<u>El vine deghezizat</u>	52
<u>Pomenire</u>	53

<u>Aducere aminte</u>	53
<u>A face din nou prezentul</u>	53
<u>Procesiunile</u>	56
<u>Prima procesiune</u>	56
<u>A doua procesiune</u>	56
<u>Procesiunea Vohodului Mic și Evanghelia</u>	57
<u>Procesiunea Vohodului Mare</u>	57
<u>Procesiunea pentru Sfânta Împărtășanie</u>	58
<u>Procesiunea adunării darurilor noastre</u>	58
<u>Mișcarea dragostei</u>	59
<u>Procesiunea întoarcerii în lume</u>	59
<u>Patru Liturghii</u>	60
<u>Rezumat</u>	61
<u>VI. CE CREDEM NOI DESPRE MÂNTUIRE</u>	62
<u>Trei trepte ale mântuirii</u>	62
<u>Lucrează-ți mântuirea</u>	63
<u>Convertire zilnică</u>	64
<u>O neîncetată mișcare către Dumnezeu</u>	64
<u>Un strigăt după mântuire</u>	65
<u>O mântuire lăuntrică</u>	65
<u>“Cine mă va mântui ... ?”</u>	66
<u>De ce anume suntem mântuiți?</u>	66
<u>Ce este mântuirea?</u>	67
<u>Mântuire pozitivă</u>	68
<u>Trei convertiri</u>	68
<u>Mântuiți în har</u>	69
<u>Prin credință</u>	70
<u>Un cuvânt despre faptele bune și mântuirea noastră</u>	70
<u>Nu pentru vrednicie</u>	70
<u>Zidiți spre fapte bune</u>	71
<u>Fapte false</u>	71
<u>Un loc de arătare a faptelor bune</u>	72
<u>Rezumat</u>	73
<u>VII. SUNTEM BISERICA PĂRINȚILOR DIN VECHIME</u>	74

<u>Accentul pe comunitate</u>	74
<u>Ortodoxia nu este experiența lui Dumnezeu avută de un singur om</u>	75
<u>Avem o datorie uriașă</u>	76
<u>Mărturisitori ai adevăratei credințe a lui Hristos</u>	76
<u>Primejdiile unei tradiții bogate</u>	77
<u>Procesiunea purtătorilor de torte</u>	78
<u>Părinții Bisericii: statornica dimensiune a Bisericii</u>	79
<u>Dezgroparea fântânilor astupate</u>	80
<u>Ce anume i-a făcut să fie mari pe Părinții Bisericii?</u>	80
<u>a. Întâietatea dată cunoașterii lui Dumnezeu</u>	80
<u>b. Sfinții Părinți au experiat pe Dumnezeu</u>	82
<u>c. O bogată moștenire de amintiri</u>	85
<u>d. Mărgăritarul cel de mult preț</u>	85
<u>e. Părinții duhovnicești și porunca iubirii</u>	86
<u>f. Rugăciunea lui Iisus</u>	87
<u>g. Dragostea de cărți</u>	88
<u>Din Cuvintele Părinților din Pateric</u>	89
<u>Provocarea adresată Ortodoxiei de azi</u>	90
<u>Rezumat</u>	90
<u>VIII. CE CREDEM NOI DESPRE ANUL BISERICESC</u>	92
<u>Ca nu cumva să uităm</u>	92
<u>Calendarul ne pune înaintea viața lui Hristos</u>	93
<u>Păstrarea ortodoxiei</u>	93
<u>Impactul asupra experienței religioase</u>	94
<u>Folosirea cuvântului "astăzi"</u>	94
<u>Face din nou prezente tainele mântuirii</u>	96
<u>Clipa de acum</u>	96
<u>O întâlnire existențială</u>	96
<u>Scriptura împletită în calendar</u>	98
<u>Osia pe care se învârtește anul</u>	98
<u>Insuflătorul unei bogate inmografii</u>	99
<u>Cele douăsprezece Mari Praznice</u>	99
<u>Posturile</u>	100

<u>Zilele de peste săptămână</u>	101
<u>Împărțirea zilei</u>	102
<u>Ceasul întâi</u>	102
<u>Ceasul al treilea</u>	103
<u>Ceasul al șaselea</u>	103
<u>Ceasul al nouălea</u>	104
<u>Vecernia</u>	104
<u>Miezonoptica</u>	105
<u>Rugăciunea ceasurilor astăzi</u>	105
<u>Postul Mare, Săptămâna Mare și Paștile</u>	106
<u>Soboarele sfinților</u>	107
<u>Înainte-prăznuiri și odovanii</u>	107
<u>Bogăția anului liturgic dăruiește viață</u>	108
<u>Rezumat</u>	109
<u>IX. CE ÎNVĂȚĂM DE PE ZIDURILE BISERICILOR</u>	
<u>ORTODOXE</u>	110
<u>Interiorul unei biserici ortodoxe</u>	111
<u>Pronaosul</u>	111
<u>Icoanele de la intrarea în naos</u>	111
<u>Din punct de vedere arhitectural</u>	111
<u>Clădirea bisericii</u>	112
<u>Există o ordine ierarhică</u>	112
<u>Biserica e un palat</u>	112
<u>Hristos Atotțiitorul (Pantocrator)</u>	113
<u>Absida altarului</u>	113
<u>Cele două mari sfeșnice</u>	113
<u>Iconostasul sau catapeteasma</u>	114
<u>Al doilea șir de icoane</u>	114
<u>Ușile împărătești</u>	114
<u>Rolul iconografiei</u>	115
<u>Icoane vii</u>	115
<u>Sfântul Altar</u>	115
<u>Chivotul</u>	115
<u>Lumina veșnică</u>	116

<u>Cele două ripide ...</u>	116
<u>Evangelhia ...</u>	116
<u>Cei patru Evangheliști ...</u>	116
<u>Un candelabru ...</u>	117
<u>Proscomidarul...</u>	117
<u>Un sfeșnic cu șapte brațe ...</u>	117
<u>Scaunul arhieresc...</u>	117
<u>Amvonul...</u>	117
<u>Cerul pe pământ</u>	118
X. CE CREDEM NOI DESPRE SFINȚI ȘI DESPRE MAICA	
<u>DOMNULUI</u>	120
<u>Prăznuirea mântuirii dumnezeiești</u>	120
<u>Ce este un sfânt?</u>	121
<u>"Chemăți sfinți"</u>	123
<u>Din orice categorie sau îndeletnicire</u>	124
<u>Oameni la fel ca noi</u>	124
<u>Familia lui Dumnezeu</u>	125
<u>Eroii credinței noastre</u>	126
<u>"Un nor de mărturii"</u>	128
<u>Un singur mijlocitor</u>	129
<u>Părtășia sfinților</u>	130
<u>Maica Domnului</u>	132
<u>Îchinăciune</u>	134
<u>"Pre toți sfinții pomenindu-i"</u>	135
<u>Canonizare</u>	135
<u>Moaștele sfinților</u>	136
<u>Sfinții de astăzi</u>	137
<u>Rezumat</u>	137
<u>XI. CE CREDEM NOI DESPRE ESHATOLOGIE SAU</u>	
<u>VIATA DE DUPĂ MOARTE</u>	140
<u>Ce este eshatologia?</u>	141
<u>Scopul ultim al Crezului</u>	142
<u>Ultimul capitol</u>	143
<u>Moartea</u>	144

<u>Judecata particulară sau intermediară</u>	146
<u>Bogatul cel nemilostiv și săracul Lazăr</u>	147
<u>Judecata astăzi</u>	148
<u>Zilele de pe urmă</u>	149
<u>Priveghere</u>	150
<u>Vădirea biruinței</u>	151
<u>Ce se va întâmpla atunci ?</u>	152
<u>Învierea trupurilor</u>	153
<u>Judecata de obște</u>	156
<u>Cerul</u>	157
<u>Iadul</u>	160
<u>Rezumat</u>	162
<u>XII. CE CREDEM NOI DESPRE SFINTELE TAINE</u>	164
<u>Introducere</u>	164
<u>Ce înseamnă Sfintele Taine?</u>	164
<u>Numărul Tainelor</u>	165
<u>Alte taine</u>	166
<u>Semnul văzut</u>	168
<u>Taina Sfintelor Taine</u>	169
<u>Însemnătatea și scopul Tainelor</u>	170
<u>Întâlnirea personală cu Hristos</u>	170
<u>Nevoia de credință și ascultare</u>	171
<u>Tainele începătoare</u>	173
<u>Botezul</u>	173
<u>Taina Mirungerii</u>	176
<u>Taina pocăinței sau spovedaniei</u>	177
<u>Taina Sfintei Împărtășanii</u>	179
<u>Taina Nunții</u>	184
<u>Controlul nașterilor</u>	186
<u>Necesitatea binecuvântării Bisericii</u>	187
<u>Divortul</u>	188
<u>Taina Sfântului Maslu</u>	189
<u>Taina Preoției sau hirotonia</u>	192
<u>Laicii în teologia ortodoxă</u>	193

<u>Rezumat</u>	196
<u>XIII. CE CREDEM NOI DESPRE SFÂNTA SCRIPTURĂ</u>	198
<u>Se ascunde oare Dumnezeu?</u>	198
<u>O, de-aș putea să-L aud</u>	200
<u>O scrisoare de dragoste</u>	201
<u>O bibliotecă în miniatură</u>	203
<u>Nu este o carte științifică</u>	203
<u>Continuitatea gândirii</u>	204
<u>Fundamentalismul biblic</u>	205
<u>A cui tâlcuire ?</u>	206
<u>Sfânta Tradiție</u>	207
<u>Sfânta Scriptură în Liturghie</u>	208
<u>Relativism</u>	210
<u>Informează, re-formează, transformă</u>	210
<u>El se descoperă din Biblie</u>	211
<u>"Ea mă găsește"</u>	211
<u>Ce spune Scriptura despre sine</u>	211
<u>Ce spun Sfinții Părinți despre Scriptură</u>	212
<u>"A trage tare pe ultima sută"</u>	214
<u>Cum se citește Sfânta Scriptură</u>	215
<u>Nu avem timp sau nu avem dragoste?</u>	215
<u>Deschide-o!</u>	216
<u>Citește cu dorire</u>	216
<u>Citește-o personal</u>	216
<u>Citește-o cu rugăciune</u>	217
<u>Luăți cu voi o făgăduință</u>	218
<u>De la auzire la înfăptuire</u>	219
<u>Greu de înțeles?</u>	220
<u>Bătaia inimii lui Dumnezeu</u>	221
<u>Ce ne spune El</u>	221
<u>Dialogul lui Dumnezeu cu poporul Său</u>	222
<u>Rezumat</u>	223
<u>XIV. CE CREDEM NOI DESPRE ICOANE</u>	226
<u>De ce icoane?</u>	227

<u>Iconoclaștii</u>	227
<u>Dumnezeu: văzut sau nevăzut?</u>	227
<u>Ce este icoana ?</u>	229
<u>Trei feluri de portretizare</u>	230
<u>Întâlnire existențială</u>	231
<u>Influența artei egiptene</u>	232
<u>Nimbul sau cunua</u>	233
<u>Folosirea icoanelor</u>	233
<u>Zugravii de icoane</u>	234
<u>Cea mai bună icoană a lui Dumnezeu</u>	235
<u>Icoanele exprimă țelul vieții noastre</u>	235
<u>Descrierea unor icoane</u>	236
<u>Rezumat</u>	242
<u>XV. CE CREDEM NOI DESPRE RUGĂCIUNILE PENTRU</u> <u>MORȚI</u>	244
<u>Cauza morbidității</u>	244
<u>De ce ne rugăm pentru morți?</u>	245
<u>Ce putem aștepta de la rugăciunile noastre pentru morți?</u>	246
<u>Luarea aminte la noi înșine</u>	247
<u>Dragostea nu uită niciodată</u>	248
<u>Un obicei semnificativ</u>	248
<u>Luarea-aminte la Hristos</u>	248
<u>XVI. CE CREDEM NOI DESPRE RUGĂCIUNE</u>	250
<u>Însemnătatea rugăciunii</u>	250
<u>Cele două mari mișcări ale sufletului</u>	251
<u>Făgăduințele lui Dumnezeu</u>	252
<u>O mărturie personală</u>	253
<u>Ce este rugăciunea?</u>	254
<u>Coborârea minții în inimă</u>	258
<u>Credința minții și credința inimii</u>	258
<u>Unirea minții cu inima</u>	259
<u>Ni se pare doar că ne rugăm</u>	260
<u>Călătoria lăuntrică</u>	260
<u>Roadă rugăciunii</u>	261

<u>Duhul Sfânt</u>	262
<u>Unirea cu Dumnezeu</u>	262
<u>Dragostea</u>	263
<u>Sfintele Taine și rugăciunea</u>	263
<u>Însemnătatea rugăciunii</u>	264
<u>Teologie și rugăciune</u>	264
<u>Împărăția lui Dumnezeu dinlăuntrul tău</u>	265
<u>Cămara lăuntrică</u>	266
<u>Sfântul Macarie Egipteanul</u>	266
<u>Sfântul Dimitrie al Rostovului</u>	266
<u>Camera de primire a Domnului</u>	267
<u>Sfântul Isaac Sirul</u>	267
<u>Fericitul Augustin</u>	268
<u>Sfântul Efrem Sirul</u>	268
<u>Sfântul Macarie Egipteanul</u>	268
<u>Rugăciunea lui Iisus</u>	269
<u>Trei cărți ce trebuie citite</u>	270
<u>Marea ei simplitate</u>	272
<u>Măreția ei</u>	272
<u>Nu e de sine stătătoare</u>	273
<u>Rugăciunea lui Iisus și mântuirea noastră</u>	273
<u>Rezumat</u>	275
<u>XVII. CE ANUME TREBUIE SĂ FACEM NOI?</u>	276
<u>Ascultarea</u>	277
<u>Dragostea</u>	278
<u>Doxologia</u>	278
<u>Mărturisirea lui Hristos în lume</u>	279
<u>Chivernisirea timpului, talentelor și bunurilor</u>	280
<u>Milostenia</u>	280
<u>Să dai după posibilități</u>	281
<u>Să dai cu dragoste</u>	281
<u>Să dai cu mărinimie</u>	281
<u>Să dai cu înțelepciune</u>	282
<u>Să dai de bunăvoie</u>	282

<u>Să dai cu smerenie</u>	282
<u>Binecuvântați spre a binecuvânta</u>	283

Cea mai înaltă binecuvântare a sufletului omenesc este putința de a-L cunoaște pe Dumnezeu. Marea tragedie este că adeseori nu vrea să-L cunoască, fiind atras de către lucrurile lumii acesteia.

Catehismul ne spune că nu ne-am născut pentru nimic altceva. Nu trăim pentru vreun alt scop, decât spre a cunoaște, a iubi și a sluji pe Dumnezeu pe pământ și a ne bucura de El întru veșnicie.

„Să nu se laude cel înțelept cu înțelepciunea sa, să nu se laude cel puternic cu puterea sa, nici cel bogat să nu se laude cu bogăția sa. Ci de se laudă cineva să se laude că pricepe și Mă cunoaște că Eu sunt Domnul, Cel Ce fac milă și judecată și dreptate pe pământ, căci numai aceasta este plăcut înaintea Mea, zice Domnul.“ (Ier. 9, 23-24).

Țelul întregii propovăduiri și învățături creștine este ajungerea la cunoașterea lui Dumnezeu. Dar prin aceasta înțelegem nu doar a ajunge să cunoști *despre* El, ci a ajunge să-L cunoști *pe* El.

A.M. Coniaris

Σοφία